

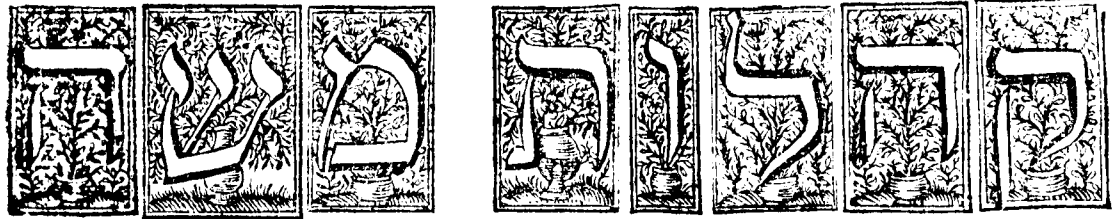
הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו כי תורה מאת ה' תצאו

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ט

ספר

והוא המקרא גדולה עם כל הפרושים אשר באו בכל הדפוסים שהיו עד היום דף על דף ממש לא יעדר דבר הלא הלא המה המקרא עם תרגום ופירוש רש"י ואבן עזרא ובעל הטורים ומסורה גדולה ומסורה קטנה :

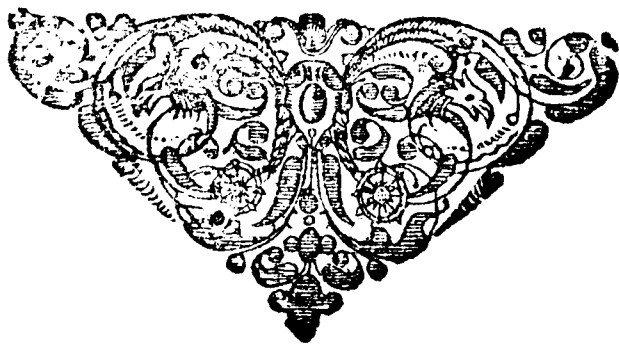
והמקראות מחורגנים מנוקדים מוטעמים ונמסרים על פי דרכי הסופרים קדמונינו אנשי כנסת הגדולה והסופרים הבאים אחריהם אשר על משעולם ומסלולם דרכנו בציון אותיות תלויות וקטנות וגדולות ועקימות ונקוד שרבה על הכתב וכחב שרבה על הנקוד וסתומות ופתוחות ונכתב ולא נקרא ונקרא ולא נכתב ואותיות מנוזרות כל אלה מוגים עם רב העיון כפי כח אפשרי :

ועתה נתוסף ונקרא עליהם קהילה גדולה מהכמים גדולים מפורסמים בישראל גדול שנים ונודע כספריהם ופרושיהם ה' פירוש הרבם הבייל רבי לוי בן גרשון ופירוש דמ פלג והמופלא הרב הזקוני ז"ל וספר אמרי נועם להרב הגדול מה"ר יעקב דיליט' קאש ופירוש הרב הגאון הכלול אביר הרופאים כמה"ר עובדיה ספורנו :

ועוד פירוש קצר מלוקט ממפרשי התורה המבוארים בהקדמה אשר פי ה' יקבנו קומיץ מנחה

כל אלן נקהלו בקהילה אחת ונאספו באסיפת קודש בכדר יפה שאור ובהדר בכל חב"ד היורה כפי כח אנשי על ידי הסכם התורני שהור' משה פרנקפורט דיין דק"ק אוסטריס בעל התוספת נפש יהודה וזה ינשחגו ושבע פתילות בן להסכם השלם התורני שהור' שעשון כדנקפוט וז"ל בעג התספר ספר הקיים וכפר מנוי :

ועוד ידו פשוטה לאחוז בכסיוני קודש על כביאים וכתובים לאבוק ולהקהיל כזה ובהנה מספרים ופירושים כחומים ויקרים לא יערכנס כעדת כוס ובהם אוסר כולם יקר הערך ומציאות ספר קחם לא בלו עדין בדפוס והיו חנושי באזור עומן לא שפתו עין רוחה כאשר יכל זכרם ושח הם בפחת השערים מכל חלק וחלק :

גדפם

באמ שטר דם

בבית ובדפוס של הרי"ז הנ"ל

למדר ולפרט הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר לפי'

אלא : סמט לא לפם לא מאנא לאנא לאא לא

ומשפטי לאור עמי גארם צלם כל בניך למדי יהודה ויהב שילם בניך : לאשם שילם משלה לכתוב

והקהל העדה אל פתחיה מועד : והקהל העדה אל פתחיה מועד : והקהל העדה אל פתחיה מועד

Handwritten signature: Hammy

אמר

משה פרנקפורט ראיתי כי טוב להציג כאן מפתח קטן מהמסורה וראשי תיבות וקצת פירוש ההכרחי כדי שיהיו חברי המסורה מבינים לכל וימלאו הארץ רעה

א"ב ראשי תיבות אל"ף ב"ת וכשהוא אומר א"ב א"ב א"ב ר"ה אלה בתורה ואחד נביאים
 א"ב כתובים ור"ל שהדבר זה אינו כי אם פעם א' בתורה וכפעם אהד נביאים ופעם א' בכתובים :
 אג"ך ראשי תיבות ארבעה נביאים כתובים : אפ"ס ררשי היות א' בסוף ספר :
 אס"ף ראשי תיבות אהבתא סוף פסוק : אב"ת ר"ה איוב משלי תהלים : ולפעמים ר"ת
 אלה הדברים משלי תהלים : ולפעמים הו"ה באותיות הפונות כמו תא"ם ר"ת
 ההלים איוב משלי : אשלמתא כן קראו בעלי המסורה נביאים ראשונים אשלמתא
 קמייטא : נביאים אחרונים אשלמתא הקריתא : אדברתא הו"ה הפס המיוחד ע"ה
 זה זכור : א"מ ראשי תיבות אחי מלך : א"ה ר"ת אחד הסר : אפ"מא עס ספר
 עבא משכין מהורתא : כס"פ ר"ת כספרא : כ"פ ראשי תיבות ב' פסוקים :
 כמ"א ר"ת ברמך וכן כמ"ב ברמך וכן כמ"ג ברמך כולם : ולפעמים כמ"ד ר"ת ברמך דין :
 כמ"פ ר"ת כמצי פסוק דתק"ע ר"ת דברי הימים תהלים קהלות עזרא :
 ד"ע ר"ת דברי עזרא : והוא עזרא הסופר : דכ"ו ר"ת דכונתיה פי' כמותו דומה לו :
 הטעם מלעיל רעה לומר בתחילת התיבה א"ף ע"פ שהוא למטה בתיבה וכן הטעם מלרע ר"ל
 בסוף התיבה ע"פ שהוא למעלה : חומ"ט ירחור"ל חומש מונה שנה מירוחו :
 יח"בי ר"ת יקותיאל הכהן בר יהודה והוא שחבר הספר עין הקדש : יחיראין פי' אין לתיבה זו
 צ"ח דומה לו : כ"ד ר"ת כד דינו ור"ל כן צריך להיות : כ"ל ר"ל כולו
 כתובים כך : או כל לישנא כ"כ ר"ת כך כתוב : כ"ק ר"ה כל קריאת ר"ל כל העשרים
 וארבע : כ"ה ר"ת כן הוא : ל"ג רעה לומר לגרמיה דהיינו לבדו וכפי עליו ב' חוטרין
 כזה ל"ג אז הוא מורה על מספר שלשים ושלשה : ל"מ ר"ת לדעת מדינא והם בני ארץ
 ישראל שהם במצרים : ל"ע ר"ת לדעת פירושיהם בני צבל שציון במערב :
 ל"ה ר"ת לית רעה לומר לא נמצא כמוהו :
 מ"סון הוא לשון אמע"י צלשון ויונה ג"כ לשון משנה והגדה : עיין בערך ערך מס :
 מס"ג ר"ת מסורה גדולה : מס"ק ר"ת מסורה קטנה : מ"ה ר"ת מן הכלל :
 מ"ת משנה תורה : ג"א ר"ת נוסחא אחרית : ג"פ ר"ל ג"פ צל"י והוא אחד מצעלי
 המסורה : נקרימון פירוש מדויק בנקודות : נייקין פירוש פרתה משפטים
 שנו מצואר דיני נזיקין : נטיריקון אינו כמו ר"ת ממש : אלא שלוקח מכל היתה אות אחד
 או שנים או לפעמים דורש מתיבה אחת שנים או שלשה דברים :
 ס"פ ר"ת סוף פסוק : סיני אחד מן המחברים והג"ה ספר תורה כאילו ניתנה בסיני :
 ס"ד ר"ל סודרא פי' באותו סודרא : בס"פ ר"ל בספרא : סדופי ר"ל אהנתא
 שהוא בצורת כוס הפוך : ע"ה ר"ת עין הקדש והוא עס ספר :
 ע"ם ר"ת עט סופר עס ספר שחבר הד"ק : פ"ר ר"ת פתחא דספרא : ולפעמים הוא
 פסקא דספרא : פריגמא פירוש הספיקה בלמע"ה הפסוק : ר"פ ר"ת ריש
 פסוק : ש"ב ר"ת שום בר גש : ש"ת שלמים תודה : תהלות הוא ספ' תהלים
 ת"ל ר"ת הרי לישנא :

וירא מסורה קטנה
 ושני נעריהו אחו וצפרת בלק כתיב עמו וסימן ח"ש כלכנו פירוש אברהם שהוא ב"לף כתיב
 אחו בלעס שהיא בעין כתיב עמו :
וישב מסורה קטנה
 יומת גס ארצה' וסימן אב"ש וכו' הכ"ס נטריקון הוא * א"ס בא * אל א"ת וכו'
 וגם אב"ש ראשי תיבות למפרע * שבי * אלמנה * בית אביך : ורשיך לית וחד והשיך
 ב' מצרים וה' כסוק סימן ווי העמודים פי' כל כתיב והשיך על כנך שהעמודים אהו על כנו כתיב
 היו בפתח שהם בצורת וי"ו ווי העמודים מש"כ בפרשת כי תבוא כתיב הוי"ו בסגול :

ויגש מסורה קטנה
 אל תעבדנה' מילין כתיב עמי וס מן מ"ר פירוש מונח רביעי :
שמות מסורה קטנה
 אס בת היא ויהי לית וחד שרביט הזהב ויהי וסימן מלכ"ה ש"ה פירוש יחיה דכתיב אס בת היא
 ויהי כתיב בקמן תחת הו"ו ויהי וחת שרביט הזהב דכתיב גבי אסתר המלכה השבא תחת
 הו"ו ויהי :
וארא מסורה קטנה
 המישה ב' בתורה א' א' פירוש ה' ראשי תיבות אחד אחד ומרמז על הנקודות קמן ופתח רעה
 לומר אחד קמן תחת פ' של המימה וחת פתח ר"ל מ' ראשון :
בא מסורה קטנה
 ויצא מעס פרעה סימן מלך חין לרעה פירוש משה שהוא מלך דכתיב ויהי בישרון מלך לא
 כתיב במכת ארצה : ובש"ר מכו"ה כתיב וינא משה מעס פרעה ולא כלל ארצה כתיב וינא
 מעס פרעה ולא כזכר משה
תרומה מסורה גדולה
 קרמא דנאה לרשי צלע המשכן האחד דעשיה לקרשי צלע המשכן האחת ד"ת סימן : פירוש
 הנאה קודם העשייה כך הדל"ת קודם התי"ו :
כי תשא מסורה גדולה
 לא תשחט חד מג' וזיגין מתלפין קדמא וי"ן תניין ש"ן פירוש קדמא וי"ן רעה לומר זיין דלא
 תזבח תניין בש"ן רעה לומר שין דלא תשחט :
במדבר מסורה קטנה
 ואלה שמות בני אהרן כו' קדמא בני אהרן הבכור תניין בני אהרן הכהנים ומשחין בטעמא
 וסימן הכהנים למעלה פירוש אהרן דסימך לכהנים הטעם לעיל מלת אהרן
 שהוא זקף קטן אבל בני אהרן הבכור עפשא תחת אהרן :
בהעלותך מסורה קטנה
 ועל לבאו ד' בענין יהודה ר"ב וזיגין אפרים דן והם ראשי דגולים ובחד טעם וסימן אד"ר במרום
 פירוש אד"ר ר"ת אפרים דן יהודה ראובן במרום פירוש הטעם זקף על לבאו זהו במרום
 שהזקף למעלה :

בראשית מסורה קטנה

ויאכל ותאכל ויאכלו כולם פתחין אפי' באתנחתא וס"פ כמ"א קמ"ן ופ"ו דתקנתא לתקנתא לא
 עבדין פי' כי דרכו להיות בצירי או בסגול וכן עיקר : ויארר ותאכל אך באתנחתא וסוף
 פסוק דרכו להיות בקמן בכל התורה בכל המלות והכא כתיב מולס פתחין אפילו באתנחתא וסוף
 פסוק אשר לא כדת ליה אמר דתקנתא לתקנתא לא עבדין רעה לומר שתי תקנות לא עבדין
 חד תקנה במקום סגול ויהמר עשינו תקנה להיות כהוב בפתח וזה בסיבת האתנחתא וסוף פסוק
 מעלה עשו שבהפך מסגול שהיא פתח קטן לפתח גדול : ואכן ניקוס ונעשה עוד תקנה לתקנה
 זו לכתוב בקמן כדרך כל האתנחתא וס"פ בתמיא בשלמא אלו היה כתוב בפתח אפי' בלא אתנחתא
 וסוף פסוק אזי היה ראוי לכתוב בקמן מוסבת האתנחתא : השתא דכתיב בסגול חד תקנה עשו
 ולא שתי תקנות :

מסורה גדולה

זה ינחמנוה' כתיב עמי תלישא זכריה ז"ה ק"ב ע"ב וכו' ולא ל"ה ז"ה פירוש של הסימן עיין
 פדשת שמיני בפסוק קדו ש"ו את אחיכם והקדש יעשים הגדש קודם תהלישא אע"פ
 שהתלישא גדולה עומד בראש התיבה קדמה דגירשין בתרא דתלישא וסי' כי הכלה לעשר פי'
 עס יש גרשים על מלת הכלה ותלישא על מלת לעשר הרי גרשיים קודם תלישא :
 תאכל כל מין דאכל פומיה פתח פירוש אכל בזיעת אפיך האכל לתם כתיב תאכל פתח תחת
 ה"כ אכל לבלתי אכול ממנו אכלת כתיב קמן תחת ה"כ של אכלת ר"ל הב"ק
 של תאכל בקודה פתח כ"ל מרמו לפתיחת פיו לאכול זה"ש דאכול פומי פתח והכף של לבלתי אכול
 ממנו אכלת בקודה קמן כ"ל מרמו שהיא קמן פיו לבלתי לאכול :

נח מסורה קטנה

ורייפת והרגומה בריש : וצדברי הימים ודיפת בד' וסימן ראשי ספריהו' פירוש בראשית
 מתחיל ברי"ש כתיב וריפת גס כן ברי"ש דברי הימים מתחיל בד' ודיפת ג"כ כתיב בד' :

חקת מסורה קטנה
 האמורי אשר עס ל' סימן ושמת' בהם אות פירוש לית בכל התורה האמורי אשר עס
 וחד האמורי אשר בה סוף פרשת מטות זהו סימן ושמת' בהם אות רעה לומר ושמת'
 יש בו אותיות עס רמז לאשר עס בהם יש בו אותיות בה רמז לאשר בה :
בלק מסורה קטנה
 ויעל פר סימן כדווי דיוסף כרוי דבלק קרוי דבלעס בזווי דמשלי כדווי דקהלת קלוי דדניאל
 כולהו קמתיין וכל שאר פתחין במ"א במשלי קמן ומונע בר יקנהו לאום כך הוא בכל
 הספרים וטעות סופר הוא : וכך צריך להיות ברוי דיוסף פרוי דבלק קרוי דבלעס כו' פי' ברוי
 לשון בר ככתיב אכל יוסף ויבשר בר תחת יד פרעה בר בקמן * פרוי דבלק לשון פר פר ואיל
 פר בקמן * קרוי דבלעס לשון ויקר אלהים אל דבלעס ויקר בקמן תחת הקוף * בזווי דמשלי כמו
 בו לדבר יתבל לו בז בקמן * כדווי דקהלת לשון כבד כמו יש דבר שיהמר רעה זה שהשכר היה
 לצולמים כבד בקמן * קלוי דדניאל לשון קלוי בראש כגון קל קרנא והכל מבוחר :
מטות מסורה קטנה
 ויקח קדמא ויקח משה ג'ו וסימן כלי שבר והשירים למעלה פי' כלי שבר ר"ל ראשון ע"ה
 הכהן דכתיב גבי כלי הטעם תביר תחת הכהן ותרגומו של שבר תבירא והשני ואליעזר
 דכתיב גבי שרי האלפים הטעם למעלה ר"ל הטעם זקף על הכהן :
ויגך מסורה קטנה
 תבוא קדמא דק"יאה כי אחת תבוא תבוא דנאה כי אחת צביא וסימן קוים פירוש
 קוים ראשי תיבות קריאה וי"ו נואה וי"ד רעה לומר כמו מצי תיבה ראשון והוא קו' מל"א
 וי"ו וחולס כן תבוא ראשון מל"א וי"ו וחולס והצי תיבה שני והוא צ"ל מל"א וי"ד דהויריק כן תבוא
 שניב"כ מל"א וי"ד וחיריק :

תושלבע

ניתן ליכתב במודעה רבה כל מקום שזכור בספר הזה שסגויסאו ע"ז או עכום או שום דברי גידוף הכל נאמר על האומות
 הקדמוני אשר היו עובדים כוכבי ומזלות ושאר מיני ע"ז שונים ומשונים : לא על האומות אשר המה בזמן הזה כי אינם בכלל
 הזה כמבואר בכמה מקומות בפוסקים אדרבה כבר אמרו ח"זל הוי מהפלל בשלמה של מלכות * כאשר אנחנו נוהגים ער היום
 ומתפללי מדי שבת ושבת חפילה מיוחדת לחיי מלכא והשר'רה יר'ה ועל שלומם נהראנהרא ופשטא * כולם כאחד שואלין
 ודורשים בשלומם * ואלהי השלו' יפרום עלינו סוכת שלו' אמנן :

אמת

יעקב	איש תם	כשולי יריעה חתם	מעשה יריו להתפאר :
בר	מלאכתו	בסירוורו והגהתו	נאה ומפואר :
אבר	מחברם	כסדר מסדרם	הפנים והביאור :
המ	כוון פעולתו	הכל כמתכותו	מימיו לא נמצא נותר :
הראשון	בביאת	והאחרון ביציאה	במלאכתו אין מחסר :

כ"ל יעקב בר אברהם המפורסם שלי"ם :

זה אני נוייה לו במלאכה רמה יוסף זכרנו למדע וחכמה חזק ואמיץ ידו שלא ישכון באלה מרמה
 על ידי המתעל במלאכת הקודש הזעיר נאם שמואל זנוחל בן כהר"ר יוסף שוואב זצ"ל ממשפחת גינצבורג

מאיד ה מלאכתו בר ונקי גלי דופי בג קודות וטעמים ימין ושמאל דגשורפי
 על ידי הפועל במלאכת הקודש הזעיר נאם מאיד בר בנימין וואלף שוואב יצ'ו

סמיים : אתה וכל העם הוא
 כי ב' דברים היו עכשיו
 היתה לחרף משה שג' ענין
 שלם יעבור את הירדן
 ויבנה שם עיר עליונה שיתנו
 בעיר ויבנו שם עיר עליונה
 שיתנו כי משה מת והעיר
 אשר עמך הם שלמים וראויה
 לזכור בחרץ וז' שאת הכול
 ספט הוה : כאשר היות עם
 משה וז' ר' ל הטעם שהיית
 עם משה הוא תמי ש' לזכור
 שלם עמי ככל הנדדים וכל
 ביתי נאמן היה אם נבחרת
 אם בחרת ארץ חס נבחרת
 כן הוה עמך בארץ חס
 כן הוה עמך בארץ חס
 כי שלימות התורה הוא
 כאלה דברי ח' שגרי
 להנמיך נפשו כמו שרשו ו'
 על הפסוק כי מים הם
 למנוחה כפי ב' הנין
 כלל נתינתו לבא על תוכן
 ענין וכוונתו כמו שגמרו
 ז' לעולם למוד חס ואח"כ
 יבנה : והשלימות הוא ללמוד
 פ"ט לשמות כי לא המדע
 הוא השקפה רק העשייה של
 פ"ט אשר לא יעשה שגרי
 הוא שפיר דייקא ועל
 הכנייה אשר והגית בו יוסם
 ולילך הנין הלב נתינתו
 ועל השלימות אשר לשון
 תשועה לשמות ונו' ועוד
 רמז למלת כסין על תורה
 אצל סה כי היא העיקר
 שגרי שמיכה כלל וזכור
 נפש

משרת משה : והוא היה במקום משה לנחל ולבוא לפני ישראל ואחר שמת משה
 זכור הק"ב לעבור הירדן עם ישראל : לאחר לפי שנשתמשו במלת אמר עם הלמד
 יותר משה' אותיות השמות הסתירו ה"א לק"ב מה שלא עשו כן עם השאר שאמרו
 באומר להם עם יי' וכוונתו באמונה יהושע בהגעת הא"ל ופי' לאמר לישראל שהקדש
 ב"ה נזהר לעבור את הירדן כי
 הבטיחם בכל מקום אשר חדרך
 כף רגליכם בו וגו' : קום עבד
 קום ענין וירדו וכן קום משחקו
 קומו ועברו קום התהלך : להם
 וגו' לבני ישראל כמו ויבואו את
 תרומות יי' ותרחבו את הילד :
 כל מקום אשר חדרך כיון
 שתעברו את הירדן כל מקום
 אשר חדרך בו לכם יהיה כלומר
 אני אתן להם כח כדי שתכבשו
 הכל ואח"כ זכור קלת הגבול' :
 ובדרש כל מקום אשר חדרך
 וגו' לרכות חונה לארץ מהמדבר
 הו' מדבר סין שהוא גדול נגב :
 והלבנון הזה : הוא מקום ידוע
 בארץ ישראל ואחר היה חף על
 פי שהוא מעבר הירדן לפי שהיה
 נראה משם להם וכן אמר משה
 הכר הטוב הזה והלבנון או אמר
 הזה על הידיעה כמו זה סיני :
 זה ענין לויתן זה : כל ארץ
 החתים : כי בארץ הפלשה היה
 יושב החתי : מבוא השמש הם
 הגדול : הוא מערב ארץ ישראל
 כמו שאמר בתורה עד הים
 האחרון ומה שאמ' הגדול כנגד
 שאר הימים שבארץ ישראל שהם
 קטנים כמו ים המלח ים כנרת :
 אל תסור ממנו : שב אל משה
 ופירושו מדרכו הטוב או פירושו
 ממנו חסר התורה ואף על פי
 שלא זכר הספר הגה זכר התורה
 ובחמרה סבירין ממנה : תשכיל
 פירושו תגלית וכן תי' גדיל
 דתללח וכן תרגם אנקלוס למען
 תשכיל גדיל דתללח : לא ימוש'
 נחלקו רבותינו ז"ל בזה הפסוק
 י"א שהוא מזה לכל ימי האדם
 ואפילו ידע כל התורה כלה ויש
 אומרים שהוא ברכה והנראה

משמ' שוניה משה למימר : משה
 עבדי מית וקצן קום עיבר ית ירדנא
 דרין את וכל עמא דרין לארעא
 דאנא יהיב להון לבני ישראל : כל
 אתרא דחדרך פרסת רגלכון ביה
 לכון יהבתה כמא דמלילת עם
 משה : ממדברא ולבנוןא דרין ועד
 נהרא רבא נהרא דפרת כל ארע
 חתאי ועד ימארבא מעלי שמשא
 יהא תחומכון : לא יתעתר אנש
 קדמך כל יומי חין כמא דהוא
 מימרי בסעדיה דמשה כן אהו עמך
 לא אשבקינך ולא ארחקינך : תקיף
 ועילם ארי את חסין יה עמא דרין
 ית ארעא דקיימית לאבחה הון למתן
 להון : לחוד תקיף ועילם לחדא
 למטר למעבד ככל אוריאה דפקדך
 משה עבדי לא חסטי מיניה לימינא
 ולשמאלא בריל דתצלח בכל אתר
 דתהך : לא יעדיס יפרא דאוריאה
 דרין מפוקך וחהי הגי ביה יימם
 וליליא בריל דתטר למעבד ככל
 דכתיב ביה ארי בכן תצלחית דרךך
 ובכן תכשט : הלא

משה עבדי מת : ואילו היה קיי' בו הייתי חפץ ורבותינו דרשוהו על שלשת אפים
 הלכו שנשכחו בימי אבדו של משה בא יהושע ושאל אמר לו הקב"ה משה עבדי מת
 והתורה על שמו נקראת לומר לך אי חיפשו לא ועוררן במלחמה : כל מקום אשר
 חדרך : תדרך כיוצא בו נאמר למשה ושנינו בספרי אס ללמד על חתומי ארץ ישראל
 כרי הוא אומר מן המדבר
 והלבנון אס כן למה נאמר אשר
 חדרך חף חונה לארץ משתכבשו
 את פלך' כל מה שתכבשו חונה
 לארץ יהיה קודש ויהיה שלכם :
 מן הלבנון והמדב' : הו' מדבר
 קדש מדבר זין שעל ידי אלוס
 שהיה במקצוע דרומית מזרחית
 ודרך שס נכנסו לארץ שכו' והנה
 ארצנו בקדש וגומר ומינין שהיה
 בדרומית מזרחית שנאמר והיה
 לבס פאת נגב ממדבר זין על
 ידי אדו' וגו' : ועל הנהר הגדול
 נהר פרת : זה רחבה מדרום
 לזפון כל ארץ החתים בכלל הזה
 ורחבה מדרום לזפון : כל ארץ
 החתים ועד הים הגדול מבח
 השמש : לארצה מן המזרח
 למערב : חוק ואמץ' בדרך
 ארץ כמה שהוא אומר כי אתה
 תנחיל : רק חוק ואמץ' מאד'
 בתורה כמה שהו' או לשמור
 ולעשות ככל התורה : ספר התורה
 הזה : ספר משנה תורה היה
 לפניו : תשכיל תגלית : הלא

משה עבדי מת : ראוי שיונן מזה כי
 עזר ישראל את הירדן הזה לא הסכי'
 השם ית' שהיה' בחיי משה כי הוא ית'
 גור עליו שלא יעבור את הירדן לסבה
 התבארה בתורה ולזה נאמר זה עד
 מות משה כי אף מלכות נוגע בתבנית'
 אפילו כמלא נימא' ואולי נתבארה
 לזה סבה אחרת וזה כבר נתבאר בס'
 שופטים כי עמי יהושע מהגוים הם
 אומות למען כמותם את ישראל
 השומרים הם את דרך יי' ללכת בס'
 כאשר שמרו אבותם אס לא והכ' אפס'

רלבג

משה עבדי מת : ראוי שיונן מזה כי
 עזר ישראל את הירדן הזה לא הסכי'
 השם ית' שהיה' בחיי משה כי הוא ית'
 גור עליו שלא יעבור את הירדן לסבה
 התבארה בתורה ולזה נאמר זה עד
 מות משה כי אף מלכות נוגע בתבנית'
 אפילו כמלא נימא' ואולי נתבארה
 לזה סבה אחרת וזה כבר נתבאר בס'
 שופטים כי עמי יהושע מהגוים הם
 אומות למען כמותם את ישראל
 השומרים הם את דרך יי' ללכת בס'
 כאשר שמרו אבותם אס לא והכ' אפס'

משה ג' ר"פ בקריאה וסי' משה עבד יי' ובני ישראל הכום : משה
 ואהרן ככהגו ושמאל בקוראי שמו : תדרך ה' וחס' וסי' כל המקום אשר תדרך דמשנה תורה : וחברו
 כל מקום דיהושע : ואתה על כמותימו תדרך : אתה תדרך זית ולא : על שחל ופתח תדרך : ונמסר גם
 בסדר עקב : והלבנון ה' ד' מלאים וא' חסר וסי' נמסר בסדר אלה הרברים : ממנו ר' סבירין ממנה
 וסי' נמסר בסדר צו : דרך ג' חס' הודיעני נא את דרכך וארעד למען : כי אז תצליח את דרכך
 העבר עיני מראות שוא בדרךך : ונמסר גם בסדר כי תשא : ואו ד' וסי' ואז יקרב לעשותו : ואו ירצו
 את עונם : ואז חיל מלך בבל צרים : ואז תשכיל : ונמסר גם בסדר בא :

משה עבדי מת : ראוי שיונן מזה כי
 עזר ישראל את הירדן הזה לא הסכי'
 השם ית' שהיה' בחיי משה כי הוא ית'
 גור עליו שלא יעבור את הירדן לסבה
 התבארה בתורה ולזה נאמר זה עד
 מות משה כי אף מלכות נוגע בתבנית'
 אפילו כמלא נימא' ואולי נתבארה
 לזה סבה אחרת וזה כבר נתבאר בס'
 שופטים כי עמי יהושע מהגוים הם
 אומות למען כמותם את ישראל
 השומרים הם את דרך יי' ללכת בס'
 כאשר שמרו אבותם אס לא והכ' אפס'

כלי יקר

משה עבדי מת : ראוי שיונן מזה כי
 עזר ישראל את הירדן הזה לא הסכי'
 השם ית' שהיה' בחיי משה כי הוא ית'
 גור עליו שלא יעבור את הירדן לסבה
 התבארה בתורה ולזה נאמר זה עד
 מות משה כי אף מלכות נוגע בתבנית'
 אפילו כמלא נימא' ואולי נתבארה
 לזה סבה אחרת וזה כבר נתבאר בס'
 שופטים כי עמי יהושע מהגוים הם
 אומות למען כמותם את ישראל
 השומרים הם את דרך יי' ללכת בס'
 כאשר שמרו אבותם אס לא והכ' אפס'

משה עבדי מת : ראוי שיונן מזה כי
 עזר ישראל את הירדן הזה לא הסכי'
 השם ית' שהיה' בחיי משה כי הוא ית'
 גור עליו שלא יעבור את הירדן לסבה
 התבארה בתורה ולזה נאמר זה עד
 מות משה כי אף מלכות נוגע בתבנית'
 אפילו כמלא נימא' ואולי נתבארה
 לזה סבה אחרת וזה כבר נתבאר בס'
 שופטים כי עמי יהושע מהגוים הם
 אומות למען כמותם את ישראל
 השומרים הם את דרך יי' ללכת בס'
 כאשר שמרו אבותם אס לא והכ' אפס'

משה עבדי מת : ראוי שיונן מזה כי
 עזר ישראל את הירדן הזה לא הסכי'
 השם ית' שהיה' בחיי משה כי הוא ית'
 גור עליו שלא יעבור את הירדן לסבה
 התבארה בתורה ולזה נאמר זה עד
 מות משה כי אף מלכות נוגע בתבנית'
 אפילו כמלא נימא' ואולי נתבארה
 לזה סבה אחרת וזה כבר נתבאר בס'
 שופטים כי עמי יהושע מהגוים הם
 אומות למען כמותם את ישראל
 השומרים הם את דרך יי' ללכת בס'
 כאשר שמרו אבותם אס לא והכ' אפס'

משה עבדי מת : ראוי שיונן מזה כי
 עזר ישראל את הירדן הזה לא הסכי'
 השם ית' שהיה' בחיי משה כי הוא ית'
 גור עליו שלא יעבור את הירדן לסבה
 התבארה בתורה ולזה נאמר זה עד
 מות משה כי אף מלכות נוגע בתבנית'
 אפילו כמלא נימא' ואולי נתבארה
 לזה סבה אחרת וזה כבר נתבאר בס'
 שופטים כי עמי יהושע מהגוים הם
 אומות למען כמותם את ישראל
 השומרים הם את דרך יי' ללכת בס'
 כאשר שמרו אבותם אס לא והכ' אפס'

בזכרם עבדתי
ל'ר'ס' י'
דמתי'
אוריית'
וסכס'
י

בגב צבוי החיל שבכם יעברו חלוצים : בעבר הירדן מוצר השמש : עבר מזרחי של ירדן : ימרה : יקניט את דברך : וישלח יהושע על כרחי צריך אני לומר שבחורן אבל משה שלחם שהרי למוך שלשה ימים שתמו ימי אבל משה עברו את הירדן שמשם חנו למדים שמת משה בכבדה בדרך כשאתה מוצא שלשי' ושלש ולמפרע מיום שעלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ועל כרחינו משנשתלחו המרגלי לא עברו את הירדן עד יום חמישי שנה' וישנו שלשת ימי' עד שבו הרופים בו בלילה ויעברו ויבאו אל יהושע בן נון וישכ' יהושע צבקר ויסעו מהטעים הרי יום רביעי וילינו עם טרם יעברו כמלא שלח עברו עד יום חמישי : חרש : ברו כך תירגס יונחן אמר להם עשו עצמכם כחרשים שלא יסתירו דבריהם מפניכם : ד"ה הטעמו עצמכם קדרות כדי שיהיו נראים כקדרין : וראו את הארץ ואת ירוחוהאל וירחו בכלל ולמה ילאת שהיתה קשה כנגד כולם לפי שהיתה יושב' על הספר כיוצא בו ויפקדו מינבדי דוד חשע' עשר אים ועשאל והלא עשאל בכלל היה ולמה ילא חלא שהיה קשה כנגד כולם כיו' בו והמולך שלמה אהב נשי' ככרו' דבו' ואת בת פרעה והלא בת אלא שהיה מחבבה כנגד כוליה א וכלטי חטא שהטותיתו יותר מכולן כך שנויה בספרי : אשה זונה : תירגס יונחן פונדקיתא מוכרת מיני מוונות : לחפור

הארץ הזאת נשיכס טפכם ומקניכם ישובו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם מעברו חמשים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אתם : עד אשר יניח יהוה לאחיכם ככם וירשוגם המה את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם ושבתם לארץ ירשתכם וירשתם אתה אשר נתן לכם משה עבד יהוה בעבר הירדן מוצר השמש : ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה ואלל כל אשר תשלחנו נלך : ככל אשר שמענו אל משה בן נשמע אלקיך רק יהוה יהוה אלהיך עמך כאשר היה עם משה : כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך רכל אשר תצונו ימות רק חזק ואמץ : וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לבו ראו את הארץ ואת ירוחו וילכו ויבאו בירת אשפה זוגה ושמה רחב וישכבו

נשיכס טפכם : חסר וי' השימש כמו שמש ירח רחובן שמועין והדומים להם : חמושים כמו חלוצים : רק יהיה י' אלהיך עמך כלומר שאלך בדרך משה שיהיה יי עמך כאשר היה עם משה : רק חזק ואמץ : דרשו רבותינו ז"ל יומת יכול אפי' לדבר עבירה תלמוד לומר רק הכין ורקין מיעוטיין הן : שנים אנשים : פי' אנשים טובים זלח כמותם שהלכו בשליחות משה : חרש לאמר : הזכירם שילכו בשתיקה הולכים כחרשים שלא ירגישו בהם : כמו ויחרשו כל הלילה ות"י ברו למימר ר"ל בסתר שלחם כי לא רצה שידעו כל ישראל כדי שלא יפקדו בשלחו מרגלים והוא לא שלחם חלא לפי שדע שייליחו בשליחות וירחיבו לב ישראל בששור' טובות ובדרש חרש כמו חרס הטענים קדרות כדי שיראו קדרים ולא ירגישו בהם מהם אמרו כלנו נגרו' היה בידם כד"ה מעשה חרש חנן ומהם פי' כמשמעו : ופשוטו אמר להם יהוש' עשו עצמכם כחרשי' ועמדו על רוחם : את הארץ וגו' הארץ בכלל ואת ירוחו בפרט לפי שהיתה עיר גדולה : זונה : כמשמעה או מוכרת מזון כמו שת"י פנדקיתא והוא בשקל טובה והמת דעת יונחן זונה ממש כי כן דרכו במקומות לתרג' זונה פונדקית וכן שטים נשים זונות פונדקן והף על פי שתר' ונקלחן נפקת ברה ודעתו לפי שהזכר פונדקיתא שפסקת עצמה לכל : וישכבו

כי נגדו וליכתי כנגד פניו וישיב ריאתו בלי מב המנוח : ועד יבס כחז את כן יליה : ע"כ חמר חרש כהגלת : עליהם לעשות כן ולחן בירי לחמול פה שגלמס בפני משה רבינו ולזה פתיים יסודתם חומים : עור בעלמתי : ונג' מגד ישראל ירדיון אמת לבעור שלם יהי קשה בדבר כמו שזמר להם משה חינו פתחן שמתם עשני פסגונ' וזהו השרי יניחה להחיים כהם שלח יהי' שרין לג' ע"כ ורפז פתלת כהם כמו שמתם פתחן שמתם עשני פסגונ' עניינים כי לפי שפסקות דברין חין גורן כנו לבעור כ"ל לקיים הנטתו לא לפרו' ולא להעיל כי חין כהן פתחה כי ה' ילחסי : או לחיך גיפא הכה ים לפסות עולתה חזקה ועזותה נגד ל"ח מלכים גבורי' ונריך אתה לחלונני נכח לבעור לעמוד נגדם ומה שאתית לנו חינו חלא רך פיוס ורגלי לפסן לא ירך לנבניו ולבג חתינו כל אשר צויתנו נלך יוה' טונת דברין באיזה יוסן שיהיה הנני מוכני לקיים ולעשות : ולא לבד מגד זונות משה רבינו שחיני' מתנול לקיים בלמה חלא חפילו כל אשר תצונו כשהי כדו יתחנן דברינו שכל אשר תשלחנו נלך בלי שים חופון המסכך וגולס פונדק אשר יתרה את פוך יומת דין מירד בתלכות שאין כבודו מחול ופ"כלא חסרו תמות חינו חלא יומת מיריו חפילו כשטרנס לחמול : לא יחייבי פלך חתה בתוכנו וחין כנדרן מחולשני' חנשים מרגלי' קורמס מרגלים קורס שהלכו לרגל מפני שבגד היו מרגלי' בימי משה ששלחם לרגל את יעור וע"כ שלחם יהושע מפני שרצה שיעשו משה רבו כך והזכר חרש כי שניהם חרשים העם ולא היו פו' ולבס שים : כלב דמתי' יהיה כלב וגו' והחרישם כזה וכמנס בחשפה שטים שאתר וכי היכן חציג שטס לוי גדול משל שמקין חמרו כניהו לו חף הוא לעשות דבריו נכנס ינו' כמתי' כשהדרין ועי"ג הים ביבלתו לקנא הנחמ' ה' יוח"כ כגר בנדיקום ועומדן ירו ואלו כמן ירהש שג' תקלה מתחת ידם : לבנו רמו את החרץ ואת יריחו' כלומר חריבם יריכו כי הם ראי' בעלפא חס נמוג לבישני החרץ מחמת כבוד ויראה וע"כ כששמעו מן רחב כי בשלם חיתתם על כל יושבי הארץ חירו ולא הלכו לרמות את הארץ כאשר נוס להם יהושע כי היה די כדברי רחב מדוע רבה על כל החרץ כנפן : וילכו ויבאו בית אשה זונה : הכונה שכלו כה"ל הימה הזונה כדיוק לירך לבית אשה זונה שכל בני ישראל יבאו ויבאו מיד אל ירוחו יבוי שמחנה ישראל הם באים והיו את החרץ תחלה ואת ירוחו ז"ש וילכו ויבאו את הארץ ואת ז"ש ויבאו בית אשה זונה שהלונה חמד הלבו ממחנה ישראל עד בית רחב שהלבו בחרת : עוד אפשר לומר וילכו ויבאו מירש ביאתן להליכתן מה הליכתן בכשרות בלא הטא חף ביאתן בכשרות שלא כשלו בהרב הזונה עם היוותה יפה בשיעור שהלבו רחב נקרי כי עז"ל ע"כ ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב ולא אמר ויבאו בית רחב הזנה ר"ל ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב אמר נקרי והגיד הכתוב זה להודיענו דיו' המרגלים שברחו המקום הזה לשתיה סיבות החמד כדי שלא ירגישו שהם מצבי ישראל כי שמועין צונת מוצא והשר מהו צמבה חמתי הונתו כי להי' שונא זמה ויאמרו חין אלו מצבי ישראל כיון שבאו בית אשה זונה : עוד סיבה כזאת שגילו מלחמו לב אנשי הארץ ע"י רחב הזונה שהיא היא היוזעת וכן היה בהגידה ולא קמה עוד רוח וכו' שלא יבוי זה כי אם הזונה : עוד אפי' לומר וילכו ויבאו בית אשה זונה שהיו הולכים ובאים לא ביתה ומבייתה לשוק ומן השוק אל ביתה כללו אינם מרגלים ועד"י פירש בפרש יש' על פ' והלך והצוא והלקט שהלכה מביחה לגורן ומן הגורן אל ביתה כמה פעמי' כפי' לזכות הדרך בעצמות עין שלא רעשה

והתדו לו רק חזק ואמץ ר"ל שיתחזק להתנהג ככל דברי התורה כי אם יאוס לעבור על דבריה לא ישמועו אליו אלא אם היה זה לפי טעה וזה כי הוא זרם מחוייבים לחזק התורה : או כפאן אשר חין להם רועה' ורחיו שניעין מה ענין אליו המרגלים והנה חף שתיקה תשובתם בראש לא יאמנו מולצו בארץ לרשת אותה כי כבר יעד להם יהושע כי צדק שלשת ימים יעברו הירדן וכלל לרשת את הארץ ואם אמרנו שכבר שלח המרגלים קודם זה הנה יקשה גם כן למה לא כמד יהושע על דבריהם" שהבטיחו שלא יתקרב ארש בפניו כל ימי חייו ואמרו חמורים בהתר זה הבטח שלחו המרגלי' הוא על התר שבי דרכים : הדק הא' לחקור אם יתכן שיטפל להלחם בכם אשר הם שלוחים לרגל ארצם אם לא יתכן זה באילו תאמר שחקרו מהעם היושב בה המושב הוא אם רב החוק הוא הדפס ומה הערים הבמחנה' אם במצרים והנה פרו זה הרגול הוא אם בהמשך אל המחנה או התרחק ממנה לפי מה שיספרו המרגלים : ואלס הדק השני הוא לחזק לב העם הכלחמים לבד כמו

כלי יקר
וזה דמו בשלשנו ימרה ה' פוך חמס בענייני העולם בהנהגת מלהמות וכיוצא חמד ולא ישמע את דברך בלשון רבים כי גם הור' חייב מיתה דמורד במלך הוא אם לא ישמע את דברך לכל אשר תצונו במילי' דעלמא וכו' ל' חמרו יכול אפי' לד' ת' ל' רק חזק ואמץ וכן הביא רש"י ז"ל שאם יאמרו יהושע דבר שלא כהתורה חלילה מזה להמרות בו :

וישלח
יהושע בן נון מן השטים כו' הנה יקשה מה טעם בשלח המרגלים ויראו הנסיון הביא לידי ציוון במרגלים ששלח מהרבו' והרל' צב חרץ ע"ש וכך פי' הרד"ק חלא שהרל"ג הוסף ביאור במ"מ מרגלים חרש וכו' יתיבת חרש לשון מחשבה כשליח חרש חן לומר שירגלו חרש ר"ל המחשבות של השכל בכלל חרש לאמר וכן פירש הר"ק ז"ל והוכיח מההרגום שהרגו ה' היות ע"פ ה' כי זה חיי' שיאמינו לקולם ב' היות ראשי חלפי ישראל שגם זה יחייב החמין אות' ג' ששלחם לעניני חזוני שאינו מטבע המרגלות שאמר ורחיית את הארץ השמנה וכו' הים בה עין וכו' והד' ששלחם משה בעצת כל ישראל ויריית' כדכתיב ותקרבון אלי כולכם ויביאו אותנו דבר ואת כל העדה לעומת זה כמשך הטוק ההוא שלכך נתחכם משה עצמו כששלח מרגלי' ליעור לא שלא חרובים ולא ע"פ ה' ולא בעצת ישראל מומנו למד יהושע ושלה שטים לבד ואנשים מרגלים ר"ל בקיאים במלחכת המרגלים מקודם ושלא בידעת אנשי ישראל וז"ש חרש לאמר שר"ל בשתיקה שלא ירגישו לא ישראל ולא האומות שהכל בכלל חרש לאמר וכן פירש הר"ק ז"ל והוכיח מההרגום שהרגו הכללות שהסוד הוא שאפי' ישראל לא ידעו צו ע"כ"ו הכללות לרגל את הארץ ואת ירוחו ר"ל לבדה לדעת באיזה אופן יבאו אליהם : והרד"ק ז"ל הוסף לשון נגרות כמו מעשה חרש חנן : ולחז"ל חרש שיעשו עצמם כחרשים כדי שישמעו הסודות שלהם ודרשו עוד לשון כלי חרס שלקחו קדרות של חרס כדי שלא ירגישו בהם וזהו מדוקדק תיבת לאמר שיהמרו ממש חרש חנן בעי' כלי חרס ומ"ש את הארץ ואת ירוחו חמו' ל' מלמד ששקלוה וישו כנגד כל הארץ : ולער"ן שמשה שלח מרגלים ממוקם רחוק ממדבר פארן ולכך נמשך יזק כי כאשר שיעובי עז העם נרמו לבס לשב למצרים כי רחוקים הם מהארץ לעומת זה נתחכם יהושע לאמר שלוחה קרוב לירץ מהלך שלם' ימים לבד שזו הוראה שהם מוסכמים בכניסה לירץ עכ' פי' וחיין התכלית חלא לרגל מאיזה מקום יבוא אל הערים ואמר שטים אנשים ולא חמר שטי אנשים להודיע פה"ש ז"ל ברא' היה פנחם הוא מלך ה' ללך חמר שטי' אגשי' שאינם שטים ב' גישות כי הא' ארש וכו' והב' חרש ארש ומלך ה' וזרם שילכו תחלה לראות את הארץ ואמר יבאו אל ירוחו כדי שלא יבויסו שלא יבויסו מיד אל ירוחו יבוי שמחנה ישראל הם באים והיו את החרץ תחלה ואת ירוחו ז"ש וילכו ויבאו את הארץ ואת ז"ש ויבאו בית אשה זונה שהלונה חמד הלבו ממחנה ישראל עד בית רחב שהלבו בחרת : עוד אפשר לומר וילכו ויבאו מירש ביאתן להליכתן מה הליכתן בכשרות בלא הטא חף ביאתן בכשרות שלא כשלו בהרב הזונה עם היוותה יפה בשיעור שהלבו רחב נקרי כי עז"ל ע"כ ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב ולא אמר ויבאו בית רחב הזנה ר"ל ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב אמר נקרי והגיד הכתוב זה להודיענו דיו' המרגלים שברחו המקום הזה לשתיה סיבות החמד כדי שלא ירגישו שהם מצבי ישראל כי שמועין צונת מוצא והשר מהו צמבה חמתי הונתו כי להי' שונא זמה ויאמרו חין אלו מצבי ישראל כיון שבאו בית אשה זונה : עוד סיבה כזאת שגילו מלחמו לב אנשי הארץ ע"י רחב הזונה שהיא היא היוזעת וכן היה בהגידה ולא קמה עוד רוח וכו' שלא יבוי זה כי אם הזונה : עוד אפי' לומר וילכו ויבאו בית אשה זונה שהיו הולכים ובאים לא ביתה ומבייתה לשוק ומן השוק אל ביתה כללו אינם מרגלים ועד"י פירש בפרש יש' על פ' והלך והצוא והלקט שהלכה מביחה לגורן ומן הגורן אל ביתה כמה פעמי' כפי' לזכות הדרך בעצמות עין שלא רעשה

ב
(*) 2
י

חמשים ד' חס' בליש' בקרא' וסומ' וחמשים
עלו בני ישראל מארץ מצרים : ואהם תעברו חמשים לפני אחי' כל גבורי' : המשים תעברו לפני' וירד הוא ופורה נערו אל קצה החמשים : ונמסר גם בסדר בשלח : כל איש אשר ימרה כל ס' ראשי פכוי' בכפרא וסומ' כל מקום אשר תדרך כף רגלכם : כל איש אשר ימרה את פיך : כל יושבי ההר מן הלבנון : כל ממלכת עוג' : כל ערי בני אהרן הכהנים : כל ערים עשר ומגרישיתן' : כל ערי הלזים בתוך : כל ערי הגרשני' : כל הערים לבני מררי : ולא ישמע ר' וכו' נמסר בסדר וארא :

ידעו בארמו חזק ואמץ חזק שיתחזק ויתאמץ על הנהגת העם בחריצות ולא יעוזה בהנהגתם כי העם לא יתכן שיהיו זולת רועה כמו שאמר משה ולא תהיה עדת יי' כפאן אשר חין להם רועה' ורחיו שניעין בהתר ספק מה יקרה בענין הצלחה שזוה יהושע שטורי העם ושלחו המרגלים : מה ענין אליו המרגלים והנה חף שתיקה תשובתם בראש לא יאמנו מולצו בארץ לרשת אותה כי כבר יעד להם יהושע כי צדק שלשת ימים יעברו הירדן וכלל לרשת את הארץ ואם אמרנו שכבר שלח המרגלים קודם זה הנה יקשה גם כן למה לא כמד יהושע על דבריהם" שהבטיחו שלא יתקרב ארש בפניו כל ימי חייו ואמרו חמורים בהתר זה הבטח שלחו המרגלי' הוא על התר שבי דרכים : הדק הא' לחקור אם יתכן שיטפל להלחם בכם אשר הם שלוחים לרגל ארצם אם לא יתכן זה באילו תאמר שחקרו מהעם היושב בה המושב הוא אם רב החוק הוא הדפס ומה הערים הבמחנה' אם במצרים והנה פרו זה הרגול הוא אם בהמשך אל המחנה או התרחק ממנה לפי מה שיספרו המרגלים : ואלס הדק השני הוא לחזק לב העם הכלחמים לבד כמו

כלי יקר
בדכתיב ונאחזו בהוכסם או ידקק גם ככס לשון ירושה ז"ש ושבתם לארץ ירושתה וירשתה אותם ר"ל אז וירשתם בתלישי חלקכם אשר בארץ ולא קודם ז"ש כפל ירושתם וירשתה אותה :
עד
אשר יניח ה' וגו' הנה חיי' הפ' מיותר אשר נתן לכם משה וכו' עד סוף הכסוף שכבר נאמר וירשתם את הארץ הזאת ושנה אשר נתן לכם משה וזו שלישית אשר נתן לכם משה עבד ה' ודקדק הסופר : לומר עבד ה' הכוונה כי הארץ הזו ניתנה להם מתנה הלזים ועומדת בתנאי אם יעברו עם ישראל ככתוב בסדר מועת ואם לא יעברו היתה בעלה לז"ל בתחלה נשיכס וכו' ישנו בארץ אשר נתן לכם משה ולא הזכיר עבד ה' בדבר תלוי ועומד : אמנם כאשר תקיימו היוצא מפיכם צטי עניינים שהוספתם מנדיבות לבבכם הא' שהעברו חמושים לכניהם וכו' להתעבב עם אחיכם עד כיבוס וחילוק כי כל זה בכלל דברי משה עבד ה' כמ"ש והיוצא מפיכם העשו : ז"ש עד אשר יניח ה' לאחיכם בחילוק ככם ממש שנתברר חלקכם אשר נתן לכם משה עבד ה' שהנתינה הלושה הראשונה אשר נתן לכם משה חנן צעת היא שתעברו לכניהם ותעמידו עד כיבוי וחילוק אז תתעב' המתנה יותר מכל הנותן ואיכות במה שהוא עבד ה' ותעשה וירשה שרין לה הכסף כתיב מן הדין כי זו מיד ה' היתה זו לאנשים יראי ה' ככם ז"ש וירשתה איתה ארצ נתת' כלאו רמו אותה שנתן לכם דרך מתנה התחוק להיות ירושה עולמית שאין לה הכסף וחילוי לזה הזכיר כהן מוצא וכו' לרמוז דרך דרש כי יורח להם יראי ה' שמש דקדק כי כן יאתה : עוד אפשר ויזכר וירשתה אותה לשון הצעת' לומר יכי לבכם בטוח בה' כי תחזרו לשלום וירשתם אותה יען ארש נתן לכם משה עבד ה' ארש בלי ספק גור חומר יקם לכם כי הוא יתב' מקום דבר עבדו ז"ש אשר נתן לכם משה עבד ה' :
ויענו
את יהושע לאמר בלי ספק שם השליח עצמו ששלח להם יהושע לוי ענו דבר ז"ש לאמר ששלח יאמר ליהושע ודרך ענוה אמרו מה לך להחלות באילן גדול משה רבך ששלחת לאמר : וזכר את הדבר אשר אזה וכו' יבא נא בדרך ובבדלך כי כל אשר צויתנו נעשה : ואל כל אשר השלחנו אתה וכו' וכפל ואמר כל אשר צויתנו נעשה ואל כל אשר תשלחנו נלך לומר כל אשר צויתנו ללכת לבני ה' חלוצי' וישלח עבד שם עד כיבוס וחילוק נעשה יא כל אשר תשלחנו נהגנו לבדנו להלח' בו נלך ואנ' לפי שלא ילכו ישראל עמנו כי בה' בטחנו ולא כה"ל דברך :
בכל
אשר שמענו אל משה וכו' מהר"א ז"ל פי' שנצטרכו כלן ג' דברים לומר ה' שיעוריה ה' ועניו אמר רק יהיה ה' אלהיך עמך והב' שיתלך לך כבוד ועליו אמר כל הים אשר ימרה וכו' והב' ויהושע עצמו שלא יחת מפני העם לא יהא מנהיג : דבר ז"ל ר' חזק ואמץ ע"כ וכן פי' הרלב"ג ר' חזק ואמץ להנהגת העם בחריצות : או אמר רק חזק ואמץ בתורה ומעשי' טובי' וכל זה בדברי חז"ל שאמרו כל איש אשר ימרה את פוך יכול אפי' לדבר עבירה ת"ל ר' חזק ואמץ שאין לנו חייבי' לשמוע דברי הנביא האומר לעבדו ע"ד הורה אם לא בהוראת טעה ולי נרא' לדקדק תיבת כן שהיא מיותר' שדי יאמר כאשר שמענו אל משה נשמע לך אבל כיון לומר שמאחר שנאלל מהוד משה לוי ראי' שישמענו לוי כלאו שומעי' ממש לא משה כי פו' הוידבר אליהם ז"ש כאשר שמענו אל משה כן ממש אינו משמעים שבעת הזאת : אשר נשמעו אל משה רבך דק צריך שכלו שאלנו משמעים שבעת הנהגת' כלאו חנה משה כן צריך שישער הוא כלאו בשתיקה ה' אלהיך עמך כלאו היה עם משה ששדברנו עמך ושמח כלאו מדבר פיו עם משה ביום שרוח משה מנה עליך והנהיגתם כריות פירות זה הוא שים כונת יהי ה' אלהיך עמך כאשר עם משה בענין הבבואה קאמר לא יתכו שהרי לא קם ולא יקום נביא עוד בשרא כמשה : או יאמר רק יהיה וכו' ר"ל נשמע לך רק צוית שיהיה לך עמך בצבאות מכוון כאשר היה עם משה ולא סתרה להם ח"ו כי לא יקום נבי' עוד בשרא כמשה כדי שיוכל לסתור דבריו חלילה :

ב
(*) 2
י

כל
איש אשר ימרה וכו' יהושע עצמו שלא יחת מפני העם לא יהא מנהיג : דבר ז"ל ר' חזק ואמץ ע"כ וכן פי' הרלב"ג ר' חזק ואמץ להנהגת העם בחריצות : או אמר רק חזק ואמץ בתורה ומעשי' טובי' וכל זה בדברי חז"ל שאמרו כל איש אשר ימרה את פוך יכול אפי' לדבר עבירה ת"ל ר' חזק ואמץ שאין לנו חייבי' לשמוע דברי הנביא האומר לעבדו ע"ד הורה אם לא בהוראת טעה ולי נרא' לדקדק תיבת כן שהיא מיותר' שדי יאמר כאשר שמענו אל משה נשמע לך אבל כיון לומר שמאחר שנאלל מהוד משה לוי ראי' שישמענו לוי כלאו שומעי' ממש לא משה כי פו' הוידבר אליהם ז"ש כאשר שמענו אל משה כן ממש אינו משמעים שבעת הזאת : אשר נשמעו אל משה רבך דק צריך שכלו שאלנו משמעים שבעת הנהגת' כלאו חנה משה כן צריך שישער הוא כלאו בשתיקה ה' אלהיך עמך כלאו היה עם משה ששדברנו עמך ושמח כלאו מדבר פיו עם משה ביום שרוח משה מנה עליך והנהיגתם כריות פירות זה הוא שים כונת יהי ה' אלהיך עמך כאשר עם משה בענין הבבואה קאמר לא יתכו שהרי לא קם ולא יקום נביא עוד בשרא כמשה : או יאמר רק יהיה וכו' ר"ל נשמע לך רק צוית שיהיה לך עמך בצבאות מכוון כאשר היה עם משה ולא סתרה להם ח"ו כי לא יקום נבי' עוד בשרא כמשה כדי שיוכל לסתור דבריו חלילה :
כל
איש אשר ימרה וכו' יהושע עצמו שלא יחת מפני העם לא יהא מנהיג : דבר ז"ל ר' חזק ואמץ ע"כ וכן פי' הרלב"ג ר' חזק ואמץ להנהגת העם בחריצות : או אמר רק חזק ואמץ בתורה ומעשי' טובי' וכל זה בדברי חז"ל שאמרו כל איש אשר ימרה את פוך יכול אפי' לדבר עבירה ת"ל ר' חזק ואמץ שאין לנו חייבי' לשמוע דברי הנביא האומר לעבדו ע"ד הורה אם לא בהוראת טעה ולי נרא' לדקדק תיבת כן שהיא מיותר' שדי יאמר כאשר שמענו אל משה נשמע לך אבל כיון לומר שמאחר שנאלל מהוד משה לוי ראי' שישמענו לוי כלאו שומעי' ממש לא משה כי פו' הוידבר אליהם ז"ש כאשר שמענו אל משה כן ממש אינו משמעים שבעת הזאת : אשר נשמעו אל משה רבך דק צריך שכלו שאלנו משמעים שבעת הנהגת' כלאו חנה משה כן צריך שישער הוא כלאו בשתיקה ה' אלהיך עמך כלאו היה עם משה ששדברנו עמך ושמח כלאו מדבר פיו עם משה ביום שרוח משה מנה עליך והנהיגתם כריות פירות זה הוא שים כונת יהי ה' אלהיך עמך כאשר עם משה בענין הבבואה קאמר לא יתכו שהרי לא קם ולא יקום נביא עוד בשרא כמשה : או יאמר רק יהיה וכו' ר"ל נשמע לך רק צוית שיהיה לך עמך בצבאות מכוון כאשר היה עם משה ולא סתרה להם ח"ו כי לא יקום נבי' עוד בשרא כמשה כדי שיוכל לסתור דבריו חלילה :

ב
(*) 2
י

לזה אמרו להחיות נפשתי
 כי כבד קלתי עלי דת ידני
 באמרי חן סוד ונוה נפתחי
 בע' וזל הכוסר בע' כחלי
 קים כל התורה כולה וכן
 יעשה יתר משפתי ואלו
 אמתו אינם ככלל לא תחיה
 אדרכה מוטל עליכם להחיות
 את נפשתינו כי בהרבה
 פקומו' הוהירה תורה על
 כנר: נפשנו תחתיכם למות
 כיון שקלתי עליך להחיה
 ח' לחיותנו אמת וכל בית
 אביך חיינו הם וכללי' בודע
 ויראה ואל' חייני' אמתו
 מיתה על הרובת קדון הרוב
 ישראל עמש ואל' חן לך
 לרוב מזה ועוד ידעו
 נשתי' להסייע עין כחבר
 נחמת אפי' מה שחינו משרת
 הדיו ככל אשר תנוע עלינו:
 ומורידם בחלון וכו' חן זה
 סתירה עם שאמרנו לעיל
 שהי' לה פתח כנר החומה
 וכו' לה להניחם ריק הפתח
 כי יל' שהרשע' סגרו חומתם
 הפתח מבחוץ חתמי יונתם
 בדכתי' והסער סגרו וכו'
 ח' שהחלון ה' כנר חתמי
 יותר פונקט ועל כן העליתי
 חתמי' דרך החלון:
 ויבקשו

אות אחת: האות שהתנולי שתקיימו אותו ואל תכזבו בו: נפשינו תחתיכם למות: אננומכו' עזמינו תחתיכם למוח לזמי שיר' להחיות אתכם: הגידו: הראשון בוי' כנגדה וכנגד בי' חביבי כי אי חיפשו שלח היה שם עמה מבית חביבי לא היתה יושבת יחידה או חיפשו שהמרו כנגד בית חביבי והע' שלח היו שם כמו שאמרו גם כן נפשנו תחתיכם למו והשני תגידו בוי' כנגדה והסמיון דודי ומה היה דבר זה שהמרו לה שלח חניד לא חמרו על דבר היותם שם בביתה שלח חשדו אותה שחללה אותם בכלתם מביתה שהרי כסת' עליה לשלוחי המלך אבל לאחור זמן כשברו ישראל על העיר חי חיפשו שלח נגלה הדבר כיון שהספה בית חביבי לביתה אלא מה אמרו לה שלח חניד לבר האות שהיה להם עומה שהם חניד יעשו גם כן האחרים בית שהיה להם בית בחומה להגלל והם יעשו בדבר זה: ותורד' בחבל כדי שלח ירגישו השכנים אם יאלו דרך שער ביתה אם תפתח אות' בעוד לילה אחרי אשר סגרו אותו ולפיכך הורידה אותם בחבל דרך החלון וזה היה שכלתה לדבר עממה או חמר שיטנו מעט: ובחומה היא יושבת: אפי' שהיה לה בית בחומה היה חיפשו שהיה עיקר ישיבתה בחוך העיר לפיכך אמ' ובחומה היא יושבת: ונחבתם שניה: חסר אל' נחבה או שרשו חבה בה' כי נמלאו בשורשה הזה בה': שלשת ימים: חרו' מגיד ששרתה רוח הקדש על רחב שישובו לסוף שלשת ימים שאילו לא שרתה עליה רוח הקדש מאין היא יודע' שעתידין לחזור לסוף שלשת ימים ועל דרך הפשט כי מדרך הסברה אמר' זה כי מיריתו עד הירדן יום אחד או יותר מעט וחשבה כי בין הליכתו ושוכם וחפירת' וחפושם בכל הדרך יהיו שלשת ימים: שוב: בחולס: נקיים

ותתנו לראת דקשוט: והיחונות
אבאות אפא וית אחיות אחיות
כל דילרון ותשוכון יתנפשהנא
מפוגהא: ואמר לה גבריא נפשנא
מסירן חלףנפשתיכון לממת אם לא
תחוונית פתגמנא דין ויהיבד יתן
לנאית ארעא ונעפיד עימד טיבו
וקשוט: ושלשלחננו באטנאמן
חרבא ארי ביתה בכותל שורא
וכשורא היאיתכה: ואמרת להון
לטורא איזילו דילמא יערעון בכון
רדפוא ויתמרדון תמן תלתא יומין
עד דיתובון רדפוא ובתר כן תהכון
לאורחתכון

והחיתם את אבי ואת אמי: לו החיתם אתם: ונמסר גם בסדר ריגיש: אחיותיו ה' חס' יו' בליש' בקריאה וסימ' והחיתם את אבי ואת אמי: בצדקתך אחותך: ואחותיהם צרויה ואביגיל' וקראו לשלשת אחותיהם: ויבאו אליו כל אחיו וכל אחותיו: הדרה יו' וסי' נמסר בסדר דברים ובספר שופטים סוף סי' א': שמה ו' בספרא וסי' ושמה רחב וישבו שמה: ונחבתם שמה שלשת ימים: אל תיגע שמה את כל העם: ויעלו מן העם שמה לנוס שמה רוצח אשר: וחברו לנוס שמה אל עיר:

ותתנו לראת דקשוט: והיחונות
אבאות אפא וית אחיות אחיות
ואת כל אשר להם והצלחם את
נפשתינו מכות: ויאמרו לה האנשים
נפשנו תחתיכם למות אלא הגידו
את דברינו זה והיה בדת יהוה לנו
את הארץ ועשינו עמך חסד ואמת:
ותורדם כחבל בער החלון כי ביתה
בקיר החומה ובחמה היא יושבת:
ותאמר להם ההרה לכו פן יפגעו
בכם הרדפים ונחבתם שמה שלשת
ימים עד שב הרדפים ואחר תלכו
לדרככם

והחיתם את אבי ואת אמי: לו החיתם אתם: ונמסר גם בסדר ריגיש: אחיותיו ה' חס' יו' בליש' בקריאה וסימ' והחיתם את אבי ואת אמי: בצדקתך אחותך: ואחותיהם צרויה ואביגיל' וקראו לשלשת אחותיהם: ויבאו אליו כל אחיו וכל אחותיו: הדרה יו' וסי' נמסר בסדר דברים ובספר שופטים סוף סי' א': שמה ו' בספרא וסי' ושמה רחב וישבו שמה: ונחבתם שמה שלשת ימים: אל תיגע שמה את כל העם: ויעלו מן העם שמה לנוס שמה רוצח אשר: וחברו לנוס שמה אל עיר:

רשי
 אות אחת: שתעשו כשתבאו ותכבשו את העיר שתכירו האו' ומחויבי: ותוריד' בחבל בעד החלון: באתו חבל וחלון היו הגואפי' עולין אליה אמר' רבוננו של עולם באלו חטאתי באלו תחול לי: עד שוב הרודפים' ראת' ברוח הקדש שישובו לסוף שלשת ימים: נקיים

רלבג
 אם לא תגידו: הנה התנו בזה לפי שכבר שלח מהם שיתמו לה אות אחת להחיות כל בית חביבי והשביע' אותם על זה בוי' והנה אם היתה מגדת דבריה זה היה אפש' שיתעבדו עם בית חבי' רבו' מבני יריחו ותכריח' שבועתם שלח להחיות איש מהם כי לא יתעבד להם אי זה מהם הוא מבני' חביה עד שכבר היה אפשר שימלטו בזה האופן כל יושבי יריחו או יתעבדו עם כל יושבי הארץ וימלטו כלם בסכנת זה: ויאמרו

וזלתו שגון אדום מור' דין להורות שבדין אמת יעשו עמה ולא בחסד וכמו שהשני לא ישנה גונו כך לה ישנו דבור': ורש' ז' פ' אות שהאמת והכבוד כשהכבוד העיר וכן פי' הרד' ק' ומהר' ז' פ' ובס' ה' פ' שהיה חשב' שהי' משה עדיין רוע' יש' ולכך שלח את אחת: על שם משה שאחוז במדת אמת עמוד' דאמנעתיא פני משה כפני חמה: אמנם בעת נתינת האות אמרו לה שכעת יהושע הוא השליט פני יהושע כפני לבנה דהיא סהרא' הספקלרי' שאינה מאירה ונתמלה בכתובים כחוט השני שכאר חוט השני שפחותיו ו' ש' את תקות חוט השני הזה וכו' שאין האות של אמת להיכנס משה לא תקו' חוט השני דהיינו יהושע כאמר' יו' ש' את אמתה גם לרבו' משלחם יהושע': והחכם השלם כמה' ר' משה אלמושינו ז"ל פיר' במגלת רות כנו' בשם הרד' ק' אלא שהסוף במ"ש וכתה' לי אות אמת בר' לגמול אמת שהוא פרעון אלא ההסד שהעבדתי עמכם הוא יהיה לי לזאת ועל החסד שהעשו עם בית אבי עז' אלא שקשה שאין הדבר הנעשה באמת חייביות אמת אל הקסד כי דבר אמת לא יסקרו אבל בהסד יסקרו ומהו אות זה ועוד שבין האמת ובין החסד הכל נעשה בבית אמת וזה יהיה זה לזה:

והחיותם
 את אבי ואת אמי וכו' מהר' ז' פ' אות שהאמת והכבוד כשהכבוד העיר וכן פי' הרד' ק' ומהר' ז' פ' ובס' ה' פ' שהיה חשב' שהי' משה עדיין רוע' יש' ולכך שלח את אחת: על שם משה שאחוז במדת אמת עמוד' דאמנעתיא פני משה כפני חמה: אמנם בעת נתינת האות אמרו לה שכעת יהושע הוא השליט פני יהושע כפני לבנה דהיא סהרא' הספקלרי' שאינה מאירה ונתמלה בכתובים כחוט השני שכאר חוט השני שפחותיו ו' ש' את תקות חוט השני הזה וכו' שאין האות של אמת להיכנס משה לא תקו' חוט השני דהיינו יהושע כאמר' יו' ש' את אמתה גם לרבו' משלחם יהושע': והחכם השלם כמה' ר' משה אלמושינו ז"ל פיר' במגלת רות כנו' בשם הרד' ק' אלא שהסוף במ"ש וכתה' לי אות אמת בר' לגמול אמת שהוא פרעון אלא ההסד שהעבדתי עמכם הוא יהיה לי לזאת ועל החסד שהעשו עם בית אבי עז' אלא שקשה שאין הדבר הנעשה באמת חייביות אמת אל הקסד כי דבר אמת לא יסקרו אבל בהסד יסקרו ומהו אות זה ועוד שבין האמת ובין החסד הכל נעשה בבית אמת וזה יהיה זה לזה:

אם לא תגידו: הנה התנו בזה לפי שכבר שלח מהם שיתמו לה אות אחת להחיות כל בית חביבי והשביע' אותם על זה בוי' והנה אם היתה מגדת דבריה זה היה אפש' שיתעבדו עם בית חבי' רבו' מבני יריחו ותכריח' שבועתם שלח להחיות איש מהם כי לא יתעבד להם אי זה מהם הוא מבני' חביה עד שכבר היה אפשר שימלטו בזה האופן כל יושבי יריחו או יתעבדו עם כל יושבי הארץ וימלטו כלם בסכנת זה: ויאמרו

וזלתו שגון אדום מור' דין להורות שבדין אמת יעשו עמה ולא בחסד וכמו שהשני לא ישנה גונו כך לה ישנו דבור': ורש' ז' פ' אות שהאמת והכבוד כשהכבוד העיר וכן פי' הרד' ק' ומהר' ז' פ' ובס' ה' פ' שהיה חשב' שהי' משה עדיין רוע' יש' ולכך שלח את אחת: על שם משה שאחוז במדת אמת עמוד' דאמנעתיא פני משה כפני חמה: אמנם בעת נתינת האות אמרו לה שכעת יהושע הוא השליט פני יהושע כפני לבנה דהיא סהרא' הספקלרי' שאינה מאירה ונתמלה בכתובים כחוט השני שכאר חוט השני שפחותיו ו' ש' את תקות חוט השני הזה וכו' שאין האות של אמת להיכנס משה לא תקו' חוט השני דהיינו יהושע כאמר' יו' ש' את אמתה גם לרבו' משלחם יהושע': והחכם השלם כמה' ר' משה אלמושינו ז"ל פיר' במגלת רות כנו' בשם הרד' ק' אלא שהסוף במ"ש וכתה' לי אות אמת בר' לגמול אמת שהוא פרעון אלא ההסד שהעבדתי עמכם הוא יהיה לי לזאת ועל החסד שהעשו עם בית אבי עז' אלא שקשה שאין הדבר הנעשה באמת חייביות אמת אל הקסד כי דבר אמת לא יסקרו אבל בהסד יסקרו ומהו אות זה ועוד שבין האמת ובין החסד הכל נעשה בבית אמת וזה יהיה זה לזה:

והחיותם
 את אבי ואת אמי וכו' מהר' ז' פ' אות שהאמת והכבוד כשהכבוד העיר וכן פי' הרד' ק' ומהר' ז' פ' ובס' ה' פ' שהיה חשב' שהי' משה עדיין רוע' יש' ולכך שלח את אחת: על שם משה שאחוז במדת אמת עמוד' דאמנעתיא פני משה כפני חמה: אמנם בעת נתינת האות אמרו לה שכעת יהושע הוא השליט פני יהושע כפני לבנה דהיא סהרא' הספקלרי' שאינה מאירה ונתמלה בכתובים כחוט השני שכאר חוט השני שפחותיו ו' ש' את תקות חוט השני הזה וכו' שאין האות של אמת להיכנס משה לא תקו' חוט השני דהיינו יהושע כאמר' יו' ש' את אמתה גם לרבו' משלחם יהושע': והחכם השלם כמה' ר' משה אלמושינו ז"ל פיר' במגלת רות כנו' בשם הרד' ק' אלא שהסוף במ"ש וכתה' לי אות אמת בר' לגמול אמת שהוא פרעון אלא ההסד שהעבדתי עמכם הוא יהיה לי לזאת ועל החסד שהעשו עם בית אבי עז' אלא שקשה שאין הדבר הנעשה באמת חייביות אמת אל הקסד כי דבר אמת לא יסקרו אבל בהסד יסקרו ומהו אות זה ועוד שבין האמת ובין החסד הכל נעשה בבית אמת וזה יהיה זה לזה:

אם לא תגידו: הנה התנו בזה לפי שכבר שלח מהם שיתמו לה אות אחת להחיות כל בית חביבי והשביע' אותם על זה בוי' והנה אם היתה מגדת דבריה זה היה אפש' שיתעבדו עם בית חבי' רבו' מבני יריחו ותכריח' שבועתם שלח להחיות איש מהם כי לא יתעבד להם אי זה מהם הוא מבני' חביה עד שכבר היה אפשר שימלטו בזה האופן כל יושבי יריחו או יתעבדו עם כל יושבי הארץ וימלטו כלם בסכנת זה: ויאמרו

וזלתו שגון אדום מור' דין להורות שבדין אמת יעשו עמה ולא בחסד וכמו שהשני לא ישנה גונו כך לה ישנו דבור': ורש' ז' פ' אות שהאמת והכבוד כשהכבוד העיר וכן פי' הרד' ק' ומהר' ז' פ' ובס' ה' פ' שהיה חשב' שהי' משה עדיין רוע' יש' ולכך שלח את אחת: על שם משה שאחוז במדת אמת עמוד' דאמנעתיא פני משה כפני חמה: אמנם בעת נתינת האות אמרו לה שכעת יהושע הוא השליט פני יהושע כפני לבנה דהיא סהרא' הספקלרי' שאינה מאירה ונתמלה בכתובים כחוט השני שכאר חוט השני שפחותיו ו' ש' את תקות חוט השני הזה וכו' שאין האות של אמת להיכנס משה לא תקו' חוט השני דהיינו יהושע כאמר' יו' ש' את אמתה גם לרבו' משלחם יהושע': והחכם השלם כמה' ר' משה אלמושינו ז"ל פיר' במגלת רות כנו' בשם הרד' ק' אלא שהסוף במ"ש וכתה' לי אות אמת בר' לגמול אמת שהוא פרעון אלא ההסד שהעבדתי עמכם הוא יהיה לי לזאת ועל החסד שהעשו עם בית אבי עז' אלא שקשה שאין הדבר הנעשה באמת חייביות אמת אל הקסד כי דבר אמת לא יסקרו אבל בהסד יסקרו ומהו אות זה ועוד שבין האמת ובין החסד הכל נעשה בבית אמת וזה יהיה זה לזה:

והחיותם
 את אבי ואת אמי וכו' מהר' ז' פ' אות שהאמת והכבוד כשהכבוד העיר וכן פי' הרד' ק' ומהר' ז' פ' ובס' ה' פ' שהיה חשב' שהי' משה עדיין רוע' יש' ולכך שלח את אחת: על שם משה שאחוז במדת אמת עמוד' דאמנעתיא פני משה כפני חמה: אמנם בעת נתינת האות אמרו לה שכעת יהושע הוא השליט פני יהושע כפני לבנה דהיא סהרא' הספקלרי' שאינה מאירה ונתמלה בכתובים כחוט השני שכאר חוט השני שפחותיו ו' ש' את תקות חוט השני הזה וכו' שאין האות של אמת להיכנס משה לא תקו' חוט השני דהיינו יהושע כאמר' יו' ש' את אמתה גם לרבו' משלחם יהושע': והחכם השלם כמה' ר' משה אלמושינו ז"ל פיר' במגלת רות כנו' בשם הרד' ק' אלא שהסוף במ"ש וכתה' לי אות אמת בר' לגמול אמת שהוא פרעון אלא ההסד שהעבדתי עמכם הוא יהיה לי לזאת ועל החסד שהעשו עם בית אבי עז' אלא שקשה שאין הדבר הנעשה באמת חייביות אמת אל הקסד כי דבר אמת לא יסקרו אבל בהסד יסקרו ומהו אות זה ועוד שבין האמת ובין החסד הכל נעשה בבית אמת וזה יהיה זה לזה:

אם לא תגידו: הנה התנו בזה לפי שכבר שלח מהם שיתמו לה אות אחת להחיות כל בית חביבי והשביע' אותם על זה בוי' והנה אם היתה מגדת דבריה זה היה אפש' שיתעבדו עם בית חבי' רבו' מבני יריחו ותכריח' שבועתם שלח להחיות איש מהם כי לא יתעבד להם אי זה מהם הוא מבני' חביה עד שכבר היה אפשר שימלטו בזה האופן כל יושבי יריחו או יתעבדו עם כל יושבי הארץ וימלטו כלם בסכנת זה: ויאמרו

כשני בנאור: כראותם את ארון וגו' כי ענה הכהן היה כעבוד עמו הולך לפניכם ונבית' משה נסתלק אחר כל תפארתו כי הארון ילך לפניכם להדמותו הדרך וחינה יתירם כוונת לבס ע'י החרון כי הענין היה עמוה הדרכי באופן שגאר' ביבשה וכלן ש' הארון נלכו ביבשה בתוך הים' ומפני ישראל לא נזכרו עדין עטופות פסור פ"כ היו נריבין הכנה לקבל השטע מצד החמד ולזה היו זריבין סכהנים נשאת את הארון כי הם מדת הכשר כידוע' ולא הלויים שהם עמדת הנגרה וע"כ היה הארון נוסע לפני העם להסתפק הדיון ולא חמד שני גדלים

מקצה שלשת ימים: הגה ראינו צתורה כי בשנת הארבעי' בחדש שבט היכיח משה רבינו ע"ה את ישראל ובי בחדש מת או בתחלת אדר שהרי בניסן עברו ישראל את הירדן עם יהושע וכבר מת משה ועברו ימי אבולו טרם נסעו מהשטים והמרו רז"ל כי בשבועה באלדר מת משה וראו זה מן הפסוקים אחר הקבלה כיאל חשבו אחרי זיימים באל' ל' יום ימי חבל מ'ש'תמנה שגלמיו הלו'ס בז' בנס' ו' י' יום שהזכיר טרם עזרם את הירדן להכין ילה ננוגה סוף אותן ג' ימים הוא י' בניסן ובו ביום עלו מן הירדן למ'ש' והעם עלי מן הירדן בעשוי'לחדש הראשון ולא נכלל לומר כי לא שלטו ימי האבל עד עזרם הירדן שהרי בעודם בשט' בערבות מואב שלמו ימי האבל כמו שכתב בערבות מואב שלטים יום אבל לולי הקבל' יוכל לומר האומ' כי בשבט מת משה או באלדר קוד' שבעה בו וכן מלינו בדברי רז"ל כי מהם שהמרו בז' בשב'מת משה חע"פ סוגיית התלמוד היא כי בשבעה באלדר מת משה ונר' כי הקבלה נכונה כן היא כי לא יתכן לפרש שהיו שם ימי' בטל' אחרי מות משה אל' היו ימי אבלו ואחר עבור ימי אבלו נזה הקב"ה את יהושע לעבור את הירדן והנה יהיה פו' ויהי אחרי מות משה

רשי
והכהנים הלויים לפי שיאלו כולם מלוי אבי עמר נקראו לוי כמו שפירשו רבותינו בדראשית. רבה במ"ה מקומו נקראו בהגים לויים וזהו טעמו של דבר מ"ר: אך רמוק יהי' כבודו של מקום הוא: ובינו: כמו ובינו ודומה לו ישמח ישראל בעשוי' ד"ה שמי ארונות היו של שכניה ושל יוסף מהלכין יחד: כאלפים

יעברו: והיה מסוף חלתא יומין
ועברו סרכי אבנו משריתא:
ופקידו ית עמא למימר במחויבון
ית ארון קיימא די אל הכון וכהניא
וליאוי נטלין יתיה ואתון תטלון
מאתריבון ותהכון בתרוהי:
ברם רחיקיה ביניבון וביניהי
כתרין

ה' ילחס'
ג'
ה'
ק' יי' ב' ח' ת'
ק'

אחר עבור ימי אבלו והוא שלשים יום כי אין רוח הקדש שורה על האבל ועל עזב כמו שאמ' אלישע ועתה קחו לי מנגנ' וגו' ואמר ביעקב אבינו ותמי רוח יעקב ותרגם חונקלם ושרת רוח נבואה על יעקב אביוהו כי כל ימי האבלו על יוסף לא שרתה עליו רוח הקדש והנה ביום השלישי' שהוא ז' בניסן אחר הקב"ה ליהושע קום עבר ובו ביו' נזה יהוש' לעבור בקרב המחנה ולומר הכינו לכם לידה כי בעוד שלשת ימי' אתם עוברי' את הירדן והוא עשרה בניסן שעברו את הירדן כמו שכתוב ויהי פו' מקצה שלשת ימים ביום שעברו שהם סוף ג' ימי' למה שלום הכינה לכם לידה האבל המרגלים שלחם יהושע חוך ימי אבלו ושבו אל יהושע בשמנה בניסן והשכי' יהושע בבקר ונסעו מהשטים בתשע בניסן וילינו שם על שפת הירדן ובו ביו' אחר יהושע אל העם התקדשו כי מחר רז"ל בעשרה בניסן יעשה יי' עמכם כפלמו': תוס'פת כתב הרב רבי יהוד' ז"ל בענין דקתך שאומרים בשבת במנחה יש אומרים לכך אנו אומרים שלשה פסוקים של לדוק הדיון לפי שכתער משה רבינו עליו השל' במנחה בשבת ואינו כד' ויש להוכיח מפרקא קמא דקדושין מכה חשבון ע"י אבלו של משה שהיו שלשי' יום ובעשור לחדש אחר כי נסעו ללכם על ידיחו ויריחו נלכד' בשב' וכאשר נשלך החשבון להפרע נמצא שלא מת בשבת: וינוו את העם לאמר כראותם וגו' והלכת' אחרי' אחרו רז"ל ת"ר כיאל עברו ישראל את הירדן בכל יום ויום היה ארון נוסע אח' שני דגלי' ואותו היו נסעו תחלה של הגה ארון הברית ארון כל הארץ עובר לפני' בירדן ופר' ש"י ז"ל נשתנה המסע הזה משא' המסעות הלויים בתוך המחנות וגו' ועכשו הארון נוסע תחלה שנאמר הגה ארון הברית וגו' עובר לפני' בירדן כלומר מקדים לפני' לייכנס בתוך הירדן ומה שאמר ויסעו מהר יי' דרך ג' ימי' והרון ברית יי' נוסע לפני' ארונו של משה היה שהיו בו שברי לוחות ולשון עובר משלשון יעבור את הכושי' ליטת' דאקדומי הוא ע"כ: והכהני' הלויים: עד עתה הלוי' היו נושא' הארון ועתה נשאוהו הכהני' להקדישו יותר מפני הנס שנעשה לפניו עתה ואמר רז"ל בג' מקומות נשאו הכהנים את הארון כשעברו את הירדן וכשסבבו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו וזה היה כשה' דוד בורח מפני האשלים שכ'וישב לדוק ואביתר הכהן את ארון אלהי' ירושלם וכל זה להגדלת קדושתו ועוד מלינו במקו אחר בבניין הבית שהעלוהו הכהנים מעיר דוד והביאוהו לבית קדש הקדשים ואפשר כי לפני שנתמנהו במקומו שהיה שם לעול לא ונוו אלא שלש מקומו ובכלל שהחזירוהו למקומו הוא ועד עתה היה ארון נוסע אחר שני דגלי' ועתה נסע תחלה: ובינו: ובינו כתיב ובינו קרי והכל אחד כי ימצא בלשון יסוד ובלשון רבי' ויש בו דרש כי שני ארונות כאלפים היו של יוסף ושל שכניה והיו מהלכין יחד:

בלי יקר

אנכי לאי אברה' אביך וגו' ולזה שמשו וכל הכהנים משכמים בבקר להחלל או להתבודד בו לבי שהוא עת רצון שמתעורר ההסד בעולם ולהיות הזמן הוא נכון לחסד ה' לז' א' בקרו של עולם הבא ואמר בו לבקרים בלשון רבים לפי שאי' יתגלו החסדי' הגדולים ככבוד וברמיתם גדולים אקבך דוי' לבקרים בקר ח' של עולם הזה ובקר כעלם מן העול' הבא ח' בקרו של עול' הבא בקר ובלשון יחיד על הנוסף ומביא רחמי מפקוק חסדי' לבקרים בלשון רבי' ומזון במ"ש וכן אמה מנה שפירע הב' מן הרשעים בני' ל' לעתיד לבא בבקר שגאמר לבקרים אלהים כל רשעי ארץ ואפי' שהי' נראה' הזמן הנאות להלכות כל רשעי ארץ לעת ערב שמתעורר הדיון או בליילה שהוא זמנו עכ"ז ח' אמ' ויהיה לבקרים לפי שהכלות הוא להכרי' מעיר ה' כל פועלי און ולזה תירך שהיה פוער אות' בשעת ראון לישראל כדי שיגבר ישראל ועיר ה' וינערו ויכרתו רשעים ממנה או יהיה העעם שה' רחמן הפילו על הרשעים כמו שדרש חז"ל ומנות' את אשר האון הפילו הרשעים ששם נראה' חגיגתו ח' ש' אשר האון וכן את אשר ארחס בעלם הם הרשעים לזה הב' נפרע מן הרשעים צניגה' לעתיד לבא בבקר כדי לרחס עליהם מה שאפשר לרחס וברמיתם גדולי' כמו שאמר לבקרים אלהים כל רשעי ארץ וזוה מובן גם כן אומר ורף ירושלם לעתיד לבא כל בקר ובקר דוי' יוצא לאור וכו' כי זה שייך לזכר ברשעי' שגמו שהב' ברחמיו דן דינם לבקרים כדי שיקל ענשם מה שאפשר להקל כך ביי' של ירושלם ידיו אמותה ש"ל' בכל בקר ובקר כיו' שע"י החסד המתעורר בבקר יכנס להם לפני' משור' הדיון יוצא לזכר ח' ה' לבקרים בקרה לה יעשה עולה ואפי' שהוא בקר' לבקרים הולך מה שיכל להטיב עמה' הוא לבלתי האריך להם זמן עד שיתקבץ עליהם גדול' לא בבקר בבק' משפטו יתן לאור שיעשה וליה ומשפטו דבר יום ביומו ומכלל בבקר בבקר למד מ"ש כל בקר ובקר דינא יוצא לאור: אבל ק' דמה' הוא וכל בני' מיוזר' דולאי' שלא הלך הוא לבדו גם או' טרם יעברו מיותר שאם לני' שם פשיטא שיינס עובדים וטרם יעברו הוא אכן כוונת הפסוק לומר שהעובד הזה של ה' לזה לא היה בקרי ובהזדמן מחסרון זמן ולנו שם כי בא השמש ולעית' זה הקדים אומר וישכ' יהושע בבקר וכיון שהסכים בבקר הגיעו לירדן בעוד היום גדול' גם לא נמשך העיבוד מצד העם שלא הלכו בדרך מתמול שלשום והלכים מפוזרים שלא הגיעו כולם יחדיו אל המסע כי זה אינו אלא ויבאו עד הירדן הוא וכל בני' ישראל יחדיו באופן שמה שלטו שם היה בכונת המהכוין שילינו טרם יעברו ז"ש וילינו טרם ערם יעברו: הסיבה כמו שכתב הר"ל צ"ג ז"ל וזמה שאבאר בתיבת כפלאות שהם שתיים קריעות ירדן והב' שיעבור הארון אחר שוב הירדן לראינו ויפירח באויר הוא וכהניו אשר זה בלי ספק אם יעשהו ה' בליילה לא יכיר בעל הנס בניסן כי אם אחד וכנים ולעומת זה נאמר וילינו שם טרם יעברו וכתבנו חז"ל ביו' שפירע משה לז' באלה ו' יום ממינו בכינתו ושלש ימים שהם יהושע הכינו ללכס בעוד ג' ימים נמצא צ"י מביס' נעשה נס קריעות הירדן ויש מי שאמר שז' בשבט מת משה אבל הכון באלדר כאמר:

ויהי
מקצה וכו' חמוי חז"ל ת"ר כיאל עברו ישראל את הירדן בכל יום היה ארון נוסע אחר ג' ימים ואותו היום נסע החלה שנאמר הגה ארון הברית עובר לפניכם ופרש"י ז"ל נשתנה המסע הזה מכל שאר המסעות שכל זמן שמשע קיים היה עמוד הענין נוסע לפניכם ומראה להם הדרך שגא' ההולך לפני' לתור להם מנוחה והארון אחר שמי מחנות שגא' ונסע אבל מועד בתוך המחנות ועכשו הארון נוסע תחלה שנאמר עובר לפני' ולשון עובר הוא מקדים כמו ויעבור את הכושי' ע"כ וכאן הוא אומר ארון ברית ה' אלהים ונסמוך הוא אומר הגה ארון הברית ארון כל הארץ העעם הוא כי עדיין לא הוריע לעיני הגוי' גבורותיו' יהושע לכך אמר ארון ברית ה' ה' לוי' שאכלכ' ידוע לאלוה לא יזכר אמנם אחר כך שהזכיר יהושע שבסבת עמידת הארון בירדן יעמידוהו מי הירדן כמו נד ויקרע אז קרא בשם ארון כל הארץ לב' ארץ וכו' שגמ' ג' ימי' וישני הארץ ומורו ארון לו עליהם בראות הירדן וסוב לאחור וכו' כמו שפי' הר"ק ז"ל להיות קריעות הירדן ועמידת ככד' א' כעבד לפני' הדוגיות' והורה בזה היוה' ארון השליט בדרך הוא הטבע לבטלו ע"כ והוא אומר ארון הברית ארון כל הארץ וכו' לא נא' אלא ה' אלהים והגיד להם שינשאו לעומת הארון בעל כפי נשרים שהארון ישאם חז"ל כראותם את ארון ה' תסעו ממקומכם רז"ל תסעו צנקלה מצלי' הליכה שכן מורה תיבת תסעו כמו שבארתי' בפסוק נוסע' אנהו שלשון נסיע' הוא הכתק ממקום למקום בצנקלה נזה מובן ככל האומר והתם הסעו והלכתם אחרי' עור אפשר ל'פ' שחי' בבקרה ממקום תפק ומיד בראותם שגא' הארון בה שיעת' והתם הסעו ממקומכם לאל' התקרב אל הארון בסמוך לו לאל' והלכת' אחרי' ברחוק מה שך רחוק יהיה וכו' ואפשר שמכין יסמכו להם מפני ס'ת' וללכת אחרי' ואם מכוה הקרא' דאחרי' ה' ילכו חז"ל בראותם את ארון ברית ה' אלהים הסעו מיד ממקומכם לחלוף לו כבוד וללכת אחרי' וכו' וכתבתי אחרי' ה' ילכו וכתבתי הלוי' אחרי' אחר שובה ה' רבבות אלפי ישראל מכלל דבעודו נוסע יסעו ישראל לעמותו ימ' ש' הכהנים הלוי' אחרי' זה א' מג' מקומו שנשאו הכהני' את הארון כאן וכשעברו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו בימי דוד ועוד נמצא במקום ד' בבנין הבית שהעלוהו למקומו הכהנים מעיר דוד לבית קדש הקדשים וכתב הר"ק ז"ל אפשר שלפי שנתמנהו כו' ולי נראה שלחיות קדושת המקומות הלוי' תיחיה עד שחי' להוליך את הארון הכהנים ולא הלויים לעומת זה לא מיו' אלא ג' מקומות ואעפ"י שהיו הפעמים

צדיק לרשע ואפי' הצדיק יהי נזוק בצאתו בעוד לילה ולו' די להם לצדיקים בדידות זה לבד להשכי' בבקר ז"ש בבקר ולא בליילה כאלו נכתקה לו שהיה להם להשכים בליילה ואפילה לזריות נמרץ אלא משום דמשתנה רשות למשחית אינו מבחין וכו' ומביא רחמי מקר' לך עמי בא' בחדריך ומשום דאי' לבקרים דשאני התם שהש' כעום עם כלל האומה ולכך משתנה רשות על הכלל אפשר שישלש עמי' על עמי' לא תלמודי' חממים ולכך נזה לך עמי בא' בחדריך אבל בני יהושע ליכא למיחש למשתנה רשות וכו' והלך' קושיא לדוכתא למה לא השכים בעוד לילה לזה מביא רחמי שנית ואומ' וכתבי' והתם לא תנאו אים מכתח ביהו שהרי כל היגיעה היתה לעובתם של ישראל והרשות נכתב' ולמשחית היתה להלכות יצא ישראל ועכ"ז אמר והתם אל תנאו אים מכתח ביהו ולפי שגם ברחי' זויס לדחות לבי שעדיין לא נתנה הורה לישראל כדי להגן עליה' כמ' ש' והת ערום וערי' נתן להם דם פסח ודם מילה וגו' להיות על המשקוף ועל ב' המזוזות ולכך נכתב' מן הבית אשר הוא מסומן בדם מזה דם פסח חשפר שיקבלו קצת נזק אבל בעלמא בשאר צדיקים ונביאים יקשה בבקר ולא בליילה: עוד בחינה שנית' למתית רשות' למשחית לחבל במצרים דרשות מוחלט לאיבי' ה' המכחשי' יכולתו ולזה לא יבחנו בין צדיק לרשע לזה מביא רחמי שלישי' הכני ארץ והנאחתי חרבי מתערה' דישראל מיירי שאע"פ שהם עמו ובני בחוניו ושקבלו תורהו עכ"ז משתנה רשות לחבל אמר והכרתי ממך צדיק ורשע צדיק גם כן נכר' כי זו רחמי ה' ה' ולפי שיש לחמו' גם בזו דמ' והכרתי ממך כל קורשע היו מועטם אחר והוא כי ההיא דתהא חש ומאחא קושיא ונאכל גדיש שהם הצדיקים שקמלה חבילתם כדי שלא יגיגו על הרשעים ולא משום נתינת רשות למשחית דהיינו חרבי מתערה דהא' המכרתי כתוב שהב' בעלמא והוא המכרתי צדיק תחלה כדי שלא יגן כחומר לז' א' ואומר ויהי עבדו כבדרי' ושכוחי כפי עליך לשלא יזיקוהו ויהצילוהו הנאכלים שור רחמי גמורה זו' ל' למך שיצא חלם כבי' טוב הוא האור כי טוב והחשך רע הוא שכה הטומאה והמחבל' יש להם רשות בליילה' ולפי שיש לדחות גם בראיה זו לפי שמה שאל לראות כבוד ה' ולדעת דרכיו ושאלות שלא כהוגן ולזה אפשר שיהיה כח למשחית' לחבלו לזה מביא רחמי מהלכות והכניתי' שהיו נהגים בדרך ארץ רז"ל בדרך הטבע כהן הב' בעולמו מהדרך שנתן בדרך מעתה היתה בראיה שאמר הש"ת והיה העולם ח' ו' וכן היתה מולא שהיו האבות והנביאים נהגים בדרך ארץ שנאמר וישכס אברהם בבקר וישכס וכו' ולזה דן ק' ומהא' חס' היות ונביאי' שהלכו לעשות רצונם של מי שאמר והיה העולם רז"ל שכ' זון שהקב"ה אמ' והיה העולם וממנו ובחמדתו נתהוה הדרך ארץ וטבע היצירה שה' רחמי שהעולמי' לעשו' רצונו לא ימנעו לדרך ארץ עכ"ז חששו שר' בני' חלם שאין להם זכות אבו' ונבואה ואינם הולכים אלא לעשו' רצון עצמם ע"כ' שראוי להם לחוש לטבע ודרך ארץ שנתן הב' בעולמו ומ' ש' כן הוא אומר תשה חך וגו' הכוונה להביא רחמי למה הליילה זמן נתינת רשות לחבל ושהכל מחמת ית' שנתן להם גבול הליילה לרע והיום לטוב חז"ל וכה' א' תשת חשך ויהי לילה שיעם הכפל של חשך וליילה חשך אל הקליפה והרע הסך לאור כי טוב וגבולו הוא בליילה והכל מהתו ית' שאמר והיה העולם ז' ש' תשת חשך וכו' שהו' ית' השית הכל שאמר והיה העולם ולזה הכפירי' שחגבים לטרף למטה שהם רוחשים בכח העליין המניעים וכשהורח השמש יאספון ההחמיוני' הסורפים לפי שהכחות העליונים נכנסו בנזקבא' דההומ' רבא מקום המיוחד להם ביום ולזה או יצא חלם לפעול וכו' והק' בה' יתבדך ויהעלה כלם בחכמה עשה כמו שנאמר כולם בחכמה עשית שגוה מובן לך למה לא השכימו האבות והנביאים בליילה אלא בבקר' י' עוד לתו' ד"ה יושכס יהושע בבקר מלמד שהיו ימים מקדומי' למנות ד"ה בבקר מלמד שהתפתלם של צדיקים בשמעת בבקר בקרו של אברהם בבקר של יעקב בקרו של משה בקרו של יהושע בקרו של שמואל' בקרו של צדיקים שעתיד' לעמוד שגא' ה' בבקר' תשמע קולי' בקרו של עולם הבא שנאמר חסדים לבקרים וכן הנה מולא שפירע הקב"ה מן הרשעים צניגה' לעתיד לבא בבקר שנאמר לבקרים אלהים כל רשעי ארץ ורף ירושלם לעתיד לבא כל בקר ובקר דינא יוצא לאור שלשון עכ"ל': ולערך' דקדק מרי' דריש ביישכס יהושע בבקר דיליף לרחי' וע"ק או' מלמד שתפתלן של צדיקים נשמעת בבקר היכא רמיזא מפלה' ועוד קשה מאי וכן הנה מולא שפירע הב' מן הרשע' צניגה' בבקר שגא' לבקרי' אלהים שארציה כיון שהב' נפרע מן הרשעים אינו עת רצונו וזה פותר הקודם' וקשה ג' א' אמרו ורף ירושלם לעתיד לבא כל בקר ובקר דינא לאור שלשון ורף בלתי צודק כיון שהעניני' מתחללי' מפדענות לאור ועונה' ונראה שדקדקו ז"ל או' וישכס יהושע בבקר כי לנשיעה מן השיטים לא היו צריכים להשכים בבקר שהקב"ה נשא אותם על כפי נשרים ונשיעה מן הירדן תוכיח שהלכו ס' רים ביום א' כנו' כדמ"ל ז"ל כי לפי שהיתה כסיעה לתנוה להכנס לדרך וללחום מלחמות ה' לזה השכים בבקר דודים מקדומי' למנות' המכס' בד' מלמד שהתפתלם וכו' דקדקו עוד' אומר בבקר שה' לל' וישכס יהושע בבקר אבל רז"ל וישכס יהושע להחלל פו' בבקר בראותו קר שהצדיקי' עומדי' ומתפללים כמ' ש' בבקר תשמע קולי' וכלן בראותו בבקר הבית מורה שהשכים בראותו דבר שגא' עליו ה' בקר תשמע קולי' שתפתלן של צדיקי' נשמעת בראותו מן לפי שהוא עת רצון שאברה' שהוא רצו' אל החסד ככתוב חסד לאברה' ז"ש צדי' של אברהם וכו' יעקב היה מתפלל שהרי בבקר נטעה הוא למדתו של אברהם כמ' ש' בס' ה'

כאלפים אמה צמדה : הכ"ף כ"ף השיעור כמו כ"ף כשש מאות איש כעשרים איש כאלפיה שיעורים ויתכן שהוא כ"ף האמתות לפי שאמר צמדה וכמוה הכ"ף כ"ף הדמיון כהיו המלאך אותו השבע לי כיום ורוחב הימים היה אז שני עשר מיל כנגד מחנה ישר כמו שפירשו רז"ל ואמר להם יהושע שמשע שיכנסו לירדן יתרחקו מן הארון אלפי אמה והטעם שנים

הארון אלפי אמה והטעם שנים שלכו רחוקים מן הארון הכתוב אומ' הטעם למען תדעו את הדרך ויש בזה דרש כי מה שזנה להם רחוק יהיה צניכם וצניו כלפים אומ' צמדה על חנומם לפני ירחיו כזה והוא להם יהושע עמידיו אתם לעשותם שם ציריחו את השבת אל מרחיקו מן הארון יומר מאלפים אמה לכל רוח ולמה כדי שהיו רשאי לבא להתפלל לפני הארון בשבת ומ"ש צמדה בפתח הכי"ת שמורה על הידיעה ר"ל צמדה הידוע' אללם במלאכת המושבן : תדעו את הדרך : כדי שלא תכנסו בערבוביא ומראו מרחוק הארון ותלכו דרך ישרה כלכם אמרו הארון : כי לא עברת' בדרך : בדרך הזה כלומר שיבקעו לפניכם המים : התקדשו :

תהיו מוזמני לעבור והכינו כלי' וכל דבריו : מחר : בעצרכם את הירדן : יעשה יי' בקרבכם נפלאות : והנפלאות בקיעת מי הירדן ועמוד המים גד אחד והיאך ידע יהושע זה ועדיין לא אמר לו השם ית' היום הזה אהל גדלך עד למחר ביום ידעו את הירדן ואמר לו הנפלאות שיעשה עמהם בעברם וזהו שאמר להם יהושע כי בעד שלשת ימים אתם עוברים ואף על פי שלא זכר זה הכתוב כשאמר לו קום עבור והירדן היה מל' על כל גדותיו אז הבין יהושע כי לא יתכן עברם את הירדן אלא בפלאות שיעשה עמהם : ויאמר יהושע אל הכהנים : ביום שעברו והוא בעש' לחמס' :

לאלפי אמה : שתהיו יכולין לילך ולהתפלל בשבת לפניו כך מפרש במדר' תנחומ' לפי שידע שהיו לפניו ריחו גרים בשבת : למען אשר תדעו : מוסב על והלכתם אחריי : כי לא עברת' בדרך ולא הלכת' לענין מסה עד הנה : ויאמ' יהוש' : ביו' ה' יום שלשי' של אהל היה ראשון לשלשת הימי' : התקדשו : הזמנתו : כי תחמ' כעצרכם את הירדן וגו' : נפלאות : תי' פרישן : ויאמר יהושע אל הכהנים : ביו המחרת : שאלו את ארון הברית : עד עכשיו גשאו לויים והיום כהנים : בצחכם

באלפים אמה במדרה אל תקרבו אליו למען אשר תרעו את הדרך אשר תלכו בה כי לא עברתם בדרך מתמול שלשם :
ויאמר יהושע אל העם התקדשו כי מחר יעשה יהוה בקרבכם נפלאות :
ויאמר יהושע אל הכהנים לאמר שאו את ארון הברית ועברו לפני העם וישאו את ארון הברית וילכו לפני העם :
ויאמר יהוה אלי יהושע היום הזה אהל גדלך
התקדשו ג' קמץין וסימ' ויאמר יהושע א העם התקדשו : כי כל הכהנים הנמצאים : כי רבת בקהל אשר לא התקדשו : אהל ג' ב' קמץין וא' פתח וסימ' נמסר בסדר רברים :

משה היה חנות וכסע' ע"פ יי' חזק תגועת עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לחותם הדרך ואולם עתה לא תהיה הליכתם בדרך בזה האופן אבל יהיו המנהיגים עבר' אלא כשאמר לו ביום שלשים של אהל משה קום עבר אמר לו כי עד שלשה ימים תעברו את הירדן ואמר לו הנפלאות שיעשה עמהם בעברם וזהו שאמר להם יהושע כי בעד שלשת ימים אתם עוברים ואף על פי שלא זכר זה הכתוב כשאמר לו קום עבור והירדן היה מל' על כל גדותיו אז הבין יהושע כי לא יתכן עברם את הירדן אלא בפלאות שיעשה עמהם : ויאמר יהושע אל הכהנים : ביום שעברו והוא בעש' לחמס' :

כלי יקר

והשיב שיהושע לא היה יודע שיקרע הירדן אבל ידע שהם שיעשה ה' ית' נפלאות' אבל לא ידע פרט כי מה שזנה את הכהנים שמו את ארון הברית ועברו לפני העם לא כדי שיקרע הירדן מפני הארון אלא כדי שילך לפניו להורות להם מקו' הצלתי עמוק כדי שיעברו בו ו"ש למעלה ואתם חסעו ממקומכם והלכתם אחריי ולא עלה לו ליהושע קריעת הירדן עד אח"כ ממאמרה ה' שאמר ליהושע היום הזה אהל גדלך אז נתן אל לבו קריעת הירדן שאין גדולה אם יעברו ביום ועוד שאמר לו אשר ידעו כי כאשר הייתי עם משה וכו' שראה ההשואה כמו שמשם בקע הים מפניהם ושזו כמו גד כוללים כך אהיה עמך לבקע הירדן ויעמדו גד אחד עוד ג' ב' בראותו שציהו וזהו הכוונה וכו' בירדן העמודו ולמה יעמדו בירדן אם לא כדי שיקרע הירדן יסו' לאמר ויאמינו בה' ויכולתו וביהושע עבדו ע"כ : וקשה לו על דבריו ראשונה במ"ש צמדי הכהנים לאמר שזו ועברו לפני העם שהיה להורות מקום היות' נמוך כדי שיעברו בו כי לדבר קל כזה לא היה צריך שיעשה ע"י הארון וסיפיק כי לעשות ע"י איש חיל לשוט ולתמוך בקבה המדה : ע"כ ר' ל' שהיה יהושע יודע שיקרע הירדן ולכך צוה ויאמר יהושע אל הכהני' וכו' ויעברו לפני העם כדי שיקרע הירדן וכן נראה מדברי הרד"ק צמ"ש בפסוק כי לא עברתם בדרך וכו' שהכוונה בדרך הזה להקרב עמו מפניכ' : ונראה שמהו ומקום נגלה לו ליהושע ענין זה צבואה ראש' שדבר ה' אל יהושע אחרי מות משה עבד ה' : שם כאמר לו כאשר הייתי עם משה אהיה עמך מכל הדין והוא עם משה בקריעת ים סוף כך עמו ובקריעת ים סוף זהו אהל הירדן כי אין שם אהל הוא צבואה לארץ ונס הירדן הלוי צמ"ש ים סוף וזהו כ"ל שכיין דה"ע במ"ש הים ראה ונוס וכו' דה"ל הירדן סבב לאחור כמו שאמ' וינוס אל הירדע שמעת שהים ראה וינוס על ידי הרב עתיד הירדן שיסוב לאחור ע"י התלמוד כי הוד הרב על התלמוד ו"ש לו היום הזה אהל גדלך וכו' אשר ידעו כי כאשר הייתי עם משה ר"ל ידעו שקיימתי דברי שאמרתי לך מלוא בעת פטירת משה שכאשר הייתי עם משה אהיה עמך אז אמר כמו שפי' בכלי חמדה שהכוונה היום בהתחלתי זאת אעשה לך מעין התחלת משה שהתחלת נס' מצרים ביאר דם צפרדע ותחלת נס' מדבר ים סוף ככה אהל גדלך מעין רבך אשר ידעו כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך בפיטת כיוון שהתחלתי בענין המים כמוהו כיוון והנה הרד"ק ומארי"א ז"ל יחדיו השוו פירוט אשר ידעו כי כאשר הייתי עם משה שהשואה זו ביחוד ענין קריעת ים סוף והירדן הוא אומר והנה הנס סיוע לדבריו שידע מלוא יהושע ענין קריעת ים סוף ולכך כתוב ויאמר יהושע אל העם התקדשו שצריכים קדושה כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות ולא כתוב יעשה לכם נפלאות פירושו מעין הנפלאות אשר בקרבכם כבר מוזמן משה ע"ד למען שיתי איתותי אלה בקרבכם שרישום בקרבכם כימר מקדם ומל' כך יעשה ה' מחר או יהיה פירושו ה' יתבר' שהוא שיקרע שובן מחר יעשה לכם נפלאות ומ"ש נפלאות בלשון רבים יובן בזה שאז"ל הירדן נקרע לישערי שיעברו בו ואחר שיעברו יבא הארון לצד ראשון שהיו בני ישראל קודם שיעברו וחזרו המים לאיתנים ואח"כ עבר הארון על המים פירש באור הבבלי רש"י ז"ל במסך מחו"ל ויבליקוטו ולא ילכו מעיניך ממחר זה כי נבין בו כמה דקדוקים הא' מהם אומרם נפלאות הפלא א' ליקרע לישראל ובה' שאחרי שבו לה יתנו יפירח הארון באור מעבר אל עבר הוא וכהניו וינשא נשאיו וכלל זה פלא ג' שאח"כ בפסוק ונוס הנה שבין כדי הארון החייה את כל ישראל ועוד לע"ד פלא ד' והוא שצבוב הירדן לאיתנו לא יהיה שוטף מרובו המים אלא ישוב למקומו בנחת ושוטף מים רבים אליהם לא יגיעו וכן נ"ל בפסוק וישבו בני הירדן למקומם ושוב מלאהי בדברי הרד"ק ז"ל שפי' כן ולח"ל כרק אלו באמרין כלא אחד בקריעה ופלא ב' שאותו היום הלכו עד הר גריזים ס' מיל וכל מי שראה אותם בחרו מפחדם ובדבריהם ז"ל אבין כאשר הייתי עם משה בעת נסיעתם ממצרים שראססו כרגע מאפסי ארץ מצרים בעל כנפי נשרים ככה בעת הוצאת נשאו על כנפי נשרים :

ויאמר יהושע אל הכהנים לאמר וכו' מדקדוק לשון הכתוב שיהושע אמר ועברו לפני העם ואח"כ אמר וילכו לפני העם זה תלוי בסברות המפרשים ז"ל שכתבתי בפסוק אך רחוק דיהושע אמר ועברו לפני העם כדי להורות להם הדרך ולכן בה כשיעשה הרל' צב או בשביל קריעת ירדן לעבור בו כ' לפניו כדי שיקרע הירדן וכשעת מהרי"א אמנם הכהנים הוסי' ובחרו מלך ההלכה עממה ללכת לפני העם לחלוף כבוד לצדאם ללכת ה' בראשם לפני העם אחרי ה' ולכן כאריה ישאג וז"ל וילכו לפני העם :

ויאמר ה' אל יהושע היום הזה וכו' הגיד לו שכל הנס' והנפלאות שיעשה עמו היום הלך התחלה כל דברו מגדולה שעתיד לגדלו הם ז"ל ש' אהל גדלך ועל"ז פירשתי על פסוק אהה החלות להראות את עבדך שכל מה שראיתני אינו אלא התחלה שהחלות להראות את עבדך כי אין קץ לגדלך אשר מי אל בשמים וכו' ומ"ש כאשר הייתי עם משה כבר פי' לעיל דעת מחו"ל ודעת המפרשים ז"ל :

ולעד"ן כמו שפירש לעיל שלפי שמשע ע"ה סמך ידיו עליו ורחו נחה עליו לו"א היום הזה אהל גדלך בראשון ושיעור אשר ידעו כי כאשר וכאלו הייתי עם משה הוא מה שהיה עמך שברו רוחו נחה עליך ולא מסייע היות הענינים מתייחסים כפלאותיו לנפלאות משה כי מהפעולות היותם מתייחסות יודעו הכותיה שבך שאני שמש עמך כאלו אהה משה ממש וכיוצא בזה כתבתי בכלי חמדה בפסוק ויהיה ה' עמך כאשר היה עם אבי שפירש שאשמת צדיק ה' עמך כאלו היה עם אבי ואתה

ארבעה המקומות ג' הם כי הב' פעמים במקום אחד כתב שהולכיהו למקומו פעמים פעם צימי דוד ופעם ב' בראותו מקום צבנין הבית מה לי בית עולמים מה לי צדיק שבעיר דוד :

אך רחוק וכו' : תנחומא אך רחוק יהיה בביבוס וביבוס כאלפי אמה אמר להם יהושע עתידים אתם לעמוד שם ולעשות שם את השבת אל תרחקו מן הארון יותר מאלפי אמה לכל רוח שתהיו ראוי לבא להתפלל לפני הארון בשבת וכן אהה מונה כשאמר ה' אל משה שיעשו להם דגלים אמר להם השרו דגליכם לארון לכל יום שנאמר איש על דגלו בראותו עבד ה' : ולעד"ן לקדק מה ראו חו"ל על ככה ומה הביע איהם לדרוש דרשה זו מלבד המובן בפשט דבריה' שנתנו טעם לרחוק זה על אלפים אמה ועוד היכרחו כגון הדגלים אל הארון : ונראה שהוקשה להם לשון אך דקדקמר עוד הוקשה להם ז"ל ש' הטעם של הרחוק זה הוא שלא ילכו בעירובייה וזכעת המפרשי' ז"ל שזוכר בסמוך במ"ש יקשה אומרם כאלפים אמה דמשמע ולא אלפים ש' הטעם כדבריהם ויהיה אלפים אמה דמה בכך לו"א חו"ל אך רחוק יהיה ביבוס כאלפים אמה לרמוז אל השני הפרושות שזכרו שמהם נכריע שאמר להם יהושע עתיד' אתם לעמוד שם ולעשות שם את השבת וכו' שזה רמוז הכתוב באומר אך בפסק טעמ' לרמוז אל כך את שבתותי תשמרו כי אות היא צדיק וביבוס' לדרותים כמו בתורת אל ענין זה הנו' כ' פ' וז"ל כאן אך כלומר בשביל ענין השבת בדרך שיהיה בפתח' לא פחות מכשעור ובסמוך הזכיר מהר"ק ז"ל הכרח שני מאומר צמדה שיהיה ולי הוא הכרח מתיבד צמדה עממה שהיא מיותרת אלא ודאי רמוז שאמר להם יהושע אל תרחקו מן הארון יותר מאלפי אמה לכל רוח שאסור ללכת יותר מאלפים אמה בשבת ואם הרחיק יותר לא תהיו יכולין לבא להתפלל לפני הארון בשבת : ואמר וכן מה מונה כשאמר ה' אל משה שיעשו להם דגלים אמר להם משה השרו דגליכם לארון לכל רוח שנאמר איש על דגלו בראותו וכו' וכתוב מנגד הבית אלא מנגד בענין דהיינו השרו דגליכם לארון שאומר לארון מורה שהיו מכווני' לארון ונגדו וסביב היינו לכל רוח ואעפ"י שבתורה לא זכר צפי' שיעורי אלפים אמה ילפינו תיב' מנגד מותשב אל מנגד ושם נאמר הרחק ואותה התיבה של רחוק ילפינו לה מתיבת רחוק הנאמר כאן אך רחוק יהיה ביבוס וביבוס כאלפי אמה ללמוד שגם בזמן משה ע"ה לא היה יותר המרחק מאלפי אמה וכו' משא"ל צב"י ותשב לה מנגד רחוק כמטחתי קשת למדנו נגד מנגד' הרחק מהרחק ע"כ : ולפי זה אומר וכן אהה מונה כשאמר ה' אל משה וכו' תיבת וכן אהה מונה כולל השני עניינים הנזכרים האל' השרו דגליכם לארון וכו' דבר ולא היה צריך לומר עליו וכן אהה מלא' והענין השני שצריך תלמוד שגם בדגלים לא היה רחוק ביניה' לארון אלא כלפי' אמה אל זה רמוז וכן אהה מונה שצריך יגיעה וימלא כן כשידקק ללמוד נגד מנגד הרחק מהרחק כאמור : עוד כתב הרל' צב"י טעם למרחק הזה שלחיות כעת הליכתם ע"י הארון לכך הוצרך שהיה מרחק שיעור אלפים אמה כדי שיראו ויהיו ישרים נגדו וכן פי' הרד"ק ז"ל והוסף בזה ביור זה לשונו הכת' ועלנו מברך ה' סבי' למען ידעו את הדרך אשר תלכו בה כדי שיהיה רחוק מאלפי אמה וכו' ופי' שחיוה אל והלכתם אחריי שזוהי תחלת הענין והלכתם אחריי אך רחוק וכו' למען תדעו וכו' ע"כ ומז"ל פירשו בטעם הרחוק עד אלפים אמה שהוא שער תחו' שבת לפי שהיו עתידים לבנות את ירחיו ביו' שבת ע"י הקטו' שבעה בארון וצריך שיהיה ללכת אל שבת והכרחי' הרד"ק ז"ל כד' מ"ש צמדה בפתח' ואלא ב' ש' מורה על מדה ידועה שהיא אלפים אמה של תחום שבת הידועה ע"כ : ובה אבין כ"ף של כאלפים אמה שאלו היתה מדה זו מוכרתה מצד מזה אל התקבו' אל אלפי אמה לא ודאי כיון שהחיוב הזה מצד תחום שבת שלא ירחיקו יותר לכך אמר אך רחוק וכו' כאלפים פחות ולא יותר ולא אלפים מוזמנים כיראוי להחמיר ומארי"א ז"ל פי' טעם הרחוק כדי שיראו הנס הגדול של קריעת הירדן מפני הארון פראותם מקום ויעמידו בירדן הגורמ' קריעתו ואם היו צערבוציא לא יכירו בנס שעה היה זה הרחוק עד עת העשות נס מי הירדן וקריעתו ואח"כ ילכו באשר יבחרו רחוקים לארון או קרובי' ע"כ ול"ש שהיה דרך כבוד ומורה שמים שאם ילכו רחוק הרבה יראה לא לה' המה ח' לעומת זה חייבים והלכתם אחריי כעם ההולכי' אחרי מלכך אך צריך שיהיה רחוק ביבוס לבינו מפני מורה שמים ולא יהיה הרחוק הרבה מהטעם הנו' אלא אך רחוק מעט רחוק' ומ"ש ציניו ולא אמר וצניו חו"ל דרשו שב' ארוכות היו שם ארון הברית ארון כל הארון ורוח יוסף שהשוו הצדיק לוקו להתרחק ממנו כמו מרחוק הברית ע"כ : ועם היות וצניו כמו וצניו ע"כ מדשני קרא בדברי' דייק כן : והנכון לפי שכל קרי וכתבו איננו כמו חלוק גרסאו' חליל' אבל שנייה אודקים יחדיו ולאו דרשם חו"ל הקרי והכתיב כללו נכתבו ציניו וצניו הא' מהם כנגד ארון האלהים והשני כנגד ארון של יוסף והליכתם ובה' יחדיו הוא סוד כחוס כמו שיתבאר בסמוך צפ"י ויהי צנסווע העם מאלהיה' גם בפסוק וצבא נשאי הארון וכו' והוא סוד סמיכו' אלוה' לתפל' : או אפשר מצדו לזה דבינו הוא כנגד ארון ה' וכתב ציניו ביו' ית' ויהי' אוד רומז ליוסף שהוא ראש שמו וגם רומז ליו' ארת ברית קדש שהיה יוסף צדיק בה שומר אותה בטובה יומ"ש כי לא עברת' בדרך מתמול שלשם פי' הר"ק שלא הלכתם בדרך זה להבקע מים מפניהם :

ויאמר יהושע אל העם התקדשו וכו' מהרי"א ז"ל חקר האם היה יודע יהושע מציאות ונפלאה' שהוא קריעת ירדן או לא אם ידע יהושע הקריעה על פי ה' יקש' למה לא נכתבה אית' קנבואה ושאל קוד מ' תועלת בקריעה זו כי אין הירדן כ"כ רחב שלא יכלו לעבור ישראל ברגליה'

ג'ים הכהן גדלו וכו' כאלו
 ראו שכל מה שישעיה כירדן
 כן בירדן לירדן כן
 בעלייתו היו פלי ידיו הושע
 כמו שהיה שנין נמשע
 שכל ידיו ירדו לשם ועל ידיו
 עלו מסע פ"כ כאלו ירחו את
 עשה כן ירחו את יהושע ולא
 תאמר שעשו זה פלימת
 העים או פלימת המלחמה
 שהיה לנגדם מעלכי כנען
 אלא כל ימי חייו פלי אתר
 כינוס וחילנה ומה ירחו
 דעשה כתיב ביה ג' כיראת
 חלקי דכתיב וירחו העם
 את פ' וגו' חק כן היו ירחו
 את פ' כל ימי חייו ככתיב
 יושעו את פ' כל ימי הושע
 וכו' : פסוק

כפות רגלי הכהנים אל המזבח ואל המים למקומום ואלה ראו שחרון מנד
 זה וישראל מנד זה ומה נרדף לשאת ארון את נושאיו ולעבור ואם היה כזה לא היה
 הכתוב מפרש שהארון נשא את נושאיו למעלה מן המים ואפילו למי שמפרש דבריהם
 כמשמעו שמפרש עד קלה ניו הירדן הקלה שיאלו ממנו כמו שהיו מפרשים ומפרש
 ארון מנד זה וישראל מנד זה כי
 כלם היו מהשפה אשר יאלו
 ממנ'אלא פי' מנד זה שהארון
 היה על שפת הירדן וישראל היו
 לפניו רחוקים והיו כמנד אחר
 אם כן הארון שהיה אחרי העם
 אך אחר ייעבר לפני העם לא
 נשא ארון את נושאיו ועבר לפני
 העם אף על פי כן מי הכריחם
 לזה הנס וכו' קשה הוא לפרש
 שהתחילו אחרת ישראל עד שעב'
 לפניו כמו שפירשנו או פירש
 לפני העם לעיני העם כמו
 שפירשנו והם שאמרו ידעו מה
 שאמרו כי דעת רחבה מדעתנו:
 פארבעים אלף' הפ' כ"ף
 פשיעור: גדל יי' שבע הירדן
 לפניו כמו שבעק היס לפני מש'
 ויאמר יי' אל יהושע וגו' וזה את
 הכהנים וכו' וכבר אמר כי כבר
 אמר למעלה ויעבר ארון יי'
 ועת' ספר היאך עבר כי הקב"ה
 אמר ליהושע קודם זה שיגיה
 הכהנים שייעלו מן הירדן: והיו
 בעלות הכהנים: צבי'ת כתיב
 וקרי בכ"ף והענין אחד: וישבו
 מי הירדן כחמול שלשום על כל
 גדותיו: בל' הודיע כי שבז
 המים למקומום גס כן לא בא'
 כאחד כי היו שוטפים בירידיהם
 ויניחם מן מנדות הירדן לא
 ירדו התחמוט' עם קל' העליוני'
 וכן מעט מעט עד אשר שבז
 כחמול שלשום ללכת על כל

ראובן ובני נדר ופלגות שבטא
דמנשה מורין קדם בני ישראל כמא
דמליל עמהון משה: בארבעין
אלפין מורין חילא עברו קדם עמא
די לקרבא למשרי ירחו: ביומא
ההוא רבי יי ית יהושע בעיני כל
ישראל ודחילו מיניה כמא דהו
דחלין מן משה כל יומי חייהו: ואמר
ייהושע למימר: פקירית בהניא
נטלי ארונא דסהרותא ויסקון מן
ירדנא: ופקיריהושע ית בהניא
למימר סקו מן ירדנא: והוה
כד בעו למיסק בהניא נטלי ארון
קיימאריי מגו ירדנא אתננידא פרסת
רגלי בהניא ונחא על יבשתא
ורבו מי ירדנא לארתיהון ואלו
במאתמלי ומדקדמוהי על כל פפוהי:
ועמא סליקו מן ירדנא בעשרא
לירחא קרמא ושרו בגלגלא בספי
מדינח ירחו: וית תרתא עשרי
אבניא האילין דנסיבו מן ירדנא
אקים יהושע בגלגלא: ואמר לבני
ישראל

זה את הכהנים: בן פירש הכתוב את האמור למעלה היאך עבר ארון יי' והכני'
 לפני העם וגומר: ויעלו מן הירדן: ויעברו און כתיב כאן אלא ויעלו למנדו שעל
 השפק שהיו עומדין אלה עלו ואי אפשר לומר שהיו עומדין אלא שפת הירדן שבמער'
 שהרי נאמר למעלה נעברו רגלי הכהנים צקה המים ושם ויעמדו הכהנים וכל
 ישראל עוזרים: נתקו כפות
 רגלי הכהנים: מן המים אל
 המרבה שאלם: וישבו המים
 למקומום: כמנא ארון מנד זה
 וישראל מנד זה נשא ארון את
 נושאיו ועבר ועל דבר זה נענש
 עוזא כשאלו בחרון נושאיו נשא
 עלמו לא כל שכן: הקים

ראובן ובני נדר וחצי שבט המנשה
חמשים לפני בני ישראל כאשר
דבר אליהם משה: בארבעים
אלף הלוצי הצבא עברו לפני יהוה
למלחמה אל ערבות ירחו:
ביום ההוא גדל יהוה את יהושע
בעיני כל ישראל ויראו אתו כאשר
יראו את משה כל ימי חייו:
ויאמר יהוה אל יהושע
לאמר: צוה את הכהנים נשאי ארון
העדות ויעלו מן הירדן: ויצו יהושע
את הכהנים לאמר עלו מן הירדן:
ויהי בעלות הכהנים נשאי ארון
ברית יהוה מתוך הירדן נתקו
כפות רגלי הכהנים אל החרבה
וישבו מן הירדן למקומם וירכו
כהמול שלשום על כל גדותיו:
והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש
הראשון ויחנו בגלגל בקצה מורח
ירחו: ואת שמים עשרה האבנים
האלה אשר לקחו מן הירדן הקים
יהושע בגלגל: ויאמר אל בני
ישראל

ד'וסי' וילכו כחמול שלשום על כל גדותיו: והירדן מלא ויעלה על כל אפיקיו והלך על כל גדותיו ו' הם אשר עברו את:

גדותיו: ויחנו בגלגל: והוא המלון אשר כוה יי' להניח שם האבנים ושם הקימום יהושע וכו' ביום שעברו באו הגלגל שנאמר במלון אשר תלינו בו הלילה ואמרו רז' ל כי יותר
 מששים מיל הוא הדרך שלכו באותו היום מן הירדן ועד הגלגל ועי' גם הלכו הדרך הוא האבנים ושם וטף יותר מששים מיל באותו היום: אשר

כלי יקר

כמא של כינוס וחילוק וזה אומר חלוצי צבא עברו לפני ה' למלחמה כי הם אבירי לב ושמה האמר
 אלה שבע ראובן לבדו הם מ' אלף כמו שהיה ב' פתחם וכן גדו הכר הן יותר וחצי שבע משנה
 קרינו ל' אלף כאלו לא הלכו אלא משה מזהר בין גולס הלא כמ' הלך ולא מ' שלמים שזה מורה
 דרשו ל' רמזה' דה' ואלא קיימו היותם חלילה לזה המר הכסוף כארבעים אלף בכ"ף הדמיון
 לומר ולהודיע כי כל איש חיל שבהם הלך ולכך לא השלם חשבון הכרבעים אלף אלא ככרבעים יען
 פי הלכו כל איש חיל הלחי הצבא הידועים לשם וההלה וזה הצבא בה' א' באופן שכלתם ככרבעים
 ולא מ' זה מורה על חסדיהם שכל חלוצי הצבא אשר בקבו בשמות לא כשאר בהם איש שלא הלך
 לבטא ה' למלחמה וסמך למלחמה אל לפני ה' להורות פיה' הוא איש המלחמה ולא הם כי לא בחיל
 ולה בכחו וכו' והנה זאת טענה מספקת להליכת ככרבעים אלף איש כי הם היו חלוצי הצבא ועוד
 טענה שנית כי חריריות עם קריעת הירדן שבלי ספק שמעו עמי' ירחון חיל אחושי פלשת
 וגו' לעומת זה נחמייבו שלא הלכו אלא חלוצי הצבא כי אין צור' להעריח דלת העם וכו' הספוק בין
 הדבקי' בין עם קריע' הירדן ויעברו בו ראובן כו' כי הנס הוא המחייב לבט' ולכו יותר אלא כמ' אלף
 פ' אין צורך בהם כאלו':

ביום ההוא גידל וכו' וכו' לל גידל בצרי ולא בפחה אבל ידוע כי גדולת הכדיק' גדולתו י"ת
 תהשב שעל ידם מתקדש שמו ית' על זה אמר גידל בפחה כלכלו ב' העטיינים יחדיו שגידל
 את יהושע ועי' כ' גידל ככוכב עמנו ועד' הוא גם כן גידל המלך אחשוורוש את המן וכו' שלחיות
 המן אהובו אשר כפנשו בגדלו אותו הרי הוא כאלו גדל ונגדל הוא עצמו ואמר את יהושע לרבות
 משה כי גדולת התלמיד התשך אל הרב שנתה לנשים עליו ואמר ויראו אותם: ירחו את משה
 דומה בדומה יען שטי' יהושע השוו ביו' הושו משה מה משה הושו ראה ויעם אף יהושע
 הירדן יסוב לאחור ואחרי כל ימי חייו אפשר בב' כטס הא' שההר אל משה שיראו ממנו כל ימיו
 וכן מיהושע וכו' שהכתוב מסרם ואלו אמר ויראו אותו כל ימי חייו:

ויאמר ה' אל יהושע כל המפרשי' מסכימים שכונת הפסוק לבאר מה שהזכיר כבר בדרך כלל
 מענין העברה ישראל ועלית הכהנים מתחובו שלא נעשה דבר כי אם על פיה' כי
 יאמר ה' וכו' לזה את הכהנים וכו' ועל פי אומ' עלו מתוך הירדן וזכר' בפרעות כל הענין
 ומנשה שהי' חיד' הי' רש' ז' דקדק מלשון ויעלו מן הירדן וכן לאמר עלו מן הירדן וכתיב ויהי
 בעלות הכהנים חוט משולש לשון עליה מורה שאמרו הכהנים לאחור ואל המקום שירדו מעט
 חזרו לעלות חלוצי כתיב ויעברו עכ"ל' ואין להקשו' לדברי' בב' דקדק' לא ייעלו למנדו
 יכו' קשה עלה דייק מדי' מלשון עליה דלא קאמר יעברו שחרי בסמוך כתיב והעם עליו מן הירדן
 ולא כתיב והעם עברו וע"כ עברו העם וכן קשה בחלק הב' דקדק' ויעברו אין כתיב כאן דהרי
 לעיל כתיב גבי ארון עברו בירדן ככרתו וכו' ולרש"י ז"ל לל בעמדו ולא בעברו דשלת' מפסו'
 ויעברו ארון ה' והכתיב וכו' לא קשה מידי דההוא קא מירי אחר שעלה הארון מן הירדן אל הצד
 שהיו בו וחזרו מן הירדן למקומום ואז נשא הארון את נושאיו ועבר לפני העם א' המנס פסוק עברו
 בירדן ככרתו וכו' שהרי לא עבר הארון כד' להכרית מימיו אלא בהכנסו מעט עד שנטבלו רגלי
 הכהנים במים ככרת מיד א"כ ברדהוה"לל יקוש' זה אפשר לישבו בדוחק ול' והראשון לא קשיא
 מדי' שחרי רש' ז' ו' הכרית שאי אפשר שהיו עומדים אלא שפת הירדן שבמערב שהרי נאמר למעל'
 נעברו וכו' וכיון שככרית היותם בשפת הירדן המזרחי ממנה קאמר דעלו אמנס גבי ישראל שייך
 לשון העברה ולשון עליה לשון העברה שעברו ביבשה ולשון עליה מצד מערבי עלו אל השפה לא כן
 גבי הארון שתפק להכנס' בנטבלו רגלי הכהנים מיד ככרת דההם ע"כ על דקדמ' אל שפתו
 המזרחי שהיו בו שהרי לא ככנסו עד שפתו המערבי כדי שחפרם עליו אל כד המערבי: וכמה שפיר'
 רש' ז' ו' ויהי בעלות הכהנים וכו' נתקו כפות וכו' שהוא הלך נענסו צו שירא ל' כ' תיה בענין
 פעלו מן הירדן אל הצד שהיו בו מתחלה והיינו בעלות הכהנים מן הירדן אמנס מ"ש נתקו כפות
 רגלי הכהנים וכו' הכי קאמר שאמר שחזרו לאחור ועלו אל המקום שנכנסו ממנו אל הירדן וזו נתקו
 כפות רגלי הכהנים וכו' המרבה דהיינו הלך שעברו צו ישראל ומ' שישבו מן הירדן היינו וכבר שבו
 מן הירדן אל השפה אל הכהנים אל החרבה שהארון נושא את נושאיו וכו' וישא' וזה יוסא דקרא
 דרתי קאמר העליה מן הירדן צויהי בעלות הכהנים וכו' הודיע החוזה לאחור ואומרו נתקו כפות
 רגלי הכהנים וכו' היינו שנשא הארון את נושאיו אל החרבה שעברו ישראל חלוצי ויחא דקאמר
 ויהי בעלות הכהנים וכו' מה היה פ' הפסוק שהענין שהיה הוא שנתקו כפות רגלי הכהנים וכו'

אמר

אמנס לפי' רש"י ק"ק שהעיקר חסר מן הספר דהיינו נגיהת הארון את נושאיו אצרה שכבר הכי'
 בפסוק ויהי כאשר תסוכו ויעברו ארון וכו' וזר' ג' כ' לומר שמאלמו ויהי בעלות וכו' מוכס לפי'
 דקרא וישבו מן הירדן ולפרש' כיחא דסיפיה דקרא קאמר וישבו מן הירדן וכו' כסדרו אחר שעלו
 הכהנים אל החרבה הגד שהיו בו מתחלה ותפק וישבו מן הירדן ונשאר ארון מכאן וישראל מכאן
 וכשא ארון את נושאיו אבל לפירושו יש דוחק ש"ל דויסובו ר"ל שכבר שבנו מן הירדן כו' ונסדר
 כשא בכלי חמדה הארכתי בזה עיין גם ורד"ק ז"ל כתב סבר' ג' בביתו דברי חז"ל ודלא כפרש"י
 ש"ש חז"ל נמא ארון מכאן מנד הא' יש' מנד זה ע"ש ורש"י ז"ל שכבר עשה סניף לדבריהם ז"ל
 מלשון עליה תלתא זמני ככו' ומ"ש בעלות וקרי בעלות בכ"ף לפני האמת לא שייך לשון עליה כי
 כשחרי' היו מהארון אלא בעלות בכ"ף הדמיון והכתיב בעלות בב' ת' הכו' כי היה התכיפות בענין
 זה תכיפות נמרץ עד שבהתק' כפות רגלי הכהנים הקפו וישבו מן הירדן למקומום שלא הספיקו
 לעלות אלא עודם עולים והוה בעלות בב' שבעודם עולים חזרו מן הירדן והוה מהתקף הנס
 שבתחלה ככות כפות רגליהם מיד ככרתו וכו' תקף לנתקו כפות רגליהם שבנו מן הירדן ולהיות דבר
 זה נורא מאל מעדות נאמנה לכל העולם שהיו מן הירדן נעברו כד נכס גביה ותלול מה דראו
 שיד' ה' חוקה להכרית מן הירדן בתכיפות ז' ש' גוה את הכהני' נושאיו ארון בעדות כי נקרא שם
 חדש על פי ה' ארון העדות שהרי עדות יש לכל ברי' עולם על היכולת להיו והשתתתו הכרטי' בתוך
 עם בני ישראל:

והעם עלו מן הירדן וכו' כבר הזכיר למעלה שעלו מן הירדן ומה צורך לחזור ולומר והעם עלו
 מן הירדן וכו' אכן רמזו כאן מ"ש חז"ל כס' קפית הדרך שהלכו באותו היום ס' מיל וז' ש'
 והעם עלו מן הירדן ויחנו בגלגל שהוה מסע גדול' ואפשר לומר הקדמה זו כמבונן אחר שכונת
 הכתוב לומר' שעלו מן הירדן וכאלו נתקו כפות רגליהם מן הירדן כסעו מזה ויחנו תקף בגלגל מהו
 א'מה שאליו ולא היה במה שבין דבר כלל:

ואת שמים עשרה האבנים האלה וכו' הדבר פשוט שיקומו את דבר ה' ועוד מהי האלה דפשיע'
 דהאלה הן אשר הקי' ולא אותם אשר הקימו בתוך הירדן עמנו וכו' מלי האלה ועוד אחר
 שאמר האלה מלי אשר לקחו מן הירדן שידוע הוא ונראה שהפסוק הזה מובן במה שהזכרתי כמה
 פעמים מנס קפילת' הדרך שהלכו ביום ס' מיל וכו' נבין מ"ש הפסוק פ' תבוא ויהי בעברכם
 בירדן תקימו את האבנים שחז"ל בפרק נגמר הקין כפסוק קיסלך אחר הק' פה' שלך גדול וקשה
 משלהם ודמי אמתיה ויהי בעברכם תקימו את האבנים ויהם רחוקים ס' מיל בהר דנפק אוקי' רב
 אמור' ארש כאשר כוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכו' מה ה"ל
 קוס לך א"ל אתה גרמת דסוך סוף הקושיא במקומה עומדת דהכסוף אמר ויהי בעברכם ומה
 הירוק' שלא כדבריו שהנים שאוקי' אמור' עליה הכן במה שהפננו מבואר' כראה ר' שיל' שה"ו
 יהושע לא יסור מדבר משה ע"ה ולא עפ"י שהיה הקמת האבנים ס' מיל מן הירדן אין ליהושע אסס
 בזה הליחור כי לא נחאך קדבר כלל כי בקפילת הדרך נעשה הדבר ועי' ד' גם הלכו ס' מיל נמא'
 שנתקיים פסוק והיו כעברכם וכו' תקימו אבנים וכו' שתפק בעברם הקימו כי אותה המרחק של
 ס' מיל בנס היה ולא נחשול ואת ה' היתה זאת וכו' וזאת י"כ האבנים האלה מורה דבא' בעל
 התכיפות וכו' האלה אשר לקחו מן הירדן ר"ל התף ללקחיתם מן הירדן הקים יהושע בגלגל כי
 קפסה הארץ כאומר ולכך א"ר שיל' שלא יתכן שא"ל שלך קשה משלהן על שהקימום בגלגל מאהר
 שלא היה איחור בדבר אלא התף בעבר' את הירדן הוקמו פדברי משה ויהי בעברכם וכו' והר"ב
 פ' הקים בגלגל שהיה מקום כולל כל ישראל כו' ע"ש:

ויאמר אל בני ישראל אשר ישאלון וכו' הנה נרדף לקדק כי הכהנים האלה מיוהרים לגמרי
 שכבר הזכיר יהושע עצמו כל זה לישאל' כדכתיב ויאמר להם יהושע וכו' למען התיב
 זאת אות בקדבכם כי ישאלון וכו' ועוד יש שנים הרבה א' שכאן נאמר אשר ישאלון ולמעלה נאמר
 כי ישאלו וכו' מה האבנים האלה לבס וכו' לא נאמר לבס ולמעלה אמר ואחרתם וכו' אמר
 והודעתם הביאור כי בעת היעוד שיעד הוא ית' למעלה לא יעד אלא על ענין כריתת הירדן
 לבד ולכך הזכיר שנין האבנים לזה כריתת הירדן לא על דבר זולתו ולכך אמר כי ישאלון וכו' מה
 האבנים האלה לבס ואחרתם להם אשר ככרתו מן הירדן וכו' דבא' מיהר כל דהו מספיה אמנס
 בעת המעשה אשר נעשה פלא גדול מחוזה אשר לא נעשה כמיהו ולא עלה על לב הלא הוא נשאת
 הארון נושאיו אחר פחזור אחר פחזור למקומום שהענין שהיה הוא שנתקו כפות רגלי הכהנים וכו'

אמר

בעלות
 והוא חזק
 י"ח מלון
 דכתיב ביש
 וקרי כ"ף

רלבג

שיאלו מן הירדן כך זמן מה אחר
 עכרם והנה ספר שתפק עבוד העם
 עבר ארון יי' לפני העם ותקף שבז
 מן הירדן למקומום וזה גס כן היה
 במצות הש' כדי שתפרכסם לישאל' את
 עולם זה המופת ל' שכבר כוה הש'
 את יהושע שיגיה הכהנים מושאי
 הארון שייעלו מן הירדן תקף עבוד
 העם: והנה

מסרה

חמשים ר'וחס' וסימ' נמסר לעיל
 כסיפרא בסימ' א' ונסדר בשלח:
 צוה ג' בקריא' וסימ' צוה ארת
 הכהנים נשאי ארון: צוה ויכרתו
 לי ארוני' מלבגוני' צוה ישועו'
 יעק': ארון העדות י"ב דסמיכי'
 בקריא' וסימ' נמסר בסדר כי
 תשא: ויעלו ג' רפין בקריא' וסימ'
 צוה את הכהנים נשאי יעורו
 ויעלו הגוים אל עמק יהושפט:
 והשמיעו עליה בקולם: גדותיו

אמר

היוכלים האילים ובלבד ר"ל א"ר עקיבא כשהלכתי לערביא שמעתי שהיו קורין לדכרא ויובלא: במשך האריך התקיעה: בשמעכם את קול השופר: כתיב בבית וקרי ב"ק והענין אחד: וכפלה חומת העיר תחתי: יש לשאול בית רחב שהיה בתחומה אם נחמד כי נפל ונללה היא וזית אביה זה לא יתכן כי אם היה גם כן היה יוספר אותו הכתוב ועוד שחמד בלא בית האשה הזונה והולידו משם את האשה נר"כ הבית היה קיים ולא נפל כלל הנרבעיני כי לא נפל כל חומת העיר לא מה שה' מן החומה את פני העיר נגד מחנה ישראל נפל ועלו העם איש נגדו ובית רחב היה בחומה מנד אחר שלא נפל ומה שחמד תחתי ר"ל שנבלעה במקומה תחת הארץ ונרממה מעט על פני הארץ לזכרון הנס: ויאמרו אל העם כתיב בוי"ו ופיהושע והכהני וקרי בלא וי"ו ופיהושע: והי כאמר בצק: והחלוק פרשן בו שהם בני רחוב ובניגד ומני שבט מנשה שעבדו חלונ' לפני אחיהם: תקעו כן כתיב בוי"ו ופירושו אשר תקעו והקרי הוא תקועים ומבואר הוא: והמאמ' אמר בו התרגום שבטא דקן לפי שהוא היה אחרון בדגלים כמו שנאעילו מאסף לכל המחנות: הלך

רלבג

ויתנו אל לבם ענין אלו הנפלאות העצומות למען יראו את י"י עם שיש לתרוע הגדולה דושה חטע בעיניו זה המופ"כ הקול החזק יגיע האוי תנוע חוק' אלא שלא יתכן שיגיע חזקת התנוע' כמו זה הסופר הנפלא שפסול החומה החזק תחתי' אם לא יהיה לזה המופ"כ והנה צוה אותם יהושע שלא יריעו ולא ישמיעו את קולם עד היום הז' כדי שלא ירגישו בני העיר וישלכו אבנים מעל החומה ואף על פי שהיה אפשר לט' לשמור מזה על דרך המופ"כ הנה אין מודק ה"ש' שיעשה המופ"כ לנעלה ובמקומות שאפשר בזולת מופ"כ והנה צוה שיחרימו כל אשר בעיר ולא יהנו ממנו בדבר כדי שלא יעשו ישראל צמה שיג' להם מהנפלא אחר זה ויחשבו אל מה שקרה משלל העיר היא ואולי יהיה זה סבה שיחשבו שאמונתם היתה טובה עד שנס מקניהם ונכסיהם מביאים הנלמה למי שיקנס ולזאת הסבה בעיני קלל מי שיבנה יריחו עד שיגיע הכנין בהיות כל בניו חיים ולא ישאל לו בהשלמתו כי אם יעיר בניו וידמה שפסולו יושני יריחו ואמונתם

יומין: ושבעה כהניא יסבון שבעא שופריא דקרן דיכריא קדם ארונא וביומא שביעא תסחרון ית קרתא שבע זמנין וכהניא יתקעון בשופריא: ויהי במיגד בקרן דכריא במישמעכונית קל שופריא ייבכו כל עמא יבכא רבא ויפול שורא דקרתיא ויתבלע תחורתה ויסקון עמא גבר לקבליה: וקריא יהושע בר נון לכהניא ואמר להון טולו ית ארון קיימא ד"י ושבעא כהניא יטלו שבעא שופריא דקרן דיכריא קדם ארונא ד"י: ואמר לעמא עיברו ואקיפו ית הרתא ומזרוי חילא יעברון קדם ארונא ד"י: והנה כד אמר יהושע לעמא ושבעא כהניא נסבין שבעא שופריא דקרן דיכריא קדם ארונא ד"י עברון ותקעין בשופריא וארון קיימא ד"י איל בתריהון: ומזרוי חילא אזלין קדם כהניא תקיעי שופריא ושיבטא דבית דן אזל בתר ארונא

והכניסו יתקעו בשופרות: כתב מהר"א ז"ל שהוא מאמר כללי ועם הו' שמו' באחרונה סמוך לזכרון השביעי עם כל זה הוא חזר לראש לכל הימים בכל הקפה שהיו מקיפים היו תקועים הכהנים בשופרות ומאמר היוכלים פי' הר"ק לשון האילים שאלו בלשון תרגום ירושלמי יובל' ומאמר' פירש שהשופרות שתוקעין בס' בזמן היוכל בהם יתקעו בהקמת אלו והיוכל' מלשון יובל היא שנת החמשים שנה: עוד כתב מהר"א שאפשר לפרש שחמדו והכהנים יתקעו מקושר עם ביום השביעי תסבון העיר ולא ביו' השביעי יתקעו בשופרות' תקיעה ארוכה וכדמסוך ליה ובמשך צדק היוכל וכו' לא כן ב' הימים שאפי' שהיו מוליכין הו' הכהנים ז' שופרות היו מריעין בעין תרועה או שברים ולא תקיעה ארוכה וזכור השביעי אז והכהנים יתקעו תקיעה נוספת במשיכה יובל באריכו' והיינו שתקיעו לשון תקיע' עד כאן תוקף דבריו ולשון הכסוף קצת קשה דכתיב בסמוך עברו ותקעו והוקיע הלך ותקעו גם כן לשון תקיעה: ואני אומר דמ"ש והכהנים יתקעו כפשוטו סמוך אל' פ'עמים של יום השביעי ולא בא לשלול שאר הימים אלא ה"ק והכהנים יתקעו בשופרות והיה במשך צדק וכו' לכך הזכיר יתקעו בשופרות שלא היה צריך לומר דלמה צוה שיקחו ז' שופרות' פשיטא דלתקוע הם אלא להכי כתב וזכור הו' וכו' והכהנים יתקעו דלא הימא דהספיק תקיעה אחת לז' ההקפות לכך אמר הכהנים יתקעו דבכל הו' פ'עמים יתקעו בכל פעם דבשאר הימים פשיטא שיתקעו בשופרות וכו' אל אמרו שבת קדש נכבש יריחו בדבריהם כגון אומרו וזכור השביעי ולא כתיב וזכור השביעי ה' איתירה להודיע שעל שבת הוא אומר ר"ל שביעי הידוע שהוא יום שבת:

במסרה שופרות היוכלים חר מן י' זוגין מן ר' תנינא משניא וסימ' נמסר במסרה רבנא דאסרנא בר י"ש הא"י חיבור"א בער"ך ש"ן: כשמעכם י"א מלין כתיב ב' וקרי כ' וסי' במסרה רבנא:

כלי יקר

לפי' לעלמ' כנו' אשר מודק לבבם זה מורה ארך נתנו בידך וזע' ד' לוינו לא חזו מוליכו חזו וי"ו: ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו וכו' כי מזה הפסוק שהין יונק ואין בא אפילו מילה ובה צוה ראה שנתתי בידך את יריחו כי נמוג לבבם והיה למים ומ"ש ויאמר ה' פירש הרד"ק ז"ל ע"י המלך ולתית סם ה' משותף בכל מלך ומלך לכך אמר ויאמר ה' אל יהושע עד כאן: ומה שאמר גבורי החל פי' אנשי יריחו ומלכה אעפ"י שהם גבורי החיל כתיבים בידך ע' כזקרוצ לזה פירש מהר"א לא שפי' ויאמר ה' כפשוטו שה' דבר בונו היתה מרא' אחרת' ומ"ש גבורי החיל נראה לי מלך קהמ' וגבורי החיל ועוד שה' להזכיר סדר את יריחו ובגבורי החיל זאת מלכ' הכונה שאם המלחמה הזו היתה נע' זית בעבע להלחם עמהם יום יום עד רדתם הנה יגבורים שנה מרוב מולטתם בעשות מלחמה תמיד אפשר שימסרו ביד ישראל אבל זאת המלחמה לא כן לא בעולם גברי החיל רוצה לומר שתקפס וגבורתם כתיבים בידך כי הם יושבי בטח וזאת מקיפי' העיר והחומה תפול וזאת כפשיטא את העם והגבורים מבלי שישיגם עמל ולא לא גבורי החיל היו וככשיים תחת ידך בהשמה להיות ככור:

והיה במשך וכו' הכה צוה שהמשיכה בקול תהיה בא' לבדו וי"ש במשך צדק היוכל ולא כתיב צדקת היוכלים וכתיב בשמע' את קול השופר ולא כתיב השופרות כי צדק יתקעו הוא על דרך יתקע בשופר גדול ובאו להזכיר וכו' כי הכה הוא מהצד נמשך להכניע כח עומדת יריחו וכעין יליאת מלכ' הנס' ו' פעם נגד י' טערי בינה ולכך לא צוה שיתקעו בו' שוכרה שהוא רחוק לו' רות כנו' הכל תקיעה זו ויתר נעלמה וז' כפשיטא את קול השופר תרועה צדק כי צוה תרועת קול שופר ודווקא לומר שהתרועה הוללמחמת נפילת החומה כי היה ראוי תקדש הנפילה לתרוע' ומאמר' ז"ל פי' שכמו שצרי' שמים וירץ היה פועל נסוי מאתיות' לעשות יש מאין לכך צוה שיהיה זה הפועל הנסוי של כבישת עיר יריחו מתחיל ביום ה' מהצד האחר וזכור הו' כי ששת ימים עשה ה' את השמים וכו' וזכור הו' שבת וינפס כד' ו' ימים יקפסו יריחו וזכור הו' וירחו ארון וכמו שצרי' העול' אם לא בדיתי ה' התורה חוק' שמים וירץ לא שמתיק כד' ככביש' יריחו ארון ה' מקיף עמהם להורות שכל מגמ' פניה' וההכל' הוא בעבור ברי' ה' ותורתאשר צדקו והיתה תרועה זו ביום ז' להורות כי לא בחיל ולא בכחיוש ה' ולכך לא יריעו בשאר הימים כי אם בשעה גמר הענין ע"כ תוקף דבריו: ומ"ש וכפלה חומת העיר תחתי כתיב הרד"ק ז"ל יש לשאל כו' ע"כ וקשיא לי' ללשון הפ' וכפלה חומת העיר נ"ד ע"כ כל חומת העיר קהמ' וכמו שכתב בתפול החומה תחתי החומה מור' על כולה' ומאמר' ז"ל פ' צד' ז"ל כתיב הרד"ק שהבטן שלא נפלה כל החומה' אם מה שהיה ממנה כנגד מחנה יס' וצדקה הית' בלדה אחר' שלא נפלה ואינו מתייב' כי ישראל צדיבוב היו הולכים וכל החומה צדיבוב נפלה וכונה ביה שקודם נפילתה בדיות' סובבים העיר ראו הזרגלי' את תק' השני בחלון ביה' ונהגו עיניהם בבית' ורשמה באופן שאחרי נפילת החומה שעלה העם איש נגדו הם הלכו למקום ביתה והולידו: עם היות כבר הב' פרוצה אין חומה עכ"ל ומה שהקשה על דברי הרד"ק מה כדבוב אין? קושיא כי אפי' לנפילת חלק מה חומ' אין זה מהז'ו' שיצוה הוא יתב' לסבוב את כולה להפיל חלק ממנה כי הסבוב סגולתי מלת' הא"ל באופן וזלתי' אז קשיא הוא מה שכתבתי: והגלע"י שהפ' הזכיר למעלה היות בית רחב כדל משרר הבתים כמשפט חומת אשר מחק למחנה מושב וכו' כ"י בית צדק' החומה ובחומה היא יושבת שהכונה שיהיה חלק מהבית סמוך לחומ' עד שהיה הבית כשלא נפלה רביעי צדק' החומה ובחומה עצמה היא יושבת להקפץ בעד החלון אל מאבני' ולפי זה בהבלע החומה נשאר הבית הוא יחודי ועמד פרק בלי כותל רביעי ואין צורך למה שכתב מהר"א שנתנו המרגלי' עיניהם בבית ורשמה כי מורסם ועומד הוא כאמר ואם נפרש שגוף הבית כולה היה בניו תלפיות על קיר' החומה אורכו ורחבו שהקיר היה רחב מאלד וכ"ש בגמרא רחבה של חומה כגובהה ולכך הוצרך להבלע ולא הספיק נפילה הנה נכח לומר שנבלעת החומה והבית של רחב כבלע ולא נזרק א' מהם אלא בגבה של בית רחב ירדו ובאו אליו או מחלק מה מצדו שנשא ממנו דבר מועט כמו שכתבנו לעיל בשעת הארד' ומ"ש ונפלה חומת העיר לזו נפילה דוקא דהא בלוע הוא שנבלע והטעם שבלע נפלה הוא כמו שח"ל פרק הראה כיון דפשיטא ורומא' ורומא' צדדי הדדי ניכחו משום הכי אביבילע איבלו ופרש"י ז"ל וקראם נפילה כי לכותל צוה בלעית' הוא נפילה ע"כ מ"ש ועלו איש נגדו פי' של' יקום חילם של יושבי יריחו לעמוד נגדם כי פרוצהם כס נפילת החומה נמוגו כולם ועלו העם אית

אפי' לעלמ' כנו' אשר מודק לבבם זה מורה ארך נתנו בידך וזע' ד' לוינו לא חזו מוליכו חזו וי"ו: ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו וכו' כי מזה הפסוק שהין יונק ואין בא אפילו מילה ובה צוה ראה שנתתי בידך את יריחו כי נמוג לבבם והיה למים ומ"ש ויאמר ה' פירש הרד"ק ז"ל ע"י המלך ולתית סם ה' משותף בכל מלך ומלך לכך אמר ויאמר ה' אל יהושע עד כאן: ומה שאמר גבורי החל פי' אנשי יריחו ומלכה אעפ"י שהם גבורי החיל כתיבים בידך ע' כזקרוצ לזה פירש מהר"א לא שפי' ויאמר ה' כפשוטו שה' דבר בונו היתה מרא' אחרת' ומ"ש גבורי החיל נראה לי מלך קהמ' וגבורי החיל ועוד שה' להזכיר סדר את יריחו ובגבורי החיל זאת מלכ' הכונה שאם המלחמה הזו היתה נע' זית בעבע להלחם עמהם יום יום עד רדתם הנה יגבורים שנה מרוב מולטתם בעשות מלחמה תמיד אפשר שימסרו ביד ישראל אבל זאת המלחמה לא כן לא בעולם גברי החיל רוצה לומר שתקפס וגבורתם כתיבים בידך כי הם יושבי בטח וזאת מקיפי' העיר והחומה תפול וזאת כפשיטא את העם והגבורים מבלי שישיגם עמל ולא לא גבורי החיל היו וככשיים תחת ידך בהשמה להיות ככור:

והיה במשך וכו' הכה צוה שהמשיכה בקול תהיה בא' לבדו וי"ש במשך צדק היוכל ולא כתיב צדקת היוכלים וכתיב בשמע' את קול השופר ולא כתיב השופרות כי צדק יתקעו הוא על דרך יתקע בשופר גדול ובאו להזכיר וכו' כי הכה הוא מהצד נמשך להכניע כח עומדת יריחו וכעין יליאת מלכ' הנס' ו' פעם נגד י' טערי בינה ולכך לא צוה שיתקעו בו' שוכרה שהוא רחוק לו' רות כנו' הכל תקיעה זו ויתר נעלמה וז' כפשיטא את קול השופר תרועה צדק כי צוה תרועת קול שופר ודווקא לומר שהתרועה הוללמחמת נפילת החומה כי היה ראוי תקדש הנפילה לתרוע' ומאמר' ז"ל פי' שכמו שצרי' שמים וירץ היה פועל נסוי מאתיות' לעשות יש מאין לכך צוה שיהיה זה הפועל הנסוי של כבישת עיר יריחו מתחיל ביום ה' מהצד האחר וזכור הו' כי ששת ימים עשה ה' את השמים וכו' וזכור הו' שבת וינפס כד' ו' ימים יקפסו יריחו וזכור הו' וירחו ארון וכמו שצרי' העול' אם לא בדיתי ה' התורה חוק' שמים וירץ לא שמתיק כד' ככביש' יריחו ארון ה' מקיף עמהם להורות שכל מגמ' פניה' וההכל' הוא בעבור ברי' ה' ותורתאשר צדקו והיתה תרועה זו ביום ז' להורות כי לא בחיל ולא בכחיוש ה' ולכך לא יריעו בשאר הימים כי אם בשעה גמר הענין ע"כ תוקף דבריו: ומ"ש וכפלה חומת העיר תחתי כתיב הרד"ק ז"ל יש לשאל כו' ע"כ וקשיא לי' ללשון הפ' וכפלה חומת העיר נ"ד ע"כ כל חומת העיר קהמ' וכמו שכתב בתפול החומה תחתי החומה מור' על כולה' ומאמר' ז"ל פ' צד' ז"ל כתיב הרד"ק שהבטן שלא נפלה כל החומה' אם מה שהיה ממנה כנגד מחנה יס' וצדקה הית' בלדה אחר' שלא נפלה ואינו מתייב' כי ישראל צדיבוב היו הולכים וכל החומה צדיבוב נפלה וכונה ביה שקודם נפילתה בדיות' סובבים העיר ראו הזרגלי' את תק' השני בחלון ביה' ונהגו עיניהם בבית' ורשמה באופן שאחרי נפילת החומה שעלה העם איש נגדו הם הלכו למקום ביתה והולידו: עם היות כבר הב' פרוצה אין חומה עכ"ל ומה שהקשה על דברי הרד"ק מה כדבוב אין? קושיא כי אפי' לנפילת חלק מה חומ' אין זה מהז'ו' שיצוה הוא יתב' לסבוב את כולה להפיל חלק ממנה כי הסבוב סגולתי מלת' הא"ל באופן וזלתי' אז קשיא הוא מה שכתבתי: והגלע"י שהפ' הזכיר למעלה היות בית רחב כדל משרר הבתים כמשפט חומת אשר מחק למחנה מושב וכו' כ"י בית צדק' החומה ובחומה היא יושבת שהכונה שיהיה חלק מהבית סמוך לחומ' עד שהיה הבית כשלא נפלה רביעי צדק' החומה ובחומה עצמה היא יושבת להקפץ בעד החלון אל מאבני' ולפי זה בהבלע החומה נשאר הבית הוא יחודי ועמד פרק בלי כותל רביעי ואין צורך למה שכתב מהר"א שנתנו המרגלי' עיניהם בבית ורשמה כי מורסם ועומד הוא כאמר ואם נפרש שגוף הבית כולה היה בניו תלפיות על קיר' החומה אורכו ורחבו שהקיר היה רחב מאלד וכ"ש בגמרא רחבה של חומה כגובהה ולכך הוצרך להבלע ולא הספיק נפילה הנה נכח לומר שנבלעת החומה והבית של רחב כבלע ולא נזרק א' מהם אלא בגבה של בית רחב ירדו ובאו אליו או מחלק מה מצדו שנשא ממנו דבר מועט כמו שכתבנו לעיל בשעת הארד' ומ"ש ונפלה חומת העיר לזו נפילה דוקא דהא בלוע הוא שנבלע והטעם שבלע נפלה הוא כמו שח"ל פרק הראה כיון דפשיטא ורומא' ורומא' צדדי הדדי ניכחו משום הכי אביבילע איבלו ופרש"י ז"ל וקראם נפילה כי לכותל צוה בלעית' הוא נפילה ע"כ מ"ש ועלו איש נגדו פי' של' יקום חילם של יושבי יריחו לעמוד נגדם כי פרוצהם כס נפילת החומה נמוגו כולם ועלו העם אית

מסרה

שופרות היוכלים חר מן י' זוגין מן ר' תנינא משניא וסימ' נמסר במסרה רבנא דאסרנא בר י"ש הא"י חיבור"א בער"ך ש"ן: כשמעכם י"א מלין כתיב ב' וקרי כ' וסי' במסרה רבנא:

כלי יקר

לפי' לעלמ' כנו' אשר מודק לבבם זה מורה ארך נתנו בידך וזע' ד' לוינו לא חזו מוליכו חזו וי"ו: ויאמר ה' אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו וכו' כי מזה הפסוק שהין יונק ואין בא אפילו מילה ובה צוה ראה שנתתי בידך את יריחו כי נמוג לבבם והיה למים ומ"ש ויאמר ה' פירש הרד"ק ז"ל ע"י המלך ולתית סם ה' משותף בכל מלך ומלך לכך אמר ויאמר ה' אל יהושע עד כאן: ומה שאמר גבורי החל פי' אנשי יריחו ומלכה אעפ"י שהם גבורי החיל כתיבים בידך ע' כזקרוצ לזה פירש מהר"א לא שפי' ויאמר ה' כפשוטו שה' דבר בונו היתה מרא' אחרת' ומ"ש גבורי החיל נראה לי מלך קהמ' וגבורי החיל ועוד שה' להזכיר סדר את יריחו ובגבורי החיל זאת מלכ' הכונה שאם המלחמה הזו היתה נע' זית בעבע להלחם עמהם יום יום עד רדתם הנה יגבורים שנה מרוב מולטתם בעשות מלחמה תמיד אפשר שימסרו ביד ישראל אבל זאת המלחמה לא כן לא בעולם גברי החיל רוצה לומר שתקפס וגבורתם כתיבים בידך כי הם יושבי בטח וזאת מקיפי' העיר והחומה תפול וזאת כפשיטא את העם והגבורים מבלי שישיגם עמל ולא לא גבורי החיל היו וככשיים תחת ידך בהשמה להיות ככור:

והלך ותקוע אינו אומר על המאסף שהיו חוקעים אלא כמו שאמר המתרגם וכהגיה אלון ותקעו בשופרות: עד יום אמרי אליכם יס מפרשים כמו עת כמו יום זעקתי בלילה ואין לך רק פירושו כמשמעו הוא יום השביעי: ויס ארון יי את העיר פירו יהושע הסב הארון את העיר: הקף ארון יי את העיר פעם אחת וזה היה ביום הראשון וראשון לימי השבוע כך קבלו רז"ל כי ביום ז' שנלכדה יריחו יום שבת היה ביום השני וראשון לימי השבוע כך קבלו רז"ל כי ביום ז' שנלכדה יריחו יום שבת וכן בשאר עיירות שהיו ישראל צרים עליהן ואמרו בקבלה עד רדתה ואפילו בשבת וכמו שזכרנו גם כן להעלות עלות בשבת: הולך ותקוע כמו הולך ר"ל שכמו שהיה המאסף הולך כן היו הכהנים חוקעים וקרי הולך שהוא מקור והפירו אחד: וישכמו בעלות השחר כתיב בבית וקרי כ"ף: כמשפט הזה שבע פעמים כמשפט הזה שעשו בשבת הימית והיו שבע פעמים עם ההקפה הראשונה הזאת של יום השביעי רק ביום ההוא עשו יותר הקפוי כי הקיפו העיר שבע פעמים: והיתה העיר מרס היא וכל אש בה היא שלא תבנה עוד וכל אשר בה שלא יהנה אדם מכל אשר בה ונראה כי הק' בה אמר לזון כי יהושע לא אמר דבר כזה מלבד ואף על פי שלא זכר זה הכתוב ימלאו כמוהו רבים ורז"ל אמרו כי יהושע אמר דבר זה מרצונו ולא אמר לו הק' בה אמר יהושע יריחו כבושה חללה לארץ ישראל כוליאנה תרומה כאשר הזאת שמפרשת חללה מתחלת עיסתה ועוד אמר יהושע בשבת לכדנו יריחו ושבת קדש שנאמר כי קדש היא לכ' כל מה שבשבעה בה יהיה קדש שנאמר קדש ליי' אולר יי' יבא ואף ע"פ כן הקדוש ברוך הוא הסכים על על ידו ומניין שהקדוש ברוך הוא הסכים על ידו שנאמר חטא ישראל וגם עברו את בריתי והיה זה אחד מנ' שגזרו ב"ד שלמטה והסכים הק' בה עמהם: י

רשי

ביום השביעי שבת היה והיתה מרס הקדש כי היום שבת קדש וראוי להיות קדש שלל הנשלל בו: ועכרתם

רלבג

ואמרתם היו יותר מגונו' מפעולות שאר יושבי הארץ ואמרתם וזהו זהו שלא יאמר מהם רועם ולא מן העיר או היה זה לתת מודך לשאר הגוים עם שזאת הקללה לא הית' לפי הכוונה ולא תמלא שכר נקייית' בימי אחאב אמ' בימיו נכה חיאל בית האלי וגוה אותם שינילו רחב הזון וכל אשר אמה בבית כאשר נשבעו לה המרגלים וספר שכר מעלו בני ישראל מעל בחרם וניאר שזה המעל היה שכר לקח עכן מן החר' מזה החטא חרון אף על בני ישראל עם שמתו מהם שלשי וששה איש לפני יושבי העיר וכבר יספיק מספ' ויאמ' אף יתכן כזה בחק המשפט האלהי לענוש על חטא עכן בני ישראל וכבר נזכרה התורה שלא ימותו האנשי כי אם איש על חטאו ימותו והם הספ' בעיני יפול בזה שזכרה התורה פוקד עון אבות על בני ועוד שכבר זכרו תימיה ויחזקל שכבר יגיע עת שלא יאמר עוד אבו' יאכלו בוסר ושני בני' תקיח' וזה סותר למה שזכרה התורה מזה בחקי השם יתגדל ולא יתכן שנאמר שער העת

הארון הולך ותקוע בשופרות ואת

העם צוה יהושע לאמר לא תריעו ולא תשמיעו את קולכם ולא יצא מפיכם דבר עד יום אמרי אליכם הריעו והריעתם: ויסב ארון יהוה את העיר הקף פעם אחת ויבאו המחנה וילינו במחנה: וישכם יהושע בבקר וישאו הכהנים את ארון יהוה: ושבעה הכהנים נשאים שבעה שופרות היבלים לפני ארון יהוה הלכים הולך ותקעו בשופרות והחלוץ הלק לפנייהם והמאסף הלק אחרי ארון יהוה הולך ותקוע בשופרות: ויסב את העיר ביום השני פעם אחת וישבו המחנה כה עשו ששת ימים: ויהי ביום השביעי וישכמו בעלות השחר ויסבו את העיר כמשפט הזה שבע פעמים רק ביום ההוא סבבו את העיר שבע פעמים: ויהי בפעם השביעית תקעו הכהנים בשופרות ויאמר

ארונה ובהניא אלון ותקעין בשופרא

ויתעמא פקיד יהושע למימר לא תיבכו ולא תשמעו ית קלכון ולא יפוק מפומכון פחגמא עד וימא דאימר לכון יביבוותיבכון: ואסחר ארונה דיי ית קרתא אקיף זימנא חדא ועלו במשריהא וברתו במשריהא: ואקדום יהושע בצפרא ונטלו בהניא ית ארונה דיי: ושבעא בהניא נסיבו שבעא שופריא דקרן דיכריא קדם ארונה דיי אלון מיוך ותקעין בשופריא ומרוזי חילא אלון קדמיהון ושיבטא דבית דן אויל בתר ארונה דיי ובהניא אלון ותקעין בשופריא: ואסחרו ית קרתא ביומא תנינא זימנא חדא ותבו למשריהא דרין עברו שיתא יומין: והיה ביומא שביעאה ואקדמו כמיסק צפרא ואסחרו ית קרתא בהילכתא הדין שבע זמנין לחוד ביומא ההוא אקיפו ית קרתא שבע זמנין: והיה ביומא שביעאה תקעו בהניא בשופריא ואמר

אחת וקפין פתחין בקריא וסי' קח צנצנת אחת ותן שמה מלא: ויסבו את העיר ביום השני: ויאמר אבישי אל דוד: ויהלך לכל העם לכל המון: ויאמר המלך גזרו את הילד הזה לשנים: והנה כבר עפרת רזוכיה: וסי' בלשון תרגום צלוחית מקף אבישי פלג פלגות עגילי: וכל חקה מדה שנה תור דכחו חמיש' סי' במ"א נקי יהיה לביתו שנה: ונמסר גם בסדר בשלח:

בלי יקר

כבר נודעה זו שמת' היא ו' ולא יבא מפיכם דבר בלתי הבין בלא מתכוין ולא אמר ולא הוציא וזה האסור וכו' עד יום אמרי אליכם הריעו והריעותם שאז לא תהיה התרועה רשות לא קובע ו' והריעותם חוב' או יהיה פי' והריעותם דרך תרוע' אבל השמיע' קול או אלה מפיכם דבר לא אסור לכס זולת התרוע' ומ' עד יום אמרי כתב הרד"ק ז"ל יש משרשין כמו עת אמרי כמו יום זעקתי ואין לך ד' כמשפטו הוא יום השביעי ע"כ:

ויסב ארון את העיר הרד"ק ז"ל כתב כי יהושע הסב הארון את העיר ע"כ וכן פי' מהרי"א ז"ל ולי בר' כי להיות ארון ה' גושא את נושאיו ואת עמו כ"ש לכך אמר יוסב ארון ה' הוא עלמיהם את העיר מבלי זולתו שיסובבו כנ"ל:

וישכם יהושע בבקר וכו' צריכות צדק וכולם היו מוכנים בין הכהני בין החלוץ והנה הכהני' שזכו ביום ה' לשאת' אתוהם נשאוהו כל הימים ז' שישאו הכהנים בה"א הידיעה הידועים כבר אשר נשאוהו ביום ראשון:

ושבעה הכהנים נושאים שבעה שופרות גם כלאן אמר הכהנים בה"א הידיעה שאות' שנשאו השופרות הם הם שששום בשאר הימים שזכה מי שזכ' והזכיר מוריהם שבעוד שנשאו הכהנים זולתם את הארון כבר היו הם ה' נושאים השופרות ולהכי לא כתיב ו' הכהני' נשאו ז' שופרות לא נושאים וכו' הולכים הולך וכו' שכבר היו נושאים והולכים זמ"ש הולכים הולך ויש זקף קטן ובתיבת הלק שיהא נמשך לתיבת הלק ולא לתיבת תקוע אפסר שאלו הכהנים פניהם אל הארון ואחרים לדרך לכבוד הארון וז"ש הולכים הולך ר"ל הולך הראוי לארון דהיינו שפניהם אליו ונלמד קמ"ש חז"ל במדבר רנ"ב ה' ועוד בדבר אחר היו מעלים מכל הליים שהיו טוענין בכלי המשכן היו מהלכין בדרך ופניהם כנגד הדרך אבל בני קהת היו מהלכין אחריה' לדרך ופניהם לארון כדי שלא יתנו אחר לארון וכו' ומינה כילף לכהנים אלו שנשאו הארון שהיו מעלי שפניהם של לויים פניהם לארון ומ"ש הלק ותקוע בשופרות והכתוב הלק ותקוע הרד"ק פי' הולך המאסף ותקוע הכהני' ר"ל שכמו שהיה המאסף הולך כן היו הכהנים חוקעי' והקרי הלק שהוא מקור ופי' אחד ע"כ ואפשר לבר' הלק ותקוע על הכהנים קאמר והכתי' הולך על הארון והמאסף הולך אחרי הארון שהוא הולך ומהנהל לליוטו ותקוע הכהנים בשופרות:

ויסבו את העיר וכו' מ"ש כלאן וישבו המחנה ולמעלה בפסוק יוסב כתיב ויבואו כי בפעם ראשונה שייך ויבואו ומפעם שנייה וילך שייך וישבו ששבו אל מקום תמנות' בראשון ולא הלכו אנה אנה אלא עומדים עם הארון על משמרתם:

ויהי ביום השביעי וכו' פי' רש"י שבת היה ע"כ והשכמו בעלות השחר לא כן בשאר ימי' שישוע היה המשכים בבקר כי ביום ה' היתה המלאכה מרובה להקף ז' פעמים והיום קצר שבת קדש ורבה שיתענגו בכיבושה לעת האוכלו' ויחד כולם השכמו ומ"ש יוסבו את העיר כמשפט הזה ז' פעמים עיין פי' הרד"ק וכן פי' מהרי"א ז"ל והכריח כן דאם תפרש כמשפט ז"ל על ה' ש' שהקיפו ביום השביעי א"כ יקשה אומר רק ביום ההוא סובבו ז"ל מותר ע"כ נמצא כי הקפת הראשונה משלמת להקפות ששת הימים שיהיו ז' והיא ראשונה לז' של יום ז' ולי אפשר לפרש כמשפטו של מקרא ויסבו את העיר כמשפט הזה של ששת הימים בז' כהני' נושאים ז' שופרות והלכון לפניהם וכו' כך הקיפו ז' פ' בו ביום ה' ולפי שהיה אפשר שהיה הדלל בין אותם ה' הקפו' להקפת ז' הימים בבחינת אריכות זמן מהתנהגלם לאיע' יותר ושלכך השכמו בעלות השחר לעומת זה אמר רק ביום ההוא סובבו ז"ל שזה לזכר ה' הדלל אבל בגל שחר הפרטי' הקפות יום ה' דומה בזמנו לשבשאר הימים ומה שהשכמו בעלות השחר להיות מניינים רב ז"ל פי' אולי אמר רק ביום ההוא וכו' לפי מ"ש שהיו ההקפות כמשפט שחר הימים זולת בדבר א' היה הדלל ביניהם והוא שביום ההוא סובבו ז"ל ר"ל הקדימה ואחר שכל הימים לא נעשית ההקפת אלא בבקר וביום ה' נעש' ההקפה א' או ב' קודם סמוך לעלות השחר לא נתאחרו באופן שכמשפט שחר הימים נעשו בבחינת אופן ההקפ' רק ביום ההוא נעשו ז' ההקפות שזה מתייב שקפאת קדמו וקפאת נתאחרו:

ויהי בפעם ה' כבר כתבתי למעלה שבת מהרי"א ז"ל שבשאר הימים היו מריעו בשופרות וכן ביום ה' בז' הפעמים לא כן בפעם ה' היו חוקעים תקיעה ולא שברים ותרועה וז"ש ויהי בפעם ה' ותקעו הכהנים לשון תקיעה ע"כ לא שלשון הפ' הקודם שאמר רק ביום ה' סובבו ז"ל שלל שלא היה ביניהם רק הדלל המניין ואפשר לישב דבריו שלא היה הדלל ביניהם כלל ולא בפעם ז' זולת שפעם ז' אחר שהריעו כמשפטם הראוי בתקיעה א' כנזכר למעלה והיה במשך קצ' יובל

איש נגדו בלי שום ממשל שלא יקום איש נגדם:

ויקרא

יהושע וכו' קשה שכל זה דברי מותר דפשיעה שיקיים יהושע דבריו ויהי לל' ויעש יהושע כן לכן נראה כי הוא ית' דרך כבוד וענוה הזכיר תחלה וסבבת את העיר כל אנשי המלחמה כאלו הם עיקר ואת א"כ אמר ו' כהנים ישאו וכו' לפני הארון אבל יהושע עשה עיקר מהעיקר והוא ארונה ית' והוא ויקרא יהושע וכו' ויאמר אליהם שאו את ארון וכו' ואחר כך ויאמרו אל העם עברו וסובו וכו' באופן שהסך הסדר בדבור עמהם בקדימה ואחר לכבוד הרונות' כי לו יתה הוא מלך הכבוד סלה ואמר שהיהם מובחרים שבהכנים ישאו ארון ה' ו' שיקרא יהושע אל הכהנים הידועים בשם טוב ויאמר אליהם שאו ארון הבדית ו' כהנים זולתהם כל דהו מספיק לשיטאו ז' שופרות לכך כתיב ו' כהנים ולא כתיב ו' ישאו ז' שופרות שהיה נמשך אל תיבת הכהני' הכזבת החלה ויתא' כמי שבתחלה דבר לנוכח שאו את ארון ה' וכו' וה' כ' שלה לנוכח ו' כהנים ישאו ז' שופרות ולא כתיב שאו ז' שופרות להורות שהתוקעים אינם מערך הנושאים ולא מחשיבות' כנזכר: ויאמר יהושע כתיב ויאמרו וקרינו ויאמר כתב הרד"ק ויאמרו יהושע והכהנים ויאמר יהושע לבדו ע"כ: וכו' שהסוף יהושע מדליה שכל העם יחדיו יסבו את העיר כדי שכולם יתנו במזות וכו' ויאמר אל העם ולא כתיב ויאמר אל אנשי המלחמה: ומהרי"א ז"ל פי' שאין ספק שהוא ית' לא כזה שיקיפו אלא אנשי המלחמה אבל יהושע הדליל מהם אנשי החלוץ והם גד ובני ראובן שהיו הולכים לפני הכהנים והיה שם יא' מהעיר' הם להכות בהם ימלטום החלוץ והמה החלוץ הולכים הכהנים בשופרות ואחרים המאסף והם שאר אנשי המלחמה כדי שיהא הארון צלמלע ע"כ: ורש"י והרד"ק ז"ל פירש מאסף על שבע זן כמרגומו כי כן בקרא שם בתורה מאסף לכל המהנות:

ויהי

כאמור יהושע אל העם וכו' מהרי"א ז"ל פי' כי בהיות הכהנים ורזיזים תקפו ומיד שאת' לו יהושע שאו את ארון הבדית ושבעה כהנים ישאו וכו' כדורו וקיימו מנות' קודם כל העם ו' כהנים נושאים ז' שופרות היובלים לפני ה' וכבר עברו ותקעו עד שנאמר השיגם החלוץ להיותו הולך לפני הכהני' כבר היו הכהני' חוקעים ו' והחלוץ הולך אחר הכהני' חוקעי' הסודרות ר"ל בזמן שכבר היו הכהנים חוקעים בשופרות השיגום החלוץ כי ידוע הוא שהכהנים הם היו חוקעי' השופרות ולא זולתם וכן מ"ש הלק ותקוע בשופרות מוסב אל הכהנים ולא אל המאסף עד כאן: ואפשר להוסיף שער לדבריו שחמור ויהי כאמור יהושע אל העם שלא עבר ונר' לא כשיעור חמיר' יהושע אל העם לזכר ובאותו שיעור שלא כאמור יהושע אל העם לזכר הכהנים היו נושאים השופרות ועברו ותקעו כי זה ורזיזות נמרץ: וכשבא החלוץ גם כן והמאסף בשבא להיותו הולך אחרי הארון כבר תקעו ישנו או לשז' ז"ש הולך ותקוע כמו הולך ונסוע הנגבה כלומר כבר התמידו בתקיעה מרוב רזיזות הכהנים ומהרי"א פי' בלא היו עומדי' וכמים בעת ההקיעה לא הולך ותקוע ע"כ וכו' ש' תקעו בשופרות ותקעו השופרות ותקוע בשופרות' אמרו במדרש תנחומ' שלא היה להם חזונות שנגזרו שלא שמשו לא בימי משה כלכתיב עשה לך שתי חזונות לך דווק' ולא ליהושע באופן שלא היה להם צמח לתקוע כי אם בשופרות כי החזונות נגזרו ונפסוק וירע העם ויתקעו בשופרות אביא הכרח למה הזכירו זה על אותו פסו' ולא באלו הפסוקים:

ואת

העם צוה יהושע לאמר וכו' זה הפסוק היה ראוי להכתב למעלה אלא ויאמר יהושע אל העם ומהרי"א ז"ל כתב ז"ל אכל אהשוז שכתב יהושע אל הכהני' עשו בזריזות גדול את אשר צוה החלוץ כזכרו מהרה בראותו הכהנים שכבר היו חוקעים ומפני זה לא סיים יהושע מצוותו אל העם אבל אחר שראה שהיה העם הולך חשש אולי בשמחה יריעו הולך להזכירם עליו ע"כ ואין זה מספיק: ולי אפשר מדלא כתיב וילו יהושע את העם לא וית העם צוה יהושע פירושו ואת העם כבר צוה יהושע מאז לא שהוכירו כאלו שהיו כמו נתינת טעם למ"ש הלק ותקוע בשופרות ולא מתריעין כפי יען שאת העם צוה יהושע לא הריעו ומ"ש ולא השמיעו קולכם ז' למורה מפני כבוד הארון הנוסע לפניכם ראוי להיות קול דממה ז"ש ולא השמיעו קולכם מדרך ענוה ויראה ה' ולא יא' מפיכם דבר אפי' כל דהו' לא ש"ק שכיון שאמר ולא יא' מפיכם דבר כ"ש ולא השמיעו את קולכם ונזכר לומר דאי כתב לא יא' מפיכם דבר ה"א דבר אסור אבל קול הבר' פשוטה דומה' תרוע' ויהי מותר לכך אמר ולא השמיעו את קולכם ואפשר שאמר תרועה והשמעת הקול והטעם כדי שלא יא' מפיכם דבר לאמר כמנונו' תרועתינו שכתב זאת לכך אסרם בתרועה עד יום השביעי שאז כבר נבטתה הארץ לפנייהם וכן כתיב ויאמר יהושע אל בני ישראל הריעו כי נתן ה' לכם את הני'

לכתיס יס נמשפה אחת הרבה בתי אבות : לבדרי לראשי גולגלות כל אנשי הבית יבאו לגורל : תוס' ישרף באש האהל והמטלטלין : אותו ואת כל אשר לו כדון המפורש למטה אותו והבהמה בסקילה והזקק שה' על באש מוכיח שהוא נפרד מאותו שכן מצינו מקראות שהטעם מחלקן כמו אחרי דרך מבוא השמש שאחרי מופלג מדרך על ידי הסע זכין פתרונו הנלכד

לשבתים והיה השבת אשר ילכדנו יהוה יקרב למשפחות והמשפחה אשר ילכדנה יהוה תקרב לבתיס והבית אשר ילכדנו יהוה יקרב לגברים והיה הנלכד בחרם ישרף באש אתו ואת כל אשר לו כי עבר את דברית יהוה וביעשה נבלה בישראל : וישכם יהושע בפקר ויקרב את ישראל לשבטיו וילכד שבט יהודה : ויקרב את משפחת יהודה וילכד את משפחת הזרחי לגברים וילכד בני עקן בן זכריה בן זרח למטה יהודה : ויאמר יהושע אל עקן בני שים ינא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותחלו תורה והגדנא לי מה עשית אל תחבר מפני : ויען עקן את יהושע ויאמר אמנה אנכי הטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי : ואראה

לשבתים והיה השבת אשר ילכדנו יהוה יקרב למשפחות והמשפחה אשר ילכדנה יהוה תקרב לבתיס והבית אשר ילכדנו יהוה יקרב לגברים והיה הנלכד בחרם ישרף באש אתו ואת כל אשר לו כי עבר את דברית יהוה וביעשה נבלה בישראל : וישכם יהושע בפקר ויקרב את ישראל לשבטיו וילכד שבט יהודה : ויקרב את משפחת יהודה וילכד את משפחת הזרחי לגברים וילכד בני עקן בן זכריה בן זרח למטה יהודה : ויאמר יהושע אל עקן בני שים ינא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותחלו תורה והגדנא לי מה עשית אל תחבר מפני : ויען עקן את יהושע ויאמר אמנה אנכי הטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי : ואראה

וכזאת עשיתי : גם בחרמי אחרים בימי משה של והחרמתי את עריהם : וארא

רלבג

עדים רבה שפחה שם הולאת פיו וזה לשתי סבות הא' שמה שהגיע ויעשו בזה האופן מהשם יתב' הוא ממה שלא אפשר שיפול בעניני ספק ולא מחלקן והשנית כי אין להודאת פיו מבוא בזה המש' כלל כמו שהשמש בפרשת משפטים ולזה ידמה שכבר היה זה הענין באופן שזכרוהו דמעותיו ז' וזנה

של סימון ועונן וחרמו של מדין : בכנעני שכתבו והחרמתי את עריהם במדין שנחנו הזהב קדש ליי' : בסיוון ועונן אף על פי שכתוב בו בזונו לבו אי אפשר שלא עשה קדשו מן השלל ליי' וחרמו מפני מה לא נענש בימי משה על שערב בימי משה אחרו : שלא נענש על הנסחרות עד שעבר בימי משה אחרו : שלא נענש על הנסחרות בגלוי לפי שלא היו נסחרו שהיו יודעו כי בניו ובנותיו : אדרת

בלי יקר

ומהרי"א ז' פ' שמה ששעה ביהוה בישראל ר"ל מרע ישראל נבלה עשה וחז' אמרו שבה על נער' בתורה כפי הכא כי עשה נבלה בישראל וכתוב ההם בני דינה כי נבלה עשה בישראל וכתב מהרי"א ז' ע"ש הענין שרפיפה כמו שהרם ירחו גזר והשע ישרף בן ראוי שהנלכד בחר' ישרף כדון הדבר ששלח בניו וכן כתב הרד"ק ולפי זה כל אשר לו נשרף אמנם רש"י ז' ישרף באש האהל וכתב' והתחיל אשר לו מקרא קצר ולא פ' דינו והוא כדון הכו' למטה הוא והבהמה בסקילה ודקדק בן מהזקק עתן שהוא בתיבת ישרף והכתיב רש"י ז' מוסקו אחרי דרך מבוא השמש שהטעם מחלקן שאחרי מופלג מדרך מבוא השמש :

וישכם יושע בפקר ויקרב את ישראל לשבטיו והיה השבת אשר ילכדנו יהוה יקרב למשפחות והמשפחה אשר ילכדנה יהוה תקרב לבתיס והבית אשר ילכדנו יהוה יקרב לגברים והיה הנלכד בחרם ישרף באש אתו ואת כל אשר לו כי עבר את דברית יהוה וביעשה נבלה בישראל : וישכם יהושע בפקר ויקרב את ישראל לשבטיו וילכד שבט יהודה : ויקרב את משפחת יהודה וילכד את משפחת הזרחי לגברים וילכד בני עקן בן זכריה בן זרח למטה יהודה : ויאמר יהושע אל עקן בני שים ינא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותחלו תורה והגדנא לי מה עשית אל תחבר מפני : ויען עקן את יהושע ויאמר אמנה אנכי הטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי : ואראה

ויקרב

את משפחת יהודה וילכד את משפחת הזרחי וילכד את משפחת הזרחי לגברים וילכד בני עקן בן זכריה בן זרח למטה יהודה : ויאמר יהושע אל עקן בני שים ינא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותחלו תורה והגדנא לי מה עשית אל תחבר מפני : ויען עקן את יהושע ויאמר אמנה אנכי הטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי : ואראה

אשר ילכדנו יי' : אמרו כי אעצורם לפני הארון והנלכד הוא שהיה הארון קולטו שלא היה יכול לזוז משם ועוד אמרו כי העמיד כל השבטים לפני הארון והחומים ואבני החושן היו כתובים בו שמות השבטים ומי שאבנו כהה הוא הנלכד וכהה אבנו של יהודה ולדעת המשפחות והגברים עשו בקלפי על פי הגורל : יקרב למשפחות : פי לגברים ראשי משפחות :

לשבתים והיה השבת אשר ילכדנו יהוה יקרב למשפחות והמשפחה אשר ילכדנה יהוה תקרב לבתיס והבית אשר ילכדנו יהוה יקרב לגברים והיה הנלכד בחרם ישרף באש אתו ואת כל אשר לו כי עבר את דברית יהוה וביעשה נבלה בישראל : וישכם יהושע בפקר ויקרב את ישראל לשבטיו וילכד שבט יהודה : ויקרב את משפחת יהודה וילכד את משפחת הזרחי לגברים וילכד בני עקן בן זכריה בן זרח למטה יהודה : ויאמר יהושע אל עקן בני שים ינא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותחלו תורה והגדנא לי מה עשית אל תחבר מפני : ויען עקן את יהושע ויאמר אמנה אנכי הטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי : ואראה

וכזאת עשיתי : גם בחרמי אחרים בימי משה של והחרמתי את עריהם : וארא

רלבג

עדים רבה שפחה שם הולאת פיו וזה לשתי סבות הא' שמה שהגיע ויעשו בזה האופן מהשם יתב' הוא ממה שלא אפשר שיפול בעניני ספק ולא מחלקן והשנית כי אין להודאת פיו מבוא בזה המש' כלל כמו שהשמש בפרשת משפטים ולזה ידמה שכבר היה זה הענין באופן שזכרוהו דמעותיו ז' וזנה

של סימון ועונן וחרמו של מדין : בכנעני שכתבו והחרמתי את עריהם במדין שנחנו הזהב קדש ליי' : בסיוון ועונן אף על פי שכתוב בו בזונו לבו אי אפשר שלא עשה קדשו מן השלל ליי' וחרמו מפני מה לא נענש בימי משה על שערב בימי משה אחרו : שלא נענש על הנסחרות עד שעבר בימי משה אחרו : שלא נענש על הנסחרות בגלוי לפי שלא היו נסחרו שהיו יודעו כי בניו ובנותיו : אדרת

בלי יקר

ומהרי"א ז' פ' שמה ששעה ביהוה בישראל ר"ל מרע ישראל נבלה עשה וחז' אמרו שבה על נער' בתורה כפי הכא כי עשה נבלה בישראל וכתוב ההם בני דינה כי נבלה עשה בישראל וכתב מהרי"א ז' ע"ש הענין שרפיפה כמו שהרם ירחו גזר והשע ישרף בן ראוי שהנלכד בחר' ישרף כדון הדבר ששלח בניו וכן כתב הרד"ק ולפי זה כל אשר לו נשרף אמנם רש"י ז' ישרף באש האהל וכתב' והתחיל אשר לו מקרא קצר ולא פ' דינו והוא כדון הכו' למטה הוא והבהמה בסקילה ודקדק בן מהזקק עתן שהוא בתיבת ישרף והכתיב רש"י ז' מוסקו אחרי דרך מבוא השמש שהטעם מחלקן שאחרי מופלג מדרך מבוא השמש :

וישכם יושע בפקר ויקרב את ישראל לשבטיו והיה השבת אשר ילכדנו יהוה יקרב למשפחות והמשפחה אשר ילכדנה יהוה תקרב לבתיס והבית אשר ילכדנו יהוה יקרב לגברים והיה הנלכד בחרם ישרף באש אתו ואת כל אשר לו כי עבר את דברית יהוה וביעשה נבלה בישראל : וישכם יהושע בפקר ויקרב את ישראל לשבטיו וילכד שבט יהודה : ויקרב את משפחת יהודה וילכד את משפחת הזרחי לגברים וילכד בני עקן בן זכריה בן זרח למטה יהודה : ויאמר יהושע אל עקן בני שים ינא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותחלו תורה והגדנא לי מה עשית אל תחבר מפני : ויען עקן את יהושע ויאמר אמנה אנכי הטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי : ואראה

ויקרב

את משפחת יהודה וילכד את משפחת הזרחי וילכד את משפחת הזרחי לגברים וילכד בני עקן בן זכריה בן זרח למטה יהודה : ויאמר יהושע אל עקן בני שים ינא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותחלו תורה והגדנא לי מה עשית אל תחבר מפני : ויען עקן את יהושע ויאמר אמנה אנכי הטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי : ואראה

והיה הנלכד בחרם : כהה אש' ילכדנו ה' כי כשט ומשפחה כחשאר חז' (שבועות דף לט) ע"פ לה כשתלקח מכם שקדושה כ"כ ורמתי עינין עליהם משכ"כ הנלכד בחרם : משנת הדין משפחה עליו בלי רחמי' ע"כ לא נזכר השם אלא ויהי הנלכד בחרם : כי לא רצה השם ליתר שמו על הכרעה בעצם : שים נא כבוד ליהוה החסידי תורה בנגד סגולתו שזה השווה כבוד עבדלקונו וזכר השווה שמתירא מן הצרות ולא מוטע הכסף בצני' עין של פסל' וכן היה הדבר אצל עקן ששעה עברה בחרם ולא חס לפי' רחמי' : יודע דתשובה נרין לביית הישך כחטא ע"כ הפס' יחשט שים נא כבוד בתיקום שחללת שם שמי' במשך שמי' ה' רוחה יודע משפך בזה הדבר תקון עוונתי' שמתן לו תורה וזה שקדנה במלת לו כי תורה שיהיו לו שכרית בו כדירתו : ויען עקן ונא' כזאת וכזאת עשיתי שחטאתי בתיקום כחשבה וכחשפה : והעיקר שחטאתי לאלהי ישראל שפרתו בו וז' שז' עקן כופר בעיקר ה' עז' א"ל אטכ' אנכי חטאתי ביימי ששה שיה' חטא מוטל על תפתי לבד כי לא נענשו ישראל בצני' באתו פעם שחטא עשיתי כזאת וכזאת עשיתי כחטא כפל ומכובל שרפתתי מיתת ל' אש' : וארא

שכל המומתין מחודין ולמדו כי כופר עונו מדכתיב יעכרך יי' ביום הזה ביום הזה נעכר ולא לעולם הבא והשני כד' שידו בני ישראל בגורל או בקליס הארון ויאמרו כי אחת הוא וכן אמרו רז"ל שאמ' עכ"ל ליהושע יהושע בגורל אתה בא עלי אתה ולעז' הכהן שני גדולי הדור חס' הני מפיל עליכם על אחד מכם הוא נופל אמר לו יהושע לעכ"ל בבקשה ממך אל חנוי'א לעז' על הגורלות כי עתידה ארץ ישראל לחלק בגורל : וכזאת וכזאת עשיתי : פירושו לפניו וארא בשלל רז"ל דרשו כי מעל עקן בג' חרמים שנים בימי משה ואחד בימי יהושע שנאמר כזאת וכזאת עשיתי והתורה עת' על שלשון ויש חומרים בחרבה שלשה בימי משה חרמו של כנעני מלך ערד וחרמו על שלשון ויש חומרים בחרבה שלשה בימי משה חרמו של כנעני מלך ערד וחרמו בסיוון ועונן אף על פי שכתוב בו בזונו לבו אי אפשר שלא עשה קדשו מן השלל ליי' וחרמו מפני מה לא נענש בימי משה על שערב בימי משה אחרו : שלא נענש על הנסחרות עד שעבר בימי משה אחרו : שלא נענש על הנסחרות בגלוי לפי שלא היו נסחרו שהיו יודעו כי בניו ובנותיו : אדרת

התקינו שרשו נתק רל עד שנחקה אותם מן העיר ברדלס אחרינו : ואתם תקומו מהארב : שם כמו מהמארב וכמוהו שם בזה המשקל מלרע ואת היותם המרמזו ויטעוהו שורק : והורשתם את העיר : את יושבי העיר תגרשו ותכלו : כחפשיכם מקור בקף : כדבר יי' תעשו : שהרי חמד לו כאשר עשית ליריחו ויריחו שרפה באש :

עד התקינו אות' : לשון תיק שנוצאים מתיק העיר דישפור יר בלעז ויש לפותרו לשון נתיקה כמו התיק כללן לטובה : והורשתם : ותחרכו : מים לעי' : שהעי מקדם לבית אל ובית אל מים לעי' : וילך יהושע בחזק העם : להיות נכון בהשכמת הצקר : ויעל הוא : כמו שאמר לו המקום אם הוא עובר לפניכם עוברין ואם לאו אין עוברין :

ויקה כחמש אלפים איש חורב אחר חורב אחד קרוב לעיר מחברו : וישימו העם : שימה זו לשון הזמנה סמוך לחומה להלחם כמו שכ' בצן הדד במלכים שימו על העיר וישימו : ואת עקבו : ואת חרבו כמו ויעקבני : וילך יהושע בלילה הוא בחזק העמק אמרו רבותינו שלן בעומקה של הלכה : למועד

רלבג

שכבר היו קטנים והיו בזה במכס קרינו שזה השם שיאכלו או שאכלו שלא הובאו שם בניו ונכחיהו להמיתם אבל ללאו המשפט כדי שיוסרו שכחו הזה הפועל המנוגד לא יעשו ומזה שורה על זה שכבר אמר אחר זה וירגמו אותו בני ישראל אכן ויקיימו עליו גל אבנים גדול להורו שלא מת שם אדם וזלתי ומו' : וישרפו אותו באש ויסקלו אותו באבנים שב אל הבעלי חיים שהם שורו ומחורו ולאנו וספר שטרפוס באש אחר שסקלו אותו באבנים ולא כלל יחד סקילת הבעלי חיים עם סקילת עכן שהוא מזוהר שלא יוכלו יחד בזה הענין האדם והבעלי חיים והנה זכר שאמר זה שבה ההשגחה האלהית על ישראל וזה השם יתנן' שיעשו מלחמה למערכת בתחבולות עם אנשי העיר לפי שכבר היה אכס להחרימ' בזה האופן בולת עשירי מופ' אחר כי הם יסכימו ללאת מהעיר לרדף אחרי בני ישראל לפי שפעם הראשונה נכנסו והנה הש' לא יעשה מופת ללא צורך וילך יהושע בלילה בזה בחזק העמק' אחר שבו שוחטתו והשתדלתו לא היתה בליל' שהיה כי אם בהשגחה העם נדבר המלחמה הזאת וכדי שיבטח לנס יחד ולא ידך לבנם על מה שהיו נפנים בראשונה עלה יהושע ונקי ישראל לפני העם וזה היה יהושע והוקי' במקום היותם מסוכן וזכר עם זה לזאת הסנה בעיר לפי מה שאמרו

והנה יושלחם ד' וישימו יושלחם יהושע וילכו : ויקם יהושע וכל עם : וישלחם לבנוה : תנינא וילך יהושע בלילה הוא בחזק העמק ואם' : עם עמקו :

ההוא כי אם בהשגחה העם נדבר המלחמה הזאת וכדי שיבטח לנס יחד ולא ידך לבנם על מה שהיו נפנים בראשונה עלה יהושע ונקי ישראל לפני העם וזה היה יהושע והוקי' במקום היותם מסוכן וזכר עם זה לזאת הסנה בעיר לפי מה שאמרו

כלי יקר

כדי לשמור והנה אם היימ מפרשים ואת' עקבו מים לעי' כפשוטו עקבו של עם כרוב העם היו מצפון לעי' ומיעוטו ועקבו מים לעי' ולכך לשמור הנחשלים אחר העם ועקבו של ה' אלפי' איש לפניו לעמוד נגד אנשי העיר אם יבואו אליהם מהותו הנד' : עוד כתב מהר"א ז"ל שחורב הראשון עשאו יהושע בלתי ידיעת העם וז"ל למעלה ויבא' יהושע וכו' שהוא הבורח והשולח ויש לא ידע כי כן מנהג שר הצבא לעשות אלו הדברים בסוד גדול אמנם העם אח' כשנבחר אליהם סידור המלחמה ולא ידעו מהאורב רשאו' גם הם כוונתו אל ענת יהושע ולקחו' אלפים איש למחרב שיהושע לא היה עמם שלן בלילה הוא בחזק העמק לשמורם כמו' : אלפי' איש וילך יהושע בלילה הוא בחזק העמק ולפי זה ויקח כה' אלפים איש חזר אל העם לא אל יהושע ע"כ יהושע ע"כ חורף דבר ויק' דה"כ למה עשה דיבור בלשון יחיד כנגד העם ובסמוך אמר וישימו העם וכו' והכל מדבר בעם אלה ודאי ביהושע דיבר הכתוב בלשון יחיד והארך כך בעם בלשון רבים וישימו וכן מוכיח מהש"כר עם אה"כ משמע דעד עתה לא דיבר בעם אלה ביהושע עיני' פי' הרלב"ג ז"ל ואני אמר לע"ד שאורב ראשון ל' אלפי' איש כדכתיב שיהיו נכונים לעת התיקם מעיר לאנשי העיר יכנסו אל האלף בעי' ויכוהו לפי חרב וישרפו ואין להם מלחכה חרות וזה הכו' אמנם אלו ה' אלפי' איש יחדם לעשות מלחכת חרות וזאתם לבוא מחרימי אנשי העיר שיהיו בחזק ומלחמה להם פנים ואחר והל' אלף איש לא זה ידם מהדך העיר ולפי זה מה' אה"כ ואלה יבאו מן העיר מזה על ה' אלפי' איש קאמר שאלו מצד העיר ז"ש מן העיר או הפשר שכנסו לסייע אל ה' אלף להציל העיר וכו' והנה העיר והרגום יבאו אלו ה' אלפים לסייע במלחמה ולהכות אנשי העיר : עוד אפשר שהיו ב' אורבים וכולם במקום א' אבל חלוקים שהל' אלף הכליתה ללכוד העיר והה' אלפים לחרוב וללכ' בית אל כי זה האנשים מעט ויספיקוה' אלף וז"ש ויקח כה' אלפי' איש וכו' מים לעיר כתיב ולעי קרי כוונה הכתוב להודיע שהיו לעיר ר"ל לאורך עיר אחר וזאת העיר והיא בית אל כנו' וכסמוך אסייע זה ממ' שה' נטה בכידון וכו' :

וישימו : העם וכו' ק"ק שהיבת אשר מיותרת ובלתי מתיישבת דהיי"ל וישימו העם את כל המהנה והיבן שמוהו מצפון לעיר וזכר שכתב רש"י ז"ל מוב' קושי' שהכתב וישימו שימה זו לשון הזמנה סמוך וחומה כדי להלחם בלילה כדכתיב שימו על העיר וישימו וכו' וקריב לזה כתב מהר"א ז"ל ע"ש והיה אפי' לפרש דה"ק וישימו העם את כל המהנה אשר מצפון לעיר וגם את עקבו של מהנה הכל שמו מים לעיר וגזרת הכתוב היא מים לעיר וזכר היבת אשר אלא דפסטיה דקרא לוא הכי הוא אלא כהעם עמדו נגד פתח העיר בצפון העיר : ונראה דה"ק דהעם שמו את כל המהנה עם היות רב מאד מהנה והשתדלו לשים אותו יחדיו בצפון אשר יהיה כולו מצפון לעיר ולא מפזר ומפורד בשאר רוחות : ז"ש אשר מצפון ר"ל עשו בצפון אשר שמו כל המהנה מצפון לעיר ולא בשאר רוחות ואת עקבו היינו האורב כהרגומו ויתכניהם שהוא הרב וכן פרש"י ז"ל ואת עקבו ואת אורבו כמו ויעקבני וכן פי' הרד"ק שהעורב ערמה ועקב' הוא וכן פי' מהר"א ז"ל בצפון שהשתדלו שהארב יעמד בצד מערבי הוא לצדו וכל העם יחדיו ברוח אפונה של העיר ולפי זה לשון וישימו שימה כפשוטו וז"ש וילך יהושע בחזק העמק עיני' פי' הרלב"ג ז"ל וק"ק שאין מקום העמק לזה אלא סביבות המהנה וחז"ל למדו שהלך בעמקה של הלכה שכבר היה לבדו פניו כי כבר היתה המערכה ערוכה :

וידהי : כראות מלך העיר וכו' פתח במלך העיר ואומר ומהרו בלשון רבים ועוד מה ראה מלך העיר שאמר ויהי כראות וברא' שכמו שיהושע ז"ל דבר מהנהגו גם מלך העיר רז"ל לעמוד על משמרתו שלא יבואו פתאים ויעלו על העיר ויהי כראות מלך העיר את יהושע הכו' שלן דהך העמק לבו כלב הארי' לעימת זה כולו וימהר' וישימו וכו' : לשנת הרד"ק שהזכיר מלמעלה שהליכת יהושע לעמק היתה כדי לפקח על שומרי המהנה אם שומרים או ישיבים אפשר לפרש על פי שיטתו ויהי כראות מלך העיר שפלט פחדו ומוראו על ישראל ויהושע שרבי הלך בליל' הוא בחזק העמק

ואנא וכל עמא דעימי נתקרב

לקרתא ויהי ארי יפקון לקרמיתא : **בדבקרמיתא וניפוה קדמיהון** : **ויפקון בתרנא עד דניגוד יתרהון מן קרתא ארי ימרון חבירין קדמנא** : **בדבקרמיתא וניפוה קדמיהון** : **ואתון תקומו מן מבמנא ותתרכון ית קרתא וימסרינהו אלהכון בירכון** : **ויהי כמיתרכון ית קרתא תרלקון ית קרתא בנורא כפתגמא דיי תעבדון חוזר דפקידית יתכון** : **וישלחיון יהושע ואזלו לכמנא ויתכו בין בית אל ובין עי מערב לעי וברת יהושע בליליא ההוא בגו עמא** : **ואקדים יהושע בצפרא וכלא ית עמא וסליק הוא וסכי ישראל קדם עמא לעי** : **וכל עמא עבדי קרבא דעימיה סליקו ואיתקרבו ואתו לקביל קרתא ושרו מציופנא לעי וחילתא ביניהו ובין עי** : **ודבר כחמשא אלפין נברא ושוני יתרהון כמנא בין בית אל ובין עי כמערב לעי** : **ושויו עמא יתכל משריתא דמציופנא לקרתא וית כמניה מערב לקרתא ואזל יהושע בליליא ההוא בגו מישרא** : **והנה**

וישלחם ד' וישימו יושלחם יהושע וילכו : ויקם יהושע וכל עם : וישלחם לבנוה : תנינא וילך יהושע בלילה הוא בחזק העמק ואם' : עם עמקו :

ההוא כי אם בהשגחה העם נדבר המלחמה הזאת וכדי שיבטח לנס יחד ולא ידך לבנם על מה שהיו נפנים בראשונה עלה יהושע ונקי ישראל לפני העם וזה היה יהושע והוקי' במקום היותם מסוכן וזכר עם זה לזאת הסנה בעיר לפי מה שאמרו

ראו נותי אתכם כלומר שתהיו זרזים : וילך יהושע בלילה הוא בחזק העם : בלחמט המחנה לן בלילה הוא כדי לזרזם כלם להשכיב צקר ולערוך המלחמה : ויפקד' השגית בהם ונתן עינו עליהם ארץ הם מוכני למלחמ' : וכל העם המלחמ' מסר הנסמך ומשפטו העם עם המלחמה כמו הארון הברית : ויקח כחמש אלפים איש : שיהיו גם כן אורב אולי שם אוחס סמוך לעי יתר מן הראשונים : וישימו החורב' והמחנה שמו עמם וקרבו לעי' יתר ממה שהיו וכן חז' במלחמת צן הדד על שומרון ויאמר שימו וישימו על העיר : ואת עקבו : כתרגומו וית כמניה כלו' מארבו מן ויעקבני כי המארב היא ערמה : וילך יהושע בלילה הוא בחזק העמק' כלומר הלך הוא ואחרים עמו בחזק העמק שהמחנה שם לראות שומרי המחנה אם הם ערים או ישנים מן ילואו אנשי העיר פחאו עליהם והכוס : למועד

מסרה

וכל עם ז' דסמיכי בקריא' וסי' ויקם יהושע : ויבא יהושע וכל עם המלחמה : ויאמר המלך הגלגלה יתר והנה המלך עומד על העמוד כמשפט דמלכ' : וחברו דר"ה שרי יהודה ושרי ירושלים : וסי' בלשון ארמי יהושע' סלק לגלגלא וסרים מלב ויחמא גברא : תקמו ב'וחס' וסי' ואתם תקמו מהאורב והורשתם : ונפלו ולא תקמו : וישלחם ד' וישימו יושלחם יהושע וילכו : ויקם יהושע וכל עם : וישלחם לבנוה : תנינא וילך יהושע בלילה הוא בחזק העמק ואם' : עם עמקו :

ההוא כי אם בהשגחה העם נדבר המלחמה הזאת וכדי שיבטח לנס יחד ולא ידך לבנם על מה שהיו נפנים בראשונה עלה יהושע ונקי ישראל לפני העם וזה היה יהושע והוקי' במקום היותם מסוכן וזכר עם זה לזאת הסנה בעיר לפי מה שאמרו

והיה כחפשיכם את העיר וכו' לפי פשוטו אמר כחפשיכם כב' q הדרות על הכתיבות שלא יתנינו עד תפסה ממש לא כחפשיכם מיד תנחנו את העיר באש ודרך דרש אפשר שאמר

כחפשיכם ר"ל אפי' שהוית' הנוחנה לכם כמ' ש' ונתנה ה' אלהיכם לכם לע"פ כן והיה יהיה כחפשיכם כללו אתם התופשים ותנחנו את זה כדבר ה' שאמר והשניה אותה ליריחו והנה תיבת תעשו מיותרת שכבר אמר תנחנו את העיר באש אבל הוא לשון בשורה תעשו ותוכלו לה אז יהי' לשון זהו כלומר עשו הדברים לשמן ולקיים דבר ה' ולא להקדם מאויבים וז"ש כדבר ה' תעשו וזו יהיה מגמת פניכם ואמר ראו נותי אתכם ר"ל ראש הדבר מוכרח שרבי צויתי אתכם אני בעמתי ולא שלחתי לזווחתם ע"י שליח' והרד"ק ז"ל פירש ראו נותי אתכם כלומר שיהיו זרזים :

וישלחם : יהושע אחר שאמר מים לעי מובן מאליו לשיבתם שבין בית אל ובין העיר אלא כיון לומר מה שזכרו למעלה שישבו להם בין שני החומים בלחמט כיוון בין בית אל ובין העיר לא נעו לזד אחד יותר מאחר שאם היו מתקרבים אל העיר ירגישו בהם אנשי העיר ואם יתרחקו מהעיר ויתקרבו לבית אל ירגישו בהם אנשי בית אל וכך ישבו להם בין בית אל ובין העיר וז"ש וילכו אל המארב בה' הידיע' וקשה שהרי עכשו הוא שפועה המארב ולא קודם ויוצג גם כן או' בין בית אל במשא' חזל אלמלא קדמה תפלת אברהם בין בית אל ובין העיר לא נשתיר משוגאי ישראל שריר ופליע בחזקן שכבר קדם אברהם ע"ה לחרוב שם בתפלה ובנה שם מצבה כדכתיב ויט שם אהלו בית אל מים ורעי מקדם לעומה זה צדק מאד מ"ש וילכו אל המארב שכבר חרב שם אברהם ע"ה ולכך ישבו בין בית אל ובין העיר במהרה אשר ישב שם אברהם והוא מים לעי כדכתיב בית אל מים ורעי מקדם : וכיון שישאל היו בצע' ובמלחמה לכן יהושע לן בלילה הוא בחזק העמק לא בביתו שקט כי אם עמם בצרה : או אמר בחזק העם לפי שהי' העם סידור למלחמה לא יכול ללון בעמק' של הלכה אבל בלילה הב' שכבר היתה ערוכה המערכה וילן בחזק העמק בחזק עמק' של הלכ' ורש"י ז"ל כתב בחזק העם להיות נכון בהשכמת הצקר ומהר"א ז"ל כתב ששם שהעם ישחזו מאנשי העיר לפיכך לן עמם כדי לחזק' ולהשכי' למלחמה גם לשמה משא' ל' קום עמוד שהמ' יתחבר עם העם במלחמותו ולא יסדר מהם ע"כ :

וישכם : יהושע וכו' וכל העם המלחמה ב' ההיו בלתי יודקות כתב הרד"ק חסר היות עם וכלו **כתב וכל העם** : המלחמה וז"ש ויפקו' כתב מהר"א ז"ל שהשגית בהם אם היו חוכני' למלחמה ויעל הוא חקני ישראל לפני העם כדי שלא ידך לבנם לא יתחוק בראותם יהושע והוקי' האלפים לפניו והגיד שג"ב העם מעמם מזרזים ובוטחים בקונם היו וחוקי לב היו כנגד אנשי העיר וז"ש ונעל העם וכו' עליו ויבאו עדי העיר עב' ז"ל וכן כתב הרלב"ג ובי נראה דלאו כתיב וכל עם המלחמה היה מובן ששאריו מהעם אנשי' שאינה בני המלחמה לכך אמר שכל העם כולו מובן למלחמה אין בהם חלש כלל ז"ש וכל העם המלחמה והגיד מוריות העם ששם היות שיבטחו במעלת העיר לעלותו לא אמרו לנח אלא עלו וישו למלחמה והגיד מוריות העם ששם היות שיבטחו במעלת **ויקה** : כה' אלפים איש וכו' הנה כבר שם ל' אלף במארב ומה צורך עוד לאלו ה' אלפים ורש"י ז"ל כתב אורב אחר אורב א' קרוב לעיר מצדו ולא ביאר רש"י ז"ל מי הוא הקרוב לעיר יותר הראשון או האחרון הרד"ק ז"ל כתב וביאר ואמר חז"ל שם אוחס סמוך לעי יתר מן הראשונים ע"כ ומקרי' ז"ל כתב שאלו ה' אלפים לא היו בי אס להיות האורב לשמור המהנה הגדול שלא יבואו עליו פתאים מאנשי העיר ויזכרו בהם ע"כ וק"ק דא"כ לא היה ראוי להיות בלילה כד שהיה ארוב ראשון מים לעי אלא מצפון לעי לטעם העם ומהר"א עממו הרגיש בזה וכתב ז"ל וזה היה האורב הזה גם כן בזהוה הכר שהיה האורב אחר אלא שהאורב הראשון היה ללכוד העיר והב' להרג' אם יוצאים אנשי העיר ולהלחם בהם ראשונה ע"כ והנה באומריו וזה היה האורב הזה גם כן בזהוה הכר הוא להמריח שלא היה לעשות מעין הפעולה שפועה הראשון שא"כ היה לו לשלחו לחרוב במקו' אלא לכך השם בלתי יודע עמט כדי לשמור המהנה אבל ע"כ שהיה לו לשלחו לפני העם

למועדי לזמן היר שנועזו יחד מאתמול באתה עשה נלא שהיו מנחשים ומעוננים :
 וינגעו : לשון נגע והתברר הרצון כאלו הם גנפים לפנים : נטה בכידון
 הוא היה סימן לאורב ללאת מן המארב בראותו הכידון נטויו על העיר כידון שפי' דו
 בלעז' : ידים : כח : והעם הנם המדבר : ישראל שנסו אל המדבר כמו שאמור
 למעלה הפך להלחם אל הרודף :
 ואלה יצאו מן העיר : האורב
 שהצית את העיר : את

רלבג

פכר ליהושע בלילה הוא בנות
 הפסוק כי הפסוק הוא המקום היותר
 שכל הוא היותר מסובך שבמקומות
 בדבר המלחמה והנה לקח יהושע
 מהשליש אלף שבחר השליש איש היו
 אורב בין ישראל ובין העיר מים לעיר
 והנה הם היו במקום קרוב למקום
 יהושע עד שיתכן בהם שיראו כשיטה
 יהושע את ידו בכידון והוא הדומה
 אשר בו הם והיו הנשארים קרובים
 להם באופן שנתקבצו כול צעת ההיא
 ויבאו אל העיר וילכדו והנה זכר
 וכבר יצאו אנשי העיר לקראת ישראל
 למלחמה למועד לפני הערבה אמר
 למועד למרות שבכחו העת שהיום
 שיצאו לקראתם בפעם הראשון יצאו
 פתח כי זה ממה שיחולב אנשי ישי
 העי ויחשבו שכחו שכחו אז יצאו
 עתה ואמר לפני הערבה כי במקום
 הוא לפי מה שאחשוב היו מנחשים
 בפעם הראשון או אמר לפני הערבה
 כי מהמקום הוא יתכן שלא היו
 יכולין לראות האורב אשר מאחרי
 העיר וזאת התבונה הנכונה לנחום
 בקלות כי בראותם עשן העיר עולה
 השמימה אשר עם טפס גושיהם לא
 נשאר להם כח ולא רצון העומד
 והשיעור להלחם עם ישראל באופן
 ראוי מה מובחר מאלד : והנה נתלה
 מן העיר ולא הלינו ונבלתו על העץ
 כמו שהזכיר התורה גם בהרואי
 צית דין שלא לעשם האויר והקיומו
 עליו של גל אבנים כפתח שער העיר
 כדי שיתפרסם זה לשאר מלכי הגוים
 ויראו מהלחם עם ישראל :
 ואולם התועלת הנמשכות מזה
 הספור הם י' ד'
 התועלת

למועד : כתרנומו לזמנא דמתקן ליה כלומר שהכין המלך ואמר בשעת פלונית
 כהיה מוכני כלנו ללאת למלחמה : לפני הערבה : לפני המישור אשר היה את
 פני העיר : וינגעו : הרצון עתים נגועים ונסים לפניהם וגם הם היו נגועים כי
 אי אפשר שהיו נפסים לפניהם שלא היו נגועים בהם ואלו לא היו נגועים אלף מרחים
 עתים נגועים לכך היה אומר
 וינגעו מצדן התפעל כי כן
 המשפט : דרך המדבר : מקום
 מורעה הבהמות יקרא מדבר בין
 סמוך לעיר בין רחוק מן העיר
 לפי אשר ורעו כבשים כדברים
 כעדר בתו' הדבר והוא מתברר
 וינגעו ודבר לפי שהרוע' נהג
 שם המקנה : וינגעו : נתקבצו
 לרדוף אחריהם ולפי שהקבוץ
 ואסיפת העם הוא על ידי זעקה
 לפי' נאמ' בזה הלשון : אשר בעיר
 כן כתיב וקרי צעי והכתוב
 מורה שזעקו כל הגשאר' בעיר
 לרדוף אחריהם והקרי מורה
 אשר צעי וגבולה וכן כתיב ולא
 נשאר איש צעי ובזית אל :
 בכידון : כתרנומו ברומחא :
 ידים : מקום : כמו רועות על
 ידיהם או כח כתרנומו חילא :
 אל הרדוף : ישראל שהיו נסים
 אל המדבר נהפך אל אנשי העיר
 שהיו רודפים אותם : בשדה

ויהי כראות מלך העיר וימהרו
 וישכימו ויצאו אנשי העיר לקראת
 ישראל למלחמה הוא וכל עמו
 למועד לפני הערבה והוא לא ידע
 כי אורבו מאחרי העיר : וינגעו
 יהושע וכל ישראל לפניהם וינסו
 דרך המדבר : ויזעקו כל העם אשר
 בעיר לדרך אחריהם וירדפו אחרי
 יהושע וינתקו מן העיר : ולא נשאר
 איש בעי ובית אל אשר לא יצאו
 אחרי ישראל ויעזבו את העיר
 פתוחה וירדפו אחרי ישראל :
 ויאמר יהוה
 אלי יהושע נטה בכידון אשר בידך
 אלי העי כי בידך אתננה ויט יהושע
 בכידון אשר בידו אל העיר :
 והאורב קם מתרה מקומו וירוצו
 כנטורת ידו ויבאו העיר וילכדוה
 וימהרו ויציחו את העיר באש :
 ויפגו אנשי העיר אחריהם ויראו והנה
 עלה עשן העיר השמימה ולא היה
 בהם ימים לנוס הנה והנה והעם הנם
 המדבר נהפך אל הרודף : ויהושע
 וכל ישראל ראו כילכד האורב את
 העיר וכי עלה עשן העיר וישבו ויכו
 את אנשי העיר : ואלה יצאו מן העיר
 לקראתם והיו לישראל בתוך אלה
 השאייר להם שריר ופליט :
 ואת

ות

בלי יקר

ודחוסים לרדוף אחרי' ז' ש' וירדפו אחרי ישראל : או יאמר בטמו להניחה פתוחה כיון שהיו רודפים
 אחרי ישראל לא נהגו אל לבם לדבר רע כי אין פחד לנגד עיניהם :
ויאמר ה' אל יהושע נטה בכידון אשר בידך עיין רש' ז' ו' ודק' ז' ל' כתב כידון רומח ואני
 אומר כי מעולם לא יעשה בכידון לסימן כי הניסם שינוס ישראל וירחקו עד שיתקום
 מן העיר הוא ניהו הסימן לזכור האורב אל העיר וכדכתיב ונסנו לפניהם ואתם תקימו מהלחם וכו'
 לכך נלע' ד' לפני שיעיד השם ית' במורה ואמר כי הוא יעבור לפניהם והוא ינחיל אותם אם נחמיל
 נוחלין ואם לאו אין טהלין הנה כעת להיות יהושע לפני כלל העם והאורב הוברר ללכוד כלל העיר
 ואין יתכן זה בזאת יהושע עמם ממש דלע' ג' דלוחו של חכם כמותו הרי שלא הועילו הראשונים'
 כשאלו לפי בשליחו יהושע הנה לעומת זה אמר יהושע למעלה ואתם תקימו מהלחם וכו' ונתנה
 ה' להיכנס בידכם כלא נפלאות היא בעיניו שיהנה ה' בידם אמנם צעת מואל לא נהנה ה' בידם
 כאשר חשב יהושע כי אם בידו כי הוא המנחיל ולא זולתו ולעומת זה גזר הוא ית' והוא ליהושע נטה
 בכידון אשר בידך אל העי שנטייהך זו כובשת העיר כי בידך התננה ולא ביד זולתך כזכור לכך
 צריך שתטה בכידון אשר בידך כי כאשר תרים ידך ונגר ישראל והנה ביהושע נתקיים תן לחכם
 ויחכם עוד כי ה' אמר לו נטה ידך אל העי והוא נטה בכידון אשר בידו אל העי וכלל גם כן את בית
 אל או אפשר שהוא יתב' חיינו בנטיית הכידון אל העי והוא רוח דלומית כי מצפון לעי היו הממנה
 אמנם יהושע דקדק עוד לכיון בכיון אל העיר עממה שיבא הכידון נגדה והיוויה דלא כתיב ויעש
 יהושע כן :
והאורב קם מהרה ממקומו צריך לדקדק חו' בנצטות הכידון שבידו ונרא'
 שהיו בני סימנים האחר משהחיל לנצטות הכידון שבידו ולא מיד קם האורב חו' ש' ויש
 יהושע בכידון שלא פשט ידו עיניו ומיד והאורב קם ממקומו ועוד מעט כרבע שפסע ידו עם הכידון
 ידו נטויה וכבר באו העיר וילכדוה ולפי זה הנצטות ידו כמשך לסוף הפסוק דל' ל' הוא מיותר שכבר
 אמר ויש יהושע בכידון וכו' עוד אפשר שחזר לומר כנצטות ידו ויבאו העיר שנייט ידו ברמה
 לשלכדה העיר לקיים מה ש' ב' בידך התננה כנו' למעלה ומ' קם ממקומו בלשון יחיד ואלה' כ'
 אמר בלשון רבים וירוצו ויבאו וילכדוה וכו' כתב מהר"א ז' ש' שרמו לשני האורבים שכל אחד מהם
 קם ממקומו וירוצו ויבאו ויציחה שניהם יחד ולפי מה שכתבתי למעלה שהורכבו ה' האורבים אחד
 לעי ואחד לבית אל נחא דקאמר וירוצו שכל אחד רץ למקומו ויציחו את העיר את לרבות בית אל
 שהציחה גם כן :
ויפגו אנשי העיר אחריהם הגיד כי בפנות אנשי העיר ראו שעלה עשן העיר וברגע קטן
 ראו שעלה השמימה בשיעור גדול דרך גומא כאלו עלה השמימה באופן שלא היה בהם
 ידי' להלחם לפחות לנום אנה ואלה ש' אחריו כבוא העיר והאש בעיר והאורב ואם נלך המדבר
 נמנע גם כן שזהם הנם נהפך אל הרודף באופן שלא היה להם מקום לנום אנה אל העיר ואלה
 למדבר וכ' ש' שלא היה להם ידיים להלח' וידיים כפשוטו ורש' ז' ל' כ' ידיים כח כתרנומו חיל ורד' ק'
 ז' פ' מקום כמו רועות על ידיהם ומ' והעם נהפך אל הרודף פ' לפי הפשט נהפך להלחם עם
 הרודף ומהר"א ז' ל' פ' דרך הלל והעם הנם וכו' מהיותו נטרף נהפך להיות רודף וכלו כתיב
 נהפך לרודף :
ויהושע וכל ישראל ראונו הכל דברי מותר שכבר הזכיר ויפגו אנשי העיר ופשיטא שישאל
 גם כן ורואו זה וכן או' וישבו ויכו את אנשי העיר מיותר שכתב הזכיר והעם הנם נהפך
 אל הרודף : ונראה שלפי שהזכיר שפגו אנשי העיר ורואו העשן עולה לכד אל לא ידעו אם נלכדה
 העיר לא כן יהושע וישראל שהנחיל ביניהם ללכוד העיר תמלה ואמר כך להציתה באש כדכתיב
 והורשמה את העיר ונתנה ה' להיכנס בידכם תמלה ואלה' מצינו את העיר באש ולא שינו הפסוק
 כמ"ם

וינגעו יהושע ונ' הכתוב
 קר' ניספה מהחויכ' נניס' לפי
 סהו' קלון וכו' לנסים וירש
 שהקילו את' וכו' וה' נגעי'
 בעיניהם : נטה בכידון הכינוי
 נזה שלא יעלה בדעת ישראל
 שנכנס בגדול אשר אהם
 נצחו אל נטה בכידון סהו'
 נכנס הקופה למעלה לרעו'
 כשישראל תסתכלי בלפי מעל'
 ולבם לשעים ונצחו כפיין סכ'
 ויהי כאשר ירים פשה את ידו
 ונ' : ואת

העיר
 מצינו בספר
 יפן העיר

מסרה
 הוא וכל עמו ר' וי' ויפגו ויעלו
 ויצא סיחון לקראתנו : ונפן ובעל
 דרך הבשן : כראות מלך העיר :
 לא נשאר ר' ד' סמיכי בקריאה וכו'
 ולא נשאר איש בעי ובית אל :
 וישלח יהוא בכל ישראל : ויעלו
 ביהודה ויבקעוה דר' ה' ואני
 נשארתי לבדי : והאורב ג' מלאים
 בליש' ו' והאורב קם מהרה :
 ואתם תקומו מהאורב : ויצלנו
 מכף אויב דעורא : וילכדוה ה'
 בקריא' וסי' וילכדו בני מכיר בן
 מנשה : גלעד' וילכדוה : והאורב
 קם מהרה ממקומו : ויעבר יהושע
 מלכים ענלוה : ויעל יהושע
 מענלוה : וילכדוה מקצה שלש' :
 ב' מנחון חס' קרמא וכתראה :
 וגמסר גם כסדר משותף : השמימה
 ו' א' בקריא' וסי' נמסר בסדר
 ואתחנן : בתוך ה' וסי' נמסר
 בסדר לך לך :

ויעשו גם המה בערמה - כמו שעשו בני יעקב במרמ' בחמור אבי שכם שהיה חוי ויושבי גבעון מן החוי היו כמו שאמרו בענין: ויטטירו: עשו עמלן כהולכים בשליחות לשון וזיר בגוי שולח וכל תיבה שתחלת יסודה לדי כשהיא מתפעלת בלשון מתפעל או נתפעל בזה ט"ת בתוכה ומולקת את אותיות ערמי התיבה כמו מה נלמדק מגורת דק שאמר נלמדק וכן גימיה יטבע מגורת כבע: שקיס בליס: שהיו כראים כבאים מארץ רחוקה: ומאורתי לשון מבוקעים לשון ארמי יריה דמיטי דמזרי זיקי: נקודי ארשי' בלע' לשון מוקד וכן תרג' יונחן כסנין: אולי בקרבי אתה יושב: שמה מיושבי הארץ אתם: הגלטי' דכו

רלבג

ויטטירו הוא מענין זיר כאמ' לשלחו והטעם שהם הראו עצמם כאלו הם שלמים באים ממרחק: נקודים: הוא הפת היבש שמתפרד מזר יבשו לפיכך דקיס: מארץ רחוקה באנו: יתכן שמתפרסם להם מה שזאת התורה לישראל שלא יחיו כל נשמה מהערים הקדושות אליהם אם לא יסכימו להשלים עמם וכד שם אלהים יהושע בכללות ר' לאלו המקומות הקדושים וקרא להם לשלום ולא השלימו ולזה היה מחוייב שלא ימיה מהם כל נשמה כמו שמכר בפרשת שופטים ואמנם אמר לו שכבר שלם יהושע לקדוש שלום לכל מקומות הגוי' הלא כי היה מחוייב להם לקדוש לשלום אל כל עיר ועיר קודם שבאו להלחם כמו שכבר שלם זה יהושע לאלו המקומות קודם יהושע ככל אשר צוה יי' את משה ולזה יחוייב שכונה שכבר שלם זה יהושע לאלו המקומות קודם שיסכים להלחם עמם כמו שכתבו בדביתו ו' ולזה הערימו כשאמרו שהם באו מארץ רחוק ועשו עצמם עבדים לישראל והיה מחוייב לפי מופטי התורה שיקבלו בדיתי ויהיו להם לחם ועבדום ויעש להם יהושע שלום ויכרת להם בדיתי לחיותם וכשנעו להם לחיותם נשאו העדה והנה היתה סבת טעות ישראל ופלא בזה הענין כי לא שאלו את פי' עם היות אללם יהושע: שהיה

ויתקבצו יחדו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחר:
ויושבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולע: ויעשו גם היתה בערמה וילכו ויצטירו ויקחו שקים בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים והמבקעים ומצדדים: ונעלות בלות ומטקאת ברנליהם ושלמות בלות עליהם וכל לחם צידם יבש היה נקדים: וילכו אליהושע אל המחנה הגלגל ויאמרו אליו ואל- איש ישראל מארץ רחוקה באנו ועתה כרתו לנו ברית: ויאמרו אישי ישראל אל החוי אולי בקרבי אתה יושב ואין אכרות לה ברית: ויאמרו

לחמוריהם ג' מל' בליש' וי' ויקחו שקים בלים: וגם תבן וגם מספא: ואת חמוריהם יקח: ושלמות ר' מל' וסי' ושלמות בלות: ובשלמו הרב' מאר: והמה מביאי' איש מנחתו: וחברו דר' ה: בקרבי י' א בקריא' וסימ' וחרה אפי בו ביום ההוא ועובתם: אולי בקרבי אתה יושב: אף רוחי בקרבי אשחרך: לגביאיים נשבר לבי בקרבי: חם לבי בקרבי בהגיגי: ורו' נכונ חדש בקרבי: ברב שרעפי בקרבי: לבי יחל בקרבי: ולבי חלל בקרבי: נהפך לבי בקרבי כי מרה מריתי: סלה כל אבירי אדני בקרבי:

פה אחד - בהסכמה אחת ועלה אחת ועל הדרך הזה ת' סיעה חדל ולא פירש הקבוצ הזה עד שספ' מעש' יושבי גבעון כי בעבור התקבצו כמו שמספר למע': גם המה: דרשו זו לרבות על בני יעקב שבאו להם במרמה כמו שאמרו במרמ' וידברו והם היו החוי ויש לפרש גם הם לרבו' על בני יריחו ועי' כי הם עשו עם בני ישראל להשמר מהם כמו שאמר ויריחו סוגרת ומסוגר' או להלח' עמה' כמו עי' והם גם הם עשו כן אבל בערמה באו אליהם להשלים עמם: ויש לפר' עוד גם לרבו' על ערמת ישראל לפי מחשבת החוי כי הם חשבו כי בערמה הכו ישראל יריחו ועי' ששלחו להם להשלים כדי שלא ישמרו מהם ואחר כך הכוס והם באו להם בערמה אף על פי שהם בעצמם ידעו כי סופם לגלו' להם ערמת' חשבו אחרי שיכרתו לנו ברית לא יעברו על בריתם אף על פי שיתגלה להם הערמ' אחר כן: ויטטירו: עשו עצמם צירים ומלאכים באים מארץ רחוקה ומן התמה שתיגרם אותו יונחן כמו בדלת' חיזודו מן כד' שתרגמו זודי': נקודי': פת כסנין ודברי רבותינו ז"ל פת הבאה צכסנין והוא פת עשוי' אותו כעבין יבשין וכוססין אותו בבית המשת' ועוד מפרשי' אותו מענין נקוד וטלוח כלומר מעופש היה והלחם המעופש הוא נקודי' כי יש בלח המעופש אדום וירוק ושח' ונקודי' ונקודי': ויאמרו

ויתקבצו יחדו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחר:
ויושבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולע: ויעשו גם היתה בערמה וילכו ויצטירו ויקחו שקים בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים והמבקעים ומצדדים: ונעלות בלות ומטקאת ברנליהם ושלמות בלות עליהם וכל לחם צידם יבש היה נקדים: וילכו אליהושע אל המחנה הגלגל ויאמרו אליו ואל- איש ישראל מארץ רחוקה באנו ועתה כרתו לנו ברית: ויאמרו אישי ישראל אל החוי אולי בקרבי אתה יושב ואין אכרות לה ברית: ויאמרו

לחמוריהם ג' מל' בליש' וי' ויקחו שקים בלים: וגם תבן וגם מספא: ואת חמוריהם יקח: ושלמות ר' מל' וסי' ושלמות בלות: ובשלמו הרב' מאר: והמה מביאי' איש מנחתו: וחברו דר' ה: בקרבי י' א בקריא' וסימ' וחרה אפי בו ביום ההוא ועובתם: אולי בקרבי אתה יושב: אף רוחי בקרבי אשחרך: לגביאיים נשבר לבי בקרבי: חם לבי בקרבי בהגיגי: ורו' נכונ חדש בקרבי: ברב שרעפי בקרבי: לבי יחל בקרבי: ולבי חלל בקרבי: נהפך לבי בקרבי כי מרה מריתי: סלה כל אבירי אדני בקרבי:

אחתם כן הוא אבל בתנאי שיכריתו ע"ו מארצם ושיקבלו עליהם שבע מנות שהזמר בהם אדם הראשון

בלי יקר

פניה אל מול הר עיבל וז"ש תניו אל הר גריזים והחזינו וכו' ה"ל רמז' לקשר זה החזינו עם חזיו הראשון להיות' אהדים בענין הר גריזים ובענין הר עיבל וכאלו אמר תניו אל הר גריזים והחזינו ג"כ שבה עיבל אל מול הר גריזי' וכן להפך חזיו שבה גריזים והחזינו שבה עיבל יחדיו נתיחדו להיותם פונים אל מול הר עיבל לענין: אמון יחדיו וז"ש אל מול אל מול דהיינו בבחי' החזיו העומד בזה זולתו והם באנו למור בכונת ה"ל דהיינו הידיעה וזל' להורות על אותם הידועים וכו' בכסוק כי ארץ נשמות מ"ש הכתוב א"כ קשה דה"ל ג"כ החזיו אל מול הר גריזים: וענין הר גריזים והר עיבל כבר זכרנו למעלה המחלוקת דלכא' ל"מ דב' גבשושיות עשו' קראו הר גריזים וא' הר עיבל וכו': ומ"ש כאשר צוה משה את העם בראשונ' היינו הנו' במשנה פתחו בצרכה וכו' וז"ש בראשונה וכו' ר"ש ז"ל בראשונה להקדים ברכות תהלה לקבלת ברוך ה' וכו' ע"כ וזה אבין אמרו כן בפרשות כאשר צוה משה כי בתורה לא נכתבו אלא האחרים ארוי האל' אשר יעש' וכו' לכך אמר כאשר צוה משה צווי ע"פ לברך את העם בראשונה ולפי זה מ"ש כאשר צוה משה מוס' אל סוף הפסוק והוא הנכון והטעם שלא נכתבו הדברים להיות מרובה מדה טובה ואין קר' לאמר:

כן כתוב וקרי ויאמר הכתיב על הפרט והקרי על הכלל כמו שאמר איש ישראל: אל החוי מבני חוי היו גבעון והערים הסמוכות להם שהיו בזאת העלה: וזכרש מה הוא החוי וכי חוים היו חלה שעשו מעשה חוי' פי' נחש כלומר שרמו את ישראל כמו הנחש שרמה את חוה: אולי בקרבי אתה יושב: שאם היו יודעין שהם מארץ נכעון היו חסורים לכרות להם ברית שאמר לא חכרת להם ברית ולא תחנס והברי' הוא שיהיו בשלום עמם ולא יהיו עבדים להם ומקבלים ונזותם וזה אמרה התורה ואף על פי שכולם הם חוי משלימים היו מקבלים אותם כמו שכתו' לא היתה עיר אש' השלימה אל בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון וגו' מכלל שאם השלימו היו מקבלים

אחתם כן הוא אבל בתנאי שיכריתו ע"ו מארצם ושיקבלו עליהם שבע מנות שהזמר בהם אדם הראשון

בלי יקר

מלחמה שהוא אברהם שא"ל שבער לפניכם בתיכם בונים המגדל וקללם בשם והוא גרם ביטולו כיקללתו עשה רוחם ולפי זה על כרחין דברים ר"ל שהדברים היו צב' אהדים הנמלאים כס' ה' א' ואחד היה אברהם וז"ש בג' מקומות ר"ל בג' מקומות שוים בכל פרטי' ולזאת הכונה הזכ' חלוקת גוב ב' המעט שהרי הוא בזה לתמד לפניו ולאחריה לנכיס על אברהם שלא נזכר בפרשו' ולאחריה על ה' דיהושע כפי' אהמך חל על ה' לכו כפי' אהמך לא כן בחלוקת גוב ומגוב שהב' חלוקות כפי' על ה' ועל משיחו: וכפי' הפשט נראה לי שאמר פה אחד לפי שכתוב בפשט ארץ רבים שריה שאוי לעם שכולם ראשיים לזה אמר שנתחכמו להיות יחדיו ועם היהם יחדיו יהיה להם פה אחד משום מלחמה שעל פי' יאלו ויבואו ע"י כן ילחמו וכו' ור"ק ז"ל כתב פה אחד בהסכמה אחת ועלה אחת ועד"ת' סיעה חדל ולא פי' הקבוצ הזה עד שספר מעשה יושבי גבעון כי בעבורם התקבצו כמ"ש למטה ע"כ: ואני אומר דפשי הפסוקים אין מוכיחים כן אלא שאלו המלכים נתקבצו מחלה על ישראל ויהושע וכאשר ראו את יושבי גבעון שהשלימו אז נקבצו על גבעון וכן מוכיח מדברי חז"ל הגו' מג' מקומו' שחלקו וכו':

וישבי

גבעון מדקאמר יושבי גבעון ולא הזכיר מלך דקדקמר י"א ז' וכתב ב' שיטות ביושבי גבעון ה' שהיה להם מלך והוא החוי שנתקב' עם המלכים ככ"ל אמנם יושבי ב' וזה העם לא התקרה דעתם בעצת מלכ' להלחם כי שמעו אשר עשה להם החוי בעצתו עם שאר ולכן עשו גם המה בערמה להלחם וכו': גם מסופר אלא מה שעשה מלכס החוי בעצתו עם שאר המלכים להלל וגם המה עשו בערמה הנו' בפסוקים אלו ולא חששו אל מה שעשו מלכס: והעשה הב' היא כי חוי הנו' למעלה אינו מלך אלא מיושבי הארץ ונתיחדו עם המלכים ומלכד' אותם הייח' שעשו עם המלכים עשו תקונם עם ישראל וז"ש גם הם בערמה ר"ל מלכד' העשוי עם המלכים עשו ג"כ עם י' בערמה הנו' בענין חז"ש ויושבי גבעון ולא הזכיר מלך:

ויעשו

גם המה בערמה כרדך להבין תיבת גם היתה מיותר' וכבר כתבתי סברה מהרי"א ז"ל ורש"י ז"ל כתב בפ' דברים שגם בימי משה באו כעניינם נרמאות וכתנס משה חטבי ענים ושאבי מים כמ"ס מהושב ענין עד שזכר מיתך וזהו ויעשו גם המה בערמה שהגבעונים למדו מאלוהם שבאו בימי משה בערמה ויעשוהם כן כן בערמה וכאן כתב רש"י ז"ל שיטת רז"ל ע"ש וכ"כ הרד"ק ז"ל והוסף עוד ז"ל ויש לפרש כו' ע"ש והרב כמ"הר ישראל די קוריא"ל ז"ל פי' שישאל עשו האורב ע"פ ה' וזו היתה ערמ' גדולה שהערימו בה לכבוש העיר ועוד שהטעם כל המלכים בזה לחטוב שבעלה מישאל ההשגחה אליהת חליה ונחמנס חזר להיות כשאר המלכים בדרך טבע וע"י מארב וזו היתה כונתו ית' בנותו שים לך אורב כדי שיתחזק לב האומות להשלים צידם למען התם ביד ישראל ולעומת זה אמר ויעשו גם המה בערמה כמו שישאל עשו בערמת האורב כעין זה עשו אלו גם בערמה וילכו וכו' ובשעתו ז"ל אבין מסרה אחת והיא וזקרבו ג' בקריא' וזקרבו הם יושבי וזקרבו שים הרבו וזקרבו ישיח מרמה הכונה שאמר וכי תימא מארש זקרבו הם יושבי מי הכניסם בתגר זה להערים ולעשות מרמה לז"ל שהאורב שעשו ישראל גרם לזה שעשו בערמה ז"ש וזקרבו שים ארבו זה גרם לזקרבו שים מרמה ועשו ערמה: ובפשט הפסוק כ"ל במ"ש חז"ל שאלו נקראו חוי לשון נח"ש שנקרא חוי"א בלשון תרגום וכמו שהנחש היה ערום ואמ' האכיל את אדם ויאקח את חוה כך לא הרשעי' השבד מחשבה להדיח את ישראל והשביעי' לומר אם יעברו על השבועה הם הצדיקים והם יקיימוה הרי לנו ניגולין ע"כ: וזוה אבין או' גם המה שמוסב אל ענין חוי' הוא נחש הקדמוני שחאו עשה בערמה גם אלו עשו בערמה ככבר עוד אפשר שהיה מספיק להם בעשותם ערמת השקיס בלים לחמוריהם ונודות יין וכו' והצדיקה יבשה ניקודים אבל המה היה להם ללבוש בגדים נאים כי הבאים ממרחק גם כי יהיו שמלתייהם בלות בהכנסם לפני המלך ששלחו אליו ויבשו מחלצות וחליפות שמלות ואלו נתחממו בערמה לעשות כעניינם ערמתם ללבוש צלויי הסחבות וז"ש גם המה בערמה כלומר גלו' נתחממו בערמה עשו ערמה בעלילות בלות ושמלות בלות באופי השם בהם עצמם עשו ערמה וערמה עוד אפשר ויבין או' וילכו ויטטירו שכבר הזכיר בסמוך וילכו אלא יושבם וכאן לא הזכיר אלה הלכו והיא כי הב' מקו' הכרת פניו ענתה זו בי הבא ממרחקי ארץ שזפתו השמש ופניו מתכרכמות מהחם לעומת כן אפשר שאלו

ויתקבצו יחדו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחר: ויושבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולע: ויעשו גם היתה בערמה וילכו ויצטירו ויקחו שקים בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים והמבקעים ומצדדים: ונעלות בלות ומטקאת ברנליהם ושלמות בלות עליהם וכל לחם צידם יבש היה נקדים: וילכו אליהושע אל המחנה הגלגל ויאמרו אליו ואל- איש ישראל מארץ רחוקה באנו ועתה כרתו לנו ברית: ויאמרו אישי ישראל אל החוי אולי בקרבי אתה יושב ואין אכרות לה ברית: ויאמרו

לחמוריהם ג' מל' בליש' וי' ויקחו שקים בלים: וגם תבן וגם מספא: ואת חמוריהם יקח: ושלמות ר' מל' וסי' ושלמות בלות: ובשלמו הרב' מאר: והמה מביאי' איש מנחתו: וחברו דר' ה: בקרבי י' א בקריא' וסימ' וחרה אפי בו ביום ההוא ועובתם: אולי בקרבי אתה יושב: אף רוחי בקרבי אשחרך: לגביאיים נשבר לבי בקרבי: חם לבי בקרבי בהגיגי: ורו' נכונ חדש בקרבי: ברב שרעפי בקרבי: לבי יחל בקרבי: ולבי חלל בקרבי: נהפך לבי בקרבי כי מרה מריתי: סלה כל אבירי אדני בקרבי:

ישב יהושע גם זה הוא
 שפסוק הכתוב על לב שפסוק
 שחמה עד קום ישראל
 שחזרה אל אף גם זה
 חלל הנסושים יהושע וגו'
 שברם עתה היתה כתי
 של ישראלין כחשון ליה
 ואלה: נפשו חמשת
 המלכים נבואים במערה
 בא לו למקדה עד קנה המנה
 וזה מה שאומר שזה ואלו שזכרו
 אותם שבו מקדה וזה להמית
 המלכים: לאיש את לשונו. ח"י
 לא הוה ניוקא לבני ישראל למדת
 גבר ית נפשו וכן חרגם אנקלוס
 לא יחזק כלב לשונו לא יזוק כלב
 בלישניה חבל ית לשונו נפשיה
 והמפרשים פירשו כי למד לאיש
 נוספ' ופירשו איש מהם לא חזק
 לבני ישראל את לשונו ולמד או
 כלמ' הרגו לאבנר. והשלישי
 להבטל' והדומים להם שכתבו
 בספ' מכלל בחלק הדקדוק ממי
 ואפשר לפרש למ' לחי' משמשת
 ופי' לאיש מבני ישראל כלומ' חין
 צריך לומר לבני ישראל לרבים
 מהם שלא חזק איש מהגוי' האל
 את לשונו כי הפילו לאיש אחד
 מבני ישראל לא חזק איש מהגוי'
 חל לשונו: ההלכות. באלף נח
 נוסף עם הוי' וכן ולא חבו שמוע
 וכן כל הוא שמקורו ה' ההלכו'
 במקום חסר כמו ה' ההקדים
 שמואל והדומים לא כי לא תבא
 ה' הידיעה על העובדים :
 ויהי

כלי יקר

ואתם אל תעמודו מהכרה' שהיו
 לפני יהושע גבורי החיל
 רבים ולקנאם אמר גולו אבנים וכו'
 ואלו זולתם אמר ואתם אל תעמודו
 שכן מורה תיבת ואתם כלומר אל
 תעמודו להתעבב עד לגולו האבנים
 אלה רדפו מהר אחרי איויכם שמה
 תאמרו שיהיה ראוי להקדים הריגת
 המלכים כי בראותם כי מת גבוריהם
 ומלכיהם יהיה לכם למים ויקל לבבם'
 לו' ונבנתם ר"ל אחר שהראשית שלכם
 נבנתם במערה ושמירה מעול עליה'
 הרי הוא כאלו עברו ובעלו מן העולם
 והעם יתקשו כולו ויבטו זה ה' עון עמל'
 דכתיב ביה ויבט כר שלל החסר' את
 ה' המתעבב לכל לראש ל' ויבט כר
 עשך כללו אתה וכו' ואין לך ראש
 חליה: ות' והתדבקו ויהיו וטעמו
 שה' ל' ישראל ששם העם הזה כמוהו
 שהוא את' בעליו כך הם אחריהם
 כונב כלומ' שלא יהפכו אליכם פני' לא
 עורף ותשיגו ותדבקו ויהיו: ומ' ש'
 כי נתכם ה' בידכם פשוטו של מקרא
 חזר לדמיון ליה ולא נתתם לבוא
 אל עריהם כי נתכם וכו' ודרך הלצה
 ה' שר לומר שחזר לראש המקרא ואתם אל תעמודו וכו' שהרי כבר נתן ה' למלכיהם בידכם שכחבוי'
 בנית הסוהר הם במערה :

ולא היה פיוס החזק : ואלו פ' שהיה שוב השמש אחרינית לחזקיהו האות ההו' היה לאות ולמופת ונתנו השם בעבור שיאמין חזקיהו שיחיה מחלו והוא כאלו מן המופתים שנתנו
 ע' משה חזק דרך חפילה שיפלט אדם על שני הטבע ונעטר הכורה לאותה הפלה אם לא יהיה לתת בו אות ומופת לא היה ולא יהיה וזהו שאמר לשמוע בקול איש כי ה'
 נלחם לישראל : נבואים בשוא הבי' : במערה במקדה : במערה שהיא בגבול מקדה : וזכחת' תכריתו וזכס והוא סוף המחנה : ויבאו יו' ויבאו כפ' רפה בלשון ישמעאל
 וענין הפסוק כן והשרידים אשר שרדו מהם באו אל ערי המבצר : מקדה בשלום : למעלה אמר ושב יהושע וכל ישראל עמו אל המחנה הגלגלה תחלה אחרי כלות המלחמה שבו
 הגלגלה וכאשר אמר ליהושע כי
 בא לו למקדה עד קנה המנה
 וזה מה שאומר שזה ואלו שזכרו
 אותם שבו מקדה וזה להמית
 המלכים: לאיש את לשונו. ח"י
 לא הוה ניוקא לבני ישראל למדת
 גבר ית נפשו וכן חרגם אנקלוס
 לא יחזק כלב לשונו לא יזוק כלב
 בלישניה חבל ית לשונו נפשיה
 והמפרשים פירשו כי למד לאיש
 נוספ' ופירשו איש מהם לא חזק
 לבני ישראל את לשונו ולמד או
 כלמ' הרגו לאבנר. והשלישי
 להבטל' והדומים להם שכתבו
 בספ' מכלל בחלק הדקדוק ממי
 ואפשר לפרש למ' לחי' משמשת
 ופי' לאיש מבני ישראל כלומ' חין
 צריך לומר לבני ישראל לרבים
 מהם שלא חזק איש מהגוי' האל
 את לשונו כי הפילו לאיש אחד
 מבני ישראל לא חזק איש מהגוי'
 חל לשונו: ההלכות. באלף נח
 נוסף עם הוי' וכן ולא חבו שמוע
 וכן כל הוא שמקורו ה' ההלכו'
 במקום חסר כמו ה' ההקדים
 שמואל והדומים לא כי לא תבא
 ה' הידיעה על העובדים :
 ויהי

ולא היה פיוס החזק והוא קדמוהו
 ובתרוהו דאיתקבלת קדם יי צלות
 אינש ארי במימריה יי מגיח קרבא
 לישראל : ותב יהושע וכל ישראל
 עימיה למשריתא לגלגלא : ואפכו
 חמשא מלכיא האילין ואיטמרו
 במערתא במקדה : ואיתחזא
 ליהושע למימר אשתבחו חמשא
 מלכיא טמירין במערתא במקדה :
 ואמר יהושע קריבו אבנין רכריבין
 קדם פומא דמערתא ומנו עלה
 גברין למטרהון : ואתון לא תקומון
 רדופותר בעלי דבכיכון ותדבקון
 יתהון לא תשבוקונון למיעל
 לקרויהון ארי מסרינון יי אלהכון
 ביריכון : והוה פד שיציהוושע
 ובני ישראל לממחיהון מחתארבתא
 לחרא עד דשלימו ומשיוביא
 אשתויבו מנהון ועלו לקרוין כריבין :
 ותבוכל עמא למשריתא לות יהושע
 למקדה בשלם לא הוה ניוקא לבני
 ישראל למדחק גבר ית נפשיה :
 ואמר יהושע פתחיה פומא
 דמערתא ואפיקולותיה ית חמשא
 מלכיא האילין מן מערתא : ועברו
 כן ואפיקו לותיה ית חמשא מלכיא
 האילין מן מערתא ית מלכיא ית
 דירושלם ית מלכא דחברון ית
 מלכא דירמותה ית מלכא דלכיש ית
 מלכא דעגלון : והוה כד אפיקות
 מלכיא האילין לות יהושע וקרא
 יהושע לכל אינש ישראל ואמר
 לשילטוני גברי כגיחתי קרבא דאזלו
 עימיה קרבו שוית דגילכון על
 צוארי מלכיא האילין וקריבו ושויא
 ית רגליהון על צואריהון : ואמר

כיום י' א' וס' במסר' רבתא : כיו' ההוא לפניו ולאחריו וס' נמסר
 בסר' בא' הגלגלה ו' בקריאה וס' וישלחו אנשי גבעון : וישב יהושע קרמאה ובתראה דיהודה : וישב
 המלך ויב' עד הירדן : ויעבר המלך הגלגל וכמהן : ואישע שב : גלו ב' י' ויאמי יהושע גלו אבנים גדלת
 גול אלי היום אבן גדולה ויוציאו י' ב' ד' מנהון מלאים וס' נמסר בסוף סדר אמור ולעיל בספרא סיו' :
 כיוס י' א' וס' במסר' רבתא : כיו' ההוא לפניו ולאחריו וס' נמסר
 בסר' בא' הגלגלה ו' בקריאה וס' וישלחו אנשי גבעון : וישב יהושע קרמאה ובתראה דיהודה : וישב
 המלך ויב' עד הירדן : ויעבר המלך הגלגל וכמהן : ואישע שב : גלו ב' י' ויאמי יהושע גלו אבנים גדלת
 גול אלי היום אבן גדולה ויוציאו י' ב' ד' מנהון מלאים וס' נמסר בסוף סדר אמור ולעיל בספרא סיו' :
 כיוס י' א' וס' במסר' רבתא : כיו' ההוא לפניו ולאחריו וס' נמסר
 בסר' בא' הגלגלה ו' בקריאה וס' וישלחו אנשי גבעון : וישב יהושע קרמאה ובתראה דיהודה : וישב
 המלך ויב' עד הירדן : ויעבר המלך הגלגל וכמהן : ואישע שב : גלו ב' י' ויאמי יהושע גלו אבנים גדלת
 גול אלי היום אבן גדולה ויוציאו י' ב' ד' מנהון מלאים וס' נמסר בסוף סדר אמור ולעיל בספרא סיו' :

בכס פעם א' ולא ישנה להם :

רשי
 גלו : גלגלו אבני אפי המערה :
 ולא חזק לבני ישראל : הרי זה
 מקרא קצר לא חזק החזק לאיש
 מבני ישראל את לשונו חזק לשון
 דיבור הלשון וכן לא יחזק כלב
 לשונו וכן אז חזק דבור מקרא
 תלעק קול תשואות המלחמה :
 והאשדות

רלבג

והוארו הספקות הנפלות בה' וזכר
 את זה חריזות יהושע בענין זאת
 המלחמה למחר להחריאלו הגוים
 ושכבר הגיע לישראל מועד הנלח'
 שכלם שבו בשלום לא הוכה אחד מה'
 ולא השתדלו הארצי להכות אחד מה'
 כי נכל פחדם עליהם והוא אמרו על
 ד המלך לא חזק לבני ישראל לאיש
 את לשונו : וזהו יהושע לקיני אשר
 המלחמה שהלכו אהו שישימו דגליה'
 על צוארי מלכיא האלה למען ייראו
 הכשאר מהלחם בישראל ולא הסנה
 תלם על חמשה עצי והושיבם במערה
 ושמו אבנים גדולות על פי המערה
 עם שזה היה מוכיח לישראל ענין
 המופת שנתעשה בזאת המלחמה :
 עוד זכר

כלי יקר

ויאמר יהושע פתחו את פי
 המערה תיבת את פי
 מיוחרת די שאמר פתחו המערה
 ואפשר שמש יהושע חזק יפחדו
 פן יהיה כלי זין ביד המלכים ה'
 ומי יערב לבוא להכנס למערה פן
 יקרהו חסון מן המלכים האלה
 ולעומת זה היה מהעבד לפתוח
 מעוקס אחר זולת פיה לו' יהושע
 פתחו את פיה המערה מפיה כי ידעתי
 כמות לבבם ואיש מהם לא ירים את
 ידו והוציאו אלי הכי אפסל בהם ולא
 הפחדו ו' את חמשתן כי אפי' חמשתן
 יחד לא תהוקנה ידיהם :
ויעשו כן ויוציאו חליו וכו' הנה
 מאמר ויוציאו עד סוף
 הפסוק מיותר שכבר אמר ויעשו כן
 כן הפסוק סדר מעלת חלו המלכים
 היה הסדר הנו' בפסוק ויהושע לא
 חשש הלא שיוציאם המשתן יחד אבל
 לא חשש לסדר יוציאו להקדים אז
 לאחר ול' ויעשו כן ויוציאו את ה'
 המלכים האל מן המערה כמו שגזר
 יהושע כן עשו והוסיפו המלכים
 צניעים שמך ירושלים יאל תחל' ואתיו מלך ירמות ואתיו מלך עגלון כסדר
 מעלתן כך סדר יציאתן :

ויהי כהוציא את המלכים וכו' נראה דברי מותר אומר ויהי כהוציאם הרי כבר נאמר ויעשו כן
 ויוציאו וכו' ונעוד ויקרא אל כל ישראל מה צורך בכל ישראל וענינו עם הקנינים לא היה
 צריך להחיל לאלו ויקרא אל קיני וכו' : ונראה כי בנבואה שבבסול לא היה למלכים האלה
 ללחם אלא יעמדו שיהרגו עם ובהיא' דיוצ' שחזו בקרנות המזבח ולא רצה ללחם ועם היוה
 טעה בחשבון שהמזבח קולט הכה בלי ספק שהודיעוהו עתה וכו' לא יא' מאל המזבח כי ראה
 כי כלתה חליו הרעה ולמה יאל כי מה תועלת יש בציאה הכה כי יציאת לא המלכי' היה שלא בדרך
 העולם זה הורה עמו: יאל כי חיתה אלהים אשר עליהם שיצאו כלא' לבש יובל ז' הפסוק ויהי
 כהוציאם הורה לאמר דבר כפלה אשר לעומת זה ויקרא יהושע את כל איש ישראל כדי שיראו
 יחדיו כי חיתה ל' עם כל יושבי הארץ וכו' נמוגו כדי שהזקנה ידעוהם במלחמ' גם קרא' להראות'
 ענין הקנינים שישימו רגליהם על צוארי המלכים לעיני ישראל' ולפי שהיה אפשר שכל קצין מהם
 ישים רגלו על צואר המלכים האלה בלבד לו' ושימו את רגליהם על צואריהם להודיע שעל כל
 צואר וצואר הושמו רגלי הקנינים מהכרח השנות הפסוקי' דהיה מספיק לו' ויעשו כן : ומ' ההלכו'
 אתו עינין פי' הרד' ק' ז' ואלו נדקדק דהי' לל' הכוללים אהו בלשון הויה ויהיה ה' א' נדקדק בדיע'
 צהויה אפשר שהקנינים לא באו יחדיו כולם ברגע עלות יהושע מן הגלגל ונוכח כן מלשון הפסוק
 שאמר למעלה ויעש יהושע וכל עם המלחמה עמו וכל גבורי החיל מדלא כתיב תיבת עמו בסוף
 משמע שאם המלחמ' כולם עלו עמו ממש ואל' כ' השיגו גבורי החיל שקצתם באו עמו וקצת' נשאר
 והשיגו ועל אותם האריות אמר כאן ההלכו אהו ממש ולכך גם הוא חלק להם בצדו זה ואמר קרבו
 שימו את וכו' ואפשר שנתעלבים דרגליהם וכמו שהם שימו אות' בצואריהם וזהו את רגליכ'
 את לרבות מעליהם : והרל' כג' כתב ז' וזהו יהושע וכו' ע' :
ויאמר יהושע אל תיראו ואל תחתו וכו' אל תיראו מלך ההויה אשר רגליכם על צוארי המלכים
 חזקו ואלו מלך העתיד ואל ידך לבכסם לאמר פן נפול בידיהם ויתקמו ממנו את
 אשר צניעו מלכיהם כי לא לכס המלחמה כי בככה יעשה' לכל לויזיבים אשר אתם נלחמתם אותם
 לא כתב לוחמתם אלא נלחמתם כמו נקדקד' ע' וזולתם הלך הוא והדרך ויהעלה :
ויכס יהושע אחרי כן וימית' הנה לא ברר להם מיתה יפה להמיתם בתיכופ' אלא עכס ומן
 מה שיהיו ישראל רואים אהם ואתיו כן זמן מופלג ויכס הבאו' משונות ואל' כ' וימית' ולא
 בכס פעם א' ולא ישנה להם :

ויהי

בהר העמק . לתרגומו בטורא דמישראל : נסיכי סימון יושבי הארץ . אלה חמשת מלכי מדון היו נסיכי סימון בעוד שהיו סימון והאמרי יושבי הארץ קודם שלכחם ישראל היו אלה נסיכי הארץ נסיכי סימון כי תחת ממשלת סימון היה מדון בימים ההם : הקוסם . להודיע כי לא נבא היה אלא קוסם ונבואתו היתה לשעה או לכבוד ישראל בלתי אלו מלאך יי' לדבר הנבואות ההם . ויש לשאול איך מלאו בלעם שם והלא כתוב וילך וישב למקומו אלא שמאל שם לבקש שכרו על העל' שנתן להם למואב ולמדון להנחיל בנותיהם היפות ויוזו ישראל עמהם ויהיה קצף יי' בהם וזהו שאמר לכה חישךך כמו שכתוב בדברי בלעם וכשאלה שנתקיימה ענהו הלך למואב ולמדון לבקש שכרו מהם : אל חלליהם . עם חלליה' וכמוהו רבים ובתורה כתוב על חלליהם והוא גם כן כמו עם כמו ויבאו האנשים על הנשים עם הנשים ואחרים וולתו . ויש בו דרש שהיו מלכי מדון עושים כשפים עם בלעם ובזרמי' מפני חרב ישראל ופורחין באויר כיון שהראה להם פנחס את הנץ כפלו על חלליה' ועוד אמרו על חלליהם שעשו לו ארבע מיתות בית דין ועוד אמרו כי פנחס הרבו : הירדן וגבול . כתרגומו ירדלא ותחומיה כלומר הערים הסמוכות לוי :

רשי

בהר העמק . בטורא דמישראל : וחזי ארץ בני עמון . חזי מה שכבשו מארץ בני עמון ומסימון : הירדן וגבול . ירדנה ותחומיה הערים שעל שפתו : הערים חומה : ומצריהם . עליו הפרזי בלא חומה : אשר

ולא תריכו בני ישראל ית גשורא וית אפקירוס ויתב גשורא וית אפקירוס כגו ישראל עד יומא דרין : לחוד שבטא דלוי לא יתב אחסנא קורבניא דיי אלהא דישאל אינון אחסנתיה כמא דמליל ליה :

ולא תריכו בני ישראל ית גשורא וית אפקירוס ויתב גשורא וית אפקירוס כגו ישראל עד יומא דרין : לחוד שבטא דלוי לא יתב אחסנא קורבניא דיי אלהא דישאל אינון אחסנתיה כמא דמליל ליה :

כרי יקר

ותן משה למטה גד כריף להבין מה טעם פניה בלשון דג' בני ראובן אמר ויתן משה למטה בני ראובן וכאן לא אמר למטה בני גד אלא למטה גד ולכך הוסיף לו' שניה לבני גד עוד יש שינוי ב' דג' בני ראובן לא הזכיר עבר הירדן מורחה ובני גד כתיב עבר הירדן מורחה :

ויהי להם הגבול מערוער אשר על שפת נחל ארנון והעיר אשר בתוך הנחל וכל המישר על מידבא : חשבון וכל עיריה אשר במישור דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון :

ויהב משה לשבטא בני ראובן לזרעיתיהון : והיה להון תחומא מערוער די על פיך נחלא דארנון וקריתא דיבנו נחלא וכל מישרא עד מידבא : חשבון וכל קיריהא די במישרא דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון : ויהציהו קרמות וספעת :

ותן

משה למטה גד כריף להבין מה טעם פניה בלשון דג' בני ראובן אמר ויתן משה למטה בני ראובן וכאן לא אמר למטה בני גד אלא למטה גד ולכך הוסיף לו' שניה לבני גד עוד יש שינוי ב' דג' בני ראובן לא הזכיר עבר הירדן מורחה ובני גד כתיב עבר הירדן מורחה :

ויהציהו קרמות וספעת : ושבתה וצרת השחר בהר העמק : ובית פעור ואשדות הפסגה ובית הישמות : וכל ערי המישר וכל מלכות סיחון מלך האמרי אשר מלך בחשבון אשר הכה משה אתו ואת נשיאיו מרין אתאיו ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע נסיכי סיחון יושבי הארץ : ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם : ויהי גבול בני ראובן הירדן וגבול זאת נחלת בני ראובן למשפחותם הערים וחצריהן :

ויהב משה לשבטא בני ראובן לזרעיתיהון : והיה להון תחומא מערוער די על פיך נחלא דארנון וקריתא דיבנו נחלא וכל מישרא עד מידבא : חשבון וכל קיריהא די במישרא דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון : ויהציהו קרמות וספעת :

ותן

משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

ויהי להם הגבול יעור וכל ערי דהגלעד וחצי ארץ בני עמון עד ערוער אשר על פני רבה :

ויהב משה לשבטא בני ראובן לזרעיתיהון : והיה להון תחומא מערוער די על פיך נחלא דארנון וקריתא דיבנו נחלא וכל מישרא עד מידבא : חשבון וכל קיריהא די במישרא דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון : ויהציהו קרמות וספעת :

ותן

משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

ומחשבון עד רמת המצפה ובטנים וממחנים עד גבול לדבר : ובעמק בית הרם ובית נמרה וכפורת וצפון יתר מלכות סיחון מלך חשבון הירדן וגבול עד קצה ים כנרת עבר הירדן מורחה : זאת נחלת בני גד למשפחותם הערים וחצריהם :

ויהב משה לשבטא בני ראובן לזרעיתיהון : והיה להון תחומא מערוער די על פיך נחלא דארנון וקריתא דיבנו נחלא וכל מישרא עד מידבא : חשבון וכל קיריהא די במישרא דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון : ויהציהו קרמות וספעת :

ותן

משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

ויהי להם הגבול יעור וכל ערי דהגלעד וחצי ארץ בני עמון עד ערוער אשר על פני רבה :

ויהב משה לשבטא בני ראובן לזרעיתיהון : והיה להון תחומא מערוער די על פיך נחלא דארנון וקריתא דיבנו נחלא וכל מישרא עד מידבא : חשבון וכל קיריהא די במישרא דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון : ויהציהו קרמות וספעת :

ותן

משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

ומחשבון עד רמת המצפה ובטנים וממחנים עד גבול לדבר : ובעמק בית הרם ובית נמרה וכפורת וצפון יתר מלכות סיחון מלך חשבון הירדן וגבול עד קצה ים כנרת עבר הירדן מורחה : זאת נחלת בני גד למשפחותם הערים וחצריהם :

ויהב משה לשבטא בני ראובן לזרעיתיהון : והיה להון תחומא מערוער די על פיך נחלא דארנון וקריתא דיבנו נחלא וכל מישרא עד מידבא : חשבון וכל קיריהא די במישרא דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון : ויהציהו קרמות וספעת :

ותן

משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

ויהי להם הגבול יעור וכל ערי דהגלעד וחצי ארץ בני עמון עד ערוער אשר על פני רבה :

ויהב משה לשבטא בני ראובן לזרעיתיהון : והיה להון תחומא מערוער די על פיך נחלא דארנון וקריתא דיבנו נחלא וכל מישרא עד מידבא : חשבון וכל קיריהא די במישרא דיבון ובמות בעל ובית בעל מעון : ויהציהו קרמות וספעת :

ותן

משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

כלי יקר

נתן להם נחלת שדה וכרם שכן מורה שם נחלה ובה מקושר למ"ש בתחילת הענין ועמה חלק את הארץ וכו' לתשעת השבטים וחצי כירק ללוי לא נתן נחלה כי אשי' ה' אלהי ישראל הוא בנחלתו כלומר משולחן גבוה קח זכו בלחמו המעשר הניהן ללויים ז' אשי' ה' יתשבו לפי שהוא אלהי ישראל השליט והגודר כן לישראל שיהן כן ללויים לא כעש המחזר על הפתחים חלילה אלא למשחה וגדולה ואמר הוא נחלתו עלה' אלהי ישראל הנזכר הוא עממו נחלתו של שבט הלוי הנזכר כאשר דבר לו בתורה . ולפי שבראו ב' תבנים כאלה רק לשבט לוי וכו' ובסמוך ולשבט הלוי לא נתן משה ובה שני שפאן אמר אשי' ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו בלשון יחיד ובסמוך אמר ה' אלהי ישראל הוא נחלתם כאשר דבר להם ובלשון רבים . אומר אני כי הפסוק הזה מדבר על ישראל הנזכר בפסוק הקודם ולא הורישו בני ישראל בקרב ישראל ועליו הוא אומר רק לשבט הלוי לא נתן ישראל הנזכר נחלה וכמו שיבאר במילוק שלא נתן להם רק ערים לשבת לא נחלת שדה וכרם והטעם שלא נתן ישראל לחצי בני גד ובני ראובן שהם הם ישראל הנזכרים כאן הטעם שלא נתנו ללוי הוא כי אשי' ה' וכו' כדפירשית מהם יאכלו שלא יאות לתת טעם אחר ולומר שהיה זה לפי שהחלק הריא איבה קדושה כ"כ כארץ כנען ולכך לא נתנו ללויים נחלה בה אמנם בסמוך אמר ולשבט הלוי לא נתן משה נחלה יעני' ה' אלהיהם הוא נחלתם וארץ יתן להם ללויים הקדושים הנבנים אל חרון הקר' נחלה בערים הנבנות קדושות כ"כ כי בדומה נתן להם ערים לשבת ולא היה ראוי שיטענו הלויים כי אם במקום הארון אלא כדי שיודו לעקבת ותרונתו לישראל נחלה כאלהם דבר להם אמנם למעלה שאמר אשי' יחדיו ואמר ללוי רבים ה' אלהי ישראל הוא נחלתם כאלהם כי אשי' ה' הוא נחלתו על לוי והוא נחלתו על אומה לוי ישראל דבר לו : לוי הממחר בגבור כאשר דבר לו :

ותן

משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

ותן

משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

אשי' ט' כתיב יו' וסי' נמסר בסדר צו : וכל ערי יו' א' פסוקים ריש' ומציעא וכל וכל וסי' מנייהו נמסר בסדר צו : ואת בלעם ג' דסמיכי וסי' ואת בלע' בן בעור הרגו בחרב . ואת בלעם בן בעור הקוסם ואת בלעם ואת מגרשה דר' ה' . ונמסר גם בסדר משות :

ותן משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

ותן משה לחצי שבט מנשה מה שלא נזכר כן בני שבט ראובן וגד וכן כתיב בני גד ויהי גבולם לא כן בראובן וגד ונראה בזה שכתבתי למעלה היות גבולם על שבט מנשה ליקרע להיות הוא על בית יוסף הגור' לשבטים לקרוע בגדיהם לעומת כן נתן משה חלק לחצי והוא גבול ומתקבל להם החלק הזה לחלק שבט מנשה לשנים ו' ו' ויהי לחצי משה בני מנשה כלו' צדק יחדיו ויהי הענין על מתנותיה להיות לחצי משה בני מנשה בעבר הירדן מורחה וחצו' בתוך הארץ ולו' א' ב' ויהי גבולם ממנה כלו' והוא הגבול גבולם אשר יאות להם ליקרע וצדק יחדיו כנו' : או אפשר שלהיות מהנתנו לבני גד ובני ראובן תלויה ועומדת עד שנתקיים הנאי לעבור חלוצים לכך אמר בהם ויתן משה למט' וכו' וכן גבי גד ולא אמר ויהי להם כי עדיין לא היה שלהם ולכך כתיב הגבול ולא כתיב גבולם אמנם גבי מנשה שנתן להם מתנה מחלשת לכך כתיב ויתן משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי משה מנשה ר' ל' מאז מעת הנהיגה היה לחצי משה מנשה שזכה בה הכף ומידו' ו' ויהי גבולם שהכף נחשב לגבולם כל לא היה עממה שום הנאי :

אל עין רוגל מעיני הכובסים תרגס יונתן עץ קדלך וקור' את הכובס רוגל קל
 שם שבועת את בנדי האמר ברגליו פ'לון בלע"ז: אל כחף היבסוי ומכב' כמלכת
 ירושלם חזן מן המום וזונה בנבול יהודה חלה בנבול בנימין שהוא בצפוניו של יהודה:
 ועלה גי בן הכס' עולמו עולה מעט עד עין עיטוס ומש' והלא' הוא יורד וזהו שאמר
 רבותינו בשמיעת קדשי סכור
 למיבני' בעין עיטוס שה' גבוה
 מירושלם מעט: ותהר' לשון
 ונסב בעונבלומו ובמחוב' תחרהו
 ויונת' תירג' את כולם ויסחר':
 ויאל' אל ערי הר עפרון' המוט
 ויאל' ללד הפון והגבול מרחיב
 עד ערי הר עפרון: ותחר'
 הגבול בעלה' לון זה ללד
 המערב חלה בליטה ללד לפון:
 ונסב הגבול מבעלה ימה יעכשו
 חוזר למניינו הראשון מן המזרח
 למערב: אל כחף הר הפרי'
 מפניו' שהיה מוט בצפוניו של
 הר יערי' נמלא הר יערי' בתוך
 גבול יהודה לפניו מן המוט:
 והיו תולדות הגבול סוף המיזר
 ימה אל ים הגדול שהוא מיזר
 מערבי: אל פי י' ליהושע' כמה
 שאמר הקב"ה ליהושע: ויורש
 משם כלב' לאחר מיתת יהושע
 כי עדיין בניו יהושע לא נלכדה
 חברון כמה שנאמר בספר
 שפטים ולא נכתבה כאן חלה
 מפני החלוק': קרית ספר'
 רבותינו אמרו חלו הלכות
 שנשתכחו בימי אבולו של משה
 שהחז' עתניאל בן קנז מפלפלו:
 אחי כלב' מאמו: ותלכח'
 ואיתרכיבת הסתה עלמה לפול
 לרגליו: תנכלי ברכ' פרגס':
 חרץ הנגב' חרבה כמו חרבו פני
 האדמ' ומחרג' נגובו שיי' קח'
 בלע"ז ב' מנוגב מכל טוב אדם
 שאין בו חלה תורה: נתחגי'
 כחתי' כי כמו דברו לשלום דבר
 אליו בני ילחוני ילחמו ממני בשל'
 בשל להם: גלת' מעיינות:
 ויהיו

לעין קצרא: וסליק תחומא לחילת כל ספרה

בר הנום דלעיבר יבוס מדרומא היא
 ירושלם וסליק תחומא לריש טורא
 דעל אפי חילת הנום מערבא
 דבסיפי מישר גיברי ציפונא:
 ויסחר תחומא מריש טורא למבוע
 מי נפתוח ונפיק לקירי טורא
 דעפרון ויסחר תחומא לבעלה היא
 קרית יערים: ומסתחר תחומא
 מבעלה לימא לטורא דשעיר ועבר
 לעיבר טור יערים מצ'יפונא היא
 כסלון ונחית לבית שמש ועבר
 לתימנא: ונפיק תחומא לעיבר
 עקרון לציפונא ויסחר תחומא
 לשיכרון ועבר לטור בעלת ונפיק
 ליבנאל ורוון מפקנהי דתחומא
 לימא: ותחום מערבא ימארבא
 ותחומא דין תחום בני יהודה סחור
 סחור לזרעיתיהון: ולכלב בר
 יפנה יהב חולקא בגו בני יהודה על
 מימראדי' ליהושע ית קרית ארבע
 אבוהון דגבריא היא חברון: ותריך
 מתמן כלב ית חלתא בני גבריא ית
 שש' וית אחימן וית תלמי בני גבריא:
 וסליק מתמן לות יתבי דביר ושום
 דביר מלקדמין קרית ארבי:
 ואמר כלב דמחית קרית ארבי
 ויכבשניה ואתן ליה ית עכסה ברתי
 לאיתו: וכבשה עתניאל בר קנז
 אחוהי רכלב ויהב ליה ית עכסה
 ברתי לאיתו: והוה כמיעלה
 ואמל כתיב למשאל מן אבוהא
 אחסנתא ואיתרכינת מעל חמרא
 ואמר לה כלב מה ליק: ואמרת ה
 לי אחסנתא ארי לארע דרוקא
 יתבתי ותיחן לי אהר בית שקיא
 דמיא ויהב ליה ית בית שקיא עילאה ית בית שקיא תחתא:

הגם אר-כתף היבוס' מננב היא
 ירושלם ועלה הגבול ל-ראש ההר
 אשר על-פני גיהנם ימה אשר בקצה
 עמק רפאים צפונה: ותאר הגבול
 מראש ההר אל-מעין מי נפתוח ויצא
 אל-ערי הר-עפרון ותאר הגבול
 בעלה היא קרית יערים: ונסב
 הגבול מבעלה ימה יעכשו
 ועבר אל-כתף הר-יערים מצפונה
 היא כסלון ויחד בית-שמש ועבר
 תמנה: ויצא הגבול אל-כתף
 עקרון צפונה ותאר הגבול שכרונה
 ועבר הר-הבעלה ויצא יבנאל והיו
 תצאות הגבול ימה: ונבול ים
 הימה הגדול ונבול זה נבול בני
 יהודה סביב למשפחתם: ולכלב
 בן-יפנה נתן חלק בתוך בני-יהודה
 אל-פי יהודה ליהושע את-קרית
 ארבעאבי הענק היא חברון:
 וירש משם כלב את-שלושה בני
 הענק את-שש' ואת אחימן ואת-
 תלמי וילדי הענק: ויעל משם
 אל-ישבי דבר ושם דבר לפניו קרית
 ספר: ויאמר כלב אשר-יכה את-
 קרית-ספר ולכדה ונתתה לו את-
 עכסה בתילאשה: וילכדה
 ערניאל בן-קנז אחי כלב ויתחלו
 את-עכסה בתולאשה: ויהי
 בבואה ותסיתהו לשאול מאת-
 אביה שרה ותצנח מעל החמור
 ויאמר לה כלב מה לך: ותאמר
 תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתחני
 ונתתה לי גלת מים ויתחלה את-גלת
 עליות ואת גלת תחתיות: זאת
 דא

מעין ד' פתחין וס' מעין מי נפתוח: וחברו' ובל מעין מים יסתמו: מעין נגים באר: שלושה ר'
 מלאים בנביאים וסימן וירש משם כלב את שלושה בני הענק: ויולדו לאבשלום: שבעים שלושה'
 ותא ושלוש' כמפר דיוחזקא: וכל מנלת אסתר דבון' מלאים: ותצנח ג' וסימן ויהי בבאה ותסיתהו לשאול:
 וחברו דשפטים: ותקח יעל אשת חבר את יתר האהל: גלת ז' חסר בקריאה וסימן ותאמר לו תנה לי
 ברכה כי ארץ הנגב נתחני ג' בפסוק: ותברו ותאמר לו תנה לי ברכה דשפטים: בו: עמדים שנים
 דמלכים קדמה דפסוק וחר ו': תחתיות ז' בקריאה וסימן ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתחני
 דיהושע: שהני בבור תחתיות: והורדתיך את יורדי בור' רנו שמים כי עשה יי' בן אדם כחה על המון
 מצרים: שם עולם וכל דמנה: קראתי שמך יי' מבור:

מעיני רוגל מעיני הכובסים תרגס יונתן עץ קדלך וקור' את הכובס רוגל קל
 שם שבועת את בנדי האמר ברגליו פ'לון בלע"ז: אל כחף היבסוי ומכב' כמלכת
 ירושלם חזן מן המום וזונה בנבול יהודה חלה בנבול בנימין שהוא בצפוניו של יהודה:
 ועלה גי בן הכס' עולמו עולה מעט עד עין עיטוס ומש' והלא' הוא יורד וזהו שאמר
 רבותינו בשמיעת קדשי סכור
 למיבני' בעין עיטוס שה' גבוה
 מירושלם מעט: ותהר' לשון
 ונסב בעונבלומו ובמחוב' תחרהו
 ויונת' תירג' את כולם ויסחר':
 ויאל' אל ערי הר עפרון' המוט
 ויאל' ללד הפון והגבול מרחיב
 עד ערי הר עפרון: ותחר'
 הגבול בעלה' לון זה ללד
 המערב חלה בליטה ללד לפון:
 ונסב הגבול מבעלה ימה יעכשו
 חוזר למניינו הראשון מן המזרח
 למערב: אל כחף הר הפרי'
 מפניו' שהיה מוט בצפוניו של
 הר יערי' נמלא הר יערי' בתוך
 גבול יהודה לפניו מן המוט:
 והיו תולדות הגבול סוף המיזר
 ימה אל ים הגדול שהוא מיזר
 מערבי: אל פי י' ליהושע' כמה
 שאמר הקב"ה ליהושע: ויורש
 משם כלב' לאחר מיתת יהושע
 כי עדיין בניו יהושע לא נלכדה
 חברון כמה שנאמר בספר
 שפטים ולא נכתבה כאן חלה
 מפני החלוק': קרית ספר'
 רבותינו אמרו חלו הלכות
 שנשתכחו בימי אבולו של משה
 שהחז' עתניאל בן קנז מפלפלו:
 אחי כלב' מאמו: ותלכח'
 ואיתרכיבת הסתה עלמה לפול
 לרגליו: תנכלי ברכ' פרגס':
 חרץ הנגב' חרבה כמו חרבו פני
 האדמ' ומחרג' נגובו שיי' קח'
 בלע"ז ב' מנוגב מכל טוב אדם
 שאין בו חלה תורה: נתחגי'
 כחתי' כי כמו דברו לשלום דבר
 אליו בני ילחוני ילחמו ממני בשל'
 בשל להם: גלת' מעיינות:
 ויהיו

בניו וית' ארץ הנגב ארי לארע דרוקא תחתיות: ופי' גלת מים מעיינות כמו גל כעול או פירוש דביו' מים המכוכסין וית' בית שקיא: ויהיו

בניו וית' ארץ הנגב ארי לארע דרוקא תחתיות: ופי' גלת מים מעיינות כמו גל כעול או פירוש דביו' מים המכוכסין וית' בית שקיא: ויהיו

כלי יקר

וילכדה עתניאל בן קנז וכו' ולא כתיב ויכה וילכדה חלה וילכדה בלד לרמוז אל לביתה
 ההלכות שנשתכחו ששכבין נתן לו עכסה בתו לאשה וזכו בניו משח"ל על כלב
 שהוא א' מה' שאלו שלח הכהן והשיב להם השי' כהן וכו' אפטר ילכדה ענד לוי כתיב שבמ"ס
 יחא שכנו לבו של כלב שלח וילכד הלכות חלו שנשתכחו כי אם האיש הירא אתה' ורוח ה' נוספה
 בו להחזיר עטרה לשהנה וז' וילכדה עתניאל וכו' וזה גס כן הכרת לחז' לבלד הכרתיו הנזכרות
 ומ"ס חמו כלב כתב רש"י ז' מ' מאמו ע"כ כי כלב בן יפונה הוא ועתניאל בן קנז הוא ומה שנקרא
 הקניז ע"כ בעל אמו ויש אומרים אחיו מאב ואם והקניז וקנו ויפונה אביו והרד"ק כתב הקניז על
 ראש המשפחה שנקרא הקניז ע"כ: ומ"ס עכסה פי' חז"ל כאלו אמר כעסה לשון כעס שכל הרוא'
 אותה כועס על אשתו:

כאן בענין החלוקה הנה הגשת בני יהודה וכלב שנאמר ויגשו בני יהודה אל יהושע בגלגל וכו' וכל
 הענין היה בעת המלחמה עם חברון ולא נכתב וזכר כי הם בחלוקה ולא בכיבוש עוד כתב קרוב
 לזה ששם היות שהרץ שקטה ממלכה בקש יותן לו את חברון לחמרה ריב הוא ללדו זכר יורה חוק
 לבו והיותו אמיץ בש"ת: ומ"ס יורש משם שהיבת משם מיהרת שתי אפטר לומר שמשם מאותו
 מקום נרשם ולא ממקום אחר וזהו נסעו מפחדו ונכח גבורתו למקום אחר אשר לומר שפטים
 באמר ויכו את שש' וכו' הרי שהכנס והרבים והפטר שמשם חוזר אל מ"ס אל פי ה' ומ"ס יורש משם
 ר"ל משם ומעת ענין המרגלים משם זכר כלב להוריסם כי הם באמר וזרעו יורשינה וכן אמר כלב
 למעלה והורשתי ענין המרגלים משם זכר כלב להוריסם כי הם באמר וזרעו יורשינה וכן אמר כלב
 בני הענק מניינא למה לי ותנח ויחד מפרש אותם הכונה לומר כי באו יתדיו שלשתן להלחם עם
 כלב ועזרהו ע"ס היותם חוט משולם ז"ש ג' ועוד שהיו בני הענק בנים דייקא גדולים ותקופים
 עכ"ל נכשנו לבניו כאלו היו ילידי הענק ילידי יום קטנים זהו שחזר והמר ילידי הענק:
 ועל משם אל עשני דביר אחי' דביר בלשון פרסי ספר:
 ואמר כלב אשר ילכוד את קרית ספר עיין פי' רש"י ז' ג' שהכריתו כן מנ' הכריתוהו הא'
 מפני דביר הלא חלעו עממו כי כלב לבו כלב הארי והאריה שכבש מצרון כחוט של ענקים ואיך יחת
 ויקשה עוד לכלב למה לא אמר אשר ילכוד את דביר והוא שמה צינס עשם דביר לפני' קרית ספר מאי דביר הוא
 קרית ספר ועוד קשה כפל אשר יכה ולכדה הא' ולכידה למה בלחם הארי והוא הזכיר השם שער
 להקדים הלכידה להבאה מכת כל אלו הדקדוקים הכריחו חז"ל שעל ההלכות שנשתכחו קאמר ולכך
 בינה שם זה של קרית ספר לשון קר' זה ואין מקרא יולא מדי פשוטו שהמדינה לכד וכו' ההלכות
 שנשתכחו ונהי' שישן כפל אשר יכה על הפסוק ולכד אל ההלכות שנשתכחו ללכדם בעלמל וכו' בני
 אומרו דמסק:

ויאל' הגבול גי בן הכס' כתף היבוס' ידמה מזה

ויאל' הגבול גי בן הכס' כתף היבוס' ידמה מזה

ויאל' הגבול גי בן הכס' כתף היבוס' ידמה מזה

ויאל' הגבול גי בן הכס' כתף היבוס' ידמה מזה

ויאל' הגבול גי בן הכס' כתף היבוס' ידמה מזה

ויאל' הגבול גי בן הכס' כתף היבוס' ידמה מזה

ויהיו הערי מקצה למטה בני יהודה . פ'כחו הפוך ויהי מקצה הערי למטה בני יהודה אל גבול אדום כנגבה ולפיכך נקדו בכרי לפי שהוא סמוך ובאחריו מקצה הוא שאחריו ר"ל לא מנה יהושע אלא הערים העומדות על הגבולים : כל ערים עשרים ותשע . ובפרטם תמצא ל"ח והתשע היתרו היו לבני שמעון וספרם כנחלת בני יהודה בפרט לפי שהיו כנחל בני יהוד'

כמו שאמר ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה ושם כתיב שה הערים היתרו לשמעון ובהם שבע וחזר שועל בלה והיא בעלה שכתוב הנה ועטס והלחולד ובחול וזו וכסיל שכתוב הנה וחרמה וקלג ועין ורמון והנה הם עשר בזה המנין והם מנויות כנחל בני שמעון ואין לנו כותרת' אלא תשע אלא נאמר כי בלה אינו בעלה ובחול אינו כסיל אף על פי שהוא כראה כן ועוד יש ערים ספורות למטה שמעון כנחלת יהודה והם גם כן ספור' ועשן כמו שכתוב וקלג וזכר הנה לבני יהודה וזכר אותה גם כן לבני שמעון ואנו רואי מיו' שישב בה דוד הית' למלכי יהודה נאמר כי לקחום בני ישראל בעת כבש הארץ וכפלה לחלק שמעון ואחר כך לקחה מלך גת מהם עד שישב דוד בה על כן הימה למלכי יהודה מהיום והיום והלאה : שכה ועוקה : ועוד זוכר למטה שוכה וכן אשנה וזכר אותה בכ' מקומות נקראים בשם אחד והיא לאחד ומהם שם לוי להבדיל ביניהם ולא נזכר בכתיב : ערים ארבע עשרה : ובפרטן תמצא חמש עשרה ואפשר כי הגדרה ונדרתים עיר אחת : והיום הגדול וגבול . כתיב בגבול כלומר כי הים היה גבולם וקרי הגדול : לא

כלי יקר

אמר תפוח והעינים ר' שמואל בר כחמיני אמר שכתבה עינים לדבריה כשתבעה וכו' פ' המקנ' ונר' להבין דה"כ ה"ל לפי תפוח ועיני' מאי והעינים ועוד ה"ל עינים ונבין ג"כ דברי רבי שמואל אם פליג את' ק' או לא וכו' דכ"ע לא פליגי דמקום יש ששמו עינים ובהכי איירי קרא דפתח עינים אלא מדשני וקאמר עינים ולא קאמר עינים כדכתיב והעינים לכך דרשו מלמד שהלכה וישבה לה בפתיחה של אברהם וכו' ור' שמואל דרש לשנה עינים לדבריה וכו' וז"ל כאן והעינים כה"ל היריעה להגיד נפלאות תמים דעים שבאותו מקום שגולד פרו זרח מיהודה שהמשיח מהם שם נפל גורלו והבין זה . ועוד אפשר לי לומר דמה שאמר רש"י ז"ל כאן תפוח והעיני' אחר דלם כן כ"ט עיירות הם . ואו' הני דפתח עינים הוא תפוח עיני' והחליף הכתוב תפוח לפתח ועינים לעינים למשאל' הכו' לעיל בדרש' א' לשון פתח של אברהם ועינים לשון עינים ממש והדרש' :

הב' שנתנה עינים לדבריה ופתח לשון פתחי היתר ועינים לשון דוגמה כדפרש' ז"ל : ועדולם שוכה ועוקה עינין הרד"ק ז"ל וליכר' שזכה יונת או' אח"כ : ועדיתי' וכו' ערים י"ד ובפרטן תמצא רעיהו העדלומי וזו עדולם שוכה וזאתה באופן שעדולם ושוכה או' עוד אפשר שהיית תפוח מקושר' עס ועינין גנים תפוח והכל א' עין גנים של תפוח' והיינו דלא כתיב ותפוח רש"י ז"ל כתב אומר הני תפוח כו' והרד"ק ז"ל כתב : ובפרטן תמצא ע"ו ואפשר כי הגדרה ונדרתים א' ע"כ וסברת מהר"י א' כהנתי' לעיל בפ' אלת נחלת וכו' : אשרוד גנותיה וכו' עינין הרד"ק ז"ל : ואת' היבוס יושבי ירושלים כו' עינין פי' רש"י ז"ל וכן כתב הרד"ק ז"ל ע"ש וכן העתיק מהר"י א' ז"ל . והוסיף לומר שמ"ש עד הני' הזה ר"ל עד שכתבה ע"ש לא יכלו בני יהודה להוריש נראה שירושלים כנחלת יהודה וכנחלת בנימין אמר ולת האלק היבוסים היא ירושלים יורה שהיית ירושלים מנחלת בנימין ולזה נפל המחלוקת בין חז"ל אם נחלתה ירושלים אם לאו והאמת שהיה לשינוי חלק בה כי היתה ראויה יונתה מחלקו של יהודה לחלקו של בנימין . עכ"ל וכבר כתבתי לעיל בפסו' ועלה בגבול ג' בן הכור למערת המכפלה וכנס ר' אליעזר כשצאו המלכים אל אברהם ורץ להביא בן דקר ורץ בהבקר למערת המכפלה וכנס אחרי' ור' אדם וזוהי שוכי' על מטהו והיה ונרות דולקים עליהם ורית טוב בהבקר למערת המכפלה וכנס לאחוזת קבר אמר לבני יבוס לקנות מהם בממכר זהב ובמכתב עולם וכי יבוסים היו והלא חמיים היו אלא על שם העיר נקראו ולא קבלו עליהם אמרו יודעים אני שתתיד הב' ליתן לירעך את כל הארצות האל ברות עמנו ברות שאין זרעך יורש מארץ יבוס וכרת עמם ברות ואת' ב' קנה מהם ברות המכפלה מה עשו אנשי יבוס עשו אלמי נחשת וכתבו עליהם דרית השבועה והיו מיד' איהם ברות העיר וכשצאו ישראל לכבוש הארץ רצו ליכנס לעיר ולא היו יכולים מפני הגדרה הנאמרת והיו היבוסים יושבי ירושלים וכו' והמלך דוד רצה להכנס ולא הניחיהו שגאמר ויאמרו ויבוסים לא הוסי' הגה אותה השעועה ראה דוד וזמר לאמרוי' שגאמר וישב דוד במלואו ויקרא לו עיר דוד אמרו אין לנו

ויהיו הערי מקצה למטה בני יהודה . כנבול מטה יהודה הוא שאמר דבותינו לא מנה יהודה חזק עיירות העומדות על הגבול' כל ערי עשרי' ושש' ובפרטן אתה מנויה שלשים ושמונה אלא היתרות נטלו בני שמעון מחבל בני יהודה וכזכרות הם כנחלת שמעון כזכר שבע ומולדה חזר שועל ועטס ואל תולד וחרמה וקלג ועין ורמון הרי חמש היתרות המנויות כאן : ערים ארבע עשרה ובפרטן חמש עשר' אומ' חני תפוח והעיני' לח' ז'ה פירושו תפוח והעין שלו הוא עין תפוח האמר כנחלת חנשה אל יסבי עין תפוח : והים הגדול וגבול' : נסין שנים שקורין חילש' בלע"ז :

זאת נחלת מטה בני יהודה למשפחתם : והיו הערים מקצה למטה בני יהודה אל גבול אדום כנגבה קבצאל ועדר ויגור : וקינה ודימונה ועדעה : וקרש וחצור ויתגן : זיף וטלם ובעלות : וחצור חרתה וקריות חצרון היא חצור : אקם ושמע ושמע ומולדה : וחצור גדה וחשמון ובית פלט : וחצר שועל ובאר שבע ובזויתיה : בעלה ועייס ועעם : ואלתולד וכסיל וחרמה : ועקלג ומדמנה וסנסנה : ולבאות ושלחים ועין ורמון כל קרויא עשרין ותשע ופצחיהן : בשפלתא אשתאול וצרעה ואשנה : ונוח ועין גנים תפוח והעינים : ירמות ועדלם שוכה ועוקה : ושעריס ועדיתיס והגדרה ונדרותים ארבע עשרה וחצריהן :

צנון וחדשה ומגדל גר : ורלען והמצפה ויקתאל : לכיש ובצקת ועגלון : וכבון ולחמס וכחליש : ונדרות בית דגון ונעמה ומקרה קרוין שית עשרי' ופצחיהן : לבנה ועתר ועשן : ואשנה ונציב : וקעילה ואכזיב :

וקעילה ואכזיב ומראשה ערים תשע וחצריהן : מעקרון ומערכא כל קרויא דעל תחום אשרוד ופצחיהן : אשרוד כפרנהא ופצחיהא עזה כפרנהא ופצחיהא עד נחלא דמצרים וימא רבא ותחומיה : ובטורא שמייר ויתיר ושוכה : ודנה וקרית סנה היא דבר : וענב ואשתמה וענים : וגשן וחלון וגלה ערים אחת עשרה וחצריהן : ארכורומה ואשען : ויננס ובית תפוח ואפקה : וחמטה וקרית ארבע היא חברון וציעור קרוין תשע ופצחיהן :

מעון כרמל חיף ויוטה : ויורעאל וקרעס ונוח : הקין

הב' שנתנה עינים לדבריה ופתח לשון פתחי היתר ועינים לשון דוגמה כדפרש' ז"ל : ועדולם שוכה ועוקה עינין הרד"ק ז"ל וליכר' שזכה יונת או' אח"כ : ועדיתי' וכו' ערים י"ד ובפרטן תמצא רעיהו העדלומי וזו עדולם שוכה וזאתה באופן שעדולם ושוכה או' עוד אפשר שהיית תפוח מקושר' עס ועינין גנים תפוח והכל א' עין גנים של תפוח' והיינו דלא כתיב ותפוח רש"י ז"ל כתב אומר הני תפוח כו' והרד"ק ז"ל כתב : ובפרטן תמצא ע"ו ואפשר כי הגדרה ונדרתים א' ע"כ וסברת מהר"י א' כהנתי' לעיל בפ' אלת נחלת וכו' : אשרוד גנותיה וכו' עינין הרד"ק ז"ל : ואת' היבוס יושבי ירושלים כו' עינין פי' רש"י ז"ל וכן כתב הרד"ק ז"ל ע"ש וכן העתיק מהר"י א' ז"ל . והוסיף לומר שמ"ש עד הני' הזה ר"ל עד שכתבה ע"ש לא יכלו בני יהודה להוריש נראה שירושלים כנחלת יהודה וכנחלת בנימין אמר ולת האלק היבוסים היא ירושלים יורה שהיית ירושלים מנחלת בנימין ולזה נפל המחלוקת בין חז"ל אם נחלתה ירושלים אם לאו והאמת שהיה לשינוי חלק בה כי היתה ראויה יונתה מחלקו של יהודה לחלקו של בנימין . עכ"ל וכבר כתבתי לעיל בפסו' ועלה בגבול ג' בן הכור למערת המכפלה וכנס ר' אליעזר כשצאו המלכים אל אברהם ורץ להביא בן דקר ורץ בהבקר למערת המכפלה וכנס אחרי' ור' אדם וזוהי שוכי' על מטהו והיה ונרות דולקים עליהם ורית טוב בהבקר למערת המכפלה וכנס לאחוזת קבר אמר לבני יבוס לקנות מהם בממכר זהב ובמכתב עולם וכי יבוסים היו והלא חמיים היו אלא על שם העיר נקראו ולא קבלו עליהם אמרו יודעים אני שתתיד הב' ליתן לירעך את כל הארצות האל ברות עמנו ברות שאין זרעך יורש מארץ יבוס וכרת עמם ברות ואת' ב' קנה מהם ברות המכפלה מה עשו אנשי יבוס עשו אלמי נחשת וכתבו עליהם דרית השבועה והיו מיד' איהם ברות העיר וכשצאו ישראל לכבוש הארץ רצו ליכנס לעיר ולא היו יכולים מפני הגדרה הנאמרת והיו היבוסים יושבי ירושלים וכו' והמלך דוד רצה להכנס ולא הניחיהו שגאמר ויאמרו ויבוסים לא הוסי' הגה אותה השעועה ראה דוד וזמר לאמרוי' שגאמר וישב דוד במלואו ויקרא לו עיר דוד אמרו אין לנו

נחלת וכו' והיו הערים מקצה למטה יהודה על הגבול' כל ערי עשרי' ושש' ובפרטן אתה מנויה שלשים ושמונה אלא היתרות נטלו בני שמעון מחבל בני יהודה וכזכרות הם כנחלת שמעון כזכר שבע ומולדה חזר שועל ועטס ואל תולד וחרמה וקלג ועין ורמון הרי חמש היתרות המנויות כאן : ערים ארבע עשרה ובפרטן חמש עשר' אומ' חני תפוח והעיני' לח' ז'ה פירושו תפוח והעין שלו הוא עין תפוח האמר כנחלת חנשה אל יסבי עין תפוח : והים הגדול וגבול' : נסין שנים שקורין חילש' בלע"ז :

כלי יקר

ותאמר הנה לי זכרה עינין פי' רש"י ז"ל ואם בלנו ללמוד מדבריהם לפרש דרך דרש גבול לומר הרץ הכנגד תלמוד חסם כמו הרומה להכניס ידריס ונגב לשון דרוס והר' ק"ל פי' ע"ש ול"כ שמהנה העול' היום בבוא הבת חלל אביה החלה כל דבר נוסקת ידיו ומנך איהו ע"ש מה לך והשיבה הנה לי ברכ' שתברכני אבי וכו' אודיע אגב אורחין כי ארץ הכנגד כתיב וכו' ומ"ש ויהו' לה את גלות עליית אחו"ל מי שריו עליונים ותחוננים גלויס לו שואל ממני עוד אמר הנה הוא עמתיאל הוא יעבד עתניאל ששענאו אל יעבד שיען ורצן תורה בישאל ומה שמו יהודה חמי שמעון ומכלן שענאו אל דכתיב ויק' יעבד לאלהי יש' אס ברך תברכני בתור' והרביית את גבולי בהלמודים ויהי' דרך עמתיאל שאשכח למודי ועשית לי מרע' שיהיו לירע' כמותי לבלתי ענבי שלא יסגפני ירה"ר מלשנות ואם תעשה לי מוטב ואם לאו הריני יורד בנסים לשאל' ז' משנת ר' כתר' ר"י הנשיא אמר אס ברך תברכני במי' אביה והרביית את גבולי בבנים ובנות והי' דרך עמדי במשאל ומתן ועשית לי מרע' שלא יהיה לי לא מיוחס אונים ולא מיוחס עינים לבלתי ענבי שלא יסגפני ירה"ר אס אתה עושה כן מוטב ואם לאו הריני יורד בנסים לשאל' ע"כ ולשיע' ר' גתן מפר' ויבא אלהים אשר שלל שיבא אלו ה' לשאל' אמנם לפי' ר' יהודה הנשיא אשר של הוא לשאל' ולחזר על הפהלים :

נחלת וכו' והיו הערים מקצה למטה יהודה על הגבול' כל ערי עשרי' ושש' ובפרטן אתה מנויה שלשים ושמונה אלא היתרות נטלו בני שמעון מחבל בני יהודה וכזכרות הם כנחלת שמעון כזכר שבע ומולדה חזר שועל ועטס ואל תולד וחרמה וקלג ועין ורמון הרי חמש היתרות המנויות כאן : ערים ארבע עשרה ובפרטן חמש עשר' אומ' חני תפוח והעיני' לח' ז'ה פירושו תפוח והעין שלו הוא עין תפוח האמר כנחלת חנשה אל יסבי עין תפוח : והים הגדול וגבול' : נסין שנים שקורין חילש' בלע"ז :

ויפתח ג' א' קהן ואת' פתח חר סוס קרתא וחר פוס גירא וחר לישן פתיחה

ובהר' ב' ה' ר' פ' ואלים בנקעיה

יחזרו בני יוסף ששם בני מנשה לכל בני אפרים לא היה להם לצעוק כי יומר היו בלתי תלמידי ויהיו עמו' להרץ אל בני מנשה היה יותר מאפרים כשנכנסו לארץ ומאפרים כש'אל ומאפרים עשרים אלף וחמש מאות לפי'אעקול לפי'שבותיהם שהיו מיוצאי מנשים היו מעטי' והיו הם עם רב ולא נטלו חלקם אלא כנגד אבותיהם שהיו יוצאי מנשים שנאמר לשמו' מטות אבותם יחלו' ומה שאמר לחלה חלקך הארץ איש לפי פקודיו והלוי' את העפלי' שהיו אז פחותים מבני עשרים שלא נטלו חלק בארץ אלא לבני עשרי' שנה נתחלקה ולמשבון יוצאי מנשים ולפחותים מבני עשרים לא נתחלקה אף על פי שהגיעו לכלל עשרי' בשעת חילוק הארץ ומה שאמר גורל אחד וחבל אחד לפי שארץ ישראל נתחלקה לשבטי' ועשו שנים עשר חלקים שוי' מי שהיו עם רב בשבטו לא היה לו אלא כונו השבט האחר שהיו מעטי' ומפני זה צעקו בני יוסף לפי שלא נתנו למנשה אלא כמו שבט אחר שהיו מעט ממנו ואף על פי שהיו עם רב וראיה עוד כי בני מנשה היו הנועקים ולא בני אפרים' משבותם ליהושע לא ימצא לנו הנה וגו' לפיכך צבית שאן ובנותיה והוא היה למנשה ומה שנתחלקה הארץ על פי יו' ועל פי הגורל מפני החלק היפה

ויגליו בני יוסף עם יהושע למימר מארץ יהבתי לי אחסנא ערבא חר וחולק חר ואנא עם סגיא ער לסגיא ברכני' ואמר להון יהושע אם עם סגיא אתון סקו לכוך לחורשא ותתקון לך תמן אחר בארע פריזאי וגיבאי ארי עק לכוך טורא דהר אפרים: ואמרו בני יוסף לאיפיק לנא טורא ורתיכין דפרזלא בכל כנענאי דירחיין בארע מישראל לדיבית שאן וכפרנהא ולידי במישר יזרעאל: ואמר יהושע לבית יוסף לאפרים ולמנשה למימר עם סגיא אתון וחיל סגיא לכוך לא יהי רכוך ערבא חר: ארי

וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתה לינחלה גורל אחר וחבל אחד ואני עם רב ערבא חר ערבא חר ברכני יהוה: ויאמר אלהים יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם בארץ הפרזי והרפאים כי אין לך הרפאים ויאמרו בני יוסף לא ימצאו לנו הנה ורכב ברזל בכל הכנעני הישב בארץ העמק לא אשר בבית שאן ובגוריה ולא אשר בעמק יזרעאל: ויאמר יהושע לבית יוסף לאפרים ולמנשה לאמר עם רב אתה וכוך גדול לך לא יהיה לך גורל אחר: כי

אין ד' וסימ' ולא אין לבא ביום תמים: כי אין לך רר אפרים: וכל אין אך למחסור: חיות איש אין ברבריו: וב' ואין וסימ' ואין ברבליים חוטא: ואין להקשיר לא יניקה:

והחלק הרע כי מי שבא לחלקו חלק היפה על פי הגורל היה לו ומי שבא לחלקו חלק רע על פי הגורל היה לו והף על פי כן היו מעלין בכספי' ומי שהיה לו חלק היפה היה מעלה בכספי' למי שהיה לו חלק רע: ועל זה הסדר היחה חלוקת הארץ הלאוור מלוכש באורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו וקלפי שבטים וקלפי תחומים מוכמים לפניו והיה מכוי' ברוח הקדש והומר אם צולון עולה תחום עכו עולה סרף בקלפי של שבטים ועלה בידו צולון טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו והיה מכוי' ברוח הקדש עוד ואמר אם נפתלי עולה תחום גיבוסר עולה טרף בקלפי של שבטי' ועלה בידו נפתלי בקלפי של תחומין ועלה בידו חמוס עכו והיה מכוי' ברוח הקדש עוד ואמר אם נפתלי עולה תחום גיבוסר עולה וכן בכל שבט ושם והשבט היה מחלק חלקות לבתי אבות לפי יוצאי מנשים ומה שאמר לרב הרבה נחלתו ולמעט תמעט ומי שהיו רבים בתי אבות בלתי מנשים נטלו חלקים רבים והעטפ שהיו עמה מעטים ומי שהיו מעטים בלתי מנשים נטלו חלקים מעטים והעטפ שהיו עמה מרובים כמו בני יוסף והעטפ שצעקו בני יוסף לא הועילה להם צעקתם כי לא היה יכול יהושע להוסיף להם נחלה' אלא כמו שנחמה להם על פי יו' על פי הגורל אכל יהושע נתן להם עצה שיכרתו היער שהיה סמוך לחלקם והוא היה ההר שהיה לאפרים ועמק ההר ההוא היה למנשה ואמר להם שהם יתפשטו בחלק אפרים ובארץ הפרזי והרפאים והוא שאמר כי אין לך הר אפרים כלומר אם דחוק לך הר אפרים מוסיף לך עוד אחר שחכרות יער ההר

מוסיף לך עוד בארץ הפרזי והרפאי' הסמוכים:

כלי יקר

החיל הכנעני לבשת בארץ בלי מם עובד לא כן בזמן אפרים שנתן מם ואח"כ הגיד הפסוק והיה כי חוקי ישראל שהורכבו ישראל לשיעור את מנשה ואז כאשר חזקו בני ישראל הם הכלל ולא חשבו לבדו או יתנהו לא הכנעני למם ולק' גם בכל זאת מם עובד לא כתיב אלא למם לבד: עוד הפסוק דבני אפרים לא הורישו מטוב רצונו ולא בעל כרחו וכדכתיב לא הורישו את הכנעני וכו' מרוב הטוב לא הורישו אמנם כחן בני מנשה דכתי' ולא יכלו בני מנשה כי אולת יד ולא יכלו אס כן לודק בזה אומרנו ויאל הכנעני כי כאן החיל הכנעני להרים יד עה שלא יכלו להורישו ובעל כרחם שלא בטובתם ישבו עם וזכה לרק ויאל לשון התחלה שהתחילו להרים יד במרד ומעל ולעומת זה אמר: **יהי** כי חוקו וכו' לעומת הנו' בפסוק הקודם שאז התחילו להרים יד לכך אמר כי אפי' שאל"כ נתחזקו ישראל עב'ז' לא עלה בידם להורישו אלא לקחת חם לבד וכו' והורש לא הורישו מעם הכפל לוח' שהיו רובי' כ' הורישו אלא שלא הורישו כי לא עלה בידם להורישו' ולא הורישו או הפסוק לפרש בהפך והוא היותר נכון שמהרעם על ישראל' כי יהיה כי חזקו בני ישראל אשר היה ראוי שירשום כיון שמתחלה זכו עליהם בזמן עב'ז' לא שהולכס לזאת אלה יהי כי חוקו וכו' ויתנו את הכנעני למם והורש ר"ל מלחמה אלא החוק הזכר היה בידם להוריש אותם אלא שלא הורישו מרוע לבבם ולהיות להם למוקש וכו' מוכן כפל והורש לא הורישו שתיב' והורש מקושרת אל תחת הפ' ויהי כי חוקו כו':

ידברו בני יוסף את יהושע וכו' עיין פי' הרד"ק ז"ל: והנה מהרי"א ז"ל סייע למה שכתב הרד"ק ז"ל ששם בני מנשה לבדו מהרעם מלשון הפסוק שאומר וידברו בני יוסף לח' אומר נתת לי וכו' והיו עם רב וכו' הכל בשלון יחיד על חז' מנשה לבדו וכחך עוד שיטת הרמב"ן ז"ל שנתת בפרשת פנחס וז"ל כבר זכרתי בפסוק לרב הרבו השהל ליישב הפסוקים האלה ומה שאמר גם בכלל שבטי פירושים אס שתייה צואתם כיללת לאפרי' וחזי מנשה לומר שהחלק ונחלה שנתן יהושע לבני השבטים יחד לחלקו צביהם כולו היה ראוי לכל אחר מהם כפי רצונו הכנעני וה' מפני הטובים שנתן שנתנו מלך ואם שתייה צואתם לבד בבני מנשה עם היות שבאו בני אפרים לסייעם בטובתם והיתה הטובנה לבד בבני מנשה מפני שאין בכל השבטים מי שהאיר ערים רבות וגדולות לכנעני כאשר השאירו מנשה ג' הנפת תלתא פלכין ולזה אחרי שהאירו ולא יכלו בני מנשה להוריש את הערים האלה אמר מיד וידברו בני יוסף אל יהושע כי מתחלה לא תרעמו עה ששבו עמה מלחמה ולא יכלו להם ולכן אמרו גורל א' וחבל אחד ר"ל מפני שהכלת לבנינו גורל א' חבל אחד לי ויהי ארבע חלק שנינו במקום הקשה הזה ילוי עינת לנו ג' גורלות כשהוב כלל השבטים אולי היה יוצא במקום אחד כוח להכנס והשיבם יהושע שיעלו להם בהר הכרזי והרפאים וברבו להם כל מה שירצו והם השיבוהו שלא יוכלו את הכנעני כי חוק הוא הוא ר"ל יהושע שלא ינתן להם גורל אחד כי אם כל ההר יהיה להם ויקחו כל המזאתי אעפ"י שרכב ברזל לכנענים לפי שהם עם רב וכח גדול להם לבני האחים אפרים ומנשה עב'ז' הרמב"ן ואני כבר זכרתי שלא נתן יהושע חלק אפרים ומנשה מחוברי' ושלא זכר הכתוב זה כי אם שנתנו מלך ארבע חלקים ויהיו שניים אכל החלק והנחלה לכל אחד מהם זה בגדל לפני עצמו ופשת הכתוב ויהי שלא היה אהיה אהיה למה שכתב חלק בין חובים קשים הכנעני שזכר אכל צומתם שהיה חלקם קטן כפי רצונו אנשים' לזה בתלונה הר'אשונה לא זכרו דבר מה חובים כי אם שהיה עם רב וירצו ונחלתו היתה מועטת ונס הרב לה פי' במה יוצדלו הטובות ומה הוא יסוד מחלוקת בין בני יוסף ובין יהושע כי בני יוסף גם התייעו בטובתם כי רכב ברזל לכנעני ויהושע כסתייע בזה בנגוס והרלב"ג כתב דפי' הפרשה בבני יוסף שאלו הרבה נבולת לביתם רבים ויהושע השיבם ד' דברים האחד שיעלו בהר אשר

וידברו בני יוסף ששם מנשה: עד אשר כה ברכני יו' אשר ראית שנחמה מניני ממנין רחשון למניין שני עשרי' אלף וחמש מאות כמנין כ"ה בנימטריא למניין רחשון אהה מולא במנשה בספר וידבר שנים ושלושים אלף ומאתים ופנחס שנים ומאתים אלף ושבע מאות: ד"ח עד אשר כה ברכה שנחמה לאברהם כה יהיה וזעך יתקיים בי ולפי ששמו עד אש' כה עד אשר כך כאשר אהה רוחה: אס עם רב אהה יס כך כח לכרו יערות ולפנותם כעין שקורי' אישר'טד בלע"ז ושם תבנה ערים: ובראת לשון כריתה: כמו וברא אתהן במרבנות' איש'רט ראש בלע"ז: אן דחוק לה ימצא לנו ההר כי אן הוא לנו כחש' אמרת: לא ימצא' לא יסופק: ורכב ברזל' ומה שהתה אומר לפלות היערה ולכבוש בארץ הפרזי והרפאים עם חזק הוא אותו כנעני ורכב ברזל לו ואל תתמה אס קראו לפרזי ורפאים כנעני כי כולם בני כנען היו: כי הר יהיה לך' אותו שאמרתי עלה לך היערה כי יער הוא ובראתו: כי

רלבג

והנה זכר שנחלת בני יוסף באה יחד עד שכבר נכללה בגבולות אפרים כמו שזכר פי' זוכר אחר זה שכבר נתרעמו מה ליהושע ואמרנו לו מדוע נתת לנו נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב עד אשר עד כה ברכני יו' ולכן יתכן שיתוסף ורעם אחד בזה האופן עד שלא תכילס הארץ שנחלה להם נחלה והנה יתבאר אופן דנניוס מהחוסר המכריס בפרש' פינחס שכבר היו יותר ממיטה ראובן ושמעון וזבולון נתקיים מה שאמר יעקב אפרים ומנשה כדאובן ושמעון יהיו לי כמו שניארכו בחקוקו' או ירצו בגורל אחד גורל מוגבל שלא יתכן להם להרחיבו במה שעציד והשיב להם יהושע מה שראוי שיתפייסו בו והוא שנתן כחלתם בעמק יתכן להם להרחיב גבולם וזה שזכר ההוא היה יער גדול ואם יבדלו העמים אשר בו יתכן להם לשבת בו ועוד אמר להם שיבמ בארץ הפרזי והרפאי' הסמוכי' להם וילחמו עמהם וירשו ארצם אס לא יספיק להם הר אפרים'טם יערו ועשו בני יוסף לא יספיק לנו ההר עם יערו ומה שאמר לנו להלחם עם הפרזי והרפאים הנה לא נוכל כי רכב ברזל בכל הכנעני היושב בארץ העמק לא אשר בבית שאן ובגוריה ולא אשר בעמק יזרעאל והשיב להם יהושע הנה באת' עם רב אתה וכח גדול לך מזה הרבני אשר אתה מתרבה תמיד ולזה הוא מבוחר שמה שנתתי לך איננו גורל אחד מוגבל שלא יתכן הרחבתו וזה כי הר יהיה לך תוכל להרחיב את גבולך בו כי יער הוא ובראתו וזה מיה שיתקן לך בקלות מזה היוותך עם רב והיה לך עוד תנאי' ההר ההוא ותרחיב גבול מהרד ההוא כי תוריש את הכנעני מזה כחך הגדול והמלחמה עמו לא יתכן לזולתם משאר השבטים לפי שרכב ברזל לו וחוק הוא אף אתה נתנחמו כי עם גדול אתה וכח גדול לך: והנה

ונבראת

כלי יקר

ביתך נחלתן שהוא יער גדול ושיכרתו העמים וכו' ויחייב נבולת והשני שבאו בארץ הפרזי והרפאים הסמוכים להם וילחמו עמהם וירשו את ארצם אס לא יספיק להם ההר וכו' כי חן לך הר אפרים ר"ל אס יהיה קר ונר ההר שזכרתי ושבע יוסף השיבו לשניהם לא ימצא לנו את ההר ר"ל לא יספיק לנו ההר וזהו כנגד הטובנה הראשונה ולשנית שאמר מלחמה חובים אחר שלא יוכלו כי רכב ברזל לו והשיבם יהושע גם כן לבני הדברים באומרן אין ספק ששם רב אתה וכח גדול לך מזה הרבני שנתת מתרבה ולזה הוא מבוחר שמה שנתתי לך איננו גורל אחד מוגבל שלא יתכן הרחבתו וזה כי יער הוא ובראתו וזה ממה שיתכן לך בקלות להיותך עם רב ועוד יהיו לך תנאים ונחמה ההר ותנאותיו יתקם בגולך וזה כנגד טענת הראשונה אחר זה השיב לשניהם מתחמת החובים ונחמה' ואמר כי תוריש את הכנעני ר"ל כי תוכל להוריש את הכנעני אעפ"י שרכב ברזל וכו' חוק הוא לפי ששניכם אפרים ומנשה' הכולנו עמו עב'ז' כל זה למרי"א ז"ל: ומרי"א ז"ל כתב שבני מנשה' ואפרים באו יחדיו והיו וידברו בני יוסף אכל ההלכה לחזי שבע מנשה לבדו ואמר בתלונה גורל א' וחבל א' אשר הוא קשה להולמו האם עלה בדעתו ויתנו לו ב' גורלות והתורה לא נותה אלא לרב תרבו נחלתו וכו' ואו' חבל א' מה שלא אמר כן בכל השבטים והאשכנזי' כתיב לי נחלה גורל אחד כמו לשאר השבטים בשוה ונתרעם יען כי היה ביד יהושע להרבות הנחלות כמו שזכרתי ורצונו בזה שהגורל שהיה מבוחר החלק ומתנו הנחל' היה א' שלם כמו גורל יהודה הגדול שבשבטים החל החלק שנתנו לו לא היה כן כי היה מועט בהיותו עם רב וחבל הנחמר כאן לא אמר של החלק א' להודיע שהי' גורל רע כמו חבל נמרץ וחובל על מסננתו' וכו' וחבלו' ויהיה כתיב לו הגל יכאב א' שכפי רצונו חשבו היה אות' הנחלה חבל וכאב גדול' גם אפי' שיכור' חבל א' על המדה שחלקו בארץ כי חבל בכל מקום על העבות בחבלי וכו' ואדמתך וכו' ויהיה שם היו' שנתן לכל שבט חבלי' ומדות רבות מהארץ הנה לחזי שבע מנשה כהן' כל מעט כאילו לא נתן לו אלא גורל אחד וחבל א' לבדו ולכן אמר כאן לשון חבל מה שלא אמר באלו החלוקות ויהיה פי' הכתיב מדוע כאבך נתת לי נחלה נתת לי גורל אחד כמו שזכר השבטים לדעת המחזיקי' בגבולו ונס זה לך נתת לי אלא חלק קטן חבל אחד עם היותי עם רב עד שיחשב ברצוני אנשי שלא היה בטבע' אלא בדרך נס ויהי עה כה ברצוני ה' ר"ל כמו שזכרנו היה מנכרתה' היות אפרים ומנשה שני שבטים ככה עה כה ברצוני ה' ברצוני השגמתי ולא ענני יהושע אס עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך עם וכו' ולהעתי והוא הנראה מהחובים שהיה פנחלת אפרים כמ' הר אפרים אכל אחרי ההר יוצא העמק שלאחר היה ארץ הפרזי והרפאים והיה נחלת מנשה והנה יהושע א"ל שיעלו ההר שהיו יער ונסם יכבשו ארץ הפרזי והרפאים ויהיה א"כ אומר ונבראת לך אינו חוד ליער ולהר כי אם שיכור ויכנס לארץ הפרזי והרפאים ונתן הסבה בהיות זה נקל אליהם באומר כי אין לך הר אפרים'ט' ל רובו לין לך אפרים חמור וכו' בקלות תעלה להר ותרה ממנו לעמק החובים אשר עם ובני יוסף השיבוהו לא ימצא לנו ההר ורכב ברזל בכל הכנעני ר"ל לא ייענו אס כוונתך לומר שנייבש בהר ארצם כוונתך לומר שמתנו נחלם אס אמרת שנתתיש אינו אפשר כי ההר הוא הנחלת אפרים ויהיה נחלה בו וזהו לא ימצא לנו ההר כי אינו חלקנו ואם דעתך שמהר נלחם עם החובים רע שלא יוכל אינו כי רכב ברזל בכל הכנעני היושב בארץ העמק ר"ל הכנעני העומד אחר ההר היה יודך נלחם עמו וכאשר ראה יהושע שאפרים דא עם מנשה לא יתן את מנשה עב'ז' נבולו ראה לחדר לשניהם ואמר עם רב אהה וכח גדול לך וכו' ר"ל עתה באתם כאחד ומה תרצו זה מה בענין ההר ומה רצונו הכנעני' יהיה כח גדול לביתו ולכן אל תחשבו שהיה דעהי' שנתתה ויתחשב בזה אלא שיעורו בו כדי שילחם

שאר ענין נכל תקום אשר
חזיר את שמי וי' וי' וי'
פונה כי הוא חלק כל הארץ
יקח ונמיה שחזק עורר
לנהיג לטובות לזמן לזמן
וס' לזיון לרחמים הרעו
ג' שמת כלל' הוא יודע
באופן שאין נרין וידינו מו
הוא כפי מעולם למעלה
של דעתנו ולכך אין ישראל
פוח יום לזמן נביאנו
לכודים וליתו התנלות
מטעם לזמן כי ירין ללח
ידי כנריות כידע שים
מל' תאמר שחזק מדבר לזכ
א' בפה וא' נכל וי' עובד
בכר' אס כעבר ונ'
חל תושטנו ונ' דברו לנכח כי
לשנים אחריו א' חתה'
היודע כנריות יודעת כללנו
כנסנו ונ' תושטנו אס לל
מלגה עשיונו א' חרירה
במסר הים הזה כי יודע
שחשבת ישראל כדבר עבירה
אין ה' מטרפה למעשה
למעשה והעם הם ה' שערין
למעשה מעשה להקריב אל
התנחל מל' חתנה ה' לז
כפי דעתים מ' יה'
כחט לנו כמעשה א' ח'
פחד ועל ואל ישיענו א'
הים הים מעשה ומשכחי
יה' הטוב פולט פלינו מן
פשים כחילו כנר עשיו
מעשה לננות לנו תנח
ונ' כי מה תועלת ה' לז'
שכנס מזה אס ל' חרית
ה' מזה כח כנר ה' חס'
למעלה עליו עולה ונ'
למעלה לז' חרית ונ'
לית יחוס אס לז' חר'
קבל שר על ונ' חר'
הים יבקש לפגוע חתונת
מח טי חר' חריתו לז' חר'
כי הוא הכנר תמיד חר'
חר' ומל' זה חרית חר'
בכונת לקרן חר' חר'
כדבר שחשבו חר'
לכניס פני חר' חר'
לזמן חר' חר' חר'
ישראל חר' חר' חר'
ג' חר' חר' חר' חר'
שכח חר' חר' חר' חר'
ל' חר' חר' חר' חר'
ע' חר' חר' חר' חר'
ח' חר' חר' חר' חר'
ט' חר' חר' חר' חר'
י' חר' חר' חר' חר'
יא' חר' חר' חר' חר'
יב' חר' חר' חר' חר'
יג' חר' חר' חר' חר'
יד' חר' חר' חר' חר'
טו' חר' חר' חר' חר'
טז' חר' חר' חר' חר'
יז' חר' חר' חר' חר'
יח' חר' חר' חר' חר'
יט' חר' חר' חר' חר'
כ' חר' חר' חר' חר'

רשי

כי עד הוא של סילקנו עצמנו
מחורת מונח: ויברכו חלה'
וארדיו קס יי בני ישראל
ויקראו

כלי יקר

כי עד הוא יש לדקדק כי בינינו
וביניכם לא היה נרין עד חלה'
לדורות הבאים בלבד ועוד למה לא
אמר ובין דורותכם ובין דורותינו כמו
שאר בינינו וביניכם ועוד ולא
יחמרו בניכם וכו' שלא יחמרו ה' לל
ועוד כחוב ונחמרו והיה כי יחמרו הכל
מיותר לגמרי שכבר קדם כי עד הוא
שלא יחמרו חמס רונה לומר כי
מחיות המונח הזה נעשה חקך בעת
הזאת כמ' נעשה כל וכו' כי בהכרח
לעד יעש' בינינו וביניכם וכיון שיעשה
לעד בינינו וביניכם הנה ישר חזק'
וז גם לרבות הבאים אחריו ונ' חר'
ובין דורותיכם אחריו וחמרו שלא
יהגן למשדו כשרים בני ישראל הדור'
הבאים אחריה שיחמרו לדורות הבאים
אחרי בני ראובן חר' חר' חר' חר'
אין ראוי לחשד זרע כשר' בזה חר'
חשדו את זרעם אחרים שלא יסורו
מחמרי ה' ע' עדות המונח הזה כי
עד הוא בינינו וביניכם ובין דורותינו
אחריו שיהיו מעותדים לעבוד
עבודת ה' לפניו וכו' והעם שלא
הזכירו דורותינו הבאים לפי שבראו
לנו שלא יחמרו ביניכם מחר לבנינו
חר' חר' חר' חר' חר' חר' חר' חר'
שחמרו וידידת' בקדושה חר'
מחמרו וכו' חר' חר' חר' חר'
שחמרו ולא יחמרו וכו' חר' חר' חר'
יחמרו ונחמרו והיה כי יחמרו חר'
ונחמרו בדרך חשבה חר' חר' חר'
יחמרו מה שהוא קרוב לומר כמו
שחמרו ולא יחמרו ביניכם לבנינו חר'
לכס חר' חר' חר' חר' חר' חר' חר'
יחמרו כי כבינה בפרים חר' חר'
בהם כל חר' חר' חר' חר' חר'
לחם חר' חר' חר' חר' חר' חר' חר'
כי יחמרו חר' חר' חר' חר' חר'
לזמן חר' חר' חר' חר' חר' חר' חר'
ויקומו בנינו אחריו דור חדש חר'
לחם חר' חר' חר' חר' חר' חר' חר'
והיה כי יחמרו חר' חר' חר' חר'
יחמרו חר' חר' חר' חר' חר' חר' חר'

אמרנו כחילו אמרו וננינו כי האבות במקום
הבנים והבנים במקום האבות כמו ונחתנו
הוליו משם: חלילה לנו ממנו לפי שאמרנו להם
ונחתנו חל תמרודו אמרו הם מנחתנו עממינו
היינו חללים מלמרוד ביי הניחוממרד
שהיינו מורדים בכס: ויקראו

ארי סהיד הוא ביננו וביניכם

ארי סהיד הוא ביננו וביניכם
ובין דורותינו אחרינו לעבד את
עבדת יהוה לפנינו בעל דתנו
ובזבחנו ובשלמינו ולא יאמרו
בניכם מחר לבנינו אין לכם חלק
ביהוה: ונאמרו יהוה הכי יאמרו
אלינו ואל דרתנו מחר ואמרנו
ראו את תבנית מזבח יהוה אשר
עשו אבותינו לא לעלה ולא לזבח
כי עד הוא בינינו וביניכם: חלילה
לנו ממנו למרד ביהוה ולשוב היום
מאחרי יהוה ולבנות מזבח לעלה
למנחה ולזבח מלבד מזבח יהוה
אלהינו אשר לפני משבנו:
וישמע פינחס הכהן ונשיאי
העדה וראשי אלפי ישראל אשר
אתו את הדברים אשר דברו בני
ראובן ובני גד ובני מנשה ויטב
בעיניהם: ויאמר פינחס בן אלעזר
הכהן אל בני ראובן ואל בני גד
ואל בני מנשה היום ידענו כי
כתובנו יהוה אשר לא מעלתם
ביהוה המעל הזה אז הצלתם את
בני ישראל מיד יהוה:
וישב פינחס בן אלעזר הכהן
והנשיאים סאת בני ראובן וסאת
בני גד מארץ הגלעד אל ארץ פנען
ויטב הדבר בעיני בני ישראל
ואמרו יהוה אלהים בני ישראל ולא
אמרו לעלות עליהם לצבא לשחת
את ארץ אשר בני ראובן ובני גד
ישבים בה: ויקראו

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

כי עד הוא בינינו וביניכם וישר הדבר בעיני
פנחס ובעיני הנשיאי ושיבו אחתם אל בני
ישראל ונכרו בני ישראל את העם הנכבד
ששחר אותם מעלות לבנא: ואמר זה זכר
שכבר קרא יהושע לכל ישראל לזבח למרד
למנהיגים אותם כי הוא רחוק שידבר
דבריו עם כל ישראל והנה אלנו
המנהיג' זכר בהדגה וזכר הזקני תחילה
והם הסגדו לזמן לזמן כי שם היה קצון
החכמי והם המנהיג' כל העם ואמר
זכר ראשי העם והם הנשיאי' שכל
אחד מהם ראש לשבט אחד ואמר זכר
ראשי עיר ועיר והם השופטי'
והשופטי' והודיעו מה שמחשך להם
מהטוב בלכתם אח' העם יתעלה ומה
שמחשך להם מהרע בעוב' אותם ולה
הזקני' מהתקין בנ' הנשיאים כדי
שלא ילמדו ממעשיה ויבואו לעבוד
ברית יי' ולעבוד אלהי אחרי:
והזקנים

כי עד הוא בינינו וביניכם

כי עד הוא בינינו וביניכם
ובין דורותינו אחרינו לעבד את
עבדת יהוה לפנינו בעל דתנו
ובזבחנו ובשלמינו ולא יאמרו
בניכם מחר לבנינו אין לכם חלק
ביהוה: ונאמרו יהוה הכי יאמרו
אלינו ואל דרתנו מחר ואמרנו
ראו את תבנית מזבח יהוה אשר
עשו אבותינו לא לעלה ולא לזבח
כי עד הוא בינינו וביניכם: חלילה
לנו ממנו למרד ביהוה ולשוב היום
מאחרי יהוה ולבנות מזבח לעלה
למנחה ולזבח מלבד מזבח יהוה
אלהינו אשר לפני משבנו:
וישמע פינחס הכהן ונשיאי
העדה וראשי אלפי ישראל אשר
אתו את הדברים אשר דברו בני
ראובן ובני גד ובני מנשה ויטב
בעיניהם: ויאמר פינחס בן אלעזר
הכהן אל בני ראובן ואל בני גד
ואל בני מנשה היום ידענו כי
כתובנו יהוה אשר לא מעלתם
ביהוה המעל הזה אז הצלתם את
בני ישראל מיד יהוה:
וישב פינחס בן אלעזר הכהן
והנשיאים סאת בני ראובן וסאת
בני גד מארץ הגלעד אל ארץ פנען
ויטב הדבר בעיני בני ישראל
ואמרו יהוה אלהים בני ישראל ולא
אמרו לעלות עליהם לצבא לשחת
את ארץ אשר בני ראובן ובני גד
ישבים בה: ויקראו

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

עבדת יי' ג' דסמיכי וסימ' ודינף אהרן את
עבד יי' אנ' ד' ונמסר גם בסדר בהעלותך:
ולשוב ג' בקריא' וסימ' חלילה לנו ממנו
ולא יהיה פליט ושריד' כי בשוככם א' יי' דר' ביהוקיהו:
ולא אמרו ד' דסמיכי בקריאה וסימ' לעלות עליהם לצב'
איה המעלה אתנו מארץ ירא גא את' העברים ברכת יי' אליכם:

הזהירם נ' כשלף יחזירו סם אלהים ולא יגרמו להפגע בשמים ושלא יעבדום ושלא ישתחוו להם במו שגאלו האזרחות על כל זה בתורה להודיעם שם יעשוזה יהיה סבה לאבדם מעל הארץ הטוב אשר נתן להם י' וזה אות' לאהב' את יי' ולדבקה בו ושיתקו מאד לשמור ולעשות ככל הבטוח ולבטחי סוד ומצו ימין ושמאל והנה קול ימין והאוסף על דברי תורה וקרא שמאל בגרמון מונה כי בזה יהיה מנוחה מדרכי התור: ועוד

ויקראו פי קראו למזבח עד כי עד הוא בנותיו וכן תי' וקרו בני גד ובני ראוב' סהיד למדב' ארי סהיד הוא בינכם: והיס הגדול פי ועד היס הגדול כמו שכחוב ועד היס הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: יהדפס ב'קמץ חטף הדל'ת: ולא תשבעו פי איש את חבירו: ירדוף אלף עתיד במקום עבר ורבים כמוהו: ולשוטט

רשי

ויקראו בני גד ובני ראובן למזבח כי עד הוא: הרי זה מן המקראות הקצרי' ונריך להוסיף בו תיבה אחת ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח עד: ראו הפלתי לכם בגורל לנחלה את הנוסים הנשארים ליכבש: ולשוטט

כלי יקר

ויקראו בני ראובן וכו' רריך לדעת טוב טעם לשנוי זה שאומר שקראוהו עד על כי עד הוא כי ה' הלהים וזה סותר בדר מה למ'ש הם עמ' למעלה כי עד הוא ציננו וכו' וכן דורותינו בעבודת את עבודת ה' לפניו: והפער בין ה' אמרו בהתנכלותם הכוונה שכוננו בעשיי' המזבח ששאלוהו עד שריך לעבוד עבודת הקרבנו לכניו יתברך במקום אשר יבחר ולא בזולתו מהמקומות אמנם כעת שראו טעמו ישרא' וחסדום למורדים בה ועשאוהו לע'ל' לכך חששו כעת ויקראוהו המזבח לעמו עד ושהעדות הוא כי ה' האלהים ואין מרד ואין מעל כדי שלא יחסדום במורדים לכך קראוהו עד על שם כי ה' האלהים והוא בעונה לקרי' ה' הולת הכוכבת למע' כי ראו מעשה טעות וזכרו הלכה לקראו צעם עד על כו' ה' האלהים שלא תשאר עוקה ונכסול לחסדנו צמר כה':

ויהי מימים רבים וכו' כונת כתוב זה להודיע מה שח'ול' בתנתי דבריהם למעלה שלי שנתעלל קצרו שמתיה עשרה וקפצה עליו וקנה היורה אבל לא קפצה מחמת הטורח כי אין ערוז ממתה לא חטא העללה הביו עליו קפיות זקנה והשאת הכת ז'ש ויהי מימים רבים אחרי אשר הבית ה' לישרא' מכל אויביהם מסביב ועכ' והושע זקן שאין זה לא ארצ' מהיותו מהעל' במלחמת מזה קפצה עליו וקנה ז'ש ויהושע זקן צא בימים עם היותו שקט ונה מכל אויביו מסביב עכ' ויהושע זקן ונאלץ שזקנה זו הושע עמו גרם אומה לעמנו: הכתו' אח' ויקרא יהושע וכו' ויאמר אליהם אני זקנתי:

ויקרא

יהושע וכו' ויאמר אליהם אני זקנתי וירך רריך להבין שהיבת בני מיתרת אבל הוא מונב צמה שכבתי בפסוק הקודם שהוא גרם לעמנו בהרשלוה והזקה ז'ש אני זקנתי וכו' רוצה לומר אני גרמתי לעמתי שזקנתי בתי בימים וכו' ומ'ש זקנתי בתי בימים פירש מהר"א ז'ש בפסוק הקודם גבי זקן צא בימים זקן כפי נוסכר שנותיו: בימים שהיה חלש שגבר וכדכה מכובד המלחמות ע'כל' וכבר כתבתי שלא כדבריו שלא גרמו כובד המלחמות ארצ' קלות' והתרשלותו לגמור המלחמות גרמו לזכר:

ואתם

ראיתם את כל אשר עשה ה' אל בני ישראל וכו' האחת כי אני זקנתי ולא יוכל עוד ללכת ולבא בהיים חייתי אין לכם תועלת ממני לענין המלחמה והשנית כי לא הייתי אני המנצח כי אם הוא יתברך מי וקיים לעד וז'ש ואתם ראיתם את כל אשר עשה ה' אליהם לכל הגוים האלה כי הוא יתברך העושה ולא אני ומה לכם לדאוג על מיתתי וזהו כי ה' הנלחם לכם:

ראו

הפלתי לכם את הגוים הנשארים שם היותם נשארם שלא נכבשו כיון שהי' ראו בעיניכם הכובש כל העומד ליכבש כנכבש דמו ולכך אני מפיל אותם בנחלה כלאו נכבשו ז'ש את הגוים הנשארם האלה וכו' וכל הגוים אשר הכרתו וכו' רוצה לומר הרי בעיני בני הגוי אשר נשאו כלאוהם אשר הכרתו כבר: ומ'ש והיס הגדול עיין הרד"ק:

וה'

אלהים הוא יהושע וכו' רריך להבין ככל הו' הדפ' מפני' היינו והוריש אותם מלפניכם יאמר החביב גם נבין שנוי מפני' מלפני' ונראה כי לפי שהזכיר שהי חלוקה האחת מהנשארם לכבוש והשנית אשר הכרתו שנקבשו כבר על אותם שנקבשו אמר שלא יעזבו פניה' אחר מיתה יהושע לחזור לרצם כמו הגרמשי שפנה וכיוצא עליהם הוא אומר הוא יהדפס כי ששכר הוריש ויהדפס שלא יחזור עוד לבא לעורר מלחמה וכו' מכניס ועל הנשאר' שלא נכבשו עדיין שהם לפני' עליהם הוא אר' והור' אות' מלפני' מלפני' דייקה וירישת' את ארצם של אלואלו: וחזקתם מאד כו' אמר כי אין לישראל חזק עשיתי כי אם השגתי על ידי קיום התורה והמלות ז'ש וחזקתם מאד והחזק הזה ימשך ע' לשמור לעשות וכו': או אפשר כפשוטו שריך חזק לשמור דברי התורה ככתובו ולא שימרום צדוקם לזכר או בהתליתם כמו שעלה בדעת שלמה ע'ש שאמר אני רבכל ולא אסור שחשב לבעל הכהנו ולקיים אותה בלא אסור אבל אמר את כל הכתוב בספר תורת משה ולא אמר עבד ה' דרך מעלה הולות התורה במשה בזה שנתן ונשנו עליה נקרא תורה כדכתיב כי אם בתורת ה' מפלושע' כן נקרא תורה ז'ש ונתורתו יגבה וזנו בספר תורה משה שאלו אמר כאן עבד ה' היה מורה שהתורה היא של האדון הוא ית' והכתוב רוצה לתלות' במשה עמו כלאו היא תורתו וזהו בספר תורת משה לבלתי סור ממנו חזק לספר או למשה ויאמר לבלתי סור ימין ושמאל מקושר עם לשמו' ולעשות את כל הכתוב בתורה משה שכחתי בה גם

ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח כי עד הוא ביננו פי יהוה האלהים: ויהי מימים רבים אחרי אשר הניח יהוה לישראל מכל איביהם מפני כי יהושע זקן בא בימים: ויקרא יהושע לכל ישראל לזקניו ולראשי ולשפטי ולשטריו ויאמר אלהים אני קנתי באתי בימים: ואתם ראיתם את כל אשר עשה יהוה אליהם לכל הגוים האלה מפניכם כי יהוה אלהים הוא הנלחם לכם: ראו הפלתי לכם את הגוים הנשארם האלה בנחלה לשבטיכם מן הירדן וכל הגוים אשר הכרת יהוה הגדול מבוא השמש: ויהוה אלהים הוא יהדפס מפניכם והוריש אתם מלפניכם וירשתם את ארצם כאשר דבר יהוה אלהים לכם: וחזקתם מאד לשמר ולעשות את פל' הכתוב בספר תורת משה לבלתי סור ממנו ימין ושמאל: לבלתי רבוא בגוים האלה הנשארם האלה אתכם ובשם אלהים לא תזכירו ולא תשבעו ולא תעבדום ולא תשתחוו להם: כי אם ביהוה אלהים הדבקו כאשר עשיתם עד היום הזה: וירשיהוה מפניכם גוים גדלים ועצומים ואתם לא עמד איש בפניכם עד היום הזה: איש אחד מכם ירדף אלף כי יהוה אלהים הוא הנלחם לכם כאשר דבר לכם: ונשמרתם

ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח כי עד הוא ביננו פי יהוה האלהים: ויהי מימים רבים אחרי אשר הניח יהוה לישראל מכל איביהם מפני כי יהושע זקן בא בימים: ויקרא יהושע לכל ישראל לזקניו ולראשי ולשפטי ולשטריו ויאמר אלהים אני קנתי באתי בימים: ואתם ראיתם את כל אשר עשה יהוה אליהם לכל הגוים האלה מפניכם כי יהוה אלהים הוא הנלחם לכם: ראו הפלתי לכם את הגוים הנשארם האלה בנחלה לשבטיכם מן הירדן וכל הגוים אשר הכרת יהוה הגדול מבוא השמש: ויהוה אלהים הוא יהדפס מפניכם והוריש אתם מלפניכם וירשתם את ארצם כאשר דבר יהוה אלהים לכם: וחזקתם מאד לשמר ולעשות את פל' הכתוב בספר תורת משה לבלתי סור ממנו ימין ושמאל: לבלתי רבוא בגוים האלה הנשארם האלה אתכם ובשם אלהים לא תזכירו ולא תשבעו ולא תעבדום ולא תשתחוו להם: כי אם ביהוה אלהים הדבקו כאשר עשיתם עד היום הזה: וירשיהוה מפניכם גוים גדלים ועצומים ואתם לא עמד איש בפניכם עד היום הזה: איש אחד מכם ירדף אלף כי יהוה אלהים הוא הנלחם לכם כאשר דבר לכם: ונשמרתם

ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח כי עד הוא ביננו פי יהוה האלהים: ויהי מימים רבים אחרי אשר הניח יהוה לישראל מכל איביהם מפני כי יהושע זקן בא בימים: ויקרא יהושע לכל ישראל לזקניו ולראשי ולשפטי ולשטריו ויאמר אלהים אני קנתי באתי בימים: ואתם ראיתם את כל אשר עשה יהוה אליהם לכל הגוים האלה מפניכם כי יהוה אלהים הוא הנלחם לכם: ראו הפלתי לכם את הגוים הנשארם האלה בנחלה לשבטיכם מן הירדן וכל הגוים אשר הכרת יהוה הגדול מבוא השמש: ויהוה אלהים הוא יהדפס מפניכם והוריש אתם מלפניכם וירשתם את ארצם כאשר דבר יהוה אלהים לכם: וחזקתם מאד לשמר ולעשות את פל' הכתוב בספר תורת משה לבלתי סור ממנו ימין ושמאל: לבלתי רבוא בגוים האלה הנשארם האלה אתכם ובשם אלהים לא תזכירו ולא תשבעו ולא תעבדום ולא תשתחוו להם: כי אם ביהוה אלהים הדבקו כאשר עשיתם עד היום הזה: וירשיהוה מפניכם גוים גדלים ועצומים ואתם לא עמד איש בפניכם עד היום הזה: איש אחד מכם ירדף אלף כי יהוה אלהים הוא הנלחם לכם כאשר דבר לכם: ונשמרתם

ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח כי עד הוא ביננו פי יהוה האלהים: ויהי מימים רבים אחרי אשר הניח יהוה לישראל מכל איביהם מפני כי יהושע זקן בא בימים: ויקרא יהושע לכל ישראל לזקניו ולראשי ולשפטי ולשטריו ויאמר אלהים אני קנתי באתי בימים: ואתם ראיתם את כל אשר עשה יהוה אליהם לכל הגוים האלה מפניכם כי יהוה אלהים הוא הנלחם לכם: ראו הפלתי לכם את הגוים הנשארם האלה בנחלה לשבטיכם מן הירדן וכל הגוים אשר הכרת יהוה הגדול מבוא השמש: ויהוה אלהים הוא יהדפס מפניכם והוריש אתם מלפניכם וירשתם את ארצם כאשר דבר יהוה אלהים לכם: וחזקתם מאד לשמר ולעשות את פל' הכתוב בספר תורת משה לבלתי סור ממנו ימין ושמאל: לבלתי רבוא בגוים האלה הנשארם האלה אתכם ובשם אלהים לא תזכירו ולא תשבעו ולא תעבדום ולא תשתחוו להם: כי אם ביהוה אלהים הדבקו כאשר עשיתם עד היום הזה: וירשיהוה מפניכם גוים גדלים ועצומים ואתם לא עמד איש בפניכם עד היום הזה: איש אחד מכם ירדף אלף כי יהוה אלהים הוא הנלחם לכם כאשר דבר לכם: ונשמרתם

שנכנסו ונפסו חלק מהם בצרות רחוקות שעליהם כתיב הוא יהדפס והב' הנשאר' עדיין בלתי כבישה שעליהם כתיב והוריש אותם וכו' לעומ' שחי כמות אלו אמר כנגד הראשונה לבלתי בא בגוים האלה הנו' בחלוקה הוא יהדפס על הנותר' אחר הנשארם האלה ולכך באו שני פעמים האלה להורות שהם שני מיני גוים האלה לחוד והאלה לחוד: והגבון שאמר לבלתי בא בגוים האלה על הנשאר' כפשוטו של מקרא כי אות' שנאצלו לא יתכן שיבאו בהם אכן ואלו היסק חלדעך לבא בגוים האלה יען שהתורה שהם נשארם שלא נכבשו אלא קיימא להו שעת' ומה תבא לידבק עמם כיון שהע' משתקה להם וזהו שאמר הנשארם האלה אתכם רוצה לומר שהיותם נשארם יעלה בדעתך שהאלה ומה המין יאות להיות אתכם ולא זולתם אתכם וההור' נא שאין צריך לזנות אתכם שלא תזכרו אתם פייסם את שם אלהי' לאחריים לא תהיו אתם סבה שיזכירו ע'ל' לא ישמע על פיך שלא יהיה פיך ואתה סיבה שישמע מפי אחריים על פיך רוצה לומר צדקת פיך וזהו ממש לא תזכירו ולא תביא לא תזכרוהו על דרך מה שכתבתי בספר הרד"ק ז'ל גבי לא תשבעו מללא כתיב השבעו וגם שאם יכשלו בקל דהיינו להיות סבה לשאחריים וזכריים וישבעו בהם הנה ימשך מזה העבודה שיעבדום הם בעלמם וזה הוא שאמר ולא תעבדום ולא תשתחוו להם ה' אתם צא תבאו בגוים תעבדום ותשתחוו להם ולא לאלהים:

כי אם צה' אלהים הדבקו וכו' כתב מהר"א ז'ל שאין פירושו אבל צה' אלהים הדבקו כמו שפי' המפרשים ויהיה לשון כי מאד מהלשונות שהוא משמש אלף דילמ' דהא וכו' אבל הוא לשון תנאי והמשך הפסוק הזה וגורוהו היה איש אחד מכם ירדוף אלף וכו' שזכות שהיו דברים צה' כאשר עשיתם עד היום והוא פורס להם שהוריש הגוים מפניכם וזה הוא שאמר וירש ה' וכו' הנה אם התמירו בדבקות הבלתי תזכו לעתיד שאיש אחד מכם ירדוף אלף לעתיד ואין צריך לידבק בכתוב איש אחד מכם ירדוף אלף שהוא עתיד במקום איש אחד מכם שכתב הרד"ק ע' ע"כ הורף דבריו ונכון: והפילו שפסוק כי כפשוטו נכון לפרש איש אחד מכם ירדוף על הכתב הרד"ק ע' ע"כ הורף דבריו טעם כי ה' אלהים הוא הנלחם לכם תמיד צעבר ובעתיד כאשר דבר לכם והיבן דבר בפסוק ה' ילחם לכם ואתם תהיו שיון:

ונשמרתם מאד לנפשתיכם וכו' אמר שאף על פי שהזהירם בשמור כדי שיצליחו בזה שבת הגוים לכך הוסיף שהשמירה הזו נרובה אבל השמירה היותר נכבדת שיזכו אחר זאת הלא היא לעשות מההבש שהיא העבודה שעבדו אברהם ציננו ז'ש ונשמרתם מאד רוצה לומר מאד נוספת על הנו' הלא היא תועלת גדול לנפשתיכם והיינו לזהבה את ה' אלהים וכשעו של מקרא שכמו שהאלים שומרי נפשו ממקרים המזיקים לו ע'ל' שריך לשמור מאד שמירה מעולה מזו מאד ז'ש ונשמרתם מאד צה' על השמירה שאתם עושים לנפשתיכם הזו לשמור לזהבה אתה' אלהים כי מזה גוררת מזה:

כי אם שוב תשובו וכו' כאן הגיד שעציה גוררת עזירה וזהו כפל כי אם שוב תשובו פעם אחד

כלי יקר

כן לבלתי סור ימין ושמאל וכתיב לא תסור מהדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל: ומז'ל פי' הפילו ימרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין והכריחו כן דה' לל לא תסור ימין ושמאל מהדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ימין ושמאל לחיבה יגידו על כרחיך הכי קאמר הפילו על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין והיינו כמי אומרו לבלתי סור ממנו ואפי' נראה בעינינו שהימין הוא שמאל ו' והלבו ג' ז'ל פי' קרא ימין ההוספה על דברי תורה ושמאל קרא הגרעון ממנה כי בזה יהי' מטה מדרכי התורה ע'כ והוא עד לא הוסיפו על הדבר ולא הגרעו ממנו: לבלתי צה' וכו' מהר"א ז'ל כתב כי צה' להם תחלה שישמרו כל התורה בכלל צמ' לשמור ולעשות את כל הכתוב וכו' ומה שיזוה להם כעת לצורך שעה הוא שיזכרו לבלתי בא בגוים ר'ל שלא יבאו בהם ולא תשבעו לאחריים צמס אלהים כמו לא ישמע על פיך ע'כ וכן פירש הרד"ק מללא קאמר תשבעו ואמר תשבעו ע'כ:

ואני אומר שכל הכונה בפסוק הזה לומר שכל השמירה הנזכר' בפסוק הקודם לשמור לעשות את כל הכתוב בספר תורת משה הכל תלוי בבלתי בא בגוים וכו' והיינו ללא קאמר לבלתי וכו' הלא לבלתי להודיעך מכלל לאו אתה שומע הן דהא אם צה' יבאו בגוים יסרו מחרי ה' ותורו כמו שצא היעוד על זה בתורה את בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך מחרי וזהו אומרו לשמור ולעשות את כל וכו' לבלתי בא וכו' כלומר הא בזה תלוי וטעם הכפל של האלה האלה כי די שיאמר בגוים האלה הנשארם אתכם וזהו אפשר לומר שלפי שדבר בכתוב זה' אלהים הוא יהדפס וכו' על שני מיני גוים כדפרשתי לעיל הא' אותם

בתי כבישה שעליהם כתיב והוריש אותם וכו' לעומ' שחי כמות אלו אמר כנגד הראשונה לבלתי בא בגוים האלה הנו' בחלוקה הוא יהדפס על הנותר' אחר הנשארם האלה ולכך באו שני פעמים האלה להורות שהם שני מיני גוים האלה לחוד והאלה לחוד: והגבון שאמר לבלתי בא בגוים האלה על הנשאר' כפשוטו של מקרא כי אות' שנאצלו לא יתכן שיבאו בהם אכן ואלו היסק חלדעך לבא בגוים האלה יען שהתורה שהם נשארם שלא נכבשו אלא קיימא להו שעת' ומה תבא לידבק עמם כיון שהע' משתקה להם וזהו שאמר הנשארם האלה אתכם רוצה לומר שהיותם נשארם יעלה בדעתך שהאלה ומה המין יאות להיות אתכם ולא זולתם אתכם וההור' נא שאין צריך לזנות אתכם שלא תזכרו אתם פייסם את שם אלהי' לאחריים לא תהיו אתם סבה שיזכירו ע'ל' לא ישמע על פיך שלא יהיה פיך ואתה סיבה שישמע מפי אחריים על פיך רוצה לומר צדקת פיך וזהו ממש לא תזכירו ולא תביא לא תזכרוהו על דרך מה שכתבתי בספר הרד"ק ז'ל גבי לא תשבעו מללא כתיב השבעו וגם שאם יכשלו בקל דהיינו להיות סבה לשאחריים וזכריים וישבעו בהם הנה ימשך מזה העבודה שיעבדום הם בעלמם וזה הוא שאמר ולא תעבדום ולא תשתחוו להם ה' אתם צא תבאו בגוים תעבדום ותשתחוו להם ולא לאלהים:

כי אם צה' אלהים הדבקו וכו' כתב מהר"א ז'ל שאין פירושו אבל צה' אלהים הדבקו כמו שפי' המפרשים ויהיה לשון כי מאד מהלשונות שהוא משמש אלף דילמ' דהא וכו' אבל הוא לשון תנאי והמשך הפסוק הזה וגורוהו היה איש אחד מכם ירדוף אלף וכו' שזכות שהיו דברים צה' כאשר עשיתם עד היום והוא פורס להם שהוריש הגוים מפניכם וזה הוא שאמר וירש ה' וכו' הנה אם התמירו בדבקות הבלתי תזכו לעתיד שאיש אחד מכם ירדוף אלף לעתיד ואין צריך לידבק בכתוב איש אחד מכם ירדוף אלף שהוא עתיד במקום איש אחד מכם שכתב הרד"ק ע' ע"כ הורף דבריו ונכון: והפילו שפסוק כי כפשוטו נכון לפרש איש אחד מכם ירדוף על הכתב הרד"ק ע' ע"כ הורף דבריו טעם כי ה' אלהים הוא הנלחם לכם תמיד צעבר ובעתיד כאשר דבר לכם והיבן דבר בפסוק ה' ילחם לכם ואתם תהיו שיון:

ונשמרתם מאד לנפשתיכם וכו' אמר שאף על פי שהזהירם בשמור כדי שיצליחו בזה שבת הגוים לכך הוסיף שהשמירה הזו נרובה אבל השמירה היותר נכבדת שיזכו אחר זאת הלא היא לעשות מההבש שהיא העבודה שעבדו אברהם ציננו ז'ש ונשמרתם מאד רוצה לומר מאד נוספת על הנו' הלא היא תועלת גדול לנפשתיכם והיינו לזהבה את ה' אלהים וכשעו של מקרא שכמו שהאלים שומרי נפשו ממקרים המזיקים לו ע'ל' שריך לשמור מאד שמירה מעולה מזו מאד ז'ש ונשמרתם מאד צה' על השמירה שאתם עושים לנפשתיכם הזו לשמור לזהבה אתה' אלהים כי מזה גוררת מזה:

כי אם שוב תשובו וכו' כאן הגיד שעציה גוררת עזירה וזהו כפל כי אם שוב תשובו פעם אחד

אחד

בשלו' במקומו וארצנו אשר כבר חסונו כה וגם לכם לא יב' עול בשבילנו כי תשתיר נחלתך אשר בה לכם גבול מפי ה' וישמע פתח וגו' ירנה הן תפת שער פתחי הייטם מחדים בעינינו בשלכם את נחלתכם מופה לפרץ שם היה זה הפסל ששפלתם בה' אבל היום ידענו כי לא שפלתם כי ה' בתוכנו וחלו פעלם לא היה ב' בתוכנו וזהו הפסל אשר נתתם בתנולת הזה הללם את בני ישראל פיר' ה' מהפגוש אשר היה פן הראוי שיעניש אותם מפני היותם חושדים בכשרי' ומן העונש שהי' נא עלינו חס חמת ה' כדבר ששפלתם בה' ומור בה שלישיה שלם נכרית חתב' לעיני ארביים ולבוא לחטוי בתוכנו ויהי זה הפסל ג' כ' עני' לישרא' שהיו מוכרתי' לפשע נחלת' מתחלקם בניתן לכם ועתה נבולו מהכל' לשאת את החר' וגו' לא אמר לשאת בני רא' בן רח' החר' כי אם לא היה המירון מספיק לישרא' אשר נתנו היה מכריחם אותם לבוא לבג' בחר' ככענו והיו משמית' את החר' אשר בני ראובן וגו' גרים בה: ממת בני ראובן וגו' מפרצו הנלמד מל' ארץ כנען ירנה בני ראובן וגו' ליו אותם עד המסך הרך הנלמד עד בואם אל גבול ארץ כנען ולהיות נתנו שחי' בלבם לבוא על אחיכם ישראל ושלמיכם אשר שדו אותם. ששאו שלא כדת ז'ש שגבו ארץ מחמי' שמקום שהוא סוף ארץ הנלמד והתחלת ארץ כנען וזהו מפרץ הנלמד אל ארץ כנען: ויקראו בני ראובן וגו' עד ר'ל קראו והכריזו להודיע לכל שהוטעו בעד לבד כדי שיתפרסם לבניכם אחריהם ולא יטעו בו חו' בשביל הנאים עניי ישראל שלא יחסו אותם כשורשטו אחיכם: ויקראו יושע וגו' אשר כאשר ראם יהושע ששכר ירמיס רבים אשר הכי' ל' לישרא' והאזן כנגד לפניה ז'ש יתעשרו ישראל מלבנכם ארצו וע'כ רצה כי סוגלות חיותם על ככה ולרוח על זה לפען ימברז לעשות הדבר עונו בחיים וע'כ את' לנפשו וקנתי וגו' ורונה חני שתכבשו הכל כבתי עונוי עמכם כי אחרי עונוי עתה טלו עוד ולא תגרשו את יושבי הארץ ויתעשרו גם יולמדו עששים ויהי' ין סבת הנירשין מרצם ע'כ בויהי' על זה צמיו י'ש' ככפל לשון פני זקנתי בחתי בימים ין מנינו כפה דברי' שגורפי' שוקנה קופתת על החסד חזר כאלן שוקנת יהושע לא קריה כי חס מחמת שכל כיוי' זקנס טעמית: וחזקתם וגו' אשר זיורם על כבישת הארץ זיורם ג'כ על הכרת הדבר שר רבים שיתגרשו פן הארץ וזהו רריך חיוק' גם אחר שדבר עמם על מלחמת המאות זיורם ג'כ על מלחמת היצר ומער להם כהם שכבשם ארץ שומרים הייטם וזיוו ונכבדו כמלחמת מנהו כן חתיון לחוס מלחמת ה' עם בני' הרומיה נגור הכובש את יבדו ובשם שהק' בה' נלחם לרבים משגיחם פ'ת היו ריבין ענה וגבורה לנלחם ע'כ כום סוגן למלחמה ולה' ביטוסה: כמו כן ירין ג'כ למלחמת היצר שרין חסד למחוק עמנו לנפשו ויק' בה שורו אח' ככפ' ע'ל' לא יעזבו ביהו' וע'כ הבט לסייר וישבעו ביהו' וע'כ תלוי בידת וזה לבלתי בוא בגוים וגו' שחם תבואו בהם תלשנו מטיהם אשר לזה הכוונה צותה לא תחסי כל כמותה ואל תאמרו נחיה חיותם ולא נלמוד ממשגיחם זה אח' כי בזה אתם עוברת את צות ה' ויהי' לא תגלם ע'כ שפיר שלמה חני ארצה ולא חסיר וע'כ ענינה גוררת עניניה כיון שתמירו מכם יסירו לבכם בלי הפה ע'כ קפעת דע' לתפס לשמור ולשטט את

הבין לו עינת חלוציו
 חרין כי שניהם היה רחמים
 נחלקת החרין כדמתי ולפני
 חלוצי הכהן יעקב וגו'
 ולחיות נכחיהם ונבית
 לא נפירו' וכסם שיטע
 נקבר בחלית שנטו ונבול
 נחלו גם חלוצי בן נקבר
 נבטת פנחס בנו שהיה לו
 לחמות פולס כמו שאל'
 שהיה לו הנחלה מנד אשתו
 שמתה וירש אותה ולא רנה
 שהיא נקבר בערי הלויים
 שזינו שלו כיחוד 'עוד אמר
 ויקברו חמותו נבטת פנחס
 בנו כי מקום הקבר שהיה
 נבטת פנחס ניתן לוכי
 פנחס לא נרין מקום קברה
 כי חי הוא עדין בא"ל פנחס
 הוא חליבו 'הוא יבא ויבשר
 לנו כחית הנחלה בני"ח

אשר נתן לו בהר אפרים - אמרו רבותינו ז"ל מניין היה לו לפנחס שלא היה לו לחלוצו אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה ומכאן שמכח לירושת הבעל ומהם אמרו כי אפשר שנפלה לו בשדה חרמים ויתכן ג"כ לפרש כי ישראל נתנו לו כמו שכתבו לכלב ויהושע אבל לא ע"פ השם יחדך כמו שכתבו להם והוא שאמר אשר נתן לו ואילו היתה ירושת אשתו או שדה חרמים לא היה אומר אשר נתן לו ורבותינו ז"ל אמרו כי לא כוכל לומר שקנה פנחס אותה גבעה דאם כן נמנעת שדה חרמים ביובל ונמנעת אותה לדיק קבור בקבר שאינו שלו אבל לשון נתן לו לא הקשה להם כי מלאנו לשון מתנה במכר כמו ויתן לי את מערת המכפלה ואם תאמר לפירושו קשה גם כן שהרי מתנת יחיד חוזרת ביובל אבל מתנת רבים אינה חוזרת וזאת הנבטה שבת אפריתנה לו ולדבריהם שאמרו כי ירושת אשתו היתה הם אמרו גם כן כי ירושת הבעל אינה חוזרת ביובל וכן הדין :

סליק ספר יהושע

סכום הפסוקים של ספר יהושע יש מאות וחמשים וששה וסי' סנ"ו וחציו ומחשבון ער רמת גלעד וסדריו ארבעה עשר :

ואלעזר בר אהרן מית וקברו יתיה
 בגבעת אדפינחס בריה דאיתיהבת
 ליה בטורא דבית אפרים :

ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אחו
 בגבעת פינחס בנו אשר נתן לו
 בהר אפרים :

רשי

בגבעת פנחס בנו מהיכן
 היה לו לפנחס חלק בארץ
 שירש מאשתו :

סליק ספר יהושע

רלבג

כלי יקר

התשיעי הוא מה שלמדנו שראוי לכל אדם שיסתדר שיהיה נקבר בגבול משפחתו להשאיר שמו ולזה זכר בהקבר יהושע בגבול נחלתו והקב"ה יוסף בגבול נחלת בניו והקבר אלעזר בן אהרן בגבעת פנחס בנו ומזה המקו' למדנו התועלת שהגיע מזה הזד ליוסף כשנחלקו בניו לשני שבטי' זה כי בזה היה רבוי בגבולות לבני דתל ויתכן יותר שיגיע מקום קבורתה בגבולות לאחד מהם וכבר נתבאר שכן היה לפי מה שמזכר בספר שוואל :

ואלעזר בן אהרן מת עדין למה לא אמר וימת חלוציו וימת יהושע בן נון עבד ה' ולא כת' ויהושע בן נון מת ואפשר בזה שאלו"כ באשר זכרנו בפ' אשר האריכו ימים ימים האריכו ולא שנים שנעשו על שנתעללו בהספדו של יהושע זה נר' לי שאמר ואלעזר בן אהרן מת כאלו אמר שממך כן ממתת יהושע יען נהעלל בהספדו שימים האריך אהרין לא שנים אלא ואלעזר בן אהרן מת או אפשר בזה שאמר חז"ל ובאהרן התאסף ה' ויאמר להשמיעו ואין השמד אלא כליו בניס אלא שמהם התפלל עליו ובעל מחנה מהגזרה נמלא כי אלעזר מאז נקנס עליו מיתה לא שמהם בתפלתו האריך ז"ש ואלעזר בן אהרן מת שלחיהו אהרין אשר התאסף בזה' מת מאז ומקדם עוד אפשר שהודיע כאן שלא נהעללו בהספדו של אלעזר וז"ש ואלעזר בן אהרן מת ר' הרגישו במיתתו ונלעטרו הרבה ויקברו אהרין לקחו מוסר ממה שגעש בהר במיתה יהושע על עולותם בהספדו ולכך סינה הלשון דגבי יהושע כתב וימת יהושע בן נון עבד ה' וכו' וכאן כתב ואלעזר בן אהרן מת' עוד אפשר לשיטת הרלבג"ג שפי' בהחלת ספר שופטים שגם ציני יהושע היו שואלים באורים ותומים כו' ע"ש ועיין הרד"ק ז"ל והרלב"ג ז"ל ומהר"א ז"ל כתב ואפשר שהי' אלעזר חולה מאד ושהוליו פנחס בנו עמו לשרתו בעירו אשר כפל בחלקו עיר מושבו מערי הלויים ולפי שמת שמה נקבר שמה ואעפ"י שהיה לו לחלוצו נחלה אחרת שיקבר בה בעיר מושבו ע"כ' מאמר שזה סוף כל אדם למות את האלהים ירא ואת מצותיו שמור :

ובזה נשל' ספר יהושע
 בעזרת האל המושיע :

סליק ספר יהושע

מפתחות כלי יקר

מפתחות יהושע מהמאמרים שמפרש הרב המחבר בתוך הפסוקים וקצת פסוקים נפרדים מתורה נביאים וכתובים

כונת	אהוב את התוכחות בהקדמה	מאמר	בראשית רבה ויעלו עפר על ראשם התחילו
מאמר	ברהשית רבה פ' ס"ב אמר רבי סימון כל מקום שנאמר ויהי אחרי חור העולם לחמוריו	מאמר	מזכירין זכותו של אברהם
כונת	סתומת הבחורות	מאמר	בהעניות רבי לוי בשם רבי ינאי אמר שהק' הב"ה שמו על ישראל משל למלך שהיה לו מפתח
כונת	אחר סמוך אחרי מופלג	מאמר	חטא ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא
מאמר	ספרי יש שקרה ענינו עבד	מאמר	בילקוט מפרקי רבי אליעזר י"ב אבנים בכהן גדול
מאמר	ספרי אין לוי קלה אים אומה ומספחה מנין וכו'	מאמר	כל שבת שהיה עושה דקה היה אבנו מניה אורה
מאמר	בסנהדרין כי אדם לעמל יולד היני יודע אים לעמל תורה וכו'	מאמר	רז"ל שאמר עכן בגורל אהה בא עלי
מאמר	פסוק זה אינו מזה וכו'	מאמר	ב"ד ידות כגבג' ד' חרמים שעהיד לפשוט ידו
מאמר	כל העוסק בתורה נכסיו מלחין	מאמר	אז יבנה יהושע ג' שיטות לח"ל מצארים שם
מכילת'	כשישראל עושין רעונו של מקום שמו מהגדל	מסכת	סוטה פרק אלו נאמרים כי כד כתבו ישראל את
רז"ל	בילקוט כי ה' אלהים יתרו אמר וכו' שלא הניח וכו'	מאמר	תנחומא אמר רבי איבון וכו' בשלשה מקומות חלקו
פסיקת'	ולא היית כזונה לקלם אמר רבי שמעון את מוצא כל מה שכתוב בישראל לגבאי וכו'	מאמר	באי עולם על הב"ה
מכילת'	בית עשר שנים הימה רחב כשיאזו ישראל ממצרים	מאמר	רז"ל אדוני דקדק המקום הזה מלדיק את יושביו
מאמר	ב"ר אין הקב"ה מניח את הגדיקים ברה יותר מב' ימים וכו'	מאמר	רז"ל בילקוט אני ידי נטו שמים וכל צבאים צייתי
מכילת'	משנתן רשות למשחית לחבל	מאמר	צייתי את השמש ואת הירח שיעמדו ליהושע
רז"ל	וישכס יהושע בבקר מלמד שרז"ס מקדימים	מאמר	ומחלוקת פרק אין מעמידין בזמן העמידה
רז"ל	כיצד עברו ישראל את הירדן	מאמר	תנחומא אמר לו השמש לי אתה אומר דום
תנחומ'	אך רחוק וכו' עתידים אתם לעמד שם ולעשות את השבת וכו'	כונת	אלהים קדושים לשון רבים
מדרש	ילמדנו כל נסים שנעשו לישראל בזכותו של אברהם	מאמר	מלפון להר געש רנה הקב"ה להגעים עליהם
רז"ל	דעו שעל מנת כן אתם עוברים שהורישו את יושבי הארץ	מאמר	ההר וכו'
סנהד'	פרק בגמר הדין קום לך אמר הקב"ה שלך גדול וקשה משלהם	בעיית	הגמ' אס נחלק הארץ לקרקע גברי או לשבטים
רז"ל	ב"ר אמר רבי יהודה בר סימון בשם רבי יוחנן בתורה	כונת	ברייחא בספרא לפי פקודיו מגיד שלא נתחלקה
	בנביאים ובכתובים מלינו שלא ישראל את הירדן אלא בזכותו של יעקב	ח ע	הארץ אלא לכל שבת עיין סוף יהושע
	לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו	ט עב	
פרקי	רבי אלעזר וכו' יהודים ערלים שמעו קולו של הב"ה	ט עב	
מאמר	תן חלק לשבעה	ט עב	
פסיקת'	וזה הדבר וכו' דבר אמר להם יהושע ומלן	ט עב	
רז"ל	עשה לך חרבות לזרים בארבעה מקומות נאמר בלשון הזה	ט עב	
מאמר	ויאכלו מעבור הארץ שבתוך ו' ימים נעשית התבואה	ט עב	
רז"ל	תוספת' דסוטה בזכות משה ירד המן מ' שנה	ט עב	
מסכת	וישבות המן כל זמן שמה קיים וכו'	ט עב	
תנחומ'	עורבין לא כי אני שר צבא ה' וכו' על איזה מהם באה	ט עב	
פסיקת'	חלוצרות שטעה משה נבגו	ט עב	
סנהד'	ואת רחב וכו' אמר הב"ה אני אמרתי וכו'	ט עב	
	פרק חלק את העיר הזאת את ידימו לא ירימו	ט עב	
	בשם עיר אחרת וכו'	ט עב	

תושל בע

חלוק הארץ

לשמות המטות ובין שהזכיר אבותם ינחלו דרשו שהאבות הם נוחלים את הארץ ומהם
תבוא לאלה ע"כ ושמחתי שכונתי לדעתו ז"ל בישוב דברי שיטתו ז"ל באופן דדברי
הרמ"ב ז"ל מתיישבין אליבא דגמרא דדברי הרמ"ב ז"ל למוד דדברי החננין למוד
כנזכר והוא ברור :

עוד הקשה מהר"א ז"ל על שיטת הר"מ ז"ל שסובר שלשצט"ו נחלקו בחלקים
שנים מלשון הגמרא שאומר לשצט"ו איפלוג ולא אמרה בחלקים שנים ולא
זכרו חז"ל שתי חלוקות האלו של הר"מ ז"ל ולא חלוקה מחלקים שנים כל שכן שהבטיח
הוא סותרת הדעת הזה באומרו אי אמרת בשלמא לשצט"ו איפלוג היינו בין רב
למעט ואם הית' הכונה שם לשצט"ו איפלוג בחלקים שנים כמו שפירש איך אמר
היינו בין רב למעט כי לא היה שם רב ולא מעט כי הם חלקים שנים והרביש רבינו
שמואל ככדו של רש"י ז"ל ואמר לדרשא אחרת איפלוג ליה ואינו כן והאשכנזי ז"ל
מחלמידי הר"מ ז"ל לא נסתפק בזה וכתב בשטתו היינו בין רב למעט כלומר בין שיהיה
השצט מרובה או שיהיה מעט תמיד נוטלים חלק שזה וזה גם כן כתב הר"מ ז"ל כפי
הפסוק ההוא בתורה והוא שקר מבוהר עכ"ל :

ואני אומר דלשון לשצט"ו איפלוג מורה היות חלקים שנים ואעפ"י שמגד הענין
הוא דבר זר שיקחו בזה מכל מקום הלשון של הגמרא מוכיח כן וכן פירש
רבינו שמואל ככדו של רש"י ז"ל ומה שאמר כל שכן שהבטיח הזאת סותרת הדעת
באומרו אי אמר בשלמא לשצט"ו וכו' לא מצאתי בגרסתינו לשון זה ולו הונח י"י כן
לאקשה מידי דהא בגרסתינו דגרסינן תא שמע בין רב למעט עד כאן : הנה פירשו
רש"י ז"ל תא שמע בין רב למעט על פי הגורל תחלק נחלתו של ישראל שיקח כל שבט
ושצט מה שיתן לו הגורל בין שיהיה מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שאנשיו מרובים
בין שיהיה לו חלק מועט כגון שבט שאנשיו מועטין דכיון שכל השבטים לוקחים בזה
שבט הקטן כשבט הגדול כמלאו חלקי בני שבט הקטן מרובי חלקי בני שבט הגדול
ואי לקרקף גברי איפלוג מאי בין רב למעט והלא נטלו כלם בזה עד כאן לשונו
דכהכי ניחא לישנא דגמרא אליבא דהר"מ ז"ל דפשיטין דלשצט"ו בחלקי שנים
איפלוג והיינו בין רב למעט בין שיגיע לו חלק רב בין שיגיע חלק מועט כגון שבט
שאנשיו מועטין וכמו שהרחיב רש"י ואין לנו צרכים למה שכתב האשכנזי ז"ל שהביאו
מהר"א ז"ל שבין רב למעט היינו בין שיהיה השצט מרובה או מעט תמיד חלקים
בזה כי לשון רב למעט מורה על החלקים בין שיהיה רב כגון שהשצט אנשיו
מועטי למעט שהחלק מועט כשאנשיו השצט מרובים ואעפ"י שהכל עולה לענין אחד
והוא קיום דברי הרמב"ן ז"ל שאמר שלשצט"ו נחלקה בזה מכל מקום לפרש בין
רב למעט על החלקים כגון יותר כפי הרדפת הלשון כן למה שאמרנו מפרש"י ז"ל
בפירוש תא שמע בין רב למעט ובין לפירוש האשכנזי הנז' הגד השנה שבהם
שנתקיימו דברי הרמב"ן ז"ל ואין לנו צרכי למה שאמר מהר"א ז"ל זה
לשונו והרביש הר"ר שמואל בזה ואמר לדרשא
אחרת איפלוג ליה ואינו כן
ע"כ :

תא שמע בין רב למעט אי אמרת בשלמא לשצט"ו איפלוג היינו דאמר בין רב
למעט אלא למאן דאמר לקרקפתא איפלוג מאי רב למעט כל חד וחד
מגברי שקיל ועתה אתה ברוך ה' ראה גם ראה המעיין סבת ודרש מחלוקת
התנאים האלה רבי יאשיה ורבי יונתן שאין ספק שהיה יסוד המחלוקת ביניהם
בשני פסוקים באו זה הגל זה א' לאלה תחלק הארץ והב' לשמות מטות אבותם ואם
היה כדעת הרמ"ב ז"ל שהיו שמה ב' חלוקות א' כוללת שיה בשצט"ו בשה והשנית
שתהיה במשפחות כדרי רבוי המשפחה ומעוטה הגה שני הפסוקים מתקיימים כי יהי'
פירוש לאלה תחלק הארץ על חלוקת המשפחות ואומרו לשמות מטות אבותם והיה
על חלוקת הארץ לשצט"ו ויהיה אם כן מחלוקת התנאים האלה בצדו על קו תהו כי איך
יאמר רבי יאשיה ליוצאי מצרים נתחלק והביא ראיה מפסוק לשמות מטות אבותם
ינחלו בהיות הפסוק ההוא בחלוקת השבטים השנה ידבר וישאר פסוק לאלה תחלק
הארץ ופסוק לרב תרב' וכו' לחלוקת המשפחה שפירש שני הפסוקים כמו שפי' אותו
הרמ"ב ז"ל ולא יצטרך לומר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שהוא דעת זר באמת וגם
רבי יונתן שאמר לבאי הארץ נתחלקה הגנה בשנתקשה לו פסוק לשמות מטות אבותם
מי הכניסו באותו הדוחק להשיב ולפרש שהיו המתים יורשים את החיים ומוזר ואמר
בזה קרוב למה שאמר רבי יאשיה והיה לו לפרש אותו הפסוק על חלוקת השבטים
ראשונה אבל האמת הברור הוא שקיימו החכמים האלה שלא דברה תורה כי אם
מחלוקת א' והיא חלוקת הארץ לשצט"ו ושאינו שיה כי אם לרב חלק רב ולשבט המעט
חלק מעט ושמואותה חלוקה לבד דברו הכתובים כולם ולכך חלקו אם היה זה כפי
מספר יוצאי מצרים או כפי מספר באי הארץ והוא ממה שיבטל דעת הרמב"ן עכ"ל
ואני אומר דלהר"מ ז"ל לא קשיא מידי דבגמרא לא נחלקו התנאים בכפל הפסוקים
או בסתירתם כי בזה דבר הרמב"ן ז"ל וקיים את שניה' כ"ז ולשיטתו אמנם התנאים
ז"ל חלקו שר' יאשיה אמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ מדהדוק לשון הפסוק שאומר
לשמות מטות אבותם ינחלו אבותם מאן דבר שמה אלא ליוצאי מצרים שהם אבות'
אל אלו לאבותם נחלקה הארץ ולכך הקשה ואמר לא מה אני מקיים לאלה תחלק
דלשון לאלה משמע שבאי הארץ הם הנוחלים ולא אבותם לזה אומר לאלה כאלה
להוציא את הטפלים וכדפרש"י ז"ל כאלה שהם בני עשרים ולבני עשרים שיצאו
ממצרים נתחלקה הארץ אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן עשרים נטלו לא הם
ולא בנייהם אלא בזכות מורשיהם ואם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים כגון
שלא היה להם אב ולא דוד ואם שימותו במדבר בלא בנייהם אז לא נטלו חלק בארץ
ע"כ . הרי שלשון הכתוב הוא המעורר המחלוקת ביניהם ורבי יונתן אמר לבאי הארץ
דייק לישנא דקרא דאמר לאלה תחלק וגו' משמע לאלה הבאי הארץ תחלק ומה אני
מקיים לשמות מטות אבותם ר"ל לישנא דאבותם דאי לאשמועינן מאי דקאמר
הרמב"ן ז"ל אם היה אומר לשמות מטותם ינחלו וכו' היה מספיק מדקאמר אבותם
דרש רבי יונתן למשונה נחלה זו וכו' אח"כ מצאתי בדברי הרמב"ן ז"ל בפירוש
התורה ז"ל אבל מה שאמר בגמרא רבי יאשיה אומר ליוצאי מצרים נתחלקה שואמר
לשמות מטות אבותם מדרש מרבו הכתוב שהיה די שאמר אך בגורל יחלק הארץ

נשלם סדר חלוק הארץ שבה לארץ עליון קונה שמים וארץ

אמר משה פרנקפורט ראיתי כי טוב להציג פה איזה שיטות להרב המופלא מהורר אהרן אבן חיים מספרו לב אהרן ואגבן המשך הפסוקים

ביאור ג' מיני אבנים היו וכו' וביאור הפסוקים ושתי עשרה אבנים וכו'

שאל אבנים אלו הקים אותם כאשר רצו' לעבוד קודם שעברו למה לא ספרה הכנזאה זה למעלה קודם ההעברה כאשר אמר ונצח נושאי הארון אל הירדן וגו' . ולמה מה שהוא דעפי בזה הוא כי הן אחת שנקדו השם והרלב ג' והרזב ג' יצחק אנדבנאל ז"ל באמרם כי הקמת אבנים אלו מדעתו של יהושע היה ולא נטעה על זה לא הוא ולא משה רבינו ע"ה וכפ' הפסוקים בזהו לחיוב להם גם כן בזה שכתוב שקודם ההעברה הקימום יהושע שם וזה כדכרס ולא מטעמים וזה שלפי דעתו הי' ג' אבנים אשר לקח יהושע מהעם שאמר למעלה ולא אמר מה יעשו לקחם להקים אלו האבנים ומה שלא ברא שם ביאורו כאן והרי זה דבר הלמד מסופו ועם היות שהכתוב אמר הקים יהושע וירצה הקימום על ידי האנשים אלא מפני שהיה זה במצותו ומדעתו יחד ההקמה אלו וענין זה כי יהושע רצה ששם היות שהארון הוא שעושה הנס והכהנים נושאים אותו שהעיקר בזה הם ישראל אשר בעבורם ולתכליתם נעשה ואלולי וכוונתם והכנתם לקבלו לא היה הנס נעשה ולמה רצה שיטופפו עם ישראל עם הארון והכהנים להוציא זה הנס לפועל ורצה להשתתף בזה שהיה ראשי עש ישראל המוציאים שנשבעים לאסמיהם יחד ונעשים גם הם מרכבה לשכינה ולארון ולפי שאי אפשר זה לא יוכלו הם להקריב אלא הארון למה נקחם שכל אחד מאלו האנשים שהוא במקום שנטו כלו יקים אבן במקום אשר יהיו הכהנים עם הארון נצבים ואצלו יהיו תחתיו ובמקומו כללו היה הוא שם ונמצא שהכהנים נצבים על ראשי השבעים אשר הארון נצבים ונצבו יהיו תחתיו ובמקומו כללו היה כלם יעשה הנס וז' שם הנה הארון הברית וגו' יר' ששם היות שהירדן יכרת לכבוד הארון הנה הארון אם הוא עובר בו אינו עובר אלא לפני ישראל ובעבורם ונמצא שהתכלית הם ישראל שהירדן לכבוד הארון נכרת והארון לכבוד ישראל וזה עובר לפני ישראל בירדן וא' עתה שהדבר כך קחו לכם במקו' כלכם י' ג' אבנים הראשים שבכם והמיוחד שבכם ששבע עד שיהיה חמש בכל השבע ולא ביאר כאן למה עד שביארו עתה באמרם ושתיים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים כדי שיהיו הכהנים נצבים עליהם ולמה הבדיל יהושע י' ג' אבנים שהיו המה המקימים האבנים והוא ליה באילו הם מקימים עצמם שם ועליהם נצבים הכהנים עם הארון כי כל זה יעשה כפי הראיה השכלית ורצה כונס אמרו ויהיו גם וגו' כי לפי שהאבנים לא השמו שם לאות לא לכונ' שאמרנו הנה כאשר נעשה הנס היינו מושג' שהסוד מושג כי לא היו צריכים להם עוד לזה אמר שלא היה כך אלא שהיו יהיה להם היות שם באותו המקום אשר הקימום להיותם רמוז ומיון ל' ג' שבטי יה אשר היותם קיימת ונצמית לעולמי עד . והנה סתם הכתוב למעלה ולא ספר הקו' אבנים אלו כשאמר קחו לכם וגו' כס היות שאז קודם עבוד הקומו מכני שרצו לומר אותו סמוך לטאת האל ית' ע' י' ג' אבנים אחרים לפי שבהם ספרה הכנזאה כונת האל ית' בזהם ובמנינם שהם למספ' שבטי ישראל להיותם רמוז ודומה אליהם ולזה סמוך לזה י' ג' אבני הקים יהושע לומר שגם יהושע הסכימ' דעתו לדעת עליהם והקים י' ג' אבנים על זאת הכונה דוגמא ורמוז למספ' שבטי ישראל ולא הוצרך בזה לזווי פרטי על זה אמר שזה מסכים עם הכונה האלהית והמזוה הכוללת והוא התאחדו שבטי יחד כדי להתדבק בו ית' וכל הפרטים אשר יעשו על הכונה הכוללת הוא ליה כאלו נעשו הפעמים בזהם היות שיעשו אותם מדעתם . אז באמר שאבנים אלו הקימום יהושע ג' כ' כדי שיהיו לאות ולזכרון על הנס ולא הקימום עד אחר עשות הנס ואחר שיעשו בני ישראל מה שנטו מהרמת הי' ג' אבנים מהירדן אשר צום האל ית' וזה שהוא רצה כי אבנים אלו אשר צוה האל ית' לא היו נשארים בירדן בעצמו שהוא מקום הנס אלא שיבנו מהם מוצח ואח' ויבנו בגלגל שהוא המקו' אשר שם עדת ישראל כדי שיהיו שם לזכר הנס הנפלא ורצה כי היה מן הראוי א' כ' שבמקום בעצמו אשר נעשה הנס יהיו שם אבנים אחרות למען יראו אות' כל עובר ושם מן הירדן ויראו הנס ויכתבו' ולזה הקי' הוא אלו האבנים בירדן בעצמו ולא הוצרך למצוה אלהית על זה כי זה הוא דבר מקובל מוזנז יתב' כבר כי הוא ירצה כי בכל מקום אשר יהיה שם גם יושם שם אות שיהיה אות על הנס ויהי' מודע מכל ההולכים ובאים שם ולזה לא צוהו הא' ית' על אלו האבני' כי הוא יקומו מדעתו כי כן הצווי האלי והמנהג בכל מקומות הנס . אמנם האבנים האחרות אשר היו להקים בגלגל אשר לא הי' מנהג אחר לא יושם אות לנס אלא במקומו על אלו לבד צוה וכפי כל הדרכי' האלו בהכרח באמר שמה ע' ה' לא נטווה וולתי על אבני המוצח אשר העבירו עמהם והן המה מה שצוה כאן ומלת והקמות הוא על העתיד כי שם לא דבר אלא על ההרמה כי הוא אשר היה ביום ההעברה וקרא זה הקו' על העתיד . והכהנים נשאי הארון וגו' . אחר שספר מה שנעשה בעת ההעברה ספר המון שהתמיד הארון בקצה מי הירדן וזה לומר שלכבוד ישראל נשאר שם מחתין ועומד גם אחר שעברו עד אשר תם הדבר אשר צוה הא' ית' יהושע לדבר וזה כי אחר שעברו כל ישראל אז צוה האל ית' ליהושע ואז דבר אל העם מה שצוהו האל ית' ולא הוסיף משם הארון עד ששם דבר זה וזוה שלא אמר עד עשות כל הדבר אלא עד אשר תם הדבר לדבר וזה שירצה שהמתינו שם עד שהשלים הדבר אשר צוה הא' ית' יהושע שידבר אל העם והוא שיקחו האנשים וירימו האבנים ויעבירו עמהם ולפי שאכן קצר בצווי הא' ית' יהושע כי לא אמר מה יעשה באבנים אחר שלא המתין הארון עד שדבר יהושע מה שצוהו ה' לדבר על הסגנון הקצר אשר דבר עמו אלא המתין עד שדבר מה שצוהו ה' בכל הסגנון אשר צוה משה את יהושע כשאמר ויצו משה ויקני ישראל וגו' . והיה ביום אשר תעברו את הירדן והקמות לך וגו' כי שם אמר שיכתבו עליהם את התורה ויבנו מוצח וכל אריכו' ענין שספר שם יותר ממה שאמר כאן וצוה נתישב אמרו אשר צוה ה' את יהושע וחזר לומר ככל אשר צוה משה את יהושע . וענין הכתוב שלפי שמידת הכהנים בירדן היה כדי שירכת הירדן ויעברו ישראל וכפי זה אח' שתם העם לעבור כשלא חיוב עמידת הכהני' שם אחר שנעשה תכלית עמידתם והוא עבוד העם לזה אמר שלא עשו כך אלא שהמתינו עד שתם יהושע לדבר וגו' ולפי שראו זה ישראל חלקו גם הם כבוד לארון וימחרו לעבור כדי שלא יתעכב הארון לכבודם וכן הרבה בירדן . אז אמר שהדבר הזה היה מה שצוה האל ית' לומר לישראל בעת כניסתם לארץ והוא מה שאמר שם כי אתם עובדים את הירדן לבד' לרשת את הארץ אשר ה' אלהיכם נתן לכם וגו' ושמתם לעשות את כל החקים וגו' אלה החקים והמשפטים אשר תשמרו לעשות וגו' וענין זה כי רצה האל ית' שקודם שיכנסו לארץ יורו להם מה שהוא מנהג הארץ ומה שצריכי' לעשות בה כדי לשבת בה וזה כמנהג המלך הנכנס לעיר אשר יכנסו או אשר ימלך שקודם שימלך או יכנס לעיר נפתח השער או בעת המלכות ויהיו כל החקים והמשפטים אשר נהגו בהם המלכי' והצליחו ולמה היות הירדן פתח לכניסת הארץ רצה האל ית' ששם כאשר נעשה להם הנס לאות להם שאם באי' אל הארץ יורו להם מה שיצטרכו לקבל עליהם לעשות בארץ אשר הם באי' שם אם ירצו להעמיד ישיבתה שם והוא מ' ש' התורה כי אתם עובדי' וגו' ירצה כאשר אתם עובדי' את הירדן שהוא ההתחלה לכם לצא לרשת את הארץ וצוה הדי הוא לכם כאלו ישתה אותה כבר אם תרצו לשבת בה צריכים אתם שתקבלו עליכם לשמור החוקי' אשר אתם צריכי' לשמור בארץ ובאומרו כי אתם עובדי' ולא אמר כי תבואו אל הארץ וגו' כיון לומר שמהעברת הירדן שהוא פתח להכנסת הארץ משם יקבלו עליהם את חוקי הארץ וזהו הדבר אשר דבר יהושע אל העם בהיותם עוברים את הירדן וזה הוצרך הארון להתעכב שם עד תום כל הדבר הזה שצוה הא' ית' יהושע לומר לעם כפי מה שצוה משה ליהושע וזה לומר שלא היתה הצוה מה' ליהושע אלא צוה ליהושע ע' משה כי האל ית' דבר למשה שצוה את יהושע ומשה צוה ליהושע והדברי' לואמרם יהושע בעת עברם ונקטעב הארון עד שתמו ולזה כשראו העם זה מהירו לעבור . ועם היות שלא

(יהושע ד') ושתיים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים וגו' הביאור בפסוקים הוא זה . רש"י ז"ל כפ' כי תבא בפסוק והיה ביום אשר תעברו את הירדן וגו' וחזר ואמר והיה בעברכם את הירדן וגו' וכראה הפסוק כפולים שב' מיני אבנים הם אשר צוה שם למשה ע"ה האל ית' והם י' ג' אבנים בירדן ואח' כ' יוצאו י' ג' אחרות לבנות מהם מוצח בזה עיבל והוסיף עוד ואמר כמזאת אתה אומר ג' מיני אבנים היו שנים עשר בירדן וכנגדן בגלגל וכנגדן בזה עיבל כדאיתא בסופה ולקח' קודם שתקח מדבריו אלו מה שאנו צריכים אלו בזה המקום לבאר את דבריו כי תמה עליו הר' א' אליה המזרחי כי אמר כי לא ידע אנה מלא הרש' ז' ג' מיני אבנים ביהושע שהן אחת דבסופה פ' לו לאמרין אמרו כמזאת אתה אומר ג' מיני אבנים היו אבל לא אמר שהג' הקים יהושע אלא אחד מהם הקים משה בעבר הירדן בארץ מואב דילמו ליה מ' ש' הואיל משה באר את התורה ואיתיה באר באר דכתיב הכא באר וכתיב וכתבת על האבנים וגו' באר העב שדראה שהביאור הוא על האבנים ונ' מינים אחרים הקים יהושע בירדן ובהר עיבל וא' כ' ארץ אמר רש"י ז' ג' מיני אבנים הקי' יהושע וילק' ליה מוחס' כוונה ובחם כוונה לא אמרו וולתי' ג' מינים והרב דקח בזה ולא מלא תשובה לזה ואמר כי ז' ולא די זה לא שגם הו' סותר דבריו שתלה אמר והקמות לך אבנים בירדן ואח' כ' יוצאו אחרות ותבנו מהם מוצח בזה עיבל כמזאת שלא היו אלא אלו הב' מינים וחזר ואמר כמזאת אתה אומר ג' מיני אבנים היו והי' סתיר' דבריו ומה שג' בביאור דבריו הוא כי אין הכונה באומרו ג' מיני אבנים היו שהיו ג' פעמים י' ג' אלא שהקומו בג' מינים וזה ששם היות ג' פעמים י' ג' מיני הקמה נעשה בזהם כי הראשונה האקמו בירדן ואחר זה השניות בנו מהם מוצח בזה עיבל ואחר זה קפלום והביאום לגלגל וקבעום שם וכן פ' רש"י ז' ג' בחם כוונה באומרו ואחר שהקים יהושע בגלגל כי הקושה לו שהתורה אחרת שיבנו מהם מוצח בזה עיבל ולמה אמר שם לאמר שבנו מהם המוצח בזה עיבל קפלום והביאום לגלגל וקבעום שם כמזאת שג' הקמות של אבנים הקים יהושע האחד האבנים שהקים בירדן והב' האבנים שהקים בזה עיבל במוצח ופג' הקמת אלו האבנים בעצמם בגלגל ובה יתישב דבריו רש"י ז' ג' כדאיתא בחם' כוונה לא אמר זה על הג' מינים אלא על ג' ההקמות שנעשו ב' ג' אבנים השניות אחת בעיבל ואחת בגלגל וכן העלו בחם' כוונה בדיא שהאבנים שהניא בגלגל הם האבני' שהביאו בזה עיבל ולאחר שם את המוצח וסדוהו בסיד וכתבו עליו התורה קפלום והולכים בגלגל . ובהו כדן הפסוק שם שתלה אמר והיה ביום אשר תעברו באומרו וגו' והנה זה אמר על הקמת האבני' בתוך הירדן שהיה ביום אשר עברו בעצמו ועל הי' ג' האחרות אמר והיה בעברכם ולא אמר ביום אשר תעברו שדראה שהוא אחר ההעברה והמה אשר הוציאו מהירדן והעבירו למלון . וכדבריו לו ז' ג' בנין מה שעשה יהושע וזה שהן אחת עליהושע לא צוהו על אלו האבנים אשר הקים בתוך הירדן . אמנם יהושע עשה זה במצות משה ע"ה כי הוא נצטוה בזה והוא צוה ליהושע עליהם ועל פיו הקימום יהושע . אבל עדין יקשה לנו כי אמר שלמשה צוה האל ית' על ג' מיני האבנים למה לא צוה ליהושע וולתי' על מין אחד מהם וכסמך על דברי משה במין הב' כי הי' ג' למיך על שניהם על מה שצוה לנשה כי הוא יצוה את יהושע וכן צוהו לעם שם ואם הי' צריך לחש' צווי ליהושע היה לו לומר את שניהם ליהושע . אמנם מה שג' להציר זה הנה הוא ש' ג' אבנים שבידן לא מודע בהם דבר כלל אחר שהמה לא הוצרכו ל' ג' אבנים להרימום משם או להקים אלא יהושע הקים אותם בעבר' בירדן ולזה אמר שלא הוצרך לא להקמה והקמה כבר נאמר למשה לא הוצרך לומר איתיה פעם אחרת ליהושע . אמנם כ' ג' השניות הוצרך לצוות ליהושע שיקח י' ג' אבנים אשר ירימו אותם ויוליכום כל אחת על שם אחד מהם מה שצוה שם למשה ולזה אמר שג' הוצרך לצוות אותם על הנושאים מי הם הוצרך לצוות אותם ג' על המעשה בעצמו ולזה צוהו על זה ולא צוהו על האחר אשר בירדן כי כסמך על מה שצוה למשה ע"ה כמ' ש' אמר שלא הוצרך להוסיף בצווי דבר כלל . וזה מה שג' ל' כפי דעת רש"י ז' ג' שם . אמנם כפי הגרסא מדרשו כאן יראה שדעתו שהושע הקימום בירדן מדעתו וכן פ' הרי' א' ואמר שזה דעת רש"י וכנסתו היה זה ויתר מבואר כי הוא אמר שג' ז' א' אמר שאבני' אלו הקימום יהושע בירדן מכני שלא יעברו רגלי הכהנים ביום וצטוה זה אמר הרי' א' משמו של רש"י ז' ג' ואנו לא נמצאנו בספרים שלנו בדברי רש"י כי לא אמר אלא וי' ג' אבנים אחרות הקים יהושע בירדן ושמה הפסוק שכתב דברים אלו מדברי רש"י ז' ג' ולא כתבם . וגם הרלב' ג' דעתו זה רצוני שמדעתו עשה יהושע זה ולא נצטוה בו אלא שהוא אמר שטעם הקמתם בירדן היה להראות להם לישראל המקום אשר בו יעמדו המים ויעשו כד אמר והרי' א' משב סנתמלפו רש"י ז' ג' והרלב' ג' בתוך הקמת אבנים אלו שלדעת רש"י ז' ג' הקים אותם כאשר הרימו השנים עשר אבנים אשר צוה הא' ית' להרים ומפני שהרימו אותם מתחת רגלי הכהנים הקים יהושע אבנים אלו במקומם שישימו עליהם רגליהם הכהנים כדי שלא יהיו ברפש וטו' . אמנם לדעת הרלב' ג' הקימום יהושע בתחלה קודם שיצטוהו כאשר הגיד להם הנס אשר יעשה האל ית' ולאמת יותר דברי נבואתו הור' להם ג' כ' המקו' אשר בו יעמדו המים ויעשו כד אמר . ונפלאתי הפלא ופלא ארץ הבין הרב זה מדברי רש"י ע"ה כי לא רצונו לומר זה רבו הקסיות עליו עד שלא יוכל לישא אותם ראשונה שהאבנים האלו לא הורמו מתח' רגלי הכהנים שלא נשא הכהנים רגליהם והארון על שכמם כדי שירימו את האבנים אבל הורמו מאותו המצב אשר היו רגליהם בו מוכנים והארון מהמקום הסמוך להם נלקחו וראיה לזה כי לא אמר שמתחת מצב אלא מוצח וגו' . ועוד כי אף שגודה נלקחו משם הנה הכתוב העיד שהמים תמו וכרתו עד שהעם עברו בארץ וכו' ש' שחוקים רגלי הכהנים תמו וכרתו וזה כן אין להם רפש וששם שם כלל . ועוד כי אם אלו האבנים לא השומו עד שהורמו ע"ה האחרות והם האחרות לא הורמו כד אמר תם כל העם לעבור ואז לא היו צריכי' לאבנים כי אחר העם מהרה עברו הכהני' ולא עמדו במקומם עוד ולמה הוצרך להשיב להם אבנים . ולזה באמר שבין רש"י ז' ג' והרלב' ג' לדעת כלם הנה אלו האבנים הקימום יהושע עבור העם והפסוק חסייע אותם שאמר ושתיים עשרה אבנים הקים יהושע ולא אמר ויקם יהושע י' ג' אבנים כי באמרם הקים ר' שירצה שחלג' לו הי' ג' אבנים שהרימו הי' ג' אבנים כבר קודם זה הקים יהושע י' ג' אחרים בתוך הירדן בעצמו ולא כליני' א' כ' אלא שטעם הקמתם שרש"י ז' ג' סבר שהיה לכבוד הכהנים כדי שלא ישימו רגליהם בעיט וזה שהכהנים כאשר נכנסו לירדן עדין לא נכרת הירדן אלא בהיו הירדן מלא על כל גדותיו נכנסו ואחר זה כאשר נשלו רגליהם צמיח אפי' נכרתו המים ולזה כדי שבעת הכנסתם לא ידרכו ברפש ויעט הקים תחלה יהושע י' ג' אבנים שעליהם ישימו רגליהם וזה לא נצטוה בו אלא שהוא עשהו מדעתו לכבוד הכהנים כי אין זה דבר שצריך לנזרה אלהית . אמנם הרלב' ג' סבר שלא הקימום אלא לזכר הנס כדי שיאחיבו יותר כי בנס עמדו המים וזה אות גדול אחר שהודיעם המקום בעצמו אשר בו יעמדו המים והוא ידיעה נבואית מדוייקת וגם זה יאמת נבואתו של יהושע זה ה' כ' כפי' דברי רש"י והרלב' ג' והוא נכון ואמתיו . וכפי דבריהם אלו מ' ש' האל ית' למשה והקמות לך אבנים גדולות לא באמר זה אלא על הי' ג' אבנים אשר בנו מהם מוצח וחזרו וקבעום בגלגל . אמנם אבנים אלו לא נזכרו ולא נצטוה עליהם לא משה ולא יהושע ולא נחה דעתו בזה לפי שאמר והקמות לך וגו' וביום אשר עברו את הירדן נשאו האבנים מהירדן אבל לא הקימו אותם באותו היום אם אבני' אלו הם האבנים אשר בנו מהם מוצח אלא שהעברו עמם עד אשר באו אל הר עיבל ואז כן יאמר והקמות לך אבנים על היום אשר בה עברו שכן אמר והיה ביום אשר תעברו את הירדן וכו' . ועוד

ג' א' ואחר שיקבלו זה ויפתחו להם על תנאי שהיו נשלמים ונכסמים עמה' בניטול ע"א מהם והעבודה לוי ית' צריך שיקבלו עליהם ב' דברים אחר' והוא שהיו לחם עובד להם ועוד שהיו להם לעבדים והמה אדוני' להם וכל זה במלחמה' רש"י אשר הם עם היות שהיה' תשובתם וזו מחמת יר אה ויהיה ד' א' בלבם אין לחוש מזה אחר שהכוונה כדי שלא נכסים עם עובדי ע"א לא מפני שלא ילמדו אותם כי אינם דרים בתוכו כלל ולזה אמר שאם לא תשלים שנהיוו הוכרים הגדולי' אשר הם בני עבודה ועבדו לשה' אחרים ולא דנה לעזוב אותם אבל הטף והנשים שאינם בני עבד' והשאל כחו אותם ואמנם בערים אשר נדבה לחול אות' ולרוד בהם ארצות ז' עממין ז' זה שלם קבלי' אותו אלא מחמת יראה אחר שכאש' להם שאם לא ישלימו כלחם עמיהם ואם יקבלו זה המין מהשולם ונחיה אותם עליו לבם לא ככח עמיות' ועדין שרש הע"א בהם ואחר שהם דרים עם ישראל ילמדו אותם לחשא' בע"א ולזה אמר שלה' אין הפרש בין אם יקבלו השל' או לא יקבלוהו אלא מבלי קדימת השולם להם לא תחיה כל נשמה אלא המרס תחרימו וכו' והסבה בזה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות כי עם היות שיקבלו לעבוד עדין תועבת הע"א בלבם ומתוך ירא' עשו זה אמנם זה יהיה כאשר תהיה קבלתם זה מחמת הקדימה או אחר שכבא להלחם עליהם כי אז כחש שמתוך יראה הם עושים זה אמנם אם הם מעצמם באו להתגיייר ולקבל עליהם שלא לעבוד ע"א מבלי קדימת המלחמה עליהם ומבלי קרא אותם לשלום או בודאי כי לא מיראה עשו זה אלא מאהבה וז' שפסדי למען אשר לא ילמדו וגו' ילמדו שאם עשו תשובה מקבלים אותם יר' שאם עשו תשובה מעצמ' קראת קורא ומבלי יראת מלחמה כי בזה אין לחוש שמיראה עשו זה ובודאי לא ילמדו או נחיה אותם וראה מחמת רש"י ז' ש' שהסוף על דברי ספרי ואמר שאם עשו תשובה ומתגייירין אתה רשאי לקבלם כי בזה ביאר שהתשובה תהיה להתגיייר לא לחיות נפשם כאשר היא התשובה אשר תהיה מחמת המלחמה ומקרא אותם ליה וגו' שפסדי דייקנו זה שאמרו אם עשו תשובה ולא אמרו אם קבלו עליהם תשובה וכפי זה ענין המצוה הזאת היא כך שבמלחמת הרשות כאשר נקרב אל העיר אשר נרצה להלחם בה נפתח להם בשלום ונשא מהם שיקבלו עליהם שלום הדת וינטלו ע"א מהם ואחר קבלם זה נשא מהם העבדות לינו והיו לחם ולעבוד אותנו ונקבל מהם תשובה זו ולא כחוש אם מיראה היא או מאהבה ובמלחמת ז' עממין אם נקרב להם לא נשא מהם תשובה זו כלל ולא נקרא אליה' לשלום לפי שאף ששלימו ויקבלו עליה' אין זה לא מחמת יראה ולבם לא ככח בזה ויש לחוש שילמדו אחר שאנו דרים בארצם והם בתוכו וזה או המצוה הוא להחרימם אות' ולא להקדים להם שלום כלל אמנם אם מבלי קריאתינו אליהם וקודם שבקרב להלחם עליהם יבאו הם מחמת עצמם ויתגייירו אז נקבל אותם לרוד בתוכם ולהיות עמנו כי אז תשובתם שלמה ורחב וכל בית אביה יוכיחו אשר נקרבנו קודם המלחמה ונתגייירו וקבלום ישראל ועם זה יתבאר לך הפס' אמרו כי תקרב אל עיר וגו' וזה כי יש לדייק שאם השולם הזה הוא שלום המם והעבדות מבלי שיקבלו עליה' ביטול הע"א כמ' הרב ליה ז' הפסוקי' כפולים כי לא הי' ללא אלא וקראת ליה לשל' ויהיו לך לחם ועבדך אחר שעמם השל' הוא המם והעבדות אחר' באמרו ויהיה אם של' תענך והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך לחם נראה כהדיח שהשל' הוא מירשט הוא שהמה הלחמים ובאו להלחם לא מהם כי לא רצו להלח' וא"כ הם אין להם ליתן השל' לא לקבלו אותו מירשט שלם ילמדו עליה' וזה כדדיק ג' א' אחר וקראת ליה לשלום כי לא הי' ללא אלא וקראת ליה לשל' לא מקבלים השל' שהוא בעול המלחמה אם ישמרו התנאי' והם עושי' התנאי' לא נותנים השל' לא מקבלים אותו ולזה נאמר בודאי שהשלום הוא של' הדת כשיקבלו עליהם העבודה לא ית' ולא להים אחר' ופי' הפסוק כי תקרב אל עיר להלחם עליה דוק והבין כי מכאן למדו חז' שבמלחמת הרשות הכתוב מדבר וזה כי ערי' עממין אין כונתו כאשר נקרב עליה המלחמת לא כל כונתו לחול את העיר והעיר אנו מבקשי' לא המלחמ' אמר בערי חז' אין הכונה לא להלחם עליה' לבד מפני שאיך מדתו ואיך עובדי' לאלהינו ית' וא"כ אחר שאמר להלחם עליה ולא אמר לחול אותה אז אשר ה' להיך נותן לך נחלה בודאי שאין זה לא במלחמת שאר עממין ועל לו אמר וקראת אליה לשלום ירצה קרא ליה לשתלים עמך רצוני קרא ליה דברי' לשל' רצוני כדי שיוכל להיות שלום ביניכ' אשר זה לא יתכן לא נקבלתם לזה את ה' יתברך אשר הוא לטובו כי בזולת זה לא יתכן שיהיה שלום בינינו וזהו השלום הבא מהם אשר הוא ההסכמה עמנו בעבודת ה' יתברך כי בזה תלו שנתיתו עמיהם ולזה אמר והיה אם של' תענך ירצה שהסכמה בשלום זה ופתחה לך העיר לבא בנייהם והיה כל העם הנמצא בה אף שיהיו חז' עממין שלו היו בארצם לא היינו מקבלים מהם זה המין מהשלום והתשובה אחר שהיא מחמת יראה ואחר קריאתינו ליה' עם כל זה אחר שאין ית' דר' בתוכ' ודירתם בערי' הרחוקות הם שוי' לשאר האומות והיה כל העם הנמצא בתוכה שזה לשם אשר הם תושבי העיר ואז צריך שיקבלו עליהם תנאי אחר והוא שהיו לחם ולעבדות ואם לא תשלי' עמך בהסכמת הדת וזוה ועשת עמך מלחמה או הכית את כל זכורה והם הוכרים הגדולי' אשר הם בני עבודה רק הנשים והטף הקטני עם היות שהיו כל זכורה וזהו רש"י אמר בני עבודה תבון לך וגו' וראה כי חז' הוכרחו לפ' זה רצו שזכורה הם הגדולים והטף הם הוכרים הקטנים עם היות שמלחם כל זכורה נראה קטנים וגדולים וזה שאם הטף הם טפי הנקבות לבד לא היה צריך לאמרו אחר שכלל נשים הם כי גם יקרא נשים או למדוה בזמ' ש' שאם הנשי' הגדולות קמה כ' ש' הטף שבהם וא"כ אחר שנקבות אין אחר צריכים שיאמר זה בודאי כי אין ה' לא לטפי הוכרים' ועוד שבהם אחר והוא דיוק חריף והוא מלחמת רחוק עם שבת ד' דברים שיהם מב' מינים ונרצה לתת גזירה מה בחיך אחד ולא באחר לא נאמר רק אחר שחלת רק מורה מיעוט מה שהוא חלק מהאחר' אמנם אם הוא מין אחר לא נאמר ממנו ולא יפול בו מלת רק וא"כ הנשים והטף הכל נקבות מדבר לא היו הורה בכלל זכורה עד שתמעט ותסי' אותו מהם במלת רק וא"כ לא הי' ללא אלא והנשים והטף וכו' אמנם באומרו רק נר' שרצה להסיר מהנמעט במלת כל זכורה זה שתחלה אחר והכית כל זכורה ונמעט זה בין גדולים ובין קטנים ומעט הקטנים באמרו רק וא"כ מלת רק חוזרת למלת הטף אשר הם הוכרים הקטנים אשר היו בכלל כל זכורה ומעט אותו מהם' כן תעשה וגו' יר' זה שאמרתי לך שתקדים שלום לעיר ותקבל שלום אם תשלים והוא של' הדת בתנאי המם והעבדות כל זה תעשה לכל הערים הרחוקות מן שאלו אין להקפיד אם תהיה תשובתם בלתי שלמה ומחמת יראה אחר שאינם עמך ולא קרובות אליך שתירא מהם שילמדו אתכם וגו' אמנם מערי העמים האלה אשר ה' אליהן נותן לך נחלה לדור בהם ולשבת בם באלו שיה' אם ישלימו או לא ישלימו לא תדרוש שלום אלא לא תחיה כל נשמה וגו' וזה מפני שאם תחיה אות' תשובתם בלתי שלמה ומיראה וילמדו אתכם וגו' אחר שאתם דרי' עמיהם ואחר שזה מפני שלא ילמדו ולא מסכמה עמיהם אם תהיה תשובת' באופן שלא יירא שילמדו והוא אם עשו תשובה מבלי יראת מלחמה ומבלי שבקרא אליהם אלא שהם מעצמם נתעוררו לזה ונתגייירו בתורת גרות ולא להגלל או נקבל אותם' ומה נעים יבא עם זה מ' ש' במ' סוטה פ' אלו נאמרים שכתבו בארצם מלמטה אחר שכתבה התורה למען אשר לא ילמדו אתכם האם עשו תשובה מקבלין אותם וגו' מה שפי' רש"י ז' ב' וזה שבנבאר טעם כתיבתם זו אחר שהפסוק נעממו בכלל התורה היה ולמס א' כ' הגורם לבארנו ולכתוב הדיוק היוצא מחמת תחת הארצם ונבאר ג' מה הוקשה לו לרש"י ז' ב' בואת ההודעה עד שהוצרך לומר שאינה ליושבי הארץ ומפשת הפס' נראה שהיא ליושבי הארץ' ולזה נאמר כי לפי שהפס' פ' זו נראה שלא רצה האל יתב' שיקבלו ישראל את ה' עממין כלל בתשובה ומה נראה שהשנאה היא בעצמם לא נדחתם ועבודתם לבד אחר שאלו היא נדחתם כאשר יפרקו חבליהם עולה היה מן הראוי שבקבל אותם וזוה גם היושבים מן מנובלה לא ישונו כי יאמרו שלא תועיל להם תשובתם וזה יורה אכזריות גדולה לזה כתבו זה על הארצם והכה רש"י ע"ה סדר שהודעה זו א' שתהיה לשאר האומות אשר לא חז' עממין הנה כי לאלו כבר אמרה התורה נבדיא שאם תשלים העיר ויקבלו עליהם לנטל מהם הע"א שנקבל אותם וא"כ אינם צריכי' לירשה זו' ועוד כי כסו' אשר לא ילמדו אשר חמנו נלמדו הדיוק היה אינו מדבר אלא בנ' אומות

וגם הדיוק צריך להיות בנ' אומות וגם א' לומר שהודעה זו תהיה ליושבי בתוך העיירות האלו מהו אומות אחר שזה נכתב אחר שנכנסו לארץ והתחילו להלחם ואין לך קריאת שלום טובה מזה והתורה אמרה שלא נקרא אליהם לשלום שאין שלום מועיל להם אחר שמחמת יראה הוא וילמדו וגו' וא"כ כל השלום אשר יקבלו אחר זה והתשובה אשר יעשו לא יועיל להם וא"כ בהכרח נאמר שהודעה זו אינה אלא ליושבים בשאר הארצות חז' אומות כי נאמר להם שמה שאמרה התורה כאן שלא יועיל לו' עממין תשובה אלא שחריים אותם ולא נשאל מהם תשובה שאין זה אלא ליושבים בתוכה כי עליהם אמרה תורה למען אשר לא ילמדו אמנם ליושבים חז' שאין לירא מהלמדו אחר אם יעשו תשובה עם היות שצדקה אחר קריאתנו אליהם ומחמת יראת המלחמה נקבל אותם אחר שאין טעם הלמדו שייך בהם כי אינם בתוך ישראל וא"כ ולא לנו שבתוכה למה לא נקבל אותם הנה זה הוא לפי שחש בהם שמחמת יראה עושים וילמדו את בני ישראל' אמנם היושבים חז' אף שיהיה מחמת יראה לא אכפת לך אחר שלא יירא שילמדו וגו' וזוה שקטה מעל רש"י תלכות הרמ' בן שאמר שאין פסו' זה מדבר אלא בערים בעצמם כי הן אמת שפסו' לא ילמדו הוא בערי' אמנם הדיוק א' ל להיות ביושבי העיר אחר שהדיוק הוא אם יהיו באופן שלא ילמדו וא"כ זה אלא אם לא יהיו עמנו וא"כ הדיוק הוא הודעה ליושבים מן לגבול לא ליושבים בגבול כי היושבי' בגבול גם אם ישונו ילמדו שמחמת יראה הם עושים וא"כ אותם שלא ילמדו אינם אלא היושבים מן לגבול' וזוה שאמרנו ג' לא תשאר קושיא לדעת זה כלל מכל מה שהקשה עליו הרמ' בן ע"ה כי מה שהקשה עליו מההיא דלמדו רשב"י בירושלמי ג' פרוש' דמאות שלם יהושע אחר מניהו הוא הרצה להשלים ישלים כבר השיב על זה הר"ם ואמר שהוא נשאר באמרו עד שלא נכנסו לארץ שצדקה שכתבים אלו לא היו אלא קודם שנכנסו שהוא קודם שעברו את הירדן וגם היו כתבים כוללים לכל המדינות לא למדינה אחת עכ"ל הר"ם אלא שלא נתן טעם למה היו יכולין לקרוא לשלום להם קודם ולא אחר שעברו כי אם קריאת השלום אסורה מי התירה קודם זה' אמנם כמ' ש' אכחש יתישב זה וזה שמה שאמרה התורה קדימת השלום ליהם הוא בשעה שיקרבו אל עיר להלח' עליה באופן שזה בעת המלחמה הוא לא קודם המלחמה והטעם מצדד כי קבלת התשובה אשר תהיה אז יש לחוש בה שמחמת יראה היה משא' כ' אם תהיה קודם בואם למלחמה כי אז אין יראה עדין וא"כ קודם שעברו ישראל את הירדן עדין לא נפל פחד ישראל על ז' עממין כי עדין לא התחילו להלחם ולזה אז ראה יהושע לכתוב להם כתבי' אלו כי לא אסרה זה התורה אחר שלא דברה אלא בעת הקרבה למלחמה ואז אחר להם כי הוא אין דעתו אלא לארץ פנייה מעט' וא"כ אם ירצה להפנות ולכתב אל ארץ אחרת יפנו ויעזבו הארץ ולא ילחמו עמיהם ולא ירדפו כלל ואם יר' לשונו בתשובה ולהשלים כי זהו השל' אם ישונו עתה שעדין אין מלחמה יקבלו אותם ואם לא ירצה לא זה ולא זה שילחמו' אמנם אחר שנכנסו לארץ ועברו את הירדן והתחילו להלחם אז לא יקראו אותם לשלום כי עם היות שיקבלו עליהם לא יועיל להם כי מחמת יראה הם עושים' ובחלק המד' נבאר דברי רש"י ע"ה ב"ה' ומה שטען מהם ששאל בשלום שחון גם מזה ומה שטען ב' גם שם לא קרבו המלחם עליה ולא באו זולתי לעבוד בה לבד וגם השל' אשר שאלו ממנה הוא שלא ימנעו אותם מעבוד לבד ולא יותר ואין זה השלום אשר דברה זו התורה כלל' ומה שטען ממ' ש' הכתוב לא היה עיר אשר הכתוב על הכתבי' אשר שלם יהושע קוד' עבד את הירדן כי אז כבר אמרנו שאם רצה להשלים או שעדין לא היתה מלחמה ולא נעשה להם כס הירדן כי אין וראה אלו השלימו היו משלימו' עמם וזוה כפיך אמרו לא היתה עיר אשר השלימה בלתי וגו' שבאומר לא היתה עיר נראה ששלא כלם ובלתי ג' ויהי ויהי אשר השלימה וא"כ לא הי' ללא אלא לא השלים את בני יש' בלתי וגו' אמנם כמ' ש' יובן שיר' שכאשר שלם יהושע כתבים לא היתה עיר אשר השלימו' כלל ושעמה אל כתב יהושע שאמר להם הרצה להשלים ישלים וגם נבטען בכלל' כי אז גם היא לא השלימה בלתי החיו יושבי גבעון שאמר שלא השלימו חזר והשלימו פעם אחר' כמו שנבאר בשלום' הנה ביארתי לך דעת רש"י ע"ה בזה והוא דעת תנא דספרי בלי ספק ונתיישבו דבריהם מבלי שיהיו סותרים רישא לסיפא וגם זה נבאר א"כ הפסוק אשר נבאן באלו באלו העב' ויתיישבו כלם מבלי שישאר בהם דומק כלל' ויהי כשמוע כל המלכ' וגו' אחר שלא ביאר הכוונה מה ששמעו בודאי סוף על האמור למעלה והוא מה שקרא יהושע נגד כל קהל ישראל את ספר התורה ובודאי כי בכלל מה שקרא קרא פרשת כי תקרב וגו' וביאר אותה באלו אשר בה אמר של' אומות אין מקדימין להם שלום כלל אלא המרס תחרימו ולא תחיה כל נשמה ולזה כאשר שמעו כל המלכים אשר בעבר הירדן וראו כי לא היה להם תקנה לבקש שלום כלל לזה הסכימו כלם להלח' עם יהושע ועם ישראל וזה שאמר ויתקבצו וגו' ירצה שבקצו בעצה אחת והיא להלחם ולא שנתקבצו לבד למלחמה שלא חזינו שבאו וגם אדוני צדק הוצרך לקרא למלכים לעזרה ואלו היו מקובצים לא היה צריך לזה אלא הכונה היא כמו שאמר שנקבצו בעצה אחת והסכימו להלחם ולבאר זה אמר פה אחר שירצה שהקבוצה היה בהסכמת פיהם כי כלם באחד אמרו נלחם עם יהושע אחר שאין תקנה לנו לרדוף שלום ובעצמה לא יכלו לעשות כי היה אצלם פחיתות להערים ועטע הארץ היה מקנה גם קצת מדות טובות: ויושבי גבעון לא הסכימו בזה כי המה שמינו והבינו שמלחמות יהושע אינם עבדות תלויות בגבורה להלחם עליהם אחר שעשו מה שעשו ליריחו ולעי' ולזה ראו כי לא תועיל להם המלחמה והקרב להם הערמה כי בזה שלמו לבני ישראל מה שעשו להם אבות שדברו להם בערמה והשלימו עמיהם כמ' שם אך בואת כאות לבם וגו' והעיר הכתוב כי במרמה דברו אליהם ולא יעשו גם המה בערמה כאשר עשו להם אבותיהם ואמרו שאלו הם מה שלא הותר לכל ה' אומות האחרים' וזה שהמה ראו שאם אבותיהם אצו ויפניו זה הותר להם מה שלא הותר אשר רצו להלח' עליהם ורצו לחזור בתשובה לא יקבלו אותם למען אשר לא ילמדו אחר שמחמת יראה אחר קורב' היולחמה באו ולזה הוצרכו להראות עצמם שלומים מארץ רחוקה וצריכים להתגיייר ולשוב בתשובה כי כמו אלו יקבלו עם היות שהיו קרובים אל עירם להלחם עליהם כ' ש' בזה האופן ולזה ילכו וישיעירו יר' עשו עצמם שלומי' מאנשי עיר רחוק לשאלו והבדית עמם ולזה הביאו עמיהם כלים ודבריהם על ביאתם מרחוק ובאו ל יהושע ואמרו לוי ואל איש ישראל שהוא שר ישראל החמוה על כל הצבא וירצה איש שהוא במקו' כל ישראל מארץ רחוקה באנו ועתה כרתו לנו ברית' ראה והבין כי לא רצו להערים בב' דברים והוא באומרם שהם מאשר האומות ושהם מארץ רחוקה אלא שתמו הדברים ולא ביארו מי הם ומאין הם ואמרו שהם מארץ רחוקה לבד שבהיותם מארץ רחוקה מ' יקבלו אותם הן שיהיו חז' אומות או מאשר האומות ולזה אמרו ועתה ירצה אחר שארץ מארץ רחוקה גם עתה אחר שנפלה אימתכם על הארצות והתחלת להלחם וליעשות לבם ניסי' כרתו לנו ברית האמרה וההסכמה וקבלו אותנו' ויאמר איש ישראל וגו' כתיב ויאמרו וקרינו ויאמר לומר טעם היות האומר אחר והוא שר נבא ישראל עם כל זה כלם הסכימו עם תשובתו זאת והוה ליה כאלו כלם אמרו זה והנה אחר כי אמרו זה אל החיו עם היות שלא ידעו ישראל מי הם אם הם חיו או מאשר עממין לפי שישאל לקחו התלויה היותר קרובה להורג מהאסור וזה טעם היות שהם לאומרו מי הם הנה באימרום ועתה והקפידו לזמן בזה הבינו שמו' עממין הם ומהיוסר קרובים אליהם עתה והם החיו ולזה אמר איש ישראל אחר שנכנסים שהחיו הוא שאין יאמינו לדבריהם ויכרתו עמיהם ברית ואולי הם יושבים בקרב ישראל ועל אלו נטעו שלא ישלים עמה' כלל ולא יכרתו ברית' וראה ערמת אלו האנשים כי כאשר ראו שאיש ישראל חשש כי אולי יהיו מיושבי הארץ ולזה אין תקנה ויהושע שתן ולא דבר להם דבר לא רצו לענות לאיש ישראל כי אין להם מענה כי אין יאמרו להם שאינם מיושבי הארץ ונמה זה יאמרו זה להם אלא עשו עצמם כבלתי שומעים וחזרו פניהם ליהושע ודברו אליו מה שחשמו לומר בדבורם הראשון וזה כי כבר דעו שאחר קבלת עבודת האלהים עליהם הארצות הרחוקות והוא כריתת הברית ינטעו עוד לקבל עליהם עבודת ישראל שיהיו לחם ולעבדים ומה גם הם שיהיה רצו לומר אלא שהתחילו בצדק האלהות כי כן היה ראוי לעשות' ואחר זה רצו לומר עול העבדות להם אלא שאיש ישראל מהר לענות ולא החמין כי אחר שלא יועיל להם דבר אחר שהבדית אי אפשר לברות אותם עמיהם כי אולי הוא יושב בקרבנו ולזה עשו עצמם כאלו לא שמעו דבר איש ישראל וחזרו פניהם ליהושע ועמו השלימו לדברם ואמרו

ואחריו שאחר כריתת הכרית חקבלים עליהם העבדות וזהו אמרו עבדיך ארצנו וזהו יהושע עליו השלום דבר בחכמה ולא רצה לחשוב אותם אלא תלה הדבר בהם ושאל להם השני דברים שצריך לשאול הראשונה מי הם הם משבעה עמונים אשר עליהם אמר האל ית' לא תחיה כל גשמה או משאר האומות ואחר ההנחה שהם מו' עמונים מאין באתם אם מארץ רחוקה ואתם מהיושבים ח' וזוה האופן נקבל אתכם או אתם מהיושבים בארץ ובאתם מהארץ וזוה האופן לא נקבל את שלומכם ולא נכרות לכם כריתת' והנה הם אחר שאלת יהושע לא הנצרכו לומר אליו מי הם אחר שהדברים בארץ רחוקה אין הפרש ביניה' בין שיהיו משאר האומות או שיהיו מו' עמונים ולזה לא השיבו אליו אלא מאין באו וה' א' מארץ רחוקה באנו ורצה לא תפטרך לידע מי אנו אחר שמאין רחוקה באו עבדיך לעבדך ולא מהארצות הלו ועם היות שבוה האופן אין אתה צריך לדנוש עוד אחריו אם באנו מיראה או מאהבה עם כל זה דע כי באתימו היתה לשם ה' אלהיך ויהלתו הגדולה אשר שמענו ביה ששמה למצרי' וכו' וראה כי אמרו אליו ששמעו את שמעו ית' מוצרים ומ' מלכי האמורי אבל לא אמרו לו ששמעו מה שעשה ליריחו ולפי כי בזה האור שמאין רחוקה הם ולרחוק המקום לא שמועו אלא השמועות שעבר זמן רב מהזמן אשר נעשו אמנם מלחמת יריחו והעי עדין לא שמעו אותה באל' כי רחוקים הם מהם והנה אומרו עוד להראות שתשבותם שלמה כי לא היה שליחותם זה מהנעדרים או מהמונים אלא ויאמרו אלינו ונקמו כי על פי עתם היה זה ואחר זה נמשכו אחריהם יושב הארץ לומר זה שאמרנו קחו בידכם וגו' או ירצה שרצו להראות יופי מדותם והכנתם לקבל האלהות כי וקיימו וכל יושבי הארץ לאמור לנו זה השליחות לשלמנו לזה המקום אמרו לנו שנקח גדה לדרך כדי שלא נהיו נהרסים מן הגזל או מולתינו אמרו לנו קחו בידכם גדה לדרך ירצה הגדה כלה אשר תפטרנו לדרך הארון הזה ואמרו זה לנו לאמר ירצה כדי שנוכל לאח' לכם שנתקחו עיני השכל בנו וידענו האמת לפי שיש המדות ובפרט בדרך הוא פתח גדול ודרך להשתת האמת בשכל ולפקוח עיני השכל וזה אמ' ולכו לקראתם ירצה לקראת כותכם ומה שנבלם לעבוד מה שהם עובדים והוא ולכו לקראתם ואמרתם להם וגו' ראה והבן איך שנו סדר דבורם בתחלה אמרו כרתו לנו ברית ולא אמרו העבדות אל ישראל עד לבסוף ומשמו שמוא ומפי זה אמ' איש ישראל מה שמ' לזה אמרו עתה בהפך ואמרו שהמה עשו בדבורם כי שולחיהם לא כך אמרו להם לאנו אלא שיאמרו תחלה עבדכם ואח' זה ואתה כרתו לנו ברית ואמרו דבריהם אלו מהללם ומנודות היין ומלבושם להראות כי מרחק רב מהדרך הלכו והנה אמר שלא להמון העם בלבד הטעו בדבריהם אלו כי אין לתמוה מזה אמ' שהחמדה תמויה בהם ומי מההמון יואם בעבדים כאלו אלא אף האנשים והם המעולים אשר אינם נמשכי' אח' החמדה להיותם אנשים והם חשבו העדה לחפור ראייה חזקם ודכו בשכל' שהאמת עמום ועם היות שבלבאורה אין להאשים אותם בזה כי כפי השכל ראייה גמורה היא עם כל זה הם שהיו יכולים לשאול ע' אורים ותומי אם אמת דברו אם לא ולא שאלו על זה ודאי יש להאשים אותם בזה שנטו אח' השכל וגם יהושע עשה להם שלום ורצה שעשה את דבריהם אלו שלום כי האמין בעבדיהם אלו בקשת השלום והתשובה אליו ית' ולזה האמין בהם ויכרות להם ברית כדי לחיותם שכלעדי זה לא היו יכולים להחיותם ואז נשיא העדה נשבעו להם על זה לקיים את ברית יהושע אשר כרת להם ויהי מקצה שלשת ימים וגו' הנה כנראה שהמרחק אשר היה ביניהם לבצעו היה שלשת ימים וזה כאש' באו עליהם נתגלה להם הדב' והוא ששמעו כי קרובים הם אליו וגו' דייק שלא אמ' כי שמעו שהם מחיו אשר הם מו' עמונים כי בזה לא רמו אותם שהם אמרו שעם היות שיהיו מהם אינם דרים בתוכם ולא שייך בהם טעמא לזמן אשר לא ילמדו אותם וא' כ' לא נתחדש להם עתה שהם מו' עמונים אלא מה שנתחדש להם הוא בזה שרמו אותם כי הם אמרו שהם מארץ רחוקה ועתה ידע שהם קרובים וגם בקרב ישראל והיא הארץ אשר באו לנחול עמו יושבים וא' כ' הדי הם בכלל למען אשר לא ילמדו ותשובת' לא תקובל כי מחמת יראה עשו מה שעשו וזוה כדון אמרו כי קרובי' הם אליו ובקרבנו הם יושבים שגרה שהיא כפול ומכופל אלא הכונה לומר כי קרובי' הם אליו והרי באו להלחם עליהם ולזה תשובתם אשר עשו לא תועיל להם והרי הם בכלל לא ילמדו אחר שבקרבנו הם יושבי' וא' כ' עליהם באמר לא תחיה כל גשמה כי החרם תחריום וזהו באו אל עריהם ביום הג' וראו כי מן הדין היה מן הראוי להחריום ועם כל זה תלקו בני ישראל כבוד לגשי' העד' כי אין ראוי להפך את בריתם אשר כרתו הם ועוד כי נשבעו להם בה' אלהי ישראל והוא חלול ה' אם יעבדו על שבויה כזו וכאשר לא יכלו עשות רגובם ותאות' התלוננו על הנשיאים לומר להם שהמה אשר נשבעו יבקשו פתח והתירה להפך שבעותם לעשות בהם מה שראוי לשפות' והנשיאי' אמרו כי אין פתח להתיר שבעותם כי המה נשבעו להם וזה הוא שאמר ארמנו ירצה אלו נשבע להם העם אשר ארצנו ממונים עליהם והם תחת רשותנו היינו מנבטלים השבועה מלך זה כי הנשבעים הם ברשות אחר אמנם עתה ארצנו אשר אתם כלכם תחת רשותנו נשבענו וא' כ' אין לבטלה ועוד נשבעו להם ירצה על דעתם והשבועה אשר היא לדעת אחר ולתועלתו אין לה התרה אלא מדעתו וגם היה זה על דעת המקום ב' כי נשבענו בו ואין לעבור על שבועה כזאת ולזה זאת נעשה להם ירצה זה הדבר אשר אמרו שיקבלו עליהם עבדות האל יתברך ועבודתו עם היות שלולתם לא נעשה להם זה ולא נקבל מהם תשובה כזו אחר ששבענו להם זאת נעשה להם לבד ולא לזולתם והמיה אותם ירצ' וזוה אין אנו הוחייים אותם אלא מויליא מלך השבועה והמיה אותם ולא תחשבו שיהיה עלינו קצף בעשותם זה אחר שהוא שלם כדת כי השבועה אשר נשבענו להם יבטל הקצף אחר שאין אנו עושים מדעתנו ובחירתנו אלא מפי השבועה וזוה אין הקצף יושפת השבועה כמו שגרה יין הפשט אלא השבועה היא סבת הסרת הקצף ופי' הפסא ולא יהיה בזו הקצף בעשותנו זאת להם על השבועה אשר היא הכריתתם לעשות זה והנה חזר לומר ויאמרו אליהם הנשיאים מי עש היות שכבר אמרו זה מפי שעדין לא קבלו ישראל מהם דבר זה כי אמרו שאחר שהם יושבין עמם ותשובתם איכה שלמה כי יחטיאו אותם וילמדו לעבוד את עבודתם ואין א' כ' יחיו ויהיו להם לפתח ולמכשול ועל דבריהם אלו חזרו ואמרו חיו יר' התלוקה הזאת אשר אמרנו והוא שמתיה אותם היא הכריתת וזוה מ' יחיו ועל מה שאתם יראים שילמדו אתכם נעשה לזה תקנה והוא שלא יהיו יושבים בארצם נתינים לנו חס ועובדי' אותנו והמה דרים ומושלי' בארצם אלא שכבדו עולמו עליהם ויהיו חוטבי עצי' ושואבי מים לעדה שבוה לא ישמעו מהם ולא יחטיאו אותם שאין אדם שומע לקול עבדו חוטב עצי' וזוה נתיביוס העדה כי אין תלונתם אלא על דראתם מהם שלא יחטיאו אותה והנה יהושע לא הספיק לזה כי אמר שעם כל זה אם יחטיאו אדוניכם בע' א' יחטיאו את ישראל וזהו הדין עור לעשות בזה שהדמיקם מישראל והקריב' לעבוד את מוצא' ולזה קרא להם ודבר אתם קשות על מה שעשו כדי לאמר אליכם מה שרצה לנוור עליהם וא' כ' למה רמייתם אותנו וגו' ואתם בקרבנו יושבים וכפי זה אין אנו דשאים להחיות אתכם ואין להחיותם מפני השבועה כי בטעות היתה ועכ' ועתה אשר כבר נשבענו ונאמר לנו מיתתכם התקנה לזה הוא שנתהו מדומקי' וכדלמים מכם ישראל כמוודים ולזה אמר ארורים אתם שארור יש בו מדוי יש בו אלה וכו' כמאמרם ז' וזוה ירחקו ישראל מכם ולא ישתטפו עמכם ולא תלמדו עבודתכם או ירצה ארורים אתם לומר אין תשובתכם שלמה אלא שמוא מיראה עשיתם זה ועדין שרש ע' א' בלבכם וא' כ' ארורים וכדל' אתם משכנו ולזה לא יכרת מהם עבד כי בזה תהיו נבדלים ולהשיר מכם זה השרש המר ולהדמיק אתכם מן העבודה תהיו חוטבי עצים לבית אלהי כי בזה תשעבדו לעבודתו ית' וחורב ההרגל ישכח שם אלהים אחרים משיכם וכל זה תקנה למען אשר לא ילמדו עם היותם חיים ובקרב ישראל יושבים והנה הם התגבלו בארצם כי לא יקראו רמאי' בזה אחר שלא היתה תכלית פטולתם הרמאות אלא בקשת המחיה לנפשם והפטולה עדין תכליתה לא כפי עצמה ולזה אמ' הגד הוגד לנו ירצה פעם אחר פעם מה שצטוויתם מחמו יתברך לעשות לנו והוא לתת לכם את הארץ ולהשמיר את כל יושבי הארץ מבלי שום תקנה ולא תשובה שתועילנו לזה והיראה הגדולה אשר היתה לנו מכם היא אשר סבבה לנו לרמות אתכם לא טבע הרמאות שמנאכ' בנו ח' או ירצה כי הגד הוגד לומר שאין ערמתם זאת כדי שלא תחיה עבודת' שלמה כי רצו לעשות זה כדי שיאמינו אותם בעבודה אלא הערמה כדי שיקבלו כי הגד הוגד להם וגו' שעם היות שיבאו בשבועה שלמה לא יקובל אלא שבוה האל ית' להשמיר ולזה עשו הערמה

לדי שיקבלו והלגל נפשות' לא להציג את עצמם מהמות אלא את נפשותם מהעדר האמונה אשר היו בה והנה אמר שלא נצלו מבי ישראל שלא הרגום עד שעשה להם יהושע כן והוא שהספיק עוד לעשותם עבדים למוצא' כי בזה ההרגל ידריכם לעבוד אותו ית' ולעמוד עבודתם הנכריה וזוה תנאי האשם שהיה לישראל שיתאימו כי דברי הנשיאים לבד לא הספיקו להסיר ידאית מוזה' זה מה שג' לבניאור דעת רש' יע' ותנאי דספרי בזה הענין ועם זה ביארנו הפסוקי' כאן באר הטיב עד שלא נשאר בהם לא קושי ולא יתור כלל והרמ' בס' והרמ' בן ושאר הפוסקים כלם הסכימו שפ' כי תקרב היא כוללת לו עמונים ג' כי לכלם צריך להקדים להם שלום ואם שלום יענה הדבר שזה לכלם כי לכלם ישאלו מהם תנאי המם והעבדות וקבלת' מוצת בני כח ויחיו אותם אומנם ההפרש ביניהם אינו אלא מה שביארה התורה והוא כאשר לא ירצו להשלים אלא להלחם כי או כאשר האומות ימיו הנשים והטף והבהמה והשלל אבל בו עמונים את כלם יחרימו ולא יחיו בו כל גשמה כלל וכן דעת התוספות שכתבו פ' השולח דלע' כדמין לא תחיה כל גשמה איכו לא כאש' לא רצו להשלים כדמוכח מפשטי דקראי' ועוד הביאו לראיה מה שאמר בההוא פר' ק לא יטנו בארץ כן יחטיאו אותך לי יכול בככרי שקבל עליו שלא לעבוד ע' א' ת' ל לא תסגרי' עבד אל אדוניו ועוד הביאו מה שאמר בס' אלו באמרי' וכתבו למטה למען אשר לא ילמדו הא למדת וכו' וההוא קרא בו אומות כתבו והרמ' בס' ז' הביא ראייה לדבריו מ' ש' דכתיב לא היתה עיר אשר לא השלימה וגו' והרמ' בן ע' הביא ראייה ג' כ' מה שמשא קרא שלום לסימון מלך האמורי ולא היה עובר בזה על עשה דהת' תחרימם ולא על לא תעשה דלא תחיה כל גשמה וגם מה שזהו שלמה מהם והעלם לחם עובד ועושי מלאכתו ולשיטה זו קשה זה הענין אשר ספרה הנבואה כאן מהגבועי' ומחרון אף העדה והנשיאים כמו שאמרנו למעלה כי לפי דעת זה לא היו צריכי' לשבועה כדי דבר מאלו כלל וגם הנשיאים לא היה מן הראוי שיאמרו אפס וגם לא היו צריכי' לשבועה כדי להצילם ובתשובתם זה הקושי הנמרץ כחמלנו הרמ' בס' והרמ' בן ואם תחפש בדבריהם תמצא שניהם הסכימו בארמם שהגבועי' טעו בדן ההשלמה וזה הענין הכריחם לבא בערמה אלא שנתחלפו בטעות מה הוא וממה שהסכימו לומר שטעו הוכרחו לבקש טעם אחר לקצף הנשיאים ולמה שהוקשה בעיניהם להחיותם לולי השבועה הרמ' בס' אמר שיהושע שלח כתבים כוללי' אל' ז' עמונים עד שלא נכנס לארץ וכן המה דברי רשב' בירושלמי וכלם מיאנו להשלים וכפי הדין היה צריך יהושע לכל עיר ועיר בפרט להקדים לה פעם אחרת שלום אלא שהם לא ידעו משפט ישראל ודמו שאין פותחין להם לשלום ולזה באו בערמה וא' כ' אחר שהמה טעו הנשיאים שלא טעו למה הוקשה הדבר להם וראו שראוי להכותם לולי השבועה והשיב שזה הוא מפני שכרתו להם ברית והכתוב אומר לא תכרות להם ברית לא היה דינם שיהיו לחם עבדי' והואיל ונעשות נשבעו להם בדן היה שיהרגו על שהטעם לולי חלול השבועה עכ' ד' ז' ובעקבותיהם הלך סמ' ג' בעשין קי' ו' ובמחילה מכבודם איני לא יכולתי להלחם לא בטעם הראשון שנתן לערמת הגבועים ולא בטעם השני שנתן לחרי אף הנשיאים אלא הראשון כי הוא אמר שלא ידעו משפט ישראל והכתוב אמר ויושבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולפי' ואם משפט ישראל בשלום הוא פעם היות שהקדימו לעיר שלום עם כלל העיירות שאחר זה יקדימו אליה בפרט בזוה כי ידעו זה אחר שבכרת ליריחו ולפי' הקדימו להם שלום קודם בואם ואין לומר שהמלחמה שעשו ובקשת השל' לא שמועו כי בזויה אחר שהיו צריכים כ' לידע זה ידעו הכל כי על הכל ידעו עד שידעו אמיתות הדברים וא' כ' אף טעו בזה וכבר קדמו להם אחר' ואם בטעם הב' כבר השיב הרמ' בן טעמות אשר אין להם תרון וגם אפי הוקש' אלי שאמר שגורה לתשובתן זאת ויהי האשור להם כריתת הכרית אשר שקבלו עליהם שלא לעבוד ע' א' מה שאין הדבר כן עדין יקשה שבוה תרץ למה שחרה אף הנשיאים ושרצו להכותם לולי השבועה אבל מה ישיבו לדבר איש ישראל שאמ' אולי בקרבי אתה יושב ואין אכרות לך ברית כי אחר שבאו בשבועה שלא לעבוד ע' א' מה אכפת לן אם יושב בקרבם אלא אחר שלדעתו תשובת' מתקבל' בכל מקו' שיהיו וגם שואלין מהם זה קודם שילחמו עליהם והרמ' בן ע' ה' אמר בזה טעם אחר וזה לשונו ודע כי ענין אנשי גבעון היה מפני שלא היו יודעים משפטם של ישראל בקריאת השלום והקדימו קודם שתבא להם פרוסדומא של יהושע ולכן אמרו וכירא מלך לנפשתינו ע' כ' וזה דבר תמוה כי לפי דעת הידועלמי שהיא הביא קודם שנכנסו לארץ שלח להם יהושע פרוסדומאאות לכלם ואין לא ידעו במשפט קריאת השלום או אף באו קודם שתבא בו' ואחר זה אמ' או שלא רצו מתחלה לשמע לדברי יהושע ובסוף פחדו ועשו עצמם ככרים דכתיב ויושבי גבעון וגו' נראה מהם שלא הקדימו אלא שקבלו כתבי יהושע ואח' כ' באו אלא פחד מיואסם כי חשבו שלא יקבל אותם עוד הוא אשר הכריחם לעשות עצמם ככרים ואת זה אחר והיה מוטייל להם עוד וגו' והוא טעם ג' וא' כ' לא ידענו אנה נמצא אותו ומאמה מקום תבוס דעתו בזה אבל כדי להבין דבריו כ' לומר שהוא ע' ה' כדחק בפי' מ' ש רשב' בירושלמי ג' פרוסדומאאות שלח יהושע קודם שנכנסו לארץ אם כונתו קודם שנכנסו לארץ הכוללת והכתבים היו כוללות או דעתו בזה לומר שכל ארץ וארץ קוד' הכנסו בה היה שולח אלו הכתבים כמו שגרא' היות דעתם ז' בנה ד' כמו שגרא' לקמן ולכן כאשר רצה לומר שהמה טעו במשפט קריאת השל' הרכיב טענתם על ב' הפי' ואמר שאם קדימת שלום אשר הקדים יהושע היה בכל ארץ וארץ באמ' שהמה הקדימו קודם ששלח להם יהושע ולזה לא ידעו משפט קריאת השלום ואם המה הכוללת באמר שמיאנו בהם וחששו שלא יועיל להם עוד התשובה מהמיואן ועל זה אמר או שמתחלה מיאנו ולזה פחדו ועשו עצמם ככרים ולזה הוקשה אליו שכבר ראו ושמעו מה שעשה יהושע ליריחו ולפי' ובדאי שמשם שמעו ולחמו משפט ישראל בקריאת השלום כי בזויה גם להם יקראו לשלום לזה חז' ואמר ששני דברים נקצו להם האחד מ' שעדין לא שלח להם ואילו לא היה אלא זה היו מומתיכי' עד ששלח אלא שראו תועלת אחר בזה והוא שאם החמימו עד ששלח בזויה כי לא ישלח ויודה בשלום אלא בתנאי המם והעבדות והמה לא רצו זה המין מהשלום אלא ברית האחוה ושישאלו כל אחד במשמלתו אלא שאיש את אחיו יעוורו ועל זה עשו עצמם מארץ רחוקה אשר אין תועלת בזושי' שלהם וגם ישראל כאשר שמעו שהיו מארץ רחוקה חשבו שאין תועלת להם מהמסים או השעבודי' אשר יתנו להם ולזה כרתו להם ברית מבלי שאלת תנאי כלל' ולפיכך קלל אותם יהושע ועשה להם כמישפט הראוי לעשות בהם לקיים והיו לך לחם ועבדך זה דעתו ז' ואם יש לך עינים לראות תראה מהקושי בדברי' אלו בטענות נכונות אשר לדעי' אין תשובה אליהם כלל' ראשונה שלא ימנע או הוה ידעו משפט ישראל בקריאת השלום אך הוא ותנאו ולא הקדימו לעשות זה קודם ידיעתם אותו או שהקדימו ועדין לא ידעו וא' ת' שלא ידעו כמו שהקדים הרב מי אמר להם שלא יעשו ברית עם יושבי הארץ וששלוםם לא יהיה אלא במם ועבדות עד שהצרכו לבא בערמה היה להם להמתין עד שיראו כי שמוא גם להם יתנו ברית האחוה ולא ישאלו מם ועבדות וא' ת' שכבר ידעו זה ולזה עשו עצמם מארץ רחוקה מי יתן ונדע ומי אמר להם שלארץ הרחוקות לא ישאלו גם להם המם והעבדות אחר שזה משפט קריאתם וכבר ידעוהו ועוד שמיאן מלא זה ההפך בדן העדים

הערים והחוקות לקדושת מו' עומקין אחר שהכתוב לא הנדיל ביניהם כלל אלא על כלם אחרת
 כן תעשה לכל הערים החוקות מן זה וכלל החוקות הרב כמו החוקות מעט כי כלם רחוקי
 יקראו ועל כלם אחר שלא ישלים עמם אלא כפניא המם והעבדות ואם המה טעו בזה ומשבו
 שלא רץ רחוקים לא ישאו א' כ' יהושע והנשיאים אך טעו וכרתו להם ברית האחוה ולא שאלו מהם
 המם והעבדות וישאל ארץ אחרו אולי בקרבי וגו' שדראה שאם אינם בקרבו עם היות שהיו קרובי
 יכרתו להם ברית . ועוד שאם השבועה היתה על כריתת הברית והוא ברית האחוה מבלי תנאי
 אחר מי היתר להם שבועה זו עד שחזרו ושבועה ולמה לא הותרה לעיני ההרעה והותרה לענין
 השבועה והכתוב אחר שכל זה מה נשבעו ליהם שכן אחר ויכרתו להם ברית לחיותם וישבעו להם
 ואם תאמר שאחר השבועה היה עדין נדרם לשאלו מהם התנאי ולא נאסרו על זה שבועה הנה
 יקשה דאם כן מה הצוה הוא אשר נעקו כלם על השבועה והסכימו כלם עלו השבועה היה ראוי
 להכותם ולמה יכו אותם והרי הם עד עתה יכולים לשאלו מהם התנאי והתורה לא היתה להרוג
 אלא למיר אשר לא תשלים בתנאים אלו עם היות שתהיה מו' עממין לדעתו ז' . ועוד שקודם
 השבועה קבלו כבר תנאי זה אחר שאמרו עדיין אהמם וכשם שהז' ז' אחרו שבאמנם באו עבדך
 לשם ה' קבלו עליהם שלא לעבוד ע"ג גם באמנם עבדך אהמם ולא אחרו ויתר קבלו העבדות
 וא' כ' לא נשאו לשאלת הברית כמו שאמר הרב באופן כי אין מקום להעמיד סברא זו כלל . והרי א'
 ע' ה' החוקים בה ויחם אותה לעצמו אלא שהסוף לומר שלא נשבעו להם אלא על החיות לא על
 התנאי כי נשמר ממה שהקשימו על הרב כי ארץ עברו על השבועה ושאלו תנאי ולא ראה כי הפסו'
 אחר ויכרתו להם ברית ואם הברית היה ברית האחוה כפי' הנה על זה אחר וישבעו להם וגו' .
 ועוד שאמרו ברית לחיותם שנראה שהברית הוא דבר אחר והחיות דבר אחר ובהכרח הברית הוא
 האחוה אחר שלדעתם לא יאמר על המשועבדים מלבד שהקשימות האחרות לא וכל להשיב עליהם
 אלא כן נריכים אהמם והשתדל בכל ענין ליטב הפסוק האלו באופן שיהיה עם דעת הפוסקים ז'
 שאם אחר כי קדימת השלום שזה לכל העמים וגם לשבע' אומות כי נראה שהם כותרים לדבריה'
 ולא נוכל לדמות את דבריהם אחר שרבותינו ז' גם הם נראה מדבריהם שהם סוברים זה וגם
 הכרח הפסוק ויכרתו וגו' לא ראשונה באמנם כן תעשה שאם הוא כדברי רש"י ז' וכדעת רמב"ם
 דשפרי שאמרו כן תעשה וגו' חזר לבל מ' למעלה הנה מלת כן תעשה מיותרת אחר שבהם מדב'
 כבר ועליהם אחר מה שאמר ואם כן לא היה צריך לא לשלול פשי' זו מערי כענין ויאמר כך מערי
 הגוים וגו' . ועוד כי אם שנסבול זה מלת כן ותעשה לא תתישב כי לא יכול בקריאה מלת עשייה
 ולא היה לו לומר א' כ' אלא כן תקרא לכל הערים הרחוקות וגו' . ועוד שאם בערי החומה האלה
 שלל הכל הקריא' והחיות למה הקשימם אחר שבתלת כן תעשה כלול הכל וא' כ' ה' ל' ר' ק'
 מערי העמים האלה לא תקרא להם לשלום ולא תחיה כל נשמה ואחר שלא אחר אלא לא תחיה
 בראה שבהכרח אחר שאמרו כן תעשה ארמו חזר ולתור לתלות החיות אשר היתר להחיות הכש'
 והטף שאחר העירות אם לא ישלחו ולהרוג הזכרים הגדולי' ועל זה אחר כן תעשה וגו' ר' ק' מערי
 העמי' אם תקרא להם ולא ישלחו לא תחיה כל נשמה וכו' תתישב מלת ר' ק' אשר לא תאמר אלא
 להוציא מה שהיה בכלל האמרו ואם אין ערי העמים האלה בכלל הקריא' האמורה ולא בכלל השל'
 אך תתישב מלת ר' ק' . וגם נבחרם ר' ק' נראה שזה דעתם נהיה שאמרו שם כפ' זו שלכל עיר
 ועיר אשר בא יהושע להלחם היה שולח להם אם ירצה להשלים שישימו ואם כן סברא זו אחר
 שהסכימו הראשונים והאחרונים מדבריהם נריכים אנו להעמידה ולכאור הפסוקים האלו באופן
 שלא יהיו סותרים אופ' ותחלה מה שכל' לומר בזה הוא לומר שדעתו כדעת רש"י אומרים שהביא
 הרמב"ם ע' ה' והוא שם ה' התור' והיה אם שלום תעניך לא יתן להם רשות לזה לא בקריא' הראשונ'
 אשר יקראו להם ואם מיאמו בראשונה ולא רצו להשלים אין להם תקנה עוד לשבו ולרשלים וגם לא
 יקראו להם עוד והנה יאמת לנו זה מה שאמר רש"י בירושלמי ששלח להם יהושע קודם שכתבם
 לארץ ג' פרסודגמאות וכו' כי פי' דבריו באמרו קודם שיכנסו לארץ הוא דוקא קודם שיכנסו
 לא' י' ולגבולה והוא קודם שיעברו את הירדן וזה כי אם כונתו לומר קודם שהיה נכנס לארץ יקשה
 מכמה פני' חדא דלא היה ל' שלח שנראה פעם אחת לא כך היה ג' פרסודגמאות היה שולח יהושע
 וגו' שנראה שהיה שולח אותם בכל פעם ועוד דלא יצטרך לומר עד שלא יכנסו לארץ שפשיט'
 שהכתבי' לא היה אלא קודם שיכנסו כי מי יכניסם אם עדין אין שלום ביניהם' והוא לארץ ישראל
 להראו לנו הזמן לא היה ל' לא בשעה שיקרבו לארץ להלחם עליה ועוד שאמנם שלח אחר בואם לארץ
 היו שולחים אותם ולא כן בודאי פשי' דבריו הוא שג' כתבים אלו שלל לכל א' אחר שכתבים אלו הפרטיים אחר בואם לארץ
 היה שולח אותם ולא כל עיר אחר שמיאמו בואת הכתב מי יתן ונדע למה זה ולא רצה להשלים עדין יתרו
 בו אחר בואם ארץ ואם גם להשלים לא אכפת לן בתיאורם אלא ודאי כי לא היו לו כתבים עוד
 זולתי אלו ומי שמיאן באלו אין לו תקנה עוד וכלל מייאמו כמו שגם' וישיב ג' בענין שכתבם
 הפסוק ויהי כשמועו וגו' לא ביארה הנהמה מה ששמעו וכו' ודאי כי לא שמעו אלא מה שהגיעם
 להלחם והוא מעניני החלמה וזה אחר ששמעו כפי' יהושע אשר שלח להם ושאל מהם הרובה
 להשלים ישלים והרובה להלחם ילחם וכו' ודאי כי אם השלום אחר להם תנאי השל' שהוא לבעל ע' א'
 ולתת להם מום ועבדות וכתב המלח' א' להם מה שיקרא להם אם ינאמו הכל כפי מה שכתבה
 התור' ועתה כאשר קרא משה כל התור' קרא כרעהו וכו' ודאי כי אין להם תק' לא אם
 יקבלו עליהם שלא לעבוד ע"ג לזה קצבו כלם יחד בענה אחת ואחר שטוב להם להלחם על דתם
 ולא להשלים ולהמיר דתם וישיב ג' בענין שכללם כי החוי' ג' בכללם וזה סבר האומות אשר נקצבו
 לזה והם ו' אומות וחזי בכללם כי הגרשי פנה והל' לו כחאמנם ז' ו' א' כ' גם יושבי ג' בענין שכללם
 שכללות החוי' מהיוערים להלחם ואמר שקצובם זה היה במה שפיהם כלם חזרו כאלו היה אחר
 כי כלם אהמו להלחם . וישיב ג' בענין אחר זה ראו כי העלמיה במקום שהיו ודאי מנוחיהם היא
 סכלות כי שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולפי דואי כי אם עתה ירצו להשלים עמהם לא יועיל
 להם כבר ולזה הוצרכו לעשות גם המה אופני הצלחם כמו שעשו כל המלכי' אל שהמה עשו ההל'
 בערמה וא' כ' אחרו גם המה חזרו לענה לא לערמה והעד על זה כי לא אחר ויעשו בערמה גם
 הנה שאלו אחר כך היינו אומרים שחזר לערמה . אמנם באומרו ויעשו גם פמה חזר גם המה
 לענה ואחרו בערמה יראה כי פשו' הצלחם גם המה ולא בהלחם אלא בערמ' וברמתם היה באמנם
 שאינם מיושבי הארץ אשר מיאמו בשלוםם אלא מארץ רחוקה באו ועל זה חש ישראל ואמרו אולי
 בקרבי אתה יושב ואתה מהנקראים לשלום אשר מיאמו ואתך אכרות לך ברית ואחר שכתבם אין
 לכם תקנה עוד וזה חזרו ודברו עם יהושע ואמרו לו תנאי השלום באמנם עבדך אהמם ולשם ה'
 אלהיך באנו וכו' וכתבו להם ראייה על היותם מארץ רחוקה וכו' וישאל האומות אומ' ולקחו חזק
 חזקם ודמו בראיה זו עם היות שהי' להם ראייה אחרת יתק' טובה אשר לא יכול בה השמעות . הוא
 לשאלו פי' ע' אוריים ותומים וכאשר אחר זה דעה שבהם על דת כמה שהחיו אותם אחר מייאמום
 ישראל להכותם לפי שחשבו שהשבועה שבועות הית' ושעברו על דת כמה שהחיו אותם אחר מייאמום
 והנשיאים יהושע אחרו שהן אצות שדקין כך אלא שיש חלול ה' מהשבוע' וזה כפשיטו' במה'
 שהכזירו עולם בעבדות ויתר מצימות התורה כח' ש' . או כאמר והוא יתק' מתישב אצלנו מסכים
 עם כל דבריהם ז' ו' וזה יונן לך כשנאמר שכללם ההבדל אשר השימו כל הפוסקים כלם בין הערי'
 הרחוקות וערי העמים האלה כשלא השלימו הנה יש הבדל אחר ג' כ' כאשר השלימו באופן שלא
 הושו יחד אלא בקריאת השלום להם לבד . אמנם בין אם השלימו ובין אם לא השלימו יש הבדל
 ביניהם והוא שהערים הרחוקות אם השלימו די להם שיקבלו עליהם לתת מום ולעבוד העבודה
 החופשית עליהם ולא כחש להם אם יעבדו את אלהיהם אם לא אחר שאין כונתנו להחזירם לחופש
 מצד עצמם אלא כי יראתינו הוא שמיאמנו ויחם אחר שהם רחוקים ואינם דרים בתוכינו ולא יראו
 מיהוזה גם אם יעבדו לאלהיהם לא כחש להם וכברת להם ברית ואם לא ישלימו אז נהרגו הזכרים
 הגדולים אבל השאר כחיה כח' ש' אמנם בערי העמים האלה בין אם ישלימו ובין בקבלת העבדות והמם
 לבד או שלא ישלימו כלל לא תחיה מהם כל נשמה כלל מפני שאם ישלימו ותחיה מהם נשת' ולמדי' מ'
 שאלו

אלא אם יהי' באופן שלא ילמדונו וזה שקיבל עליהם שלא לעבוד ע"ג או נקבל אותם וכברת להם
 ברית ובה תעין הפסוקים שם אחר כי תקרב אל עיר משאר ארצות הרחוקות וקראת ליה לשלום
 והשלום אשר נתן לך ארנו אלא שיהיו לך לשום ועבדך וינצלו ואם לא תשלים וכו' כן תעשה לכל הערי'
 הרחוקות שקריאתך אליהם לשלום ואם שלום תעניך והיו לך לשום ואם לא הרגע כל זכורך מלבד
 הנשים והטף אמנם יערי העמים האלה בין אם השלימו זה האופן מהשלום ובין אם לא השלימו
 לא תחי' וגו' מפני שלא קבלו עליהם שלא לעבוד ע"ג ואם נחוש שלא ילמדו אתכם וגו' אינם אם אנו
 בטוחים מזה אשר זה יהי' בקבלתם עליהם שלא יעבדו עוד לאלהיהם בזה התנאי הנזקק מקבלי' אות'
 ובה הונכו הפסוקים בשלמות ולדעתנו זה דעתם כשפרי באמנם בחלמת הרשות הכתו מדבר וזה
 שבאמנם עליהם השלום כי הכתובים בראשונה לא שאלו בקריאת השלום ובהכחמתו אלא המם
 והעבדות וחזר ואמר את' כ' למען אשר לא ילמדו וזה סותר זה לזה אחר שהפסוקי' הראשוני' הוא
 אשר אמרו והיו לך לשום וכו' אין זה אלא בחלמת הרשות אמנם בחלמת חובה אם השלום יהיה
 על זה האופן לא יקבלו אותם לא אם ישונו כתשוב' מה רמו אותם באמרו למען אשר לא ילמדו ובה
 יתעשו דברי תנאי דשפרי ולא יהיו סותרים זה את זה וזה דעת הפוסקים ג' כ' רצוני שגם הם ירצו
 שהקדמת השלום בכלם אלא שהושמו אהמם זה ההבדל כדי להסכים גם דברי התנאי אשר כשפרי
 עם כל שאר המאמרים שבירושלמי ואלולי מה שאמר רש"י ע' בסוף פרק אלו נאמרין ד' עממין
 שכתובם לא נקבל אותם ולא רצה לפ' ההודע' הדיא שתהי' ליושבים בארץ אלא לו עממין היושבי'
 ח' ל' היינו מפרשי' את דבריו בזה האופן אלא שהוא ז' ל' גלה שם דעתו ולהכי פי' אות' כ' ש' למעל'
 אמנם לא מהכרח דברי תנאי שכתפרי כי דברת הם יותר מתישבים על זה האופן שאמרו ובה
 נבאר הפסוק אחר שבאמנם הכנז' ארץ כנזנו התור' על האבנים וקרא אותה יהושע בנר' ט' ט'
 לישראל ואמרו במסכת סוטה שמתת כל התורה כתבו על האבנים למען אשר לא ילמדו וגו' הא
 לחדת שאם חוזרים בתשוב' מקבלין אותם וכפי דרכינו זה הודעה ליושבים בארץ כי לא נהרגו אות'
 אלא מיראתם מהם שילמדו שאם ירצו לחזור בשבועה חתובותיהם שלא לעבוד ע"ג א' תחיה וגו'
 אותם ולפי מה שזה סתם בלאחר למען אשר לא ילמדו כי כאן אחר שמה שאמרה תור' לא תחיה וגו'
 אינו אלא מפני שלא קבלו עליהם לו התנאי של מ' והעבדות שבהם דברה תור' ונשארו בטומא'
 הע' א' בידיהם לזה לפתוח ליושבי הארץ פתח של תשובה בראיה להם דיוק זה תחת הצורה וזהו
 ששמעו מלכי האמרי הו' עממין שביאר ועל זה נקצבו יתדיו להוציא מה יעשו אם ישלימו ויקבלו
 עליהם תנאי זה או אם ילחמו ולזה שם נקד' בגל העממים מלת יתדיו ברוקף קטן להפסיק עם
 לומר שאינו סמוך עם מלת להלחם ואח' אסרה הכנז' שלחמם יתדיו פה אחר יר' שמה שנאמר
 מקבוצם הוא שכלם פה אחר הסכימו להלחם ולא להשלים וזה מרוב אדיקותם בע' א' כי לא רצו
 להמיר עבודתם ומפני שא' א' שכלם יחזקו לבם ויתגבר להלח' מבלי פחד ומוך לבב לזה אפי' שהי'
 האומר זה היתה אחר שכלם אמרו בניהם להלחם אצל בלב לא היו שום כי קצתם התגבר לבם
 על זה וקצתם אמרוהו באונם להמיר אחר הריב וקצתם נופי הכבוד ואם כן הפה היתה בזה
 אחת אצל הלב לא וא' כ' ברובם היה ערמה בניהם כי אמרו זה בזה ולבם לא יכון וזה ערמ' הי'
 למשגימים עומה אחר שאמרו להם וזה שאין בלבם ולזה אמרו שישגי גולעד הוסיפו עוד שטעו
 בערמה וזה כי ערמת האמרים היה בלבם וכוונתם לא במוטעה והמה עשו מעש' בערמה או יר'
 שכלם הסכימו לאחזו בכוונתם ע' ה' הולחמה והמה עשו מה שעשו כלם במה שלא רצו לעמוד
 עבודתם אלא שהיה זה בערמה שהערימו את ישראל וזה נעשות עמם נכדים מארץ רחוקה כי
 לא היו מיושבי הארץ ובה חשבו שיקרתו להם ברית בלי שישיאלו מהם לעמוד עבודתם כמו שהז'
 היגוזה בתורה בחלמת הרשות כ' ל' לבאים מעמם להשלים ולזה עשו עמ' שולח' ובאי' הארץ
 רחוקה וכדי שיאמינו אומ' כל הדברים אשר הביאו עמם הביאים בלי ומטולאים אשר יורו
 היותו מומן רב מפאת מרחק הארץ והנה עשו זה עם היותם שלא היו נריכים לזה שבהיות' מח' ל'
 עם היותם שלא יהיו מערים רחוקות יקבלו מבלי גרות לא שכונו בזה כדי שיאמינו אותם כי בזה
 יוכלו לתת מופת להם מדבריהם וידעתם משא' כ' אלו אמרו כי מארץ קרובה מח' ל' הם ועוד כי אם
 הם מארץ קרובה ירצו ישראל לאמת זה ולשלוח שליחים אל וקפי העיר ונלכיה . והנהיה רחוקה
 לא ישאלו מהם זה או לאמר שהמה לקחו פשט הפסוק כפשוטו שאמר כן תעשה לערים הרחוקות
 יהיה זה שיהיה זה כונתם להשיג ברית השלום מבלי עוינות עבודתם וראה ערמות האנשים האלו
 כי עם היותם רוצים לקבל העבדות והואם לא התחילו בזה אלא עשו עמם כאלו אינם יודעים דבר
 מזה ושאלו ברית השלום יובלי דבר כלל ולזה אמרו כרתו לנו ברית ולא אמרו יתק' מזה וזה כדי
 שאם יסרבו בזה יודו להם חלוקת היום ולא ר' חלוקת היום והעבדות ונחלה נופי שאם יסרב
 בה יצטרפו להודות להם חלוקת עבודת לילים וזה מה שלא רצו הם ולזה אמרו כרתו לנו ברית
 ויאמרו איש ישראל יר' שכל איש ישראל כלם יחד השכימו באחרתם כאלו היו כלם איש אחד והאות'
 היה אחד ולזה כתבו ויאמרו וקרינו ויאמר וזה שאמר להם שאין או במה זה יכרתו להם ברית
 ביהות שיתקן להיות שמיושבי הארץ הם ואם הם מיושבי הארץ לא יוכלו לכרות להם ברית עם
 היותם דבוקים לאלהיהם והגבועים כאשר ראו את ישראל דוחים אותם כב' ידים ואת יהושע שותף
 חשבו שיהושע נהנה להם ולזה הכזו כניהם אל יהושע ולא רצו לדבר אלא עמו ולזה אמרו לו
 עבדך אהמם הנה בזה הוסיפו מה שלא אמרו תחלה שאמרו שהברית הוא אשר שאלו אינו ברית
 האחוה אלא ברית העבדו שעבדו יהיו ובה ישלימו עמם ויכרתו להם ברית וראה חכמת יהושע
 כי השיב ספק בדברים אלו באמרו מי אתם ומיאתן תנאו אשר הכונה בזה לומר תחלה שמיאמה
 עם הם ליע' אם הם מיושבי הארץ או מארץ רחוקה כאשר אמרו ואחר שגוד' להם שייאמר רחוק'
 מארץ באמת מציאה סבה אז טעם הביעה אתכם עד שתבאו אחר שא' לא יומר שמיאמר' יוננו שיהי'
 לבוא לארץ רחוקה אחר שאמנו שרורים עד אשר נכבש את ארצנו ובה הקשה להם דאם נודה
 שמיאמר רחוקה מציאה סבה הוכחתם שצדאו אלינו אחר שאין לתלת אותו ביר' ביר' מוננו ומה
 תועלת לכם בשלומנו ולשעבד עמכם וכאשר ראו שיהושע השיב להם בקושיא נמרצת לדבריהם
 הוכחתו להודות ביכולת האל יתבדק ולומר שלשום שמו הגדול באו דאם לא כן אין להם תשוב' מה
 לענות עוד לדברי יהושע ולזה אמרו עבדך באו לשם ה' אלהיך וגו' ולהיות דבר זה שלא מתוקן
 ההזקן כי הם אינם מתעוררים לו אמרו שהם אינם אלא שלומים מהוקרים כי היה נתפעלו
 בחכמת' מזה והוא אשר אמרו כי ההכזו והעבדו' ללוה גדול כזה הוא דבר כזות ומתקבל ולזה
 עבדכם אהמם וגו' ואחר אמנם זה חששו שמיאמר עדין יסתפק בדבר לזה הביאו לו ראייה מלחמם
 וכליהם אשר יורו על רוב הרך ורחוקו מאד . ואם האנשים הממונים נתפתו להם ולקחו חזקם
 ונשתתפו עמהם או לקחו הרך מדבריהם הגדים בהם את האנשי' ונלווה הם בהם ועם היות שהיו
 מחוייבים לשאלו את פי' ה' אחר שכלל עינה וספק בלבנותם על כל זה את פי' ה' לא שאויהושע
 כאשר ראה שהעם טעו ליהם ורצו לקבלם השתדל שיהיה זה כפי דין התורה ולזה אמר ויעש להם
 יהושע שלום כי לא יכול עם עשיה על השל' בעצמו לא הכונה שיעשה להם התנאים אשר יצטרכו
 לשלום ולא הוצרך לבאדם כי כב' ביארה אותם התור' שהוא המם והעבדות ולא חשש לגרות כי זה
 הנצרך להם כפי דבריהם לו והוא מ' ש' ויעש להם יר' מ' שהיה צריך לפי דעתם ולפי מה שאמרו
 הם או שג' שגם הגרות נטל עליהם מספק שלא יהיו מיושבי הארץ ואז וישבעו להם וגו' ו' ש' ג' כ'
 ויכרתו להם ברית לחיותם שיר' הברית אשר הצריכה התור' כדי לחיותם והוא אחר המם והעבדו'
 אם האמין אותם או אחר ביטול הע' א' ג' כ' כאשר עינה בלבנו מהם . או כאמר שביאמרו ויעש
 להם שלום כיון לתנאי המם והעבדו' ובאומ' ויכרתו להם ברית לחיות' הוא ברית החיו' והוא שלא
 לעבדו ע' א' ויהי מקל' ג' ימי' וגו' את ששמעו וגם ראו שבאו ל ארץ שקרובי' הם ליו וארץ מארץ רחוק'
 כאשר אמרו וגם אי' מהדרי' בעי' אחר' לא שבקרבם היו ושבי' ואז בני ישראל החשובי' יראו שכן הדין
 הי' ראוי להכות עם היו קבלו עליהם שלא לעבדו ע"ג כי במרמ' וערמ' באו כדי שלא לקבל אותה ואח'
 שה' כל כך ארוקי' בע' א' הם ובערמ' קבלו מה שקבלו ולזה הן אמ' שלא תועיל להם קבלו' א' אח'
 התלוננו על יהושע והנשיאי' כי לא נשבעו להם כי עם היו שכתב קבלו עליהם שלא לעבדו ואמרו כי באי'
 לשם ה' עם כל זה אחר שכל עקר ערמתם היא כדי שלא להמיר עבודתם ולזה נעשו מארץ רחוקה
 שאלו

כפי היות שהיה נביאם צדקיהו קצתם אלא אחר שהתאחדו פתעם הפסוקים כפי פשטם
 זריכים אלו לצדקם כפי מה שרמו פשטו המלות ולא להוסיף ולבאר בהם מה שלא יוכלו כשוא ואם
 המלות יורו על האחר כמו שפירש מהם מה לנו להגדילו יותר ולומר שפסוק ונתבטל אחר שזה
 ויהי כלה בחוק חרות ותינועם וכל שכן שאחר הענין הדק כמאז האחר יותר הכונה
 והשתעבדות בשמש מה שהיו הפסוק תמוע עם היות שהפסוק התמועה יהיה כח גדול במפסיק
 מהאחר וזה שאם נראה שאדם מה לא יבא למקום פלוני עד עת ערב וכפי טבע הליכותו וכל לבא
 בבקר אם נעזבו אותו בטבעו וכמו בתנועה ויתנועע בתנועתו מאחרת לעשות דרון המנוה אותו
 על זה הנה בזה הוא יות ככע ומוטעבד למנות מה שהיו מי ששיר מונן כח התנועה כמו אם
 נקטע רגלו של אדם לא יבא אל המקום שהאור רגלו זה ויהיה על כח המסיר אות' לא על
 עבודת האדם ההולך אחר שהוא מוכרח בזה אחר אם כמו עתה ככחו או וכלי התנוע' לא הוסרו
 מחומו ועל כן זה נתאחר בביאתו ולא בא עד העת אשר נטו הכנה זה יקרא עובד ואם כן הכס
 באחר התנועה יגדל בנתינת העבודה מהכס בהפסק וצטו התנוע' ואם כן כפרש הפסוקי וכדכית
 מהם מה שאמרו וקודם שנגמם לבא אל האשאל בהם שאלות ראשונה ב"ש או ידבר יהושע לה ולא
 אחר מה דבר אליו כי אחר שמש בגבעון דום הנה דבור זה עם השמש הוא ואין לומר שדבורו
 זה עמו יתבדק כמו שאמר הכי' א"י הוא דוחק אחר שאלת דום עומדת ולא היה דבורו זה עמו יתב' **לא**
לא היה לו לומר אלף שמש בגבעון הדום כמו שאמר בתקום אחר הדימוי וה'גם מה שאמר שהיא
 מקור ותשמש לגווי הוא קשה כי המקור יורה על התמדת הפעול' וכאן לא היה זולתי לשעור מה
 ואם כן האמת יר' דרכו כי אינו אלא צווי מהקל עומד והוא גם כן צווי לשמש לא לאל יתבדק ומה
 שחור לומר ויאמר יעד על זה כי הדבור לחוד לה' והאמירה לשמש וא' כ' צדק לידע מה דבר לה' **לא**
 השנית באומרו ביום תה' כי כנר הורה על זמן זה באומרו או ידבר וגו' ולמה אם כן חור לומר
 ביום תה' **לא** ומפאת קושי או פירש הרב רבי יצחק אברבנאל פירושים שונים בבית זו כדי
 להעתיק' מהיותה בית הזמן ואמר תחלה שהיא צ' ת בעבור וירצה שדבר לה' בעבור שיתן את
 האמור לפני בני ישראל בק' שיהא בזה מבואר כי לא הי' דבורו לה' בעבור היום אלא בעבור הכתיבה
 א' כ' לא הי' כפי זה אלא בתה' ה'גו' וגם ב"ש אחר זה שהיא צ' ת מן וירצה מן ענין תה' ה'גו'
 יקשה שלא היה ענין דבורו כפי זה ביום אלא בנתיבה ואם כן בתה' ה' היה לו לומר וכאשר הרגיש
 בחולשת דבורו בזה אחר שיר' שדבר לה' שבוים אחר יהיה תנו' לאמורי וגו' ואין זה מובן בפסוק
 וגם לא יסבולו המלות וא' כ' בודאי שאין אלא ב"ת הזמן וצדק א"כ לידע למה כפל בבורא' הזמן
 הב' באומר לעיל ישראל כלל לו משמעות כלל לא ולא יתכן לדרש לא לפניו ולא לאחריו שאם באמר
 שחור לאמירה ויר' שאמר זה לעיני ישראל יקש' שלמה הוצרך להודיעו זה ומה איכפת לן בזה
 שיהי' לפני ית' או כינו לבין עצמו והרי' א' אחר שהוא לומר שלא נבדור להתפלל וזה שבה אליו
 ולב' ד' יותר שבה היה אליו אלו התפלל לבדו וכענין כי הן אל כביר לא ימאס ואלו נעב' בתפלתו
 יחידו הי' שבו גדול משיעב' בעתה כל ישראל מלבד שאמר שגמול כל זה יקשה שהי' לב' לפני ומאי
 לעיני' וכאשר הרגיש הוא ז' לב' בזה אחר שפי' לעיני הוא טעם התפלה וירצה בעבור עיני בני
 ישראל שלא יכחשו מראות ודבר זה הלגיוני לא אמיתי בפסוק כלל פי אין לו טעם אלא מלח' **לא**
 כדאז לדרוש אומר' לאחריו ויר' שאמר לשמש שידום לעיני ישראל' גם זה יקשה דפשיטה שאם ידום
 שהכל יראו אותו ולעייניו יהיה זה וגם לעיני כל האומות ולמה הוצרך לומר זה: **לא** כ' ב"ש וידו'
 השמש וחור לומר ויעמד שלמה כפל ענין זה בחלות שוכות הי' לב' הכל בחלה אחת ויאמר ויעמד
 השמש ולא אף' או יאמר וידום השמש ולא אף' ומאי אס כן וידום ויעמד: **לא** ב"ש ויעמד השמש
 ולא אף' לבא כי ב' חלות אלו סותרות זו את זו שאלת ויעמוד תורה על בטול התנועה לגמרי וחלת
 ולא אף' תורה על האחר והעמד המהור לא על הטעול: **והרי' א'** כאשר נדחק בזה הוציא מלת אף'
 ממחשבותיה ואמר ראשונה שפי' ולא אף' הוא ולא נשתקע ומלבד שלא מצינו לב' זה חבר במקרא
 כלל הנה יקשה ששקיעה וביאה הכל דבר אחד ואין יאמר ולא נשתקע להשתקע הי' לב' ולא בא
 גבו' ואחר שהרגיש בזה אחר שהוא מלשון קורב' ויר' שלא נתקרב לבא איני שמעתי ולא ארין שאם
 דרכו לומר שלא מיה' בתנועתו להשתקע ענין קושינתו במקום עומד ואם כונתו לומר שלא נתקרב
 אלא האופק לבא זה הפך מדעתו כי הוא אומר שענין זה היה בעת היותו קרוב לאופ' ואם כן הרי
 בקרב אלא שלא בא ונריכים אלו אם כן לידע אף' יתעב זה: **לא** כי הנה סתר עמו ג' כ' באופן
 אחר והוא כי תחלה אחר שעמד בחצי השמים שנראה שהיה זה בחצי היום והוא נכח הראש ואחר
 זה אחר ולא אף' לבא שנראה שהיה קרוב לאופ' כאשר עמד וזה סותר לזה: **והרי' א'** א"י שמש בחצי
 השמים יר' בחצי מן השמים שהוא החצי שעל האופק כי השמים מתחלקים לב' חלקים החצי ממזמ
 תפת האופ' והחצי למעלה מהאופ' ואחר הפסוק שמירת השמש היה בחצי אשר למעלה מהאופ'
 וס' זה לא יסתור זה ואמרו שהיה קרוב לאופ' ענין בחצי השמים העליון היה ואם מתפלל בעין
 העיון תראה כמה מהדומק בדברים אלו וזה כי הן אף' שמש על האופק הוא חצי השמים ומה
 שתחת האופ' החצי אחר ואם הכתוב רצה להראותו היכן היה השמש אלו החלקין באמר עמד
 לא הראה דבר מבואר באומרו בחצי השמים יר' מאין כדע א"י חצי שמים הוא זה ואם יאמר שלא
 יקרא חצי השמים אלא מה שלמעלה צדק ליתן לנו טעם זה מלבד שלא היה צדק להודיענו זה
 שבאמרו ולא אף' לבא שפיעט שעל האופ' עמד וא' כ' לא הדור מאזכנו הרב בזה כלל: **ובעל כזה**
שלום כאש' לחנוהו אלו השתירות פתר לו דעת ד' בזה ואמר שד' דברים קרו לשמש הטעול תחלה
 בחצי השמים והאחר אחר כך בתנועתו מחצי השמים לאופ': **וה' ד' דבורו** היה כמדבר א השמש
 שמש בגבעון דום ר' שיתעבב כי הוא חשב כי אם לא יתעבב ויתבטל מתנועתו לגמרי עם היות
 מלך בתמינות ואחר ענין לא היה די כי קצר חזע היום מהשתער ולפי שלא יתבבלל סדור שני
 המאורות הגדולים בדבור ובגמור אחר שמתעבב הירח צעמק אילון וכן היה ו' וידום השמש
 בו וספר אף' היה הענין הוא יתכן סדרה החכמה האלהית הכס הזה סדור כפלא וזה שלפי שראה
 היכולת האלהי שאין צורך לבטל השמש מתנועתו זה הזמן הנחשב עד יקום גוי כמ' יהושע וגם
 לא יהיה די באחר תנועתו בלי בטול כלל לזה עשה את שביהם הפסיק התנועה במקום הנראה
 לחוש כד' ההפסק בו ונטעם לגמרי והוא כאשר הוא בחצי השמים כי אז החוש ישבוט שאינו
 מתנועע כלל וכאשר הניע השמש לחצי השמים באמיתות נכספ' תנועתו לגמרי ועם הפסק תנועה
 מעט עם הפסק הנראה לחוש די וזהו אחר ויעמד השמש בחצי השמים ולפי שראתה ההשגחה
 האלהית שאם היתה תנועת השמש בטלה ונפסק לגמרי עד עת הנקמה יעבר זמן רב לכן כדוה
 לקרב הדברים אל השמש כפי האפשר אחר העכבה אחר תנועתו ולא חש למה אופת' כבתחלה עד
 השלם הנקמה וזה שאמר ולא אף' לבא ואם טעם זמן בין הפסק התנועה והעדרה ובין מתכו' ואחר'
 התנועה כללו היה איתו חצי היום הנשא' עד הערב כיום תמים כו' ע"ל והוא הדעת הד' שאמר
 למעלה ובאמת הוא ד' כ' אה' ומתישב בבואו חלות הפסוק אלא שענין יקשה כי למה הוצרך לב'
 הדברים בטול והאחר: **הן** אמת שאין העיון כולל לומר שהנה האל ית' ירצה לקרב הכס לטבע
 כל מה שאפשר ולא ירצה בטול הטבע וזולתי בעת ההכרח וראה שאם תתאחר תנועת השמש ולא
 תמה' במראותו השבטית עדין לא יספיק מה שיתוסיף מן הזמן ביום בזה האחר וזה רצה להשלי'
 זה אשר יחסר בטול וזה בטל התנועה כמות הזמן אשר יחסור באחר כי זה מוכרח להשלים
 החבוקש ואחר זה אחר את מהלכו המשל בזה הנה האל יתבדק ראה כי הם זריכים שזה החצי
 היום הנשא' יהיה יום שלם כדי שיהיה שהות ליקום גוי אויביו וראה שאם יאחר תנועתו לא
 יספיק זמן האחר להסיף ביום ו' שעות שאינו זריכים כי יקסור ל"ח ש' שעות וזה בטל התנוע'
 צ' שעות אלו ואחר זה אחר אותה והוא עיון כלה עם ית' שאנו כפרש הפסוק על אופן אחר
 באופן שיתעבבו כל מה שפסקו בהם מן היתורי והסתירות חבלי שנשדך לזה ואומר: **הנה** לא
 עומא נבירא מוכן תמיד שידבר לאל יתבדק בכל עת אשר ירצה וזולתי חרע' כי בו באמר עמדו
 ואלמעתה מה יזוה ה' לבס וזה כי כל הבניאים כלל לא היה האל יתבדק מדבר פתחה' אלא כאש'
 ירצה האל יתבדק לשלום אותם אל אומה' ולא כאשר ירצה ה' להמשך עליהם השפע הנבואי
 היו משימים אותו אחרם משה ע"ה בכל עת אשר היה רוצה להבאית' היה מחפץ עליו השפע
 הנבואי וזה כמו שאמר בו וידבר ה' אל משה כן כאשר בו וידבר משה אל ה' והנה יהושע לא

היה בואת המדרגה הנפלא' ועתה רצה לשאול ממנו יתב' שימשך עליו השפע הנבואי כדי שיאמר'
 לשמש שידום כי לא יוכל לחשוש על זה אלא ביהות האל יתב' דבק אליו וקס' באור נבואתו עמו
 ולזה אמרה הנבואה שאז בואתה עשה עליה יהושע למדרגה כפלאה והוא שירב יהושע לה' וימשך
 עליו השפע הנבואי מבלי שיתחיל האל יתב' לרדב אליו והסבה לזה מפני היות זה ביום תה' ה'
 ירצה שהאל ית' היה עם ישראל משנית גם לתת בידם את האמורי ולזה היה שעת רגזן אל יהושע
 אל שיעלה לזאת המדרג' לרדב הוא אל ה' לשאול ממנו מבלי שירדב אליו ית' ויאמר לו מה יעשה
 ולזה אמ' לעיני ישראל לפי שהיו אז מדובקים עמו ית' וצמדתם חכותם אל' לשמש שמש בגבעון
 דום כמו שנבא' ב' ה' ית' או ירצה או ידב' יהושע לה' וגו' וזה כי כפי מה שנראה מהחלת זה
 הנצחון הכה האל ית' הסכים לעשות החלמה על ידו שכן השלך עליהם אנשים גדולות תן השמי'
 עד עוקה וכן רצה לעשות עד תומם מבלי שיכשר ישראל להרוב אותם בחרב אלא שיהושע ראה
 שלא היה זה שבת לישראל ולא גבורה אלא שהאל יתבדק יכניע אותם וישי' את כחם ויאמר
 לישראל להשמידם ולהרוב אותם באופן שיהיה תפית האמורי לפני ישראל ולא לפניו יתב' וזהו
 שאל יהושע מאתו יתב' והוא מה שאמר אז ידב' ירצה אז בעוקה הכרח יהושע שידב' לה' ויתפלל
 אליו בעצבו שיהיה יום זה יום תה' ה' את האמורי לפני ישראל שישמידו ויקחו מהם ולא שיהרוב
 אותם האל ית' באנשים מן השמים כי אין זה שבת וגבורה לישראל ולפי שראה שהיו קצר והמלאכה
 מרובה אח' שהמה פעלים אנושיים והם זריכים לזמן לפעול בו ולא שאר מהיום וזולתי חצי היום
 לזה אחר לשמש שמש בגבעון דום יר' שימתין ויעשה תנועתו בתקון ואחר' ולא ימה' לבכת במרוצת
 מהלכו העצמי שאלת דום תאמר' המותן כמו דום לה' והתחולל לו שהוא שלא ימהר להתיאש מן
 הרחמים אל שיהיה מתקן ומקוה לתשועה ע'ס היות שתתא' ח' ש' דום שרצה שיהיה מתקן ומאחר'
 בתנועתו ולא ימהר במהלכו ולפי שלא ידע יהושע כמה מהזמן יתעך לזה לזה תלה זה בישראל
 ואזו לעיני ישראל דום שרצה לראות עיני ישראל וכפי מה שיראו הם שיצדק להתא' התא' **לא**
במהלך באופן שיהיה עובדו מהזמן מה שראה לישראל שיצדק להקם מאויביו עד כלות' והנה
 מפני שלא יתבבל' תנועת המאורים הגדולים בדבור והנוד' הוצרך לזכות ג' לירח אשר היתה
 צעמק אילון שתתאחר גם היא ותלך בתקון ואחרו כפי מהלך השמש עתה באופן שתהיה תנועתה
 לעלות בתנועת השמש לבא לרדת והנה אחר בגבעון ובמקום אילון לפי ששם היה מקומם בעת הזו
 אשר דבר יהושע והנה ספרה הנבואה ששמש השמש ליהושע וככעו למאמרו והוא אומרו וידום
 השמש וירד עמד ונתאחר' והוא אומר עמד שיר' עמד מלכת במהירות תנועתו השבטית והשיעור
 היה עד יקום גוי אויביו וראה אומר עד יקום ולא עד התקם גוי מאויביו כי בזה הראה שהוא
 ספור שאלו עליו המתקן והעבוד עד זה הזמן שיקום גוי אויביו כמו שאמר לו יהושע לעיני
 ישראל דום אף' ספר מהשם האף' היה וכמה מהשעות נתא' ולא אחר ועמוד השמש בחצי
 השמים וגו' הנה קרא חצי השמים לחצי השמים הגלגלים וזה כי חצי עגולת השמים הנראים בתי
 כחלקים לשני חלקים וזהו אחר שעמד ונתא' בהליכותו חצי השמים ולא מהר לב' לאפ' להשתקע
 הנה נתעבב כלו אותו חצי היום הנשא' היה יום שלם באופן שזעת היותו בחצי השמים התחיל
 לבכת בתמינות ואחר ונתא' לבא שהיא לרדת חצי השמים מפני שלא מיה' לבא כיום תמים כש' **לא**
והנה קרא ההליכה בחצי השמי' ביאה לפי שאמר הוא שהוא כוטה לרד' ככר הוא בא לפי שמתנועע
 לבא ולהשתקע ומאז ששא' מהיום חצי היום שכן היה השמש בחצי השמים והלך זה המרחק
 באחר' כאלו היה יום תמים והוא י' ש' שעות וכתוסף בו כפי זה שעה שעות' או י' שעות אם יום
 תמים הוא יום התורה שהיא כ' שעות' ויהיה אומרו ויעמוד וגו' כמו ש' עמד פלוני בביתו
 למקום פלוני י' ש' שעות שאין הכוונה שהיה עומד בלתי מתנועע אלא שנתעבב בתנועתו זה הזמן
 וכן כאן ירצה שעמד השמש בהלך החצי השמים הנשא' אליו להלך וזה מפני שלא מיה' לבא א תחת
 האופק כללו אותו חצי היום היה יום תמים או חצי שעות והס' י' ש' שעות או יום בליל' והז' ל' שעות'
 וזהו כתיבתו הפסוקים ומתכוו המלות כפי פשטם מבלי זדמת ועות כלל' ולא היה כיום ההוא
 וגו' ירצה שכל עת ועת אשר יעשה כס מה ימשך קוד' מרגו יתב' שהוא יזוה לבניא לעשות אותו
 כמו שהיה כס הים שאמר לו האל ית' למשה ואת' הרים את מוסך וכס קריעת הירדן ליהושע וכן כל
 האותות והמופתים אשר נעשו למשה ולבני אהרם כמאן לא היה כך אלא שיהושע נתעור' לעשות
 הכס והוא דבר אליו ית' ש' ולא היה כיום ההוא לא מפאת הכס אלא מפני שגשעה לשמוע ה'
 בקול איש ולא נתעור' מרגו יתב' ומאמרו כי ה' היה הכללם לישראל והוא היה צדק שיזוה על
 עשיית הכס ועם כל זה שמה' ה' בקול יהושע ונעשה הכס על פי מאמרו' או ירצה ולא היה כיום
 ההוא וכו' וזה שהנה המלחמה הזאת היתה מתחלה נעשית על ידו יתב' כי הוא השלך עליה אבני'
 גדולות מן השמים וכפי זה לא היו זריכים לבס אלא שגשעה לא בעבור הכס אלא לשמוע בקול
 יהושע לבד אשר רצה כך ולזה אמ' ולא היה כיום ההוא אשר יעשה הכס לשמוע ה' בקול איש ולא
 מפני היותם זריכים לבס כי ה' היה כללם להם ולא היו זריכים לבס ולא עשאו א' כ' וזולתי לשמוע ה'
 בקול יהושע ויהי מלת כי כמו דהא' או ירצה ולא היה כיום ההוא יר' ששמועם לא היה מה שה'
 ביום ההוא והוא שימעה ה' בקול איש וימשך השפע הנבואי עליו השפע הנבואי לפי שכל הנביאים הם
 שומעים ממנו יתב' ומקבלים השפע הנבואי אבל לא ישמע מהם האל יתב' והיום הזה דבר יהושע
 לה' כמ' ב' באמרו אז ידב' יהושע וגו' ולפי שכבר היה משה ע"ה בואת המדרגה לזה לשלול לחשה
 שלא ככבב בשום עם הנביאים אחר בקול איש כי משה ע"ה לא איש היה אלא איש האלהים אבל
 באיש לבד לא היה ביום ההוא' והסבה אשר היה זה ביום ההוא הנה היה חפצי ש' כללם להם
 והוא השפע האלהי דבק עמהם:

ביאור חלוק הארץ

נפל מחלוקת בין המפ' ה' בענין חלוק הארץ היאך נתחלקה וזה כי דש' ז' סבר כי הארץ
 נתחלקה לגלגול' ב' ישראל רצו כפי מנין אישיהם באופן שהשט אשר היו ארשי' רבים
 היה בטל חלק גדול מהשט אש' היה מעט באנשים כי לא חשש' התור' לשבטים אלא לאנשים שיהיו
 שוים בחלקים באופן כי לדעתו ז' לחלקה הארץ ל' חלקים בלתי שוים אלא כל שבת כפי אשיו
 היה נוטל וכפי דעתו זה היה השווי באנשים כי מה שנטל זה נטל זה ולא היה שווי בשבטים כי
 השט רב האנשים כחלק גדול מהשט מעט האנשים זהו דעת רש' ז' ז' וזהו ע"ה ל' לא
 כן דעתו וסברתו כי הוא סבר כי הארץ נתחלקה ל' חלקים שוים וכל שבת נטל חלק מהם הן
 שיהיו אנשים רבים או מעטים אבל אח' השט היה חלק את חלקו כפי אנשיו שכל אנשי השט
 היו נוטלים חלקים שוים ועל זה אמרה התור' לדעתו לרד' תרבה נתלתו ולמעט תמעט שר' שאל'
 שיעול כל שבת חלקו היו חלקין אותו לבני אבות שלו והיה נוטל כל בית אב כפי מה שהי' בחשבתו
 מהוכרים אם כפי יוצאי מצרים או כפי ב' ארץ למר' כדאית ליה ולמר' כדאית ליה כאשר נבאר
 דבריהם בחלק המדרש ב"ה וז' לרד' לבית אב הרב שמשפתו גדול תרבה בחלתו ולבית
 אב המעט תמעט את חלתו באופן שכללו' חלקו הארץ היה ל' חלקים שוים וכל חלק של כל שבת
 ושבת היה נחלק אח' ז' לגלגול' השט וז' הכתוב ג' א' איש לפי פקודיו יותן את חלתו וכפי דעתו
 זה מ' הכתוב אחר כל זה בסוף הפ' על פי הגורל חלק חלתו בין רב למעט פי' שעת' הגורל
 יטל איש מהשט אחר כל זה והיה כשהשט יהיה רב באכלוסין שאז חלקו יהיה
 רב ובין שוים מעט שיהיה כשהשט יהיה רב באכלוסין שאז חלקו יהיה מעט להיות
 החלקים שוים ואנשי השבטים בלתי שוים באופן שלדעתו ז' חלק השבטים היו שוין וכל חלקי האנשים
 לא היו שוין זהו דעת הרמ' ז' ז' ולאחר העיון בדבריהם ראיתי כי מחלוקתם והחלוק אשר נכל'
 בדניהם נולד מסוגיא אחת אשר בנמרה שכל אחד פי' אותה בדרך אחר אשר המני' יבא לו דעת
 וזה לפון הלה' איבעיא ליה: ארץ ישראל לשבטים אכלונו או דילמא לקרקף גברי אכלונו ז' **לא**
בין רב למעט ועוד תניא עתידה ארץ ישראל לשבטים אכלונו או דילמא לקרקף גברי אכלונו ז' **לא**
שבטים ולא נתחלקה אלא בכפף שבאמר בין רב למעט וכו': והנה הרמ' ז' ז' מפ' דברי ה' **לא**
זה האופן ארץ ישראל לשבטים אכלונו שנתחלקה ל' חלקים שוים ואח' כ' כל שבת ושבת חלק
 לפי

אנשי שאלו היה כן הי"ל ויהי הגורל לחטה וגו' ויתנו לו הערים וגו' ומה שנעזר מסוגות
 הגמרא הן אמת שכל מה שהביא חמדה הם קושיות להרמ"ב ע"ה אבל לא הכרח לסברתו אלא
 לסברת רש"י ו'ל' אם נפ' לשנים אפ"ה הבעיה כמו שפי' אכחזו זה ולא כמו שפי' שאמר שהבעיה
 אם היא באומד והשערה כי למה יהיה בהשער אחר שחממו במשבר אנשיו וגם קרא אחר בהדיא
 ב'ל' שמונת לרב תרבו וגו' ואיך יפול בזה אומד והשערה חלבה שא"ל שפי' ב' במסקנא שבאומד
 היתה החלוקה אחר שהיא חלוקה בלתי ישרה אשר יפלו בה טעיות רבים אם תהיה בהשערה
 אנושית כמו שהיא דעתו באופן שאין פי' הסוגיא כדבריו כלל ומה שהביא ראיה לדבריו מדברי
 הברייתא שאמר שסדר הגורל היא שהיה או' אם יבזל עולה תחום עכו עולה וכו' שנראה שמה שהי'
 מורה הגורל הם התחומין הן אמת שבה אחר שהיה מורה התחומין אבל אינו אומר שלא היה
 מורה אלא התחומין כמו שהיא דעתו אבל האמת הוא שהיה מראה התחומים וגם כמות החלקים
 אשר לכל שבט ושבת ויהי שלא זכרו החלק הוא מפני שכבר אחר שלא נתחלקה הארץ אלא בגורל
 והחלוקה הוא בכח כמו שאמרנו ו' עוד כי תחום עכו וגם תחום גיבסוד ירצה חלק מ' ב' חלקים
 אשר עליהם נתחלקה הארץ אחד גדול ואחד קטן והי' עולה הגדול לשבט הרב והקטן למעט ואופן
 זה כדי שיתע' אמרו לרב תרבה וגו' ולא יקשה מה שהקשנו בו הנה הוא לפ"ד כי מה שהניח הרב
 ר"ל לבסוף הוא הי' בתחלה כי הנה המה כדי להפיל הגורל היו דרכים לכחוד ב' ב' פתקין מ' ב'
 חלקים כדי שיעלה כל פתקא מהם עם שבט אחד ולא הגורל יהושע ושאר מחלקי הארץ לחלק
 את הארץ ל' ב' חלקים אחד גדול ואחד קטן כפי ערך אנשי כל שבט ושבת הנודע להם ד' מ' בפתקא
 אחת היה ד' מאות אלף אמות ובאחרת חמש מאות וכיוצא בזה והיא מתחלקת כפי גבוליה ותחומיה
 ועל זה החלוקה הקודם אמר לאלה תחלק הארץ שהיא ל' ב' שבטים ועל זה אמר לרב תרבה וגו'
 ולפיכך חלקו אותה וכתבו מזה י' בפתקין עם י' ב' פתקין אחרים בשמות שנים עשר השבטים וכל זה
 מבלי שיפירש חלק מחלקי השבטים מי יטול זה או מי יטול זה כי זה היה על פי הגורל ולפי שיש
 לחוש אם לא היה אלא הגורל שמה יפול החלק הקטן לשבט המרובה והמרובה לשבט המעט לזה
 אמרו שהיה בעזרת האורים והחומים כי המה גזורים ואומרים אם שבט פלוני עולה תחום פלוני
 עולה וכך היה עולה בפתקאות ו' ש' הכתוב אך בגורל וגו' שיר' אחר שחלקתם הארץ והרבייתם חלק
 רב לרב ומעט למעט עם כל זה האמת החלקי' לכל אחד מהשבטי' לא יהיה בגורל ואמר אך בגורל
 למעט שלא יהיה בגורל לרב אלא משותף עם אורים ותומים וזוה לשמות מטות אבותם יתחלו כפי
 הוראת הגורל בין החלק הרב ובין החלק המעט כי הכל הוא ע"פ הגורל וזה ברורה לנו האמת
 והשער במסקנת החלוקה וגם כפי' כל הפסוקים וסוגיות מגמרא ומה שטען הרמ"ב על דברי רש"י
 בפסוק אשר חמה נעזר הוא ע"ה שם נבאר אותם עד שיתעזבו ומה שדעת רש"י ע"ה וכבר האריך
 ה"ר אלי' המורח"י ע"ה לחזק דעת רש"י בזה אבל על דרכים אחרים ומיניה ומני תסתיי' שמעתי
 ועל זה החלוקה אמר כאן כאשר נזה הא' את משה וגו' יר' שעל האופן והדרך אשר נזה' את משה
 וגו' שיהיה חלקו הארץ כן עשו בני ישראל וזוה ויחלקו אותה ואחר שאמר זה דרך כלל פי' איך
 היתה החלוקה ומה נפל בגורל לכל שבט ושבת או נאמר כפי' הפסוק כי ב' חלקים היו הראשון
 החלק הכולל ל' ב' השבטים והב' החלק של כל שבט ושבת לבני אבות ולבדרי' ועל זה אמר כאשר
 זוה הא' את משה צענין חלקו הארץ ל' ב' שבטים כן עשו ואם טעמו זה וידע כל שבט ושבת את חלקו
 או ויחלקו את הארץ כל שבט ושבת לבני אבות שלו :

ביאור פרישת בנות צלפחד

ולצלפחד בן חפר וגו' לא היו לו בנים וגומר

יהושע טו חול במסכת בתרא פתק יש נוחלין אמרו ש' חלקים נטלו בזות צלפחד
 בארץ והם חלק צלפחד אביהם כי היה לו חלק בפני עצמו מפני שהי'
 בן עשרים שנה בזאתו ממזרי' ויוצאי מזרים נתחלקה הארץ והחלק הראוי לאביהם ליר' בתוך אחיו
 מחלק חפר אביהם שהיה גם הוא מיוצאי מזרים וזוה נטלו שני חלקים לפי שאביהם צלפחד היה
 צבור לפרט ונטול פי' שנים הן להם ששלו חלקים חלק אביהם וחלקו עם אחיו אשר היו ב' חלקים
 והחל' הד' הוא חלק בנחלת א' מאחי אביו שמת במדבר בלא בנים ובטלו הם חלקים עם אחי אביהם
 והוא החלק הראוי לאביהם הן לכו ד' חלקים ולמדו זה ממה שאמרה התורה נתון נתן להם אחיו'
 כחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהם להן כי הפסוק מיותר ועוד שלא יתישב אמרו
 בתוך אחי אביהם למה ששאלו כי כי המה נחלת אביהם שאלו ואין לאחי אביהם זה דבר ומכ' ש'
 אמרו והעברת את נחלת אביהם כי להן לא היה להן נחלה ומלבד זה הוא מיותר אף שיאמר
 והעברת את חלק אביהם וגו' לזה אמרו ח' ש' שהמה לא שאלו אלא חלק אביהם שהיה מיוצאי מזרים
 כי אמרו שאם הם צבים לפטור את אדם מן היבום אם אביהם נקרא עליהם והאיום הם לרש חלק
 אביהם ואם אין שם אביהם אינו נקרא עליהם למה לא תתיבם אביהם כי מכת זה באו וראוה
 חכמתם ו'ל' כי המה דרשו אמרם למה יגרע עם אביהם מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחווה
 בתוך אחי אביהם וזה כי אפשר לומר שכמו ששם אביהם יקרא על החל' הנפול להם בדרך אית' שקראו
 בשמותם עלי אדמות שאין קיום לשם המת בזה כלל ולזה אמרו שלא אמרו זה אלא על קיום המין
 כי הוא קיום השם למת ולזה אמרו אם אין אכחזו כחשבים לכן אלא אביהם ואין שמו נקרא עליהם
 למה א' כ' פטרה התורה את אמותיהן מן היבום אחר שאין לו בן כלל עם היות שהיה לו בן' ובמקצ'
 שיגרע עם אביהם ו' ש' למה יגרע עם אביהם ולא יהיה נקרא עוד אם עם היות שהיה לו בן' אין לו בן
 ולא יהיו המה בחיובם הבן ואם אבן צבים ושם אביהם נקרא עליהם תנה לנו אחווה בתוך אחי אביהם
 ירצה שכמו שאחי אביהם יורש' נרש גם אכחזו את חלק אביהם ולזה המשפט הזה אשר שפטו בזות
 צלפחד הקריבו משה לבני' ל' לפי שעדין לא נאמר לא סדר נחלת ארץ יהיה לזה אמר לו ה' יתב'
 נתן נתן להם אחיות נחלה יר' נתן נתן להם מה שהיה להם בנחלה שהם נוחלים אותם מרע נחמם
 והיא חלק אביהם שהיה מיוצאי מזרים ועוד קן להם בתוך אחי אביהם וזה שכמו שאחי אביהם
 יורשים את חפר אביהם ירש גם הם עמיהם מה שהיה אביהם יורש וזה בא להם מכת אביהם ולא
 תחשוב שאחי שמת אביהם כי לא יתחלו חלק הבכורה שהיה אביהם נוחל אלא והעברת את נחלת
 אביהם אשר היה נחל' עם אחיו מחפר אביו והוא נחלת הבכורה פי' שני' כי גם המה יטלו פי' שנים
 ואחר שכל אלו החלקים מבוררים נמצא אומרו נתון נתן להם תיבה חדא מיותרת לזה אמרו שהיה
 על חלק אחר והוא מה שירשו מאחי אביהם שכבר מת ולזה אמרו נתן נתן והנה יקשה שלמה אם
 כן אמרה תורה תיבה זו סמוך לנחלת אביהם הי' ל' לא אמר כחל' אחי אביהם ויאמר שיחללו אביהם'
 ואני אביהם וגם אחי אביהם ומה שנראה לי בזה הוא כי מה שנחלו מאחי אביהם הוא חלק
 דומה לאלו השנים שנחלו מאביהם והוא שאחי אביהם גם כן היה מיוצאי מזרים מן כ' ונטול
 חלקו וחלק עם אחיו מחלוק אביהם חפר ומאלו הב' חלקים נטלו בזות צלפחד חלק כמו שנטלו מכת
 אביהם ומכת מה שנחל אביהם מאחי אביהם ולזה הקדים תיבה זו ו' ועם דבריהם אלו כבון
 הפסוק כאן ספרה הנבואה שצלפחד לא היו לו בנים אשר יקראו על שמו ובאומרו כי אם בזות
 הורה בזה אמיתתן של בזות צלפחד באומרו שבענין יקראו על שם אביהם והוא ליה שם אביהם קיים
 בזה ולא שירדו לרש' נחלת אביהם ובכל מקום שהזכיר הודיע את שמותם לומר שהיו נקראות בשם
 החיובות כל אחד בפני עצמה ולא גם כן שנה שדרך לומר שהיו כלם שקולות יחד והמה היו כפי
 העת מפני שעדין לא נאמר לו כ' נחלות מרוחקות נחלת הארץ מחשבות משה והמה בחכמתם
 הקריבו את עמיהם וזה אמר בתורה ותקדנה לפני משה וגומר ואמרה כאן ותקדנה חה במה
 ששאלו ואמרו שניהותם הם לאביהם לא נחמה שם אביהם ועדיין אביהם קיים בעולם וירש וזה
 אמרו ליהושע שייקים דברי האל יתב' אשר צוה לתת להם נחלה בתוך אחיהם והם אחי אביהם כי
 אחר ששם אביהם נקרא עליהם הם במקום אביהם ואחי אביהם יקראו וזה אמרו בתוך
 אחיהם כי אבו במקום אביהם וזוה לא שאלו נחלה וזלתי הראוי להם מאביהם והוא חלק צלפחד
 שפאת עצמו שהיה מן עשרים שנה מיוצאי מזרים ואמרה הנבואה שהיו י' יהושע לתת להם

ונתן להם כל מה שהיה צרי' והוא שנתן מה שהיה חל להם מאביהם ועוד בתוך אחי אביהם והוא
 מה שנחלו אחי אביהם מחפר אביהם וגם בזה ככלל מה שנחלו מאביהם שמת במדבר והוא לו ד'
 חלקים כמ' ש' וזוה נטלו חלקו משה ירצה החבלים שמדדו לו לחלק את חלקי חלקים י' ונבלי' והם
 י' חלקים והם' לו' בני אבות וד' חלקי בזות צלפחד שנטלו כל חלק נחלה אחת האחת מכת אביהם
 והב' מכת נחלת אביהם לאביו חפר והב' מכת נחלת צלפחד שנטלו כל חלק נחלה אחת האחת מכת אביהם
 העלים הכתוב זאת ואמר אותה ברמו ולא נלה אותה לפי שבזאת החלוקה לא השמיענו דבר חדש
 כלל אומנם בד' החלקים האחרים השמיענו דבר לדורות האחד לומר שהבנות נטלו חלק בכורה עם
 אחי אביהם והב' שארץ ישראל הנתונה להם בדברו יתברך הרי היא מוחזקת בידי ולא יקרא זה
 ראוי אלא מוחז' ולו' א' ש' חזי חבלי מנשה עשרה ונתן טעם לזה מפני כי בזות מנשה והם בזות צלפחד'
 נחלו נחלה בתוך בניו וזוה היה להם ד' חלקים כמ' ש' ובני מנשה הנותרים ירשו בארץ הגלעד ולא
 פשו להו אלא ו' בתי אבות בארץ וזוה היו עשרה :

עוד זה מדבר מענין חלוק הארץ

וביאור פסוקים וירברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נהתה לי נחלה גורל אחד

יהושע טו קודם שנבאר הפסוק ושעתה נבאר בהם הקושיות נקדים לבא' מה שהביאו
 בגמרא על ענין חלוק הארץ והוא במסכת בתרא פתק יש נוחלין
 ו'ל' תניא רבי יאשיה אומר ליוצאי מזרים נתחלקה הארץ שנאמר לשמות מטות אבותם יתחלו אלא
 מה אני מקיים לאלה נתחלק הארץ בנחלה לאלה באלה להוציא את העפלים רבי יונתן אומר לבאי
 הארץ נתחלקה שנאמר לאלה נתחלק ומה אני מקיים לשמות מטות אבותם יתחלו משהיה כאלה זו
 מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם חיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים
 אמר רבי יאשיהו וכו' רבי שמעון בן אלעזר אומר לאלו נתחלקה הארץ כדי לקיים ב' מקראו'
 הללו הכירד היה מיוצאי מזרים נטול חלקו עם יוצאי מזרים היה מביאי הארץ נטול חלקו עם
 באי הארץ מכאן ומכאן נטול חלקו מכאן ומכאן מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקן מתלוננין ועדת
 קרה לא היה חלק בארץ הבני' נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן ע"כ הברייתא
 וזה ביאורה כפי מה שפירש רש"י והוא כי רבי יאשיהו אמר שחלוק הארץ היה לבאי הארץ כפי
 חשבון יוצאי מזרים והוא שנטלו בתורת ירושה מאבותיהם ולפי ששבון הראשון שחממו שבעה
 השנית לנאמם מארץ מזרים נתחלקה כאלו הם נטלום וירשום לבניהם באופן שמי שהיה לו עתה
 בבית הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיו לו י' בנים לא נטלו בן אלא חלק אחד שהיה חלק
 אביהם וילק' זה ממה שנאמר בפרשת פנחס לשמות מטות אבותם יתחלו שירצה לשמות מטות
 אבותם של אלו הנמנין כאן בערבות מואב יתחלו אלו ואבותם הם יוצאי מזרים לזה יתחלקו
 הנחלה ואלה אשר קמו תחתיהם ירשום ומה אני מקיים לאלה נתחלק הארץ שנאמר לאלה אשל
 מנה בערבות מואב דלמא לבאי הארץ נתחלקה אלא מפני העפלים ללאלה ירצה כלה שהם בני
 עשרים יהיו היוצאים ממזרים אשר ירשו את הארץ אבל לא לטפלים שיצאו לפחות מוכן כ' שאלו לא
 נטלו חלק בארץ לא הם ולא בנייהם אלא בזכות מורשהן ואם לא היה להם מוריש שיצא ממזרים
 כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואם שמתו במדבר בלא בנים אז לא נטלו חלק בארץ ורבי יונתן
 אומר שבלאי הארץ נתחלק הארץ דאין הולכין אחרי היוצאים אלא אחרי הנכסין דראובן
 ושמעון היוצאים ממזרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי הו' אוליין בתר יוצאי
 מזרים היו נטולים הם ב' חלקים וכל אחד יוריש לבניו חלקו נמצא האחד נטול כנגד הי' אבל
 עכשיו היה נוטלין י' חלקים והאחד חלק אח' ומה אני מקיים לשמות מטות אבותם דמשמע
 דנתר יוצאי מזרי' ומי יש לנו לחלק הנחלה ומפרש ואזיל דלהכי והכי לומר שלאחד שנטלו החלקים
 כפי באי הארץ ויעלו בני ראובן ושמעון י' חלקים יחזרו החלקים לאביהם ראובן ושמעון
 כאלו הם נטלו אותם ביניהם יחזרו וירשו אותם לבניהם האחד נטול מחצה והי' נוטלים
 מחצה ובגן דהנהו יוצאי מזרים היו ג' בני' דקפיד קרא בנחלת הארץ ובני' כ' ומנאל' כי הבני'
 אינם אלא שלמותם בעלמא להרבות בחלקי' לבד ו' ש' ב' ח' החיים יורשים את המתים וכאן המתים'
 יורש' את החיים והשתא מתוקמי' ב' קראי' לאלה נתחלק הארץ ושמינין טיילו הבנים כל אחד חלק
 אחד ולשמות מטות אבותם אשמינין שיחזרו אלו החלקים לאבותם שאלו ליוצאי מזרים ויתחלקו
 החלקים שנטלו בני ראובן ושמעון ונטול בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן כך פירש
 רש"י ומשום דקשה להאי פי' דאם לא יצא ממזרים אלא אביהם לבד ולא אבי אביהם למה יחלקו
 בזה כשיחזרו הבנים החלקים לאביהם הלא כל אב יחזר יוריש לבניו מה שהביא לו ולא לבני
 אחיו ולזה אמר שזה גזרת הכתוב היה כשמחזירין אלא אביהם שחולקין בשוה אע"ג דבעלמא אין
 הדין כך דאין אדם מוריש לבני אחיו הכא גזרת הכתוב למדנה מהבן ב' מקראות ורש"י ז"ל פי'
 כפי' החומש בפרשת פנחס דהחזרה אינו אלא אל אבי אביהם ולכן חולקים בשוה וזוה לומר אדם
 שיצא ממזרים ולו שני בנים ולאוהב' לזה בן אחד חלקו ומחזירין אותו לאבי אביהם ואבי אביהם מורי' אותה
 הבנים חולקים בארץ כפי' כ' נוטלין בן אחד חלקו ומחזירין אותו לאבי אביהם ואבי אביהם מורי' אותה
 להם ולזה חולקים בשוה שיקח בן האחד מהם חלק ומהי בני השני חלק ומהי מאחר שמכ' אבי
 אביהם הם נוחלין והתוספת הקשו לזה דאם כן הוה ליה למכתב לשמות מטות אבות אבות מאחר
 שכשאין אבי אבות אלא אבות לבדם לא נפקא מיניה מידי בחזרה ועוד שכתבשפרא שהביא רש"י ב'ס'
 לא קתני אלא שני אחים שהיו מיוצאי מזרים לזה יש לו ע' כו' ולא קתני שני אחים אביהם ולזה
 נראה כפי' רש"י ב'ס' ורבי שמעון בן אלעזר אמר לאלו נתחלק הארץ ירצה ליוצאי מזרי' ולבאי
 הארץ כיצד אם היה מיוצאי מזרים ולא מבאי הארץ כגון ראובן שיצא ממזרים והוא בן כ' שנה
 והוליד בנים במדבר ומת ראובן ובניו היו לו טפלים בכניסתן לארץ ואינם יכולים לטיול בשביל
 עצמן לפי שאינן בני' כ' נוטלין בניהם חלק אחד בשביל ראובן שהיה מיוצאי מזרים היה מבאי
 הארץ ולא מיוצאי מזרים כגון שראובן הוליד בנים במזרים והיו טפלין בנתינתן ובש' שאלו לארץ
 היו בני' כ' נוטלין כל אחד חלקו עם באי הארץ אי נמי כשיצא ראובן ממזרים לא היה בן כ' והוליד
 בנים במדבר ומת ראובן והבנים נכנסו לארץ נוטלין חלקן בשביל שהן באי הארץ אם הם י' נוטלי'
 י' חלקים היה מכאן ומכאן כגון ראובן שהיה בן עשרים כשיצא ממזרים הוליד בנים במדבר ומת
 והבנים היו בני' כ' בכניסתן לארץ נוטלין חלקן בשביל עצמן שכן באי הארץ ונטלין נמי חלק אחד
 בשביל אביהם שיצא ממזרים וי' מ' היה מכאן ומכאן באלם אחד בעצמו וזה שיצא ממזרים יתר
 מה וכנסו לארץ דאמרינן לקמן לא נגזרה גזרה עליהם על יתר מששים דהוה ליה האי גברא עצמו מיוצאי
 מזרים ומבאי הארץ ולזה יטול ב' חלקים לא מלתא היא דמשום באי הארץ לא יטול דכי כתיב לאלה
 נתחלק הארץ אבני יוצאי מזרים הוא דכתיב שלא היה בן איש מפקודי משה ואהרן וגו' לא יוצאי
 מזרים עצמן קאי ומיהו התוספתא נראה דפירוש זה אימיתי ושארם אחר כוונת ב' חלקים בשביל
 עצמו אשר היה מיוצאי מזרים ומבאי הארץ דקתני רבי שמעון אומר יהושע וכלב נטלו ג' חלקים שהיו מיוצאי
 כיצד היה מיוצאי מזרים וכו' וכן היה רבי שמעון אומר יהושע וכלב נטלו ג' חלקים שהיו מיוצאי
 מזרים והעומדים בערבות מואב ונטלו חלקם של מרגלים וכן אמרו בירושלמי דהאי מסכתא פתק
 יש נוחלין דליוצאי מזרים ולעומדים בערבות מואב נטלו ג' חלקים יהושע וכלב נטלו ג' חלקים
 וכו' ומה שישקפה לזה מ"ש ונבאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן ה"ק ובאלו לא היה איש
 מפקודי משה ואהרן שהיו ראויים לגזור עליהם גזרה כי אם כלב בן יפונה ויהושע ולא היו בחנין
 ראוי אלו דברי הברייתא וביאורם : ומה שנראה לי לומר בחלוקת זה הוא שרבי יאשיהו דייק
 בפסוק שקרא החלוק הזה נחלה שכן אמר לאלה נתחלק הארץ בנחלה וחדר ואמר לשמו מטות אבותם
 יתחלו מזה נראה שהבנים והם הבאים לארץ לא היו זוכים בארץ מכת עצמן אלא מורשה מאביהם
 ולזה אמר הוא שהאביו הם הנוחלין והם יוצאי מזרי' ומהאבות ירשו אותו הבני' ולא חש לאמר לאלה

יציעו את טפליהם להרבות חלקם כפי רצו הטפלים ואם כן כאשר חלק הארץ לחלקים בלתי שווים כל שבת כפי רצונו מאנשים היה לו להביט גם כן כל איש כפי רצונו בטפלים וזוהי נהגה כחלת השבת אשר רבו טפליה שבתו אנשים כפי הטפלים שיש לו וזוהי דקא צווי ופיר' הפסוק לפי דעתם מדוע נתת לי גורל אחד ירצה גורל אחד עם שאר השבטים רצוני שזה יהיה חלקי אחד הוא כמו כיום אחד לכלנו ירצה שזה לכלנו ופירוש זה באומרו וחבל אחד ירצה מדה אחת לכלנו ואזי עם רב מלך הטפלים וזה יהיה תמירי כי וזה הוא אומרו עד ירצה שזה הרצוני יהיה עד ונכחי והשנה אשר עד כה ירצה מה שנתרבונו עד היא הוראה שברכני ה' וברכתי ה' לא תפסק ואם כן אין הרצוני כי מקרי שא' שיפסק וזהו אין לחוש אליו אלא תמירי וא"כ למה לא ראתי זה בהרבותך לרב וכי' וראה והבן כי עם היות שהיה יכול אצרי להשיב כי על חלק הבכורה צומו כדעת רש"י שהסכמו עליו שלא נטלו חלק בכורה בחלתי לא השיב זה מפני שהם סברו שענין בכורתם בודאי היה מחובל אלמם אך היה ולענין מה נתן להם ועוד כי ראו כי לענין הבכורה לא היו צריכים לטענת עם רב כי דין הבכורה אינו תלוי בזה ולזה אמרו שטענת הרצוני הוא על הטפלים כמ"ש ואנחנו הכרחנו בפירוש הפסוק כי שניהם טעמו וזוהי נתיישבו הפסוקים :

ביאור פסוקי ויקהלו כל ערת בני ישראל שילה וגומר

יהושע יח נבוכו המפרשים ע"ה בעצב הזה שנתעבבו אלו השבטים שבטים מקיחת את נחלתם ומהלכת הגורל להם עד באם אל שילה והוצרך יהושע לכתוב את הארץ ולחלוק אותה לו חלקים כי למה לא יצא גורלם כאשר יצא גורל מטה יהוד' ומטה יוסף ונתן להם נחלתם וזהו י"א לא מלא תרופה לזה אלא באמרו כי העמנו בא מפאת השבטים כי המה לא רצו לקחת את נחלתם למורה לבנם כי ראו הרבה מהארץ מבלי כבוד וחשבו שכל עוד שיהיה בלי חלוק יהיה משותף לכלם וכלם יחד יבאו לרשת את הארץ הנשארת מה שלא יהיה כן אם יחלוקו שכל אחד יטעך לכבוש את חלקו וזהו כשארזו ז' שנים יושבים וממתינים לזה עד שראה יהושע שאין כובש אז אמר להם עד מתי אתם מתרפלים כן יהודה ויוסף כי המה בטחו בבכורתם וזוהי כטל כל אחד חלקו עכ"ל והנה כל מנחת המפרש בזה נולד להם מחשדם שזה החלוק היה הגורל לדעת כל שבת חלקו ואזי לא כן אחשוב ולבני לא כן ירמה כי רבו לי הקושיות בפסוק כפי זה מלבד הקושיות האמור מדא כי כפי זה למה הוצרך יהושע לשלוח אנשים לכתוב את הארץ אחד שבטלי הארץ ותחומיה היו ידועים להם ובודאי כי כשהשלים הגורל ונטלו חלקם מטה יהודה ומטה יוסף כבר היו ה' ש' שמות והי"ב תחומין בקלפי כי לא יתכן להשליך הגורל באחתות אם לא יהיו כל השמות והתחומין בקלפי שלהם ועוד כי לדעת רש"י ז"ל והוא הדעת אשר הכרענו למעלה לנודק רצוני הגורל וימיעטו היה על פי הגורל ואך אם כן יחלקו הם את הארץ על ז' חלקים אחד שלא ירעו למי ירצו ולמי ימיעטו ועוד כי לא יתישב לפי זה אמרו ויתרבו בבני ישראל אשר לא חלקו נחלתם כי אם עדין לא הושלך הגורל מי נתן להם נחלה שיחלקו אותה ולא היה לו לומר כפי זה אלא אשר לא לקחו את נחלתם ועוד שאמר וכתבי אותה לפי נחלתם ואם כתיבה זו היא כתיבת התחומין מי יתן וכדע מאי כפי נחלתם אשר עדין לא נודע נחלתם כי נחלתם הגורל יורנו והמפרש שתקו מזה ועברו עליו ולא פירשו אותו וזאת רש"י ז"ל שאמר לפי נחלתם לשבט חלקים והדבר קשה שלא יקראו החלקים נחלה ולא היה לו לומר אלא כפי ראשיהם או כפי מספרם ועוד שאמר שכתבו זה הוא מותר דהיינו דאמר והחלקו אותה לשבט חלקים וגם חזר ואמר ואתם תכתבו את הארץ שבט חלקים וזהו נחשוב בזה שחלקי השבטים בארץ כבר היו נודעים ליהם על פי הגורל כי הגורל הוטל יחד כמשפטו ולא כל אחד מהשבטים ידע תחומו והיה לו כתב נחלתו לא שאמר זה היו צריכים לחלק חלק כל שבת ושבת בין אנשינו בגורל עד שהיו חולקים חלק השבט לחלקים שווים במספר אנשי השבט ואחר זה היה כל אחד מהם נוטל חלקו בגורל וזהו יהודה ויוסף בעת אשר הוטל הגורל אז מהרה חלקו נחלתם בין אישי השבט אמנם שאר השבטים היות שידעו תחום נחלתם נתרפו ונתעללו בזה והטעם או מפני שהיו מתיריים לראות שמה תכבש הארץ כלה ויהיה החלוק יותר נאה כי ראו שנשאר להם ערים רבות מבלי כבוד או מטעמו של הר"י ז"ל שהוא כפי שישתתפו כלם לכבוש את הארץ ולזה אמר כאן שאמר שכבש מה שכבש מן הארץ וראו עדת בני ישראל שעמדו ופסקו מלכבוש עוד אז נקהלו לחלוק את נחלתם והיא נחלת כל שבת ושבת בין אנשי השבט ותחלה ראו לחד מקום לארון ה' שיהיה לו בית מנוחה ויחדו לזה את שילה ולזה אמר ויקהלו וגומר שירצה שנקהלו ובאו כלם בהסכמה לקדש את שילה וישכיבו שם הארון וזה כי מה שהיה להם לכבוש מן הארץ כבר כבשו אותו וזוהי הארץ נכבשה לפנייהם ולזה השבטים אשר נותרו אשר לא חלקו את נחלתם הידועה להם לכל שבת ושבת בין אנשי השבט אמר להם עד אנה אתם מתרפים וגו' שירצה שאמר שמה שיש להם לכבוש מן הארץ כבר נכבש ולא יכבשו עתה יותר מזה הוא מן הראוי שיוסר מהם עתה הרפיון אשר היה להם בחלוק אח' שהוסר טעם הרפיון שהו' הכבוד או ירצה באמרו והארץ נכבשה שמת שמש להווה וירצה כי כאשר השכינו הארון בשלה בבית מנוחתו הוא להו' כאלו הארץ נכבשה כבר לפנייהם כי עתה היה קל להם לכבוש את הארץ ולזה אמר להם יהושע לנותרים מבלי חלוק נחלתם עד אנה אתם מתרפים וזה כי המה נתרפו מהחלוק ליראתם מהכבוש כמו שאמרו בטעם הישוע ועכשיו שהשכינו הארון בשילה והארץ היתה קלה להכבש כאלו נכבשה בפניהם הוסר טעם הרפיון וזהו אמר שיחלוקו את נחלתם : או ירצה באמרו לפנייהם מלשון קדימה וירצה שהשכינו את הארון בשילה לפי שכל מה שהיה קודם שילה מן הארץ כבר נכבשה ולא היו צריכים לארון לענין הארון בכבוש אלא למה שלאחריהם לנד ובזה לא היו צריכים לחזיר הארון לאחור לענין הכבוש וכאשר ראה יהושע שהארץ שכן בחלוקו רצה שום ישראל ישבו בשם אש תחת נבנו ותאמרו ונחלקו המיוחד לכל איש ואיש והיה לזה חלקו להם עד אנה וגומר וראה והבן כי לא אמר להם עד מתי שהיא מלה חורה על הזמן אלא עד אנה שהו' חורה על החקוק וירצה עד איהו מקום מוקדמות הארץ אתם מתרפים לבא לרשת וגומר כי זה הכבוש מהארץ הוא אשר יכבש בכלל ומה שנשאר לא יהיה עד אחר שידע כל אחד חלקו וכל עוד שאין אתם חולקים אין אתם מורשים ולמה אם כן אתם מתרפים לבא לרשת ודוק באמרו לרשת שירצה לנכות כל א' מן חלקו כי זה היה במה שהיו מתרפים ומה נראה שלא היו חסרי' לא ידועה אשר היא הזכירה בחלקם כי חלק כל שבת כבר היה נודע להם והנה גנה אותם על רפיונם בזה מפני שאמר שהיה חמת האל יתברך להם היה מן הראוי שהיה יבינה בעיניהם ולא יתעללו בזכותם בזה ולזה אמר אשר נתן ה' לכם ומפני שחשש שיתכן שמה שלא חלקו היה מפני שלא היו יודעים פרטי המקומות לכתוב אותם בגורל ולנכות כל אחד בחלקו לזה אמר הבן לכם שלשה אנשים לשבט והנה אמר להם שהם יהיו הבוחרים האנשים אשר ילכו אבל היא יהיה השולת אותם וטעם זה מנואר כי לצדירות האנשים הוא ראוי אליהם כי המה יודעים באימהם מי יהיה הראוי אשר יודרו בשליחותו זה יעשה איתו מבלי עצלות אבל הוא יהיה השולת בזה ויסיפו אומן ויודרו יותר וזו היא הכונה באמרו ויקומו ויתהלכו שירצה חזרו עמכם יותר מדדי כחם שבוהם הם אלהים עמכם ולזה אמר ויתהלכו מההתקבל ואמר ויכתבו אותה לפי נחלתם ירצה לפי נחלת כל אחד ואחד מהם הידועת להם כבר על פי הגורל וירצה לפי נחלת כל אחד ואחד הידועת להם כבר על פי הגורל יכתבו את חלקי כל נחלה ונחלה וזוהי והתחלקו וגומר דוק באמרו והתחלקו כי לא היה לו לומר אלא חלקו כי והתחלקו יראה שהמה המתחלקים אבל הכונה לומר שיחלקו את עצמם לשבט חלקים כי הם הנותרים מה הנשארים שהם יהודה ויוסף כבר חלקו נחלתם וזוהי יהודה יעמד וגומ' ואתם הנשארים תכתבו את הארץ בכל חלקיה שבשבת החלקים הנשארים והנחלתם לי הנה ויריתי לכם גורל ירצה לכל אישי השבט וזוהי נתין כי לא זכר הנה את אלעזר וראשי המטות עם היות שהיו בגורל עם יהושע כמו שא' בסוף הפסוק אלא מפני שדבר זה צוה עליו יהושע על צד היותו טוב לפי שראה אותם מתרפים בחלוקת הארץ לזה לא זכר כאן וזוהי יהושע מה שלא היה כן אלו היה הגורל הוא הגורל הכלל כי זה נטעו עליו אלעזר וראשי האבות עם יהושע והנה יעיד על דבריו זה אומרו וישלך להם יהושע גורל שנראה שזה הגורל מדעתו של יהושע היה ועוד שפירוש

הגורל הזה באמר ויחלק יהושע את הארץ לבני ישראל במחלקותם שירצה שחלק את הארץ לאישי השבט לבני ישראל במחלקותם הנחלק כבר על פי הגורל הראשון כל שבת לנחלתו ולא האריכה הנבואה לספר גורל זה וחלוקה זו להיות הענין ארוך וקצרה במה שספרה שבע' החלקים לנד והם הגורלות של שבטים אשר היה יחד כלו כאשר ספר למעלה גורל יהודה ויוסף והנה סדר הגורל כמו שיצא בלתי מסודר כסדר השבטים אלא כמו שהיה מחלואו מן הקלפי בגורל וסדר תחלת גורל בני בנימין והדבר מנואר אינו צריך לנבוא :

ויצא הגורל השני לשמעון וגומר

יהושע יט מה שצריך לכתוב בזה הוא אמרו ויצא הגורל וגו' ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה כי הדבר קשה שאמר שאם שיצא להם תחום זה בגורל אך יתכן שיצא בתוך יהודה כי א' לומר שיצא גורל לבני יהודה באלו המקומות ואחר זה יצא גורל שמעון בזה אחר שהתחומין היו בקלפי אחד והשמות בקלפי אחד ואך יתכן זה אחר שכאשר יצא תחום מה ליהודה כבר יצא ולא נשאר אותו התחום עוד בקלפי ואך חזר ויצא לשמעון : והר"י יא כשה צוה לדעתו ואזיל לשיטתיה שאמר שיהושע היה המרבה והממעט בזה ולזה אמר שיתכן שטעה ונתן ליהודה יותר מהראוי אליו כפי רצונו אנשי ואחר זה חזר ונטלו ממנו לפי שנתנו אליו מבלי ידיעה כי לא שלט עדין לכתוב את התחומין עכ"ל וליראתו כי לדעתו זה יתקום גנות גדול ליהושע הנביא החליטו באמרו שאין בזה גנות מבלי שיאמר אך נחלת מהגנות ולדעתו שאין לך גנות גדול בזה בכחיה' אשר כל דבריו על פי ה' ולא יכול מכל דבריו ארצה ואך אם כן יחלוקו בטעות ובבלי ידיעה ולא ידקדק לטעות כל דבר על מתכונתו : ועוד כי הוא ז' נעור לקיי' שברתו זאת מדברי הגמרא שאמרו שם שהיה אלעזר אומר באורים תחום פלוגי עולה ולא ראה כי סמוך לזה אמרו שהתחומין היו בקלפי ובדואר שהתחום אשר עלה לשמעון היה כתוב בקלפי לתחו' בפני עצמו ואך אם כן אפשר שנתנו יהושע ליהודה בטעות אלא ודאי שברתו זאת רעועה וכל מה שיסדך עליה יפול חליו והאמת אצלי בזה הוא שאלו הערים היו בתוך ערי יהודה וכאשר נתחלקה הארץ לחלקים ותחומים הכתבים בקלפי מאלו בתחום זה רצוני בגבול זה של בני יהודה והוא המרחק אשר בו נפל גורלם מרחק גדול ושיעור רב מעשות אותו תחום אחד ולזה בתוך זה המרחק יחדיו תחום קטן והוא התחום אשר יצא לשמעון וכמא' שהוא היו תחום בפני עצמו נכתב בקלפי אבל היה המרחק התחום אשר יצא ליהודה וזה שאמר לבסוף מכל בני יהודה וגומר דוק כי לא אמר מחלק אלא מחבל ירצה מהמדה והמרחק אשר בו נפל התחום אשר עלה ליהוד' ממנו היה התחום אשר יצא לשמעון אלא שיקשה המקשה שאמר שיהיה בתוך חבלו למה לא נתן לו לזה הוצרך הכתוב לתת טעם לזה ואמר כי היה חלק בני יהוד' שירצו שאלו היה החבל כלו ליהודה היה רב ממנו לפי מספר אנשי שבטו ולזה באה נחלת שמעון באותו המרחק היתר אשר היה נכלע כחלתו בתוך נחלת מטה בני יהודה לא שמעולם היה ליהודה כלל ואחר זה ספרה הנבואה תחום וגבול זבולון ויששכר ואשר ונפתלי וכל זה כפי סדר יציאתם מהקלפי והדברים מנוארים :

למטה בני דן וגומר

נרחקו המפרשים ע"ה במ"ש נבגול זה ויצא גבול בני דן מהם כי אין לו משמעות כלל ורש"י ז"ל פ' כי מ"ש ויצא ירצה שיצא וכפדל וכבדל גבולם מנובולם וזה שבאלו המקומות אשר ספרה הנבואה היה גבולם ותחומם ועוד כפל להם גורל במקום אחר כבדל מנובול זה ואמר השבטים מפסיקין בנתיים וכפי דבריו אמרו ויעלו וילחמו הוא ענין אחר בפני עצמו אלו דבריו ז"ל ואזי שמעתי ולא אבין כי לא ידעתי לצייר אך היה הגורל הזה עד שפגל לך בגולו בחלקי' נפדרי' שכפי מ"ש וכפי דעת חז"ל וכל המפרש י"ב תחומין היו שלהם נתחלקה הארץ י"ב שבטים וכל תחום היה עולה מן הקלפי עם כל שבת ושבת כלו מחוץ יחד ומי הבדילו א"כ וא"ל לצייר דבריו ז"ל בזה אלא אם אמר ש"מ רש"י ז"ל שהרצו והמיעוט לכל שבת כפי אנשי השבט היה על פי הגורל היה בזה האופן והוא שהיו כותבים בקלפי פתקאות רבות מכל הערים ומקומות הארץ וכן בקלפי השמות היו כותבים כל שבת ושבת פעמים רבות כפי בתי האבות אשר לו והיה הממונה מוציא שם אחת ועיר אחת ד"מ מוציא יהודה מקלפי זה ומוציא מקלפי אחר אל גבול אדום ואח"כ מוציא פעם אחרת יהודה ומוציא מן הקלפי עיר אחרת וזה לא היה כסדר אלא שהפסוקים חזרו גבול כל שבת יחד לפי שהיה מההשגחה שהיה יוצא מחובר כל חלק וחלק עם היות שהי' בפעמים רבים וזוהי היה כמות הערים במיעוט רצוני ויצא לכל שבט מפאת הגורל כי היה יוצא לשבט המעט באכלוסין ומקומות קטנים וקצרים ולרב מקומות גדולים ולזה אמר ששטתה גבול דן שיצא קצת מנובולו בגולו כבדל ורחוק מנובולו האחר : ועם כל זה הפירוש דחוק כי לא היה כפי זה ההבדל והפירוד בהצטרפות אליהם אלא בהצטרפות ל חלקי הגבול קצתו עם קצתו וא"כ לא הי' לל אלא ויצא גבול בני דן מנובולם ומאי מהם והרד"ק וגם הר"י כשה לדעתו ופירש שאמרו ויצא הוא שיצא מהם לפי שנתמעט ועלה גבול' פחות מהם וזוהי יצא מהם שלא הספיק להם הארץ הנכבשת ולזה הוצרכו ללכת אל לשם שהיא נחלתם לכבוש אותה זה אמרו תחלה ולפי שהוקשה להם שאם לשם היה מנובול נחלתם אך אמר שיצא מהם גבולם שירצה שכל הגבול היה פחות מהם לא הכבש לנד כי לא יקרא גבולם הנכבש לנד אלא גם הבלתי נכבש ואם כן הגבול בהם היה לא פחות מהם לזה חזרו לומר שלשם לא היה מהארץ הנחלקת לישראל ובני דן כל הגורל אשר נפל להם היה כבוש אלא שהם היו רצים ולא הספיק להם חלקם ולזה יצאו לארץ רחוקה מהשבטים והיא לשם ורגלו אות' וישנה בעינים ולכדוה להרחיב גבולם זה דעתם ז"ל וראה והבן שהרד"ק ז"ל בזה אוזיל לשיטתיה אשר סבר שהארץ נחלקה לשבטים חלקים שווים ולא לקרקפתא דגברי כי בזה יתכן לומר שהיה גבולם פחות מהם שלפניהם רש"י ז"ל אשר אמר שנתן לכל שבת כפי פקודיו לא יתכן לומר שנתן להם גבול פחות מהם והבדל הרד"ק לומר שכל נחלתם היה כבוש לפי שלא יקשה שאך הנימוק חלקם וגבולם בלי כבוש בלי כבוש והלכו לכבוש מקום אחר וזהו אמר שכל חלקם היה כבוש לא שלא הספיק להם וכל זה דור' נפלא אם מהענין בעצמו אם מנואר המלות אם מהענין כי מי יתן ונדע עיר זו מאין היתה ואם היתה הגבול הארץ אס מח' ל' שאם היתה מנובול הארץ יקשה שלמה לא נכבשה בחלוקה ואם היתה מח' ל' יקשה שלמה לא זכרה ז"ל ונתנו דיניה כמו שאמרו בארם כהרים וארם צובה אשר כבש דוד ע"ה ואם מביאור המלות כי חלתו יצא לא יורה על היותו פחות מהם ארבעה יורה על היותו גדול מהם כי לא יצא הגבול מהשוכן בה אלא אם יהיה גדול ממנו כי אז יעדיף התחום על התחומים ויצא ממנו אבל אם התחומים יהיה גדול מהמקום אז יצא המתקומם מהמקום וא"כ הי' לל כפי זה אלא ויצא בני דן מנובולם מלבד שזה כמיו על סברת שכבר דחינו אותה בראי' נחמות והתיי' מהר"י שם הוא דחה סברת הרמב"ן ואמר שלקרקפתא דגברי נחלקה והקשה על הרמב"ן קושיות עליו ויאך אם כן יוכל לפרש כאן שיצא גבול בני דן פחות מהם אלא דאגב מורפיה לא דק הרב : אמנם אשר אמרו לי בזה הוא שהנה הנבואה ספרה כל גבול בני דן ומה שיצא להם בגורל אשר הספיק להם כפי פקודיהם ואמרה אחר זה שיצא גבול בני דן מהם ונתרחב מהם במה שנתרחב מהם יותר מה צמח שלכדו את לשם וזהו אמרו ויצא גבול בני דן מהם ונתרחב יותר ממה שצריך אליהם במה שעלו בני דן וילחמו וגומר אז ירצה נחלת מהם ירצה מסבתם וזה כי כל גבולם היה להם מאת האל יתברך וזה המרחב שיצא ונתרחב גבולם היה מהם ומסבתם ונכנס וזה כי המה עלו וילכדו את לשם שהיא עיר יוצא מנובול א' ולזה להבדילו מחלקי הארץ ולהראו' שהמה בכחם ונבזרתם לכדו אותה קראו אותה דן כשמה :

באור פסוקי' אה הנחלות אשר נחלו ארעור הכהן ויהושע בן נון וגו'

רש"י ז"ל כפי' החומש בפרשת אלה מסעי ב' אלה שמות האנשים אשר יחלו לכם את הארץ פי ואמר לכם בשניכל' כל נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחתו ולגדלים

לגברים וגם בן' תקחו לחל את הארץ פיר' שיהיה נחל וחולק אותה בתקומה וכן פי' באומרו
לנחל את בני ישראל שהם יחילו אותם לנחל לתקומתם ולגברים לא לנחלת הארץ לשבטים כי הם לא פעלו כל זה
למחלוקתה וידעו על חלוקתה למשפחות ולגברים לא לנחלת הארץ לשבטים כי הם לא פעלו כל זה
בירושת הארץ לשבטים אלא שחלקו תחלה ירושת השבטים למשפחות וירושת המשפחות לגברים זה
לשונם וז' ומה מרד ששתי וגם שחתי בדבריהם וז' שהמה לי למורי וא"ל למעלה שהחלוקה
שחלק יהושע בשלה לא הייתה ירושת הארץ לשבטים אלא ירושת השבטים למשפחות ולגברים כמו
שביארתי שם וכפי זה יתיישב אמרו אלה הנחלות אשר נחלו שהיו קשה שאם הם החלה יקחו אות'
אחר שיחללו ארץ קראם תחלה נחלת ולא הי' לל אס כן אלא אלה המקומות אשר נחלו וגו' או יאמר
אלה אשר נחלו אלא בנ' ש' יתיישב וזה כי המה נחלות אשר נחלו בשבט ככל בגדול נחלת
כל שבט ושש אלה הנחלות אשר נחלו לשבטים הם אשר חזרו ונחלו עתה אלעזר הכהן וגו' למשות
בני ישראל וידעו לראשי המשות והם ראשי אבות המשות אשר הם הנשיאים כי המה האפטרוסמי'
לחלק ולנחול והוא מה שחללו למשפחות ולגברים שעל זה אמר בתורה אלה שמות האנשים אשר
ינחלו לכם את הארץ אלעזר וגו' ונשיא אחד' כשיא אחד תקחו לנחל את הארץ ובכלם אמר רש"י וז'
שהוא על חלוקת חלק כל שבט ושש לגברים כמ"ש והוא מה שעשו בשילה והוסיף כאן ואמר שם
זה היה בגדול לפני ה' והוא לפני האורים ותומים ומה נעים יבא עם זה אמרו ויכלו לחלק את
הארץ שאלו היה זה הכעש' בשילה חלוקת הארץ בגדול לשבטים לא כלו בזה לחלק את הארץ שעדין
בשאר להם חלוקה אחרת והיא חלוקת כל חלק למשפחות ולגברים שהיא החלוקה שאליה נתמנו
האנשים כמו שאמר רש"י וז' אלא ודאי שמה שעשו בשלה היה חלוקת הארץ לגברים כמ"ש וזה
כלו לחלק את הארץ :

ביאור פסוקי יהושע סימן כר ועתה יראו את ה' וגו'

מה שיש מן הספקות בפסוקים שצריך להתעורר עליהם הם אלו ראשונה במלת ועתה שרא'
מיונתת כי מה הי' עתה אשר מנחו הוליד חיוב לנ"ש השנית בכפל אמרו בתמי' ובאמת
שאלם שניהם ענין אחד למה כפל במלות שונות ואם הם ב' ענינים מי יתן ונדע מה הכונה בהם -
הב' באמרו והסירו את אלהי' אשר עבדו אבותיכם ולא זכר אלא אלהי עבד הכהן ואלהי מזרים
גלמ' לא זכר את אלהי האמורי ואלהי כנען כמו שזכר כאשר הרשה אותם לבחור כי שם השמים
את אלהי מזרים ואמר להם אלהי האמורי הד' למה הרשה יהושע את ישראל לבחור באלה אשר
ירצו לעבד כי בזה ירא' שנתן להם דרך לנטות מאחרי ה' אשר הוא הפך כוונתו ועוד כי אחר שרע
בעיניהם לעבד את ה' ולא יבחרו בו למה הוצרך לומר שיבחרו באלהי עבד הכהן או באלהי האמורי
כי אחר שנטו מעיקר האלהות כל האחרים אין תועלת בהם ומה אכפת לן בבחירתם יבחרו מי
שירצו המה - ה' למה אמרו בתחלה חלילה לנו וגו' כי אחר ששאל להם בניהם הם בוחרי' יאמרו
את ה' אלהינו נעבד' ומאי חלילה לנו - ה' שראשונה שיהושע שומר דבריו כי אחר שאמ' להם עבדו
את ה' והוא ה' אמרו את ה' עבדו חזרו ואמר לא תוכלו לעבדו את ה' ואם לא יוכלו ארץ אחר
להם בתחלה שיעבדוהו - ה' כשחזרו ואמרו את ה' עבדו לא הוסיפו דבר על מ"ש בתחלה וארץ
בדברים הראשונים אחר שלא יוכלו וכאלו שנתן ה' והודה שיוכלו עבדו - ה' למה העידו על עמ'
ולא העידו אחרים עליהם אחר שאין אדם עד לעמנו ומשה ע"ה העיד את השמים ואת הארץ הע'
בי מי נתן להי ככר בקר' יש' בזמן יהושע אחר שכל אותו הדור היו כפרדים מע' א' ודוקי' עבדו'
האל' ית' - ה' בזה שמחלו ישראל לומר פעם שלישית את ה' אלהינו נעבדו וכבר אמרוהו ב'
פעמי ודי בזה ואת שעתה הוסיפו את עבדו ונשמע מי יתן ונדע למה הוצרכו עתה לזה התוספת -
הי' א' בזה הבחירה אשר כרת כי מה הריעות להוסיף ברית על ברית אח' שכבר כרתו ישראל ברית עם
מרע' וגם השביע' עליו ואם פחד שמה יעבדו על ברית משה ע"ה מ"ש שיעבדו על בריתו וא"כ
מי יתן ונדע מה הוסיף מהחוק והאומן בזה הבחירה שחזר לכרות עמהם - ה' ב' אמרו שם
בשכם אס לו חק ומשפט ולא ביאר מהו החוק הזה ששם להם בשכם וצריך לידע מה הוא - אמנם
מה שזכרה לנו בפי' הספסו' כדי שיתורו כל הקוסיות הוא זה - המס' ע"ה כלם רצו שדברי יהושע
אינם וולתי להוסיף הרחק' מעבדו' ע"ה עם היות שכל היה משוב תכונת' בעת ההיא שלא ישימו
בשום פני' לעבדו וולתי לאל' ית' לא להוסיף להם אומן תקנון בכל זה בזה היות להם כל מה שכל
בדבריו ואמרו להם עבדו ולא תוכלו לעבדו וגם לזה כטה הרי' א' - ורש"י וז' אלו שראשונה שיעדין
לעצמם בימי יחזקאל ולומר כהיה בגוים ולפיכך הוזהר להם עכשיו כל אלו האזהרות וכל זה דוחק
בפלא שהיה מדע' לא טוב התראה ואזהרה שלא אמר להם וברית עמהם הבחירה והשנועה ומה
יוסיף ומה יתן דברים אחרים בהכפל או שבועה על שבועה באופן שהקושיא במקומה עומדת
והרי' א' בראותו זה הדוחק אשר בדברי המפרשים אחר שכונת יהושע בזה הוא להסי' מלבם מיני
השתוף וצורך עבודת האמצעיים לפי שכ' חשבנו קצת שטוב לאמון בזה וגם בזה זכמה דיו כשפי'
זכמה קולמוסים נכסרו על בטול אמונה זו מאומתינו ולקיים בדעתם שאין האל' ית' נעבד ממי
שעובד וולתו כלל והיה זה לפי שגשתתמו במעשה הגוים ההם ולזה עם היות שקבלו עליהם לעבד
את ה' לא היו מונעים בעבדו' זה מהעבודות ההם שחשבו בדמיונם שטוב לאמון בזה וגם מזה
כמ"ש ולזה אמר שאמרו עבדו את ה' בתמיים ובאמת ירצה לבדו בלי שתוף כלל ואם רע בעיניכם
לעבדו את ה' ירצה לבדו מבלי שתוף שתרצו לעבדו עמו אלהים אחרים חזרו לכם וגו' כי לא תזכרו
את מי תעבדו והעם ענו ואמרו חלילה לנו מעבדו את ה' וגו' ולפי שלא הובן עדין מדבריהם אלו
אם יעבדוהו לבדו או עם שתוף אמצעיים לזה אמר להם לא תוכלו לעבדו את ה' ירצה א' א' לקבץ
שני העבודות כי לא תוכלו לעבדו את ה' על האופן ההוא כי הוא בלתי נעבד ממי שטובד לוולתו
מאינו סובל כל חרפת העבודה ההיא כי אלהים קדושים הוא ולא ישא לפשעכם זה אע"פ שעתבדו
אותו כ"ש שאע"פ שיסבול זה אתם אם תהיו פושחים על שתי השעיפים מצד טעמכם תעבדו אף'
ותשאירו השני והוא ידוע שלכפוף תעבדו את ה' ולזה חזרו ואמ' לא כי את ה' לבדו נעבדו ואו
יהושע החליט אותה מהם ורצה שיובן באמרו שלם ואמ' עדים אתם בכם היום וגו' והכו' לעבדו
אותו מבלי ערוב עבודה אחרת כלל ואמרו עדים ולהחיות מיד באותו הדבר שהיה ויכוחם עליו
ועתה הסירו את אלהי ככר הארץ וגו' שירצה שסירו מקרבם שיש צריך כלל בעבודת אלהי' ככר
הארץ וישו לבדם לאמ' כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו ועל זה כרת הבחירה זאת היא דעתו בפי'
הפסוק ואם יש לך ענינים לראות במה מהקושי והדוחק בדבריו אלו - ראשונה כי העיק' חסר מן
המסר כי ב' מקומות וכו' אשר הוזכר העבודה האלהית אין אחד מהם שזכר בו היחוד בעבודה
אלו ית' אלא העבודה פתם ובכלם הוצרך הוא להוסיף חלת לבדו ואם זה עיקר האזהרה ארץ
חסר מדברי יהושע וגם מהתשובה שהשיבו ישראל' ועוד כי למה ירד להם יהושע פתם עד
שהשיבו עם פתם והצורך לכפל את דבריו ולעשות ויכוח גדול בזה הי' לל' בדיא עבדו את ה'
והסירו את אלהי הככר מקרבכם ואלו אמר כך בהכרח ישיבו הם על ב' הדברים והאמרו את ה'
נעבדו לבדו וזה יקצר הדברים - ועוד כי המה אמרו בראשונה את ה' נעבדו והאמרו את ה'
אשר עשה לעינינו את האותיות וכל אלו אלהימו את ה' מבלי אלהי ית' מבלי אמצעי כלל ונדוואי
כי מדבריהם אלו ויבן יותר שרובה שיעבדו את ה' מבלי אמצעי אחר שהוא ית' הרבה לעשו עמהם
דברים מבלי אמצעי כלל ועוד שאמרו כי הוא אלהימו ומה יובן הוא ולא אחר שכ' אמרו נעבדו את
ידעתי ארץ הבין מאמרם לא כי את ה' נעבדו שרצה לומר בזה את ה' לבדו אחר שכ' אמרו נעבדו את
ה' אלהינו ולא הבין זה יהוש' אדרב' הבין שרצו לומר בזה את ה' לבדו אחר שכ' אמרו נעבדו את
אומנם נעבדו את ה' לאמרם את ה' נעבדו כי הכל דב' אחר ואם רצה להוכיח זה מחלת לא הניחא
אלו אמרו לא נעבדו אלא את ה' או תהיה השלילה לשלול שאר הנעבדים - אמנם באומרום לא כי
את ה' נעבדו חלת לא הי' לשלול דברי יהוש' ואם דבר יהוש' להם הוא שיעבדו את ה' לבדו באומר'
לא ירצה לא נעבדו את ה' לבדו כמו שאמרו אחר אלא שאת ה' נעבדו בשתוף ואם כן אין לך חלה
בפסוק שורה ויסבול דברי הרב וצריך א"כ להבין הפסוק כי הם קשי ההכנה ולזה אמר בפי' כי
על משמתי אעמודה ואפיננה על מה שאמרתי כי יהוש' עליו השלום הראה להם לישראל כי כל

אלהי העמים הנללים בד' מקומות בבר הכהן ומזרים והאמורי וכנען כלם יחד הכל המה וארץ
בהם ממש כי לא ידעו טובם לא האל ית' מושל בכלם והכונה בזה הייתה להראות להם כל חלקי
העבודות כדי שתהיה בחירתם בעבודתו ית' אלוהי הכרמית מחוייבת מהשכל אחר שיפשוט כל
החלוקות וכל מיני העבודות אשר יוכלו לעבדו באופן שיתחייבו לעבדו אותו ית' מפני שאין זולתו
כי הבחירה אשר יבא על מינו בזה לא יוכל להשתק כלל אחר שהכרת האמת הבחירה אליו מה שלא
היה כן בימי מר' ע"ה ששם היות שראו והבחינו יכלת אלהי עבד הכהן ואלהי מזרים כי הכל הוא
ממה שראו מחלשת עם כל זה עדין לא ראו מחלטי האמורי ואלהי כנען ואז אין משפטם הכרתי
אחר שעדין יספוק שמה אלהי כנען או האמורי המה אלהים אלהים אחר אשר ראו את כלם חלוקת'
הכרמית ומשפטם בבחירת עבודת הש' ית' החלטי וגו' א' להם ועתה יראו את ה' ירצה עתה שראית'
כבר כי אין בשום אלוה מחלטי העמים יכלת ואין צור כאלהינו עבדו א' את ה' בתמיים ירצה
בשלמות ובלב שלם שעתה לבדם שלם עם ה' לא כמו עד עתה שהיה לבדם חלק בחשני שמה יש
אלוה אחר זולתו אמנם עתה שלא נשאר שום אלוה אשר תספוקו בו עבדו בלב שלם ותמיים גם לא
תעבדוהו מפאת החסדים שקבלתם ממנו אלא מזה האמת אשר הכריחה אתכם על זה והיה ב'
תשפטו בכלם ועב' האמת וכדייכם שאין ראוי לעבדו אלא אלוהי ית' שהוא אלהי האלהים והסירו
מקרבכם ומחשבותיכם מחשבו עובד בשאר האלהים אחר שכבר ראייתם בודאי שלא יועילו ושוא
עבוד אותם ואח' כ' עבדו את השם כי זה הסדר יהיה בזה האופן דגוי הסרת האלהים מלב' ואח' כ'
העבודה לה' כאשר יעשו החלוקת ההכרחת ויכירו כלם ויסכימו על חלוקת עבודת ה' מה שלא
יהיה כך אם יעבדוהו קודם ידיעתם זה כי יעבדוהו מבלי הסרת שאר האלהים ולזה חזר לומר
ועבדו את ה' והנה אמר אלו לבד לפי שהם המטעים אותם יותר אלהי עבד הכהן לאבותם אלהי
אבותם ואלהי מזרים מפני שהורגלו בו מה שלא היה באלהי כנען ובאלהי האמורי וביאר
דבריו ואמר ואם רע בעיניכם וגו' ירצה הנה הכרמית אתכם לעבדו אותו מזה האמת לבד וזה
שאלם נראה לכם שרע לעבדו את ה' ואין שלכם מורה לכם זה החוייב עש בזה תבאי מתחלק
הכרתי והסירו לפיכך כל החלוקות מהנעבדים וחזרו בהם במשפט השכל את מי הוא ראוי
שתעבדו והתחילו בחלוקות מראש הע' א' אשר ידעת והם אלהי אבותי' אשר מצד הכהן שמה
יטה לבדם אלוה מזה חלת האבות עד אלהי כנען אשר הם האמורים שידעתם שמה יטה
לבדם אלהים מזה ישיבתם בתוכם ובתוך אלו הקטנו' האמצעי' עם אלהי מזרים ואלהי האמורי או
מפני שאלהי מזרים ואלהי האמורי אין טעם לנטות אחרים שכבר עזבו יהיה מה שיהיה ה' ארי
מונחם שלא יכריחם המשפט השכלי לבחור אלא לעבדו את האל ית' כפי שפני שראו שכל אלוה
זולתו אין בו ממש והוא כנעני' ויחשבו' אלו ית' אחר שהחשו והכסיון אמת לכס מיעט יכלתם
ושלא בדי טובם אלא ביד האל ית' בזה כדוית שתהיה עבודתכם אלוהי ית' מוכרית מן האמת
ובבחירת השכל בזה תהיה העבודה בתמיים ובשלמות מבלי פקפוק כלל אחר שדמה השכל כל שאר
החלוקות ולא תחשבו שיכריח אתכם האל ית' לעבדו מפני שלא יזכר מי שיעבדו ואין חלק
בלא עבדים כי ארי וביתו נעבדוהו - וישן העם ויאמר עם היות שיהושע דבר אלהים בלשון רבים
לא ענו הם אלא בלשון יחיד שזוה אמר וישן ויאמר לומר עם היות רבים והמון העם שאין שכל'
מספיק לבחון האמת עם כל זה בהסכמה אחת ופה אמר ענו כלם יחד כאיש אחד ואמר חליל' לנו
וגו' ירצה הנה דברך אלו לא יצטרכו אלהינו כי לא נשארנו בחירה לנטות מעבודתו עם ה'
שכרנה אחר שזה מנוע ומפאת החוב שיש לו עלינו מפאת החסדים הרבים אשר יש לו עלינו
וז' חליל' לנו מלעבוד את ה' אשר קדמונו ברוב חסדיו לעבדו אלהים אחרים עם היות שגמול' בהם
שום ממשות ואם כן לא נשארנו לבחירה לנו בחירה בזה אחר שאנו מחוייבים לפרוע לו ית' כפי ששעשה
עמנו מהחסדים וזה ה' הוא אלהינו אחר שהוא המעלה אותנו ממקום שאלולי שהעלנו הוא לא
היינו יכולים לעלות והוא חלק מזרים והנה אמר המעלה ולא אמ' המוניא לכלול בזה כמ' מעלה'
טובות של מקום עלינו שאלו הוציאונו ממזרים מבית עבדים די לנו החרות מבלי שיתן לנו מעלה
ויעלנו למדרגה העליונה שהעלנו והוא ית' לא כן אלא שמהעבודות העליו' למעלה גדולה וגם
עשה עמנו אחר אחר הוא שעשה לעינינו האותות הגדולות אשר לא נכל להפעלם מהם להוציאנו
משם בהוצאתנו בעמ' וגם בדרך אשר הלכנו בו במדבר הגדול והמדבר ושמרנו מסכנות המדבר וגם
מן העמים וכו' ולא דיו ה' אלא שגרש את האמורי וכל זה די להכריחם להאמין בו ולעבדו - וא"כ
הרי אחרנו חייבים בזה לא נשארנו לבחירה לנו בחירה כי אחר היות העבד קמו לאדונו לא נשארנו
בחירה לבחור את מי יעבדו אחר שבהכרח יעבדו את מי שנקאו וא"כ אלו עבדו כי הו' הכריחם
בחסדיו להיותו אלהינו והכרח נקבל אותו עלינו ולא בבחירה - והנה אמרו ישראל' זה לשכם
שהחייב בעבודת מפאת חוב החסדים המושל עליהם הוא יותר מוכרח מהמשפט השכלי והבחירה
בו ית' מבלי היות החסדים ולזה אמר להם יהושע שאין הדבר כן שיתר טוב הוא לעבדו מזה
בחירתם השכלית המכרחת אותם על זה כי אז יעבדוהו מפני שהוא הראוי להיותו נעבד והו' מזה
האמת בעמנו שאם תהיה עבודתם אלוה מזה חלדיו ית' עמהם לא יוכלו להתמיד בזה העבודה
כי היא עבודה תלויה בדבר ונשל דבר תנבטל עבודה כי התמידות בקבל' השוב והחשד ממנו הו'
דבר דלא אפשר וז' שלא יוכלו לעבדו את ה' על זה האופן שאמרתם מפני שלא תצדקו בזה מפני
שהעבוד' אלוה הוא דבר קשה כי אלהים קדושים הוא ויצטרכו העובדים להזהר להיותם בתכלית
הקדושה מה שלא יתכן לב' ובהכרח נחזא נגדו ית' וא' ומה אכפת לן אם אנו נחזא הוא
ית ירצה לשלוח ובה כתיב עבדוהו לזה אמר גם זה לא יתכן כי אל קנא הוא ועם היות שהוא
גושא עון ועובר על פשע לא ישא לפשעכם ואפילו לחטאתיכם כי ירצה להעניש אתכם כדי ללכך
אתכם ולקדש ולטהר אתכם ובה ידיעתי כי סוף כאשר יסלק חסדיו מכם ויוכיחם שתעבדו את ה'
ועבדתם אלהי ככר הארץ או ירצה כי הוא ית' לא ישא לפשעכם ומפני שאתם לא עבדתם אותו אלא
מפני טובו וחסדיו תעבדו כאשר יסלק טובו מכם ויעניש אתכם ואז ישוב להרע אתכם יותר וכלה
אתכם אחר אשר השיב לכם ואז תעבדו עבודתו כאשר תהיה בזה האופן אמנם אם תעבדו אותו
מזה האמת בעמנו מוכרחים מבחירת השכל בו כי הוא האל האמיתי אשר ראוי להעבד או יהיה
שזה בעיניכם קבלת הטוב והרע כי על הכל יהיה נעבד מכם אחר שהאמת הכריחה אתכם לעבדו
לא החסדים והטוב המקובל' ממנו ויאמר העם אל יהושע וגו' ראה והבן כי למעלה אמר וישן
העם ויאמ' וכאן לא אמר אלא אמירה לבד ועוד שלמעלה לא אמר אל יהושע וכאן אמר אל יהוש'
וזה שלמעלה הנה דבריהם היא ענינה לדברי יהושע אבל לא הייתה אמירה אלוה אחר שלא השיבו
אליו כפי מה שדרש מהם אלא אמירה וכונה מחודשת מהם לזה אמר אמת שענו לדבריו אבל לא
אמרו אמירתם אל מה שרצה יהושע אלא אל מה שחברו הם ולזה לא אמר עם אל יהושע אמנם
עתה אמרו דבריהם אל מה שדרש יהושע מהם ולמה שהיו בדעתו עם היות שלא הייתה עתה אל
יהוש' אלא לעמם שנתחרטו מו' ש"ש ו' ויאמר העם אל מה שדרשנו של יהוש' והיא כי אמרו לא
כי את ה' נעבדו ורצה לא יהיה כמ"ש שטעבדו את ה' על קבול חסדיו אלא את ה' מצד עמנו ומזה
היותו ה' לבד נעבדו אותו לפי ששמו הגדול מורה שהוא מחוייב המציאות וכל זולתו מתהו' וממנו
מזה ה' נעבדו אותו ולזה לא אמרו כאן את ה' אלהינו אלא את ה' לבד ועם זה הרי אנו עובדים
אותו כי לא נשקף אל טובו וחסדיו עמנו אלא אל גדלו ואמיתותו הן נקבל' ממנו טוב הן נקבל' רע
על הכל נעבדו אותו כי אלו נעבדו לא לטוב - או אחר שפתיים שלילת' לא חזרת ליהושע וירצה
לא כעשה מה שאמר' שאם יעניש יורע לנו נעבדה כי אז כאשר ירע לנו אמ' נעבדו משא'
עמנו כמו שאמרו ואחר שעתה המה הצומרים בזה מפאת השכל לא חזרוהו שהיה אומנם לזה
ולא מפאת הטוב' והבחינה מהרעות אין להעיד עוד בהם את זולתם כמו השמים והארץ שהם כלי
הטובה והרעה או אנשים אחרים אחר שהיה הילינו זה ונחזרו זה מפאת שכלם ואין יודע זה אלא
המה ולזה אמר עדים אתם בעמכם ברע מפני שאת' בחירתם לכם את ה' מפאת החלוק' הקבדתי'
ואתם היודעים זה ואז אמרו עדים כי הודו שהבחר' מפאת האמת בזה שהוא אמת לא במה שה'
פועל טובות וחסדים ולזה אמר להם אחר שחברו בזה החלוקה שסירו וישליכו שאר החלוקות
מלבם שלא יהיו כמו יגד עשיו שערין לא בחזרו שערין לא עשו החלוקה ההכרמית אבל עתה
שחברו לא יתקדוהו עוד באחרים והעו לבדם שלא יחשבו עוד זולתי ב' שהוא יהיה אלהי ישראל
ולא

ולא אחר כלל. ולזה אמרו שאין לבס חלוק בזה אלא שאת ה' אלהינו נעבוד עבודה שכלל שיהא
 המעשה הטוב אשר הוא על ידי הכח המתעורר שהוא בלב וכנגד השכל אמרו ונקולו נשמע
 באופן שהלב והשכל מוסכמים בכו יחד לעבוד: או ירצה הסירו את אלהי הנכר שקרא להי הנכ'
 עתה אשר בקרב האדם כי הנה המעשים את האדם מעבודתו יתב' ואחר שהסיר מהם אלהי
 העמים שחלה להם א"ל שיטהרו עמם מאלהי הנכר אשר בקרבם ולא יטו אל התאווה הגשמי'
 והתענוגים באופן שתהיה עבודתם מכוון להם כי בזה הם אלהיהם ולא את ה' אלהינו נעבוד
 ולא לתכלית שום חמדה ותאוה אלא בקולו נשמע מצד קולו ולא לקבל שום פרס: והנה אמר
 שכתב בריית יהושע ע"ז כי עכשו הוא הנבית האמיתי שהוא על העבודה והאבהה אליו יתב'
 מחויבים ומשפט השכל החלוקה ההכרחית מצד עצמו ית' ומפני שהוא האלהים אשר חיוב
 האמת לעבוד וזהו ויש לו חוק ומשפט יר' שב' התלקים אשר התורה כלולה בהם והם המוקים
 והמשפטים עתה הני' אותם להם כי עתה נתחייבו בקבולם קבלו מספיק אחר שעת' קבלו אותם
 לביהמסד חקי האלהים הנעבד באמת והנה אמר שכתב זה בס' תורת האלהים והמפ' נדחיקו בזה
 ואני אחשוב שלפניו זה קרא ס' תורת האלהים מפני שאמר ספרי הכנול' לא נמסרו מאת האלהי'

אלא מחשבת ישראל ומחשבתם מאחרי ה' שאלו זכו ישראל ולא חטאו לא היו נזכרים לאלו התוכחות
 והיעודים ולא יכתב שום ספר מספרי הכנול' אמר' הספר הזה הוא תורה והוראה מאת האלהי'
 אחר שהנה סדר הכנול' וספ' אופן הכנסת ישראל לארץ שהוא מחלקי התורה. או יר' בס' תורת
 אלהים לומר שכתב יהושע זה לענין שיהי' נמשב אללם כאלו הוא בס' תורת אלהים אשר שיהי' קיו'
 ונבית לבלתי עתה ס' תורת האלהי' ולזה נמן להם חוק בס' תורת אלהים ולפי שהם דברי'
 שהם נזכרים לשמירה ולכונן תמיד לזה לקח אבנן גדול והשימ' לזכרון לזה באחר שהשי' אות תחת
 האלה אשר במקדש ה' וקרא למקו' הזה מקדש ה' לפי שאותה ענה היה שם הארון או לפי שהיה
 המקום אשר בו עמד וקדש יעקב לבניו שאמר להם הסירו את אלהי הנכ' והטהרו ולזה קרא
 מקדש ה' והוא מקום מעומד לזה ששם הסירו את אלהי הנכר וכאן ג' כ' ואמר להם שזאת הארץ
 לעד שאם ישאלו האנשים עליה יעיד הקמתה שם על דבר ה' אשר אמר להם לישראל כשהייתם להם
 לבחור והמה מצד משפט השכל בחרו בחלוקה היותר אמיתי' ולזה תעיד עליהם שלא יוכלו להטו'
 מזה על שום דבר כלל וידמ' שבדרי' אלו דברים יהושע לישראל קודם שיזכה כל אחד בחלקו וילך
 אליה ולזה אמר כאן ששלחם יהושע איש לבחלתו:

**ובזה נשלם מה שראינו לכתוב בזה הספר מחלק הביאור בעהי ועתה נכתוב איזה מאמרים
 מחלק המדרש מה שהם רב התועלת להמעין**

בימות פרה ח

אמר רבה בר יצחק אמר רב לא כתב פריע' מיל' לא צדקה אצרכו שאל' בעת שהיה אמר ה'
 אל יהושע עשה לך חרות צורים וגו' ודלמא הקך דלא מהול כלל דכתיב כי מולי' הח כל
 העם היוצאים וכל העם היולדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו אס כן מאי שוב ומאי
 שנית אלא לאו לפריעה ולא קושי סוף מילה לתחלת מילה מה תחלת מילה מעבד עד סוף מילה
 מעבדת דתן אלו ה' צינן המעבדין את היולה בשר החופה וכו' ובמדב' מ"ט לא מהול אר' בעית
 איתא חשום חולשא דלורחא ופי בעית איתא חשום דלא נשיב להו רוח צפונית דתיא כל אותם
 ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית מ"ט אבע' א' חשום דחופו הו'
 ונב' ע"א דלא נכדו עכני כבוד. אמר רב פפא הילכך יומא דעילא יומא דשולא לא מהלינן ביה
 ולא מסוכרינן ביה ולא אירינן דעשו ביה רבים שומר תפארה ה':

קודם שדריש בדברי רב מה שיש לדריש וצדרי הגו' כוכר חלוק הגרסאות שגמול' בדברי
 המפרשים והביאם רש"י ז"ל וזה דליליבא דרש"י ע"ה תרי קושיות הם וגרים מאי שוב
 אלא לאו לפריעה ומאי שנית לאקושי סוף מילה וכו' ואלו דבריו אס כן מאי שוב דמשמע זמנא
 אחריתי אלא לאו שמע מינה לפריע' ומאי שנית השתא דדרשת שוב שנית אס כן מאי דרוש ביה
 ג'אקושי' וכפי גרסא דר' ג' דלמא לאקושי' ורבינו תנאל מפרש דכלא חדא קושיא היא
 וגרים אס כן מאי שוב ומאי שני' ומשני אלא לאו לפריעה וגרים ודלמא לאקושי' פי' ולהכי אמר
 שוב ושנית ולא לפריעה. וכפי גרסא זו לא משני במסקנא אהך קושיא מירי'. והנני מבאר
 הסוגיא כפי' שני הגרסאות וקודם זה נדריש מה שצריך לדריש בו והוא זה: ראשונה כי בודאי
 לא למד רבה בר יצחק דרשנו זאת אלא מחמת שוב או מחמת שנית אחר שלכאורה אין מקום אחר
 בפסוק שממנו ילמדו ואס כן דקארי לה מאי קארי לה אחר שהי' לו להבין דמלת שוב ומלת שנית
 הכרית לרבא לומר זה ופי' זה לא יתכן לפרש הפסוק אהך דלא מהול כלל ואיך א"כ אמר ודלמ'
 הקך וכו' אחר שתבנתו נגליה דאס כן מאי שוב אחר שממנו למד רבה דרשנו: הכ' שהיאך למד
 זה רבה מחמת שוב אחר שכב' מכל לומר שיקרא שוב בצדדי' המוהל וכפי דעתם ז"ל שאמרו במד'
 שכבר מלן יהושע פעם אחרת ואס כן היות דמלת שוב משמע זמנא אחריתי כמו שאמר רש"י ז"ל
 עם כ"ז עדין יקשה דנאמר שהוא זמנא אחריתי בערך יהושע המוהל ולא בצדדי' ישראל המוהלי'
 הג' כפי גרסת רש"י ז"ל דהקש' ומאי שנית דתן אמת שמלת שנית מיותרת היא וצריך לדרוש אות'
 אבל עם כל זה אינה סותרת דרשת רבה דכלל מורים על זמנא אחריתי ואס היא כפולה יקשה
 הכפל אבל לא לסתור בו הדרום אשר יורה המלות ורש"י ז"ל כראה שהרגיש בקושיא זו ואס השתא
 דדרשת וכו' שירצה שבשולח לדעתיו שהיינו חושבים שמלת שוב לא תדרש לזמנא אחריתי. ביחא
 שלא נדרוש לא זה ולא זה אמנם השתא דדרשת מלת שוב בודאי שכי' זה גם מלת שנית צריך לני
 לדרוש אותה ואס לא תמצא לדרוש אותה ביחא ששניהם לאו לדרשא אתו ולא נדרוש מהם מה
 שאמרת זה כראה לי לפרש בדברי רש"י ז"ל. ועדין הדבר קשה שלא יסתור דרשנו זאת בזה
 שיאמר ששניהם אתו לומר זה ולא תשאיר אלא קושיות הכפל אשר לא תסתור הדרשה: וכו' כולל
 לומר שרש"י ז"ל לא כוון לזה אלא שקושיא אחרת בא להתי' והיא שרצה שלא כולל קושי' מלת שני'
 אלא בדברי רבה וכו'. הנהא כפי דבריו המלה המצויה לא שיקשה הכפל ואיך א"כ יאמר ומאי
 שנית שרצה ששולח לו על הכנת המלה בעצמה שלא תתשב לדעת רבה ואיך א"כ ירענו תתישב
 יותר לזה הוצרך רש"י ז"ל לפרש שאין הקושיא על המילה כמו מאי שוב דקאמר אלא על הדרשה
 אשר ירשם בה אחר שלא יאמ' ב' מלות לדרשה אחת ופי' מאי שנית ירצה מה אה דורש במלת
 שנית והוא מה שפי' רש"י ז"ל ועדין יקשה לנו שרצה מדבריו שבא לסתור דעשו בזה ובכפל המל' אחר
 שאומרת ג' כ' דעשו לא יסתור דעשו: הר' שאיך באוה' שני השוה סוף המילה לתחלת המיל' הה'
 במה ששל' ובמדבר מ'ט שאמר שלא אמ' מ'ט לא מהול במדבר לא ובמדב' כראה שקושיא זאת
 היא דבריו שכפי דעתו מ'ט לא מהול וכפי הנראה קושיא זאת היא בפסוק מבני ישראל רבה את
 דבריו ואיך אמ' ובמדב' שר' ולדידך מ'ט לא מהול. הו' שהקשה אליו במה שאינו דעתו
 כי הוא לא אמר דלא מהול אלא דלא פרעו ואיך א"כ שאלו על מה שלא אמ'. הו' שאיך יפ' רבה
 לפ' ד' אמרו העם היולדי במדבר לא מלו שהוא מה שהקשה אליו גמ'. והנני בא לפרש המאמר
 כפי דעת רש"י ז"ל וגרסתו ואח' זה אשוב לבאר כפי גרסת ר' ג' ז"ל. הנה רבה בר יצחק תחלת
 דרושו הוא מאמרו בעת שהיה אמר ה' אל יהושע שרצה מזה שהוא דבר חדש שנתחדש ליהושע
 בעת שהיה שלא היו מצוים בו קודם זה ולא נאמ' עד בעת שהיה ואס הנזוי על המלה בעצמ' ארך
 יאמ' שעד העת שהיה לא נאמ' והיא מזה שנגטו עליה מיומת אברה' אצרכו ע"ה וא"כ לא הי' כלל
 אלא ויאמרת ה' אל יהושע מול את בני ישראל וכו' לזה אמ' רבה שאין זה לא על הכרית ושהוא דב'
 מחודש עתה ליהושע ואברהם לא נטווה עליו וכו' ולא יתנה פריעת מילה לאברהם שאלמ' בעת
 ההיא וכו' ודלמא וכו' יר' מאי חיות דסמכית אהאי קרא לומר שזו זה לא היתה אלא אפריעה
 סוף אהאי קרא אשר יכריחך לומר שלא נטווה יהושע אלא על המילה בעצמה שכן אמר הכתוב
 כי מוליה היו וגו'. וכל העם היולדי' וגו' דוק והבן שלא רשע להביא ראיה מהפסוק לא מהו ולמה
 אכתי' מבני ישראל אשר לא מלו לא היה לו לומר לא דכתי' וכל העם היולדים במדבר לא מלו ולמה
 יביא רישא דקרא שהוא מדבר החלק אשר מלו לא שהכוב היא להביא ראיה שמה שהיו חסרי' היא
 שהיולה בעצמה לא הפריעה כלל ולמד בזה השליטה מהחייב שאמר כי מוליהם היו גם ישראל וכל
 העם היולדים לא מלו ובודאי שאמרו ולא מלו הוא לשלול מה שהיה למוליהם וכשם שיפרשו כי
 מוליהם היו המילה לא הפריעה כן אמרו לא מלו הוא שלא מלו כלל. וראה כי מכל מקום ראיתי
 ראיה שאם אמרו מוליהם היו היא מילה ופריעה. שלי' זה היא שלי' מילה ופריעה ואס הוא
 שאלו ולא פרעו השלי' גם כן היא המילה בעצמה ואס כן עם היות שמלת בעת ההיא תורה על
 היותה מזה מחודשת ומפרש זה על הפריעה הרי אמרו מוליהם היו והעם היולדים במדבר לא מלו
 יתייב שמה שמל יהושע לא מלו כלל ולא שהיו חסרים פריעה לבד כמו שאמרנו למעלה. וא"כ
 פירוש בעת ההיא אמר ה' אל יהושע וגו' אהך דלא מלו קאי שימול אותם ואמרו בעת ההיא
 לומר שאותו העת היה ראוי לומר זה ולא קודם ואס כן מה שמדש ליהושע הוא העת. ומתוך
 אס כן מאי שוב רצונו לומר שפי' אפסר לומר שמה שזה הקדום כרוך הוא ליהושע הוא על המילה
 דאס כן איך יאמר על המילה שוב אס מעולם לא מלו כלל. וזה ששם היות שהיה יהושע הוא
 המוהל את העם היוצאים ממצרים עדין לא קתיישב מלת שוב כי העושה דבר אחר שני פעמים לא

יאמר עליו שהוא שב לעשות אותה הפעולה אלא אס כן תהיה פעולתו בנושא אחד אמנם אס היה
 אותה הפעולה בשנים נוספים בכל אחד מהם הוא מתחיל ולא שב. דרך משל מי שמל את
 ראובן אס יחזור למול אותו או באחר ששב לעשות פעולתו שטעה הוא כבר. אמנם אס ימול
 אחר זה את שמעון לא באחר ששב למול אלא באחר שמל את ראובן ואת שמעון באופן שלא יאמר
 מלת שוב אלא אס יהיה פעולתו באותו הנושא עצמו ואס לא מלו ישראל כלל לא יאמר ששב למול
 אותם כי לא יאמר ששב בערכו אלא בבחינת המקבל שקבל אותו ב' פעמים וא"כ הו' דואי שאמר
 שאמר שוב כר' שהיו כמול' וחזר למול אות' אין זה אלא שמלו ולא פרעו וכעוה לשב למול אות' על
 הפריע' ואלו מצות הפריע' היתה מוקדם למה לא פרעו אלא בודאי כי לא נתנה עם מצות המילה
 לאברהם ע"ה ופריך ומאי שנית ואין הכוונה לומר דלית' ליה מלת שנית אלא שמלת שני' לא תסבול
 פי' ותסתור אותו וזה שהמילה והפריע' שני דברים חלוקים והעושה דבר א' ומזוה לעשות אחר שלא
 יחייבו לא תקרא זו פעולה שנית אה' שכל דבר בפני עצמו שלא באחר שנית אלא אס עשה דבר א'
 ב' פעמים שאז באחר שעשה אותו שנית אמנם עם יעש' דבר א' וישב לעשות דבר אחר שלא יחייבו
 כל אה' הוא אלא לעצמו ולו"א שאס מלת שוב לא תתישב על המיל' גם מילת שנית לא תתישב על
 הפריע' כי אין הפריע' שני' למילה אח' שהמילה דבר א' והפריע' דבר ב' ולו"א שמי' שנית הוא
 ג' על כל הפריעה וירכ' שאס פרע וכפ' ארו צינן המעבדין את הפריעה שישב שנית לחתוך ולפרוע
 עד שלא יאמרו צינן כלל ולו"א שנית לומר שחל' מילה וסוף מילה הכל דבר א' לענין עובד ולזה
 הוא שני לו ופי' הפסוק ושוב מול את בני ישראל אשר הם עולים כבר שוב למול אות' ולפירו' המילה
 יר' שאס בפעם אחת לא נפרעה בתקנה שישב שנית להסיר הצינן המעבדין הפריע' וזה שקראו
 שנית הוא לומר שהוא דומה למי שלא מל ושני אלו כי מי שמל ולא פרע תקבולו כאלו לא מל וזהו
 לא יקשה מ"ט התוספו שהקשה ר' יצחק הלבן דהכא דריש צינן המעבדין את המילה משני' והתם
 דרשינן המול ימול לצינן המעבדין את המיל' וכו' ובמה שאמרנו יתיישב דהתם צינן המעבדין
 את המילה והכ' הוא לצינן המעבדין את הפריע' וכמו שהשיב לוי ר' ת' ובמדבר מ'ט לא מהול'
 ראה נועם דבריו שיר' בשלמא לרדי שהייתי סובר דמילה חמש היו חסרי' ולא מלו כלל לא אקשי
 לי מ"ט לא מהול במדבר שהיו בדרך והיא סכנה להם אמנם לדידך שאמרת שמלו אלא שלא פרעו
 הן אמת שקוד' המדבר לא היו צריכים לפריע' כי לא נטווה בה אברה' אבל במדבר שכבר נטווה על
 המילה בתקנה שתייהם בפריעה כי אין לו' שאברה' לא נטווה וגם משה לא נטווה אחר שהוא ידוע
 שאין נביא רשאי לחדש דבר אחר משה אלא ודאי דמשה נטווה בה לא לפי שבמדבר לא היו צריכי'
 לפרוע חשום צער דאחר' עם היו' שהיה הלכ' למשה מסרי' כשתכת' מיש' והו' אשר חדש יהושע מפי' ה'
 רצו' מה שנגטו בו משה אחר שמלו המילה מ'ט לא מהול הפריע' כי אחר שלא חששו לדרך ולמדבר
 מן המילה בעצמה למה לא יחששו לפריעה ולו"א אבעיא חשום צער דאחר' שהפריע' קשה להם מן
 המילה בעצמ' וכן הביא התוס' מנגילת סתרי' דרבי' נכסים דמשמע שם שבמדב' מלו ולא פרעו דכתי'
 עם כל אותם מ'ט שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעי' מפני ענוי הדרך ואב' עא שמה שלא פרעו הו'
 מפני שזמן אשר בו יהי' נושב רוח צפוני יהיה נוח להמול בו מפני שהו' רוח מזווג וגם בו מזה וזאת'
 שהיא רפוא' למילה ועל זה אמ' ע"פ שמלו לא פרעו שהוא הקשה אשר במצות המילה. וכפי זה לדעת
 רבה בר יצחק מ"ט הכתוב שהיולדים במדב' לא מלו הוא מפני שיהושע אצרכו מלב' על הפריע' כי
 המילה בעצמ' מלו כדרך שנגטוה אברה' אצרכו ע"ה י"א נאמ' כפי המאמר על אופן אחר כפי גרסת
 רש"י ג' וזהו דליליבא דמקשי' יר' שמי' הכתוב שלא מלו הוא שלא מלו כלל ושהדב' הי' במזיד כי לא
 רצה למול ולא שיבסור כן בעד יע' לא שהוא או החלוקי' אשר אפשר לו כד' לדחות אותם ובוה נבאר
 דבריהם וזה כי רב' בר יצחק יר' שמי' שיש' לא עבדו חוק המיל' ולא הפרו כרי' לא שמלו ומה שחסרת
 הוא הפריע' כי לא פרעו כי לא נתחדש' עד אשר בא יהושע והו' נטווה בה ולאברה' לא נתב' הפריע'
 ועם היות דק' דמי שמל ולא פרע כאלו מל הנה זה אחר שנתחדש המלו' אהי' קוד' שלא נטווו כי
 אס על המיל' לא והתוס' הסירו באופן אחר והו' דתן אמת שלא נטווה אברה' בפריע' אבל הוא פרע
 וקיים מצוה זו כדרך שפי' כל התור' כלה עם היו' שלא נטווה בה ולא נחה דעתי בזה כי בשלמי' מה
 שלא נטווה כלל עליה כתי' לו' שקיים אותו כאשר צוה ה' את משה אמנם החילה שנגטו' בה לא
 הי' להוסוף בה לא מה שנגטו ולא יותר לא שבודאי שלפי דעת ר' אברהם קיים החילה כתי' אהי' אהי'
 כפי מה שנגטו' ולא עכב בו הפריע' כי לא נטווה בה והכ' למד זה רבא ממאי' דאמ' בעת ההי' אהי'
 ה' אל יהושע שגרא שהוא דבר שנתחדש בעת ההי' כמי' שוכפי זה מה שנגטו יהושע הוא הפריע' לא
 המילה כי לא יאמ' על זה בעת ההי' וגו' כי זה כבר אמרו למשה ולאברה' ע"ה ופריך ודלמ' יר' מי
 אמ' לך שהפ' מדבר על הפריע' אס הוא או בעת ההיא וכו' דליליבא שאינו מדב' לא אהיך דלא מהול
 כלל ועבדו חוק הברי' ולא רצו למול ואחר שכתבשל' המלו' מהם על זה יאמר בעת ההיא כי עכשו
 נתחדש בהם והפ' ימוליהם לזה אמר שאת' שיוצאי מצרי' היו מוליהם והיולדי' במדב' לא מלו שכל' שלא
 מלו כלל ולא רצו למול כלל ויצדק בזה מלת בעת ההי' כי דבר מחודש הוא בלו ומתק' א"כ מאי שוב
 יר' א"כ דפי' לא מלו הוא שלא מלו כלל ובעתו בריית המיל' והדבר מחודש עתה בהם איך יאמר שוב
 שבר' שהדבר נמשך בבייה ומלת אביה' אללם קיימת ובערך זה בביה' אשר קיוו תתם יקרא השנה
 בהם המיל' אמנם אס לא מלו ולא רצו למול איך יאמר בהם שוב לא ודאי שמלת שוב יאמר על מי
 שמל פעם א' ויצטרך לחזו' למול אותו והוא אשר יקרא שוב. ופריך אמאי שנית יר' אס הוא
 בדעתך שמלו אבל לא פרעו הנה הפריעה אס תקרא השב' אחר שהוא שב לחתוך מהבשר לא תקר'
 שנית אחר שהיא חלק מהמילה בעצמו ומל ולא פרע כאלו לא מל ומה שהוא תכלית הדבר וגומר
 עשייתו לא יקרא שני' לדבר אלא תשלום אליו ואחר שאמ' שנית נראה שזו מילה שניה לא פריעה
 שהוא חלק מהמילה. ומשני דמלת שנית אינה על הפריעה לא אמרו ושוב מול הוא על הפריע'
 ואמרו שנית הוא לומר שגם במילה עצמה אס נשאר בו צינן החופין את רוב העטרה שהם
 מעבדין. וקרא זה שנית לומר שהם בתחלת המילה מעבדין ולעולם שעקר המצוה הו' אינה אלא
 על הפריעה כמו ש' וראה והבן כי כפי זה בהכרח באחר שלדעת רבה הפ' מדבר בב' נושאים ובוה
 נבין הפ' וזה נעם היוצא ממצרים היו שני חלקים חלק אחד אנשי החלמיה אשר מתו והחלק הב'
 מי שהוא פחות מוכ' שנה שלא היו אנשי החלמיה' שלא מתו ואלו מוליהם היו אבל לא פרושים כי לא
 נטווה אברהם אצרכו על זה ובמצרים עדין לא נתנה תורה ולא מלו אלא כדרך שמל אברהם אצרכו
 ע"ה וחלק שלישי היו כל העם היולדים במדבר כי אלו לא מלו כלל וגם לא נטווה יהושע על
 מילתם אלו שהוא מל אותם מעצמו כמו שהוא מצות בית דין והסנהדרין למול את מי
 שלא מל עצמו ולא מל אותו אצרכו וכפי זה יתיישבו הפסוקים אס במה שאמר מה
 הדבר

